This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

1837
ARTES VERITAS SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

BX
6195
.G88
1629

lc
1013

CVS

APOLOGETICVS
EORVM QVI HOLLANDIÆ VVESTFRISIÆQVE ET VICINIS quibuſdam nationibus ex legibus præfuerunt ante mutationem quæ evenit anno CIↃ IↃ CXVIII.

SCRIPTVS

A. B. HVGONE GROTIO I. C.

antehac Fiſci Hollandici, Zelandici, VVeſtfriſici aduocato, ac poſt adſeſſore oppidi Rotterodamenſis, & inter curatores reipublicæ Hollandicæ ac VVeſtfriſicæ delegato.

Cum refutatione eorum quæ adverſus ipſum, atque alios acta ac iudicata ſunt.

HEIDELBERGÆ,

Proſtant in Officina Bryana.

M. DC. XXIX.

UNIV. OF MICH.

ſ.r William Baird of Newbaith Bar.t

Libr.
Grant
5-7-25
11709

HOLLANDIÆ, VVESTFRISIÆ VICINARVMQVE NATIONVM RECtoribus ſuperioris atque inferioris gradus, populoque omni

HVGO GROTIVS SALVTEM.

VETVS *hoc dictum à maioribus noſtris ad nos deuenit: mendacium vtcunque celeres curſus habeat, tandem tamen à veritate deprehendi: cui conſentit illa Græcorum ſententia, veritatem Temporis eſſe filiam. Quamobrem nihil eſt quod miretur quiſquam, ſi defenſio innocentiæ noſtræ quarto demum anno prodit poſt mutatam apud nos rempublicam, noſq; per iniuriam condemnatos. Iure proditum eſt, impedito tempora cauſis fatalia non labi. Ego quominus iuſta mea in lucem proferrem impeditus varie fui: primum Hagæ per menſes nouem, dum omni hominum aditu intercludor: deinde Lupeſteinenſi cuſtodia, quæ vt dominantibus libitum intendebatur, etiam ſupra quam aut ſententia ferebat, aut federatorum procerum decreta. Poſtquam his vinculis diuina me beneficentia exſoluit, tempore opus fuit ad ea conquirenda quorum ſubſidio cauſa non tam mea, cuius nihil niſi miniſterium fuerat, quam eorum quorum ſub poteſtate fueram, indigebat. Adde iam quod quæ vitia efficiunt vt acta & ſententia ipſo iure nulla ſint, atque ea*

præſertim quæ iuri publico aduerſantur (cuius generis multa admodum indicabuntur) quouis tempore, dum triceſimum intra annum, detegi poſſunt, ita vt nec prouocatio deſideretur, ſed ea ſatis ſit ad eorum, quorum intereſt, notitiam perduci: quod factum videmus in cauſa VVilhelmi Arauſionenſium Principis, Comitumque Egmondani & Hornani. Iam vero & hoc apparet ademtam nobis fuiſſe prouocandi libertatem, quando iudices dati ſunt in nos ab iis quibus dandi ius non fuit & quorum res agebatur. Præſcriptio fori quæ remitti poſtulabamus aut ad Proceres Hollandiæ & VVeſtfriſiæ, vt ſummas noſtras poteſtates, aut ad proprios cuiuſque iudices ſecundum patriæ oppidorumque leges, admiſſa non fuit: ſed & inanis erat reddita, deiectis contra leges illis, quibus nos actuum noſtrorum rationem reddere & ius & æquum fuerat. illæ igitur viæ cum nobis ſine facto noſtro obſeptæ ſint, reſtat hæc quam inimus vnica ad veritatem iis omnibus aperiendam qui ſub affectibus animum non habent, etiam poſt futuris. Ea vero hæc eſt. Inter doctores eius religionis quæ Reformatæ nomen obtinet, tum apud nos tum alibi ſententiarum quædam varietas fuit, ſuper prædeſtinatione diuina, gratiæ amplitudine atque efficaciæ modo & de perſeuerandi certitudine, quod editis libris manifeſtum fit. Eorum numerus qui prædeſtinationem certa ſub lege, Gratiam vniuerſitati hominum expoſitam, efficaciam non ineluctabilem, & perſeuerandi certitudinem non ſine conditione aliqua ſtatuunt, cum aliqui pridem fuiſſent Traiecti, Goudæ, Hornæ, atque alibi, inquirendi ſtudio ſumpſit incrementa: his oppoſuerunt ſe alij prædicantes eam opinionem cum verbo Dei & conſenſus formulis pugnare, atque illos paſtorali munere deiicere, aliiſque cenſuræ Eccleſiaſticæ notis inurere aggreſſi ſunt. tum qui accuſabantur, premebanturque verbis

ſe de-

ſe defendere. Hollandiæ & VVeſtfriſiæ proceres ſecuti conſilium, primum ſuperioris iudicum apud ſe conſeſſus, deinde etiam Britanniæ Regis, ore enuntiatum perſcriptumque, cum ſatis appareret, ſi qua ſuper illis controuerſiis ex plurium paſtorum ſententia definitio fieret, non abituram rem ſine diuortio, corpus ipſum Reformatæ religionis ipſamque rempublicam non modicè afflicturo, multoſque magiſtratuum, vt iam de ciuibus priuatis compluribus virtutis & patriæ amantibus nihil dicam, animo eſſe ita propenſo in eam quæ accuſabatur ſententiam, vt eius damnationem ſalua religione neque probare poſſent, neque ei poteſtatis ſuæ vim accommodare, optimum factu iudicarunt edicere paſtoribus, vt in iis controuerſiis alter alterum ferrent, neque tractarent id argumentum niſi temperatè & quatenus ad pietatem conduceret, manente fraternæ caritatis inter ipſos vinculo. Vtque abrupta omnia illarum quæſtionum vitarentur, neque nouis pateret aditus, alia atque alia deinceps facta ſunt decreta, quæ viris pie doctis, domi foriſq; complurib. placuere. Sed enim paſtorum aliqui cum certã ex definitione victoriã animo præcepiſſent, neq; ad eã via legitima peruenire poſſent, intercedentib. decretis quæ dixi, clandeſtinis cœtibus atque arcano inter ſe fœdere plebem ad ſeceſſionem Eccleſiaſticam ſuſcitarunt, atque, vt ei auctoritatem adderent, apud oppida quædam & nonnullas nationes vicinas in id laborarunt vt res deduceretur ad communem Synodum, quam ipſi, quaſi ſeptem fœderatæ nationes vna natio forent, vocant nationalem, quod nolentibus erat Hollandiæ rectoribus pleriſque, Traiectinis quoque & Tranſiſalanis & parti Geldriæ, metu malorum quæ ex definitionibus naſci ſolent. Eidem ita cenſebant, ab eis nationibus quas iſta controuerſia

minus occupabant cogi ſe non poſſe, vt tali ad definiendas quæſtiones conuentui indicendo accederent, quando ſingulæ nationes etiam poſt fœdus Traiectinum *inter ipſas initum, quomodo cætera ſupremi imperij, ita etiam ius ordinandi* Eccleſiam *& ſacra publicâ ſibi exceperant, teſtante id fœdere ipſo, actiſque poſterioribus & more ad vltima hæc tempora continuo.* Neque *eo minus teſtabantur velle ſe perſtare in religione reformata, hac lege vt in iſtis controuerſiis diſſentiendi libertas permitteretur; cui ſine turbis populique motu cum modo vſurpandæ conditiones variæ proponebantur. Sed pendente hac deliberatione qui paci mutuæ aduerſabantur aliquot in locis templa inuaſere, alibi deiecere diſſidentes, quin & ius illud oppugnarunt quod in* Hollandia *æque vt apud populos vicinos magiſtratus exercuerant antiquitus & ad id tempus exercebant, veniendi in partem ſuffragiorum, quoties de ſacro munere mandando agitur.* Fuere *& qui acerbis declamationibus & libellis famam attentantibus rectores plebis obiicerent odio, atque etiam vim in eos facerent.* Mauritius Arauſionenſium Princeps *cum diu ſe quietum in his controuerſiis continuiſſet, arcanis quorundam artibus in* Oldenbarneveldium Hollandiæ *aſſeſſorem (aduocatum vocant) florentiſſimæ pridem apud conuentum auctoritatis, à quo olim cum induciæ fierent, diſſenſerat, magis magiſque concitatur: Simul de forma reipublicæ, qui minus ſe immiſcuerat hactenus deſtrictus negotiis militaribus ea docetur quæ neque cum legibus, neque cum moribus congruebant.* Tandem *igitur quæ pro ferenda ſententiarum diuerſitate ab* Hollandiæ *proceribus decreta erant, improbare incipit, deſertiſq; templis publicis aggregare ſe iis quæ ſeceſſerant:* Etiam *proceribus* Hollandiæ *ignaris præcepta dedit*

ordi-

ordinariis militibus ne ſe mouerēt in negotiis quæ ex eis controuerſiis exirentur, cum aliter ſentirent Hollandiæ proceres, ſuis nimirum decretis obſequium à milite deberi & tutelam oppidorum rectoribus, locisque publicis aduerſus vim qualemcunque ac ſeditionem. Ea re moti magiſtratus nonnulli oppidorum vbi aut nulla, aut ſuſpecta rectoribus, ob ea quæ dixi, præſidia erant, ex decreto procerum Hollandiæ cuſtodias oppidi ſui auxere atque ordinauere, quo iure & antehac vſi ſæpius fuerant nihil contradicentibus proceribus Federatis aut præfecto qui idem ordinariorum militum eſt magiſter. Fecerunt idem in ſua terra proceres Traiectini: tamque hi quam illi profeſſi ſunt habituros ſe hunc militē ſuis impendiis extra communia rei bellicæ onera. Sub idem tempus duo iudicum, ad quos ab oppidis prouocatio eſt, conſeſſus, incipiunt contra decreta procerum Hollandiæ decernere iis literis quibus quos viſum in ius vocabant. id vero Hollandiæ proceres non iure factum & iudiciariæ poteſtatis terminos excedi, pronuntiant, vt & ante hac tempora ſæpius. Nationes nonnullæ à Principe Mauritio aliiſque impelluntur vt communem Synodum quam nationalem vocari diximus conuentus Fœderatorum nomine indicant, & militares oppidorum cuſtodias diſſoluant. Opponunt ſe huic molitioni tum Hollandi, tum Traiectini proceres teſtati non licere Federatis ex maioris partis ſententia ſeſe intercedentibus iis in rebus quicquam conſtituere. Pergunt illi Synodum indicere, vocatis etiam aliarum gentium Theologis, nec aliis tamen quam quos conſtaret accedere illis placitis quibus victoria deſtinabatur. Reiectæ conditiones quas Hollandi aliique ferebant ad res placidè tranſigendas. Atque interim Princeps Mauritius cum nonnullis ex conuētu federatorum legatis Traiectum proficiſcitur,

 in-

invitiſq́; eius nationis primoribus cuſtodiam exarniat: quod ne fieret, legati ab Hollandia *fruſtra laborauerant quibus à ſuis proceribus iniunctum erat, vt* Traiectinis *primoribus pro virili adeſſent, & ſi res exigeret, ordinarium militem ſibi merentem monerent nequid invitis proceribus* Traiectinis *per vim attentaret in rebus ad internum eius nationis regimen eiuſque ſecuritatem pertinentibus vt quæ nationes ſeorſum ſingulæ penes ſe retinuiſſent.* Rex Galliæ *intellectis amicorum diſſidiis,* Boßizium *ad ipſos allegat, qui conſequenter his quæ per* Maurerium *eiuſdem* Regis *ordinarium legatum acta hactenus fuerant, auctor eſſet omnium quæ ad concordiam ſpectabant: eiuſque ſpe adducti oppidorum in* Hollandia *rectores, vt cuſtodias dimitterent. Vix id factum erat cum octo homines procerum* Federatorum *nomine aſſumpto à quibus mandatum ad eam rem non habebant, capi iubent* Oldenbarneveldium *(quem* Hollandiæ *proceres non multo ante in tutelæ ſuæ fidem receperant)* Hogerbetiumque *& me. Aduerſum id* Hollandiæ *proceres & noſtrorum oppidorum rectores querelas exponunt. Cum diu detenti in carcere & interrogati ſubinde eſſemus, tandem nomine* Federatorum *procerum iudices in nos dantur. neque profuit nobis ex patriis legibus moribuſque docere nullam* Federatis *primoribus in eos eſſe iuriſdictionem, ipſoſque iudices multis de cauſis ſuſpectos eſſe.* Pergitur *in propoſito, neque data nobis recognoſcendi quæ in quæſtione perſcripta erant, neque iuſta noſtra patefaciendi, neque probandi facta ad defenſionem pertinentia, neque teſtes refellendi, neque aliorum conſilia vtendi poteſtate, fertur ſententia mortis quidem in* Oldenbarneveldium*, perpetui vero carceris in nos, in vniuerſos bonorum publicationis. Anno poſt, inauditis nobis, ſecuta eſt ſententiæ interpretatio qua in Maieſtatem peccaſſe pronuntiamur.*

ti amur. Vere profiteri poſſum in ſententia contra me multa poſita extra verum, multa quæ diſertè à me negata ſunt, quædam quorum planè ignarus eram, quædam de quibus nec interrogatus ſum, tantum abeſt vt auditus me defenderim. Et hoc & alia multa liquido apparerent, ſi quæ ad interrogationes ſingulas in quæſtione reſpondi ea integra atque ſincera in lucem proferrentur, quod vt fiat obnixè poſtulo. Ante nos captos Traiecti nobiles vrbiſque rectores, dum capti detinemur per Hollandiam decuriones, conſules, oppidani iudices tempore non ſuo deſtituuntur, ſuffectis aliis contra leges ſanctiſſimas ipſis quondam Hollandiæ Comitibus iuratas & per multa ſecula pie cultas. Antequam haberetur dumque habetur Synodus quam Nationalem vocabant, multi paſtores qui Prædeſtinationem docebant conditione ſubnixam (Remonſtrantes appellari mos erat) munere ſuo deijciuntur. Ex iiſdem alij ad Synodum vocati iubentur cauſam dicere apud aduerſarios qui iam ante ſeceſſione, declamationibus in templo, Synodoque, libris etiam ſcriptis ipſos prædemnauerant, neque tamen permittitur ipſis ſuam tueri & contrariam ſententiam oppugnare amplius quam Synodo, id eſt aduerſariis, æquum videretur. Eiecti Synodo damnantur. ſequitur edictorum ſæuitia ad verſum damnatæ iam ſententiæ cœtus, ſtipiſque collectionem ad alendos paſtores qui patria expulſi aut relegati ſi redeant, perpetuo carceri mancipantur, illectis per præmia delatoribus. Diſcutiuntur cœtus inclementius etiam quam ferunt edicta, vi ſæpe non incruenta, magno cum dolore ingentis numeri optimorum virorum Chriſtianæ pietatis patriæque amantium. Ita ſe habet res geſta. profiteor nunc ego non poſſe à me probari ſpretam ferendi ſe mutuo æquitatem procerum Hollandiæ decretis definitam, paſtorumq; condemnationem & quæ eam ſequuntur.

invitiſq; eius nationis primoribus cuſtodiam exarmat: quod ne fieret, legati ab Hollandia fruſtra laborauerant quibus à ſuis proceribus iniunctum erat, vt Traiectinis primoribus pro virili adeſſent, & ſi res exigeret, ordinarium militem ſibi merentem monerent nequid invitis proceribus Traiectinis per vim attentaret in rebus ad internum eius nationis regimen eiuſque ſecuritatem pertinentibus vt quæ nationes ſeorſum ſingulæ penes ſe retinuiſſent. Rex Galliæ intellectis amicorum diſſidiis, Boſſizium ad ipſos allegat, qui conſequenter his quæ per Maurerium eiuſdem Regis ordinarium legatum acta hactenus fuerant, auctor eſſet omnium quæ ad concordiam ſpectabant: eiuſque ſpe adducti oppidorum in Hollandia rectores, vt cuſtodias dimitterent. Vix id factum erat cum octo homines procerum Federatorum nomine aſſumpto à quibus mandatum ad eam rem non habebant, capi iubent Oldenbarneveldium (quem Hollandiæ proceres non multo ante in tutelæ ſuæ fidem receperant) Hogerbetiumque & me. Aduerſum id Hollandiæ proceres & noſtrorum oppidorum rectores querelas exponunt. Cum diu detenti in carcere & interrogati ſubinde eſſemus, tandem nomine Federatorum procerum iudices in nos dantur. neque profuit nobis ex patriis legibus moribuſque docere nullam Federatis primoribus in eos eſſe iuriſdictionem, ipſoſque iudices multis de cauſis ſuſpectos eſſe. Pergitur in propoſito, neque data nobis recognoſcendi quæ in quæſtione perſcripta erant, neque iuſta noſtra pateſaciendi, neque probandi facta ad defenſionem pertinentia, neque teſtes refellendi, neque aliorum conſilia vtendi poteſtate, fertur ſententia mortis quidem in Oldenbarneveldium, perpetui vero carceris in nos, in vniuerſos bonorum publicationis. Anno poſt, inauditis nobis, ſecuta eſt ſententiæ interpretatio qua in Maieſtatem peccaſſe pronuntiamur.

tiamur. Vere profiteri poſſum in ſententia contra me multa poſita extra verum, multa quæ diſertè à me negata ſunt, quædam quorum planè ignarus eram, quædam de quibus nec interrogatus ſum, tantum abeſt vt auditus me defenderim. Et hoc & alia multa liquido apparerent, ſi quæ ad interrogationes ſingulas in quæſtione reſpondi ea integra atque ſincera in lucem proferrentur, quod vt fiat obnixè poſtulo. Ante nos captos Traiecti nobiles vrbiſque rectores, dum capti detinemur per Hollandiam decuriones, conſules, oppidani iudices tempore non ſuo deſtituuntur, ſuffectis aliis contra leges ſanctiſſimas ipſis quondam Hollandiæ Comitibus iuratas & per multa ſecula pie cultas. Antequam haberetur dumque habetur Synodus quam Nationalem vocabant, multi paſtores qui Prædeſtinationem docebant conditione ſubnixam (Remonſtrantes appellari mos erat) munere ſuo deijciuntur. Ex iiſdem alij ad Synodum vocati iubentur cauſam dicere apud aduerſarios qui iam ante ſeceſſione, declamationibus in templo, Synodoque, libris etiam ſcriptis ipſos prædemnauerant, neque tamen permittitur ipſis ſuam tueri & contrariam ſententiam oppugnare amplius quam Synodo, id eſt aduerſariis, æquum videretur. Eiecti Synodo damnantur. ſequitur edictorum ſæuitia adverſum damnatæ iam ſententiæ cœtus, ſtipiſque collectionem ad alendos paſtores qui patria expulſi aut relegati ſi redeant, perpetuo carceri mancipantur, illectis per præmia delatoribus. Diſcutiuntur cœtus inclementius etiam quam ferunt edicta, vi ſæpe non incruenta, magno cum dolore ingentis numeri optimorum virorum Chriſtianæ pietatis patriæque amantium. Ita ſe habet res geſta. profiteor nunc ego non poſſe à me probari ſpretam ferendi ſe mutuo æquitatem procerum Hollandiæ decretis definitam, paſtorumq; condemnationem & quæ eam ſequuntur.

tur. Quæ omnia æquis agendi rationibus præuerti arbitror fuiſſe rectius, cum illa vtilia publico Principique Mauritio eſſe non poſſint, quorum ſalus ac gloria, ni fallor, in prona ciuium voluntate conſiſtit, eorum maximè qui Patriæ deuoti addictique ſunt, quales eſſe iudico eos qui magiſtratu ſunt demoti, multaque millia triumphata nunc ſententiæ. Attamen in omnibus eis quorum accuſor nihil actum à me eſt priuato ſtudio, ſed iuſſu tum Hollandiæ procerum, tum rectorum oppidi Rotterodami; quibus ego, non Federatis proceribus, non alij mortalium cuiquam ſacramentum dixeram: Quibus proinde cum parui nulla à me læſa eſt Maieſtas, ſed ſummis inferioribuſque poteſtatibus id tributum quod natura & muneris neceſſitas exigebant. Si quis habere ſe putabat quod de eis quæ vt aliorum miniſter feceram quereretur, non ego eram conueniendus, ſed quibus in me erat imperium; Quod ſi etiam feciſſem aliquid priuato auſu (quod ita non eſt) tamen non ab aduerſariis eram iudicandus, neque à conquiſitis in me iudicibus, nec à quoquam qui à Federatis proceribus accepiſſet iudicandi poteſtatem, ſed à perpetuis meiſque iudicibus vt iubent communes patriæ & oppidorum propriæ leges pro quibus arma olim ſumpſimus. Animum meum quod attinet, coram Deo & humano genere teſtor non alium eum fuiſſe, quam legitimam reipublicæ formam ſub qua natus educatuſque eram tueri, & Eccleſiæ vnitatem procurare amica, & cum præceptis diuinis non pugnante compoſitione, quam ad rem multa à me ſunt propoſita, multa etiam tum in parato habita cũ in carcerem abducerer. Qui de propoſito meo ſecus iudicant, iniuriam mihi faciunt, neq; vlla iuſta ratione nituntur. Vita mea labe notaque caruit. Qui meæ functionis tempore oppido Rotterodamo præfuerint, ſciunt quam pro eius oppidi ſa-

lute

lute & commodis laborauerim. Curatores fiſci teſtari poſſunt quam acriter & ſine gratia ac metu rem fiſcalem defenderim. Conſeßibus iudicum Hollandiæ nota eſt integritas mea in perſequendis delictis. Qui me in conuentu procerum Hollandiæ & in conſeſſu curatorum reipublicæ Hollandicæ videre, meminiſſe poſſunt quis labor meus fuerit vt per parſimoniam & vectigalium augmenta ærario ſuccurreretur. Neque ignorat Princeps Mauritius quam ipſius deſideriis ſatisfecerim in priuatis negotiis quæ mihi committenda iudicauit. Etiam qui in Federatorum conuentu mecum vna fuere rogantur animo repetant quam à me collata ſint omnia quæ pertinere poterant ad collocandam in tuto rem contra vim hoſtium, ad prouehenda commercia per Indiam, Americamque, ad amicitiam recte colendam cum Regibus aliiſque ſociis ac federatis. Quam cordi mihi fuerit gloria reipublicæ & eorum quæ pro republica fortiter ſunt facta, peculiariter etiam Principis Mauritij laus atque fama, teſtari poſſunt libri partim à me vulgati, partim quos necdum editos amicis videre contigit. Pro his officiis ſi præmium expectaſſem, fuerat id quidem non ſine exemplo. Sed nunquam eo reſpexi, contentus meo ſalario & honeſti nominis mercede. Quæ vero mihi gratia repenſa eſt? Quod per menſes nouem cum morbis grauißimis tenerer in arctißima cuſtodia habitus ſum ita vt nec coniugem, nec amicos ſemel conſpicere liceret: Quod rei habitu in id auditorium deductus ſum in quo iuris publici dignitas me tuente ſteterat. Quod vni deinde cubiculo incluſus & militum copiis circumſeptus ſum etiam vxori erepta interdum procedendi libertate: Quod facultates exiguæ, & ſi vllæ cuiuſquã in omni populo honeſte partæ mihi & quinis liberis ademta ſunt: Quibus cunctis vnum eſt grauius quod popularium exterorumq;

aures

aures impletæ ſunt falſo rumore, quaſi praua aduerſus patriam conſilia ſuſcepiſſem, quia plerique adduci non poſſunt, vt credant ita quenquam tractari qui quæ egit, bona fide egerit. Neque intra me ſtat iniuria: ſed ad propinquos atque affines immeriti odij ac calumniæ pars redundat, qui tanquam hoſtes publici ac proditores non vno in loco dictis ac factis impetuntur. Contra hæc omnia ſolatium mihi in Deo poſitum eſt & in bona conſcientia, & in exemplo plurium optimorum ciuium qui nullius peccati, ſed ſolidæ virtutis ergo ſimilia pertulerunt. Prodijt nuper incogniti ſcriptoris Latinus liber qui ait me ob acceptas iniurias ſi non corpore at animo cum Rege Hiſpaniæ futurum. Longe id à vero abeſt. ſcio omnem vltionis cupiditatem Chriſtianis interdictam. Regi Hiſpaniæ nec debeo quicquam, nec debere deſidero. Corpore in Gallia ago: atque dum ibi agam fidem Regi atque obedientiam vt par eſt, præſtabo: patriæ interim, quæ Regis amicitia præcipuè opus habet, ſeruabo eum quem antehac animum, ſollicitum pro ipſius ſalute, libertate atque commodis, paratumque operam ei nauare ſi qua futura ſit vtilis. Pro quo affectu nihil expeto, niſi vt vos omnes, quiqui eſtis cuiuſcunque ordinis ac gradus (neque enim ignoro etiam in rectoribus multos eſſe quibus vera eorum quæ in cauſa noſtra geſta ſunt, notitia prauis aliorum artibus ſubducta eſt) exutis præiudiciis de meis aliorumque factis ita iudicetis, vt de veſtris iudicari ipſi velletis: Eamque ob rem Deum ſupplex veneror, vt mentem vobis illuſtret, quo veritatem conſpiciatis, & ſinguli pro ſuis partibus id faciatis quod ius & æquum poſtulant, præſertim vero vt rationes inueniatis concordiæ, quæ, ſi vnquam, hoc tempore maximè neceſſaria eſt. Eos vero qui aliter quam ego & mihi impoſitæ poteſtates ſenſerunt antehac, amicè oro atque obſecro quæ à

me

me dicentur ne in ſuam iniuriam dicta interpretentur (quem animum à me abeſſe apertè teſtatum cupio) ſed tanquam partem neceſſariam defenſionis quam à me res ipſa extorquet. Quos intra fines tam anxie me continui, vt multa nec leuis momenti, neque lucem exiguam huic cauſæ allatura in tempus præſens omiſerim, quod ea proferri non poſſent, niſi quidam qui cæteris multum exſtant deſignatius tangerentur.

CAPI-

CAPITA LIBRI.

I. DE ſummo imperio quòd penes quamque nationem eſt in Belgicogermania. pag.1.

II. Quod ius ſummis poteſtatibus circa ſacra competit id in Belgicogermania eſſe penes nationis cuiuſque proceres. pag. 16.

III. Qualem ſacrorum reformationem tueri propoſitum fuerit proceribus Hollandiæ & VVeſtfriſiæ. pag.43.

IV. An mutuo ſe ferre in controuerſiis de prædeſtinatione diſſidentes fas fuerit, fierine id ipſum potuerit & an ex vſu fuerit. pag.60.

V. Conuocationem Synodi ad definiendas controuerſias non modo illegitimam fuiſſe, ſed & tranquillitati procurandæ inidoneam. pag.66.

VI. Quibus modis Hollandiæ & VVeſtfriſiæ vicinarumque nationum proceres componenda tentauerint Eccleſiæ diſſidia & quæ conſilia in eam rem ſint data. pag.92.

VII. De vſu legis Eccleſiaſticæ anni CIↃ.IↃ.XCI. pag.92.

VIII. De iure maioris partis in cõuentu Hollandiæ. pag.104.

IX. De his quæ acta ſunt contra pacem mutuam in Eccleſia eiuſque ſuaſores vt ad mutandum reipublicæ regimen perueniretur. pag.110.

X. De oppidorum cuſtodiis. pag.128.

XI. De ſacramento ducum & militum qui continentur in Notitia militari Federatorum. pag.143.

XII. De his controuerſiis quæ cum iudicum conſeſſibus inciderunt. pag.152.

XIII. De his quæ vitio aut iniq; geſta ſunt circa noſtri capturam. pag.161.

XIV. De

XIV. *De his quæ vitio aut inique geſta ſunt poſt nos captos ante datos iudices.* pag.171.
XV. *De his quæ vitio aut inique acta ſunt in dandis iudicibus.* pag.172.
XVI. *De his quæ vitio aut inique ſunt acta poſt datos iudices.* pag.187.
XVII. *De his quæ vitio aut inique geſta ſunt circa ipſam ſententiam.* pag.194.
XVIII. *De his quæ vitio aut inique in nos acta ſunt poſt ſententiam.* pag.197.
XIX. Not*æ ad ſententiam in me pronuntiatam cum indicatione multorum quæ ibi dicta contra veritatem.pag.* 206.
XX. *De mea notitia cum aliis pariter damnatis.* pag.343.

APOLOGETICVS

APOLOGETICVS EORVM QVI HOLLANDIÆ WESTFRISSIÆQVE ET VICINIS quibuſdam nationibus ex legibus præfuerunt ante mutationem quæ evenit ante CIↃ IↃCXVIII.

CAPVT I.

De ſummo imperio quod penes quamque nationem eſt in Belgicogermania.

QVI res novare inſtituunt ad conſilij exitum pervenire non poſſunt, niſi amotis civibus qui præſentem ſtatum tuentur: quod ipſum ſpecioſè fieri nequit, niſi aliquid ipſis objectetur; at verò quoties vita eorum civium probro caret (quod genus fermè præſentibus maxime contentum eſt, quod ipſis objiciatur reperiri haud facile poteſt extra ea quæ in republica acta ſunt: quæ ipſa criminis colorem vt recipiant, aſſerendum eſt alium fuiſſe civitatis ſtatũ quam revera fuit. Ita Hiſpani, & eorum clientes cum Belgicogermaniã externo dominatu vellent opprimere, perſuaſum ibant hominibus, antiquitus ea loca fuiſſe ſub libero & incuſtodito vnius imperio, cum contrà Principum

poteſtas inibi devincta ſemper fuiſſet legibus, & procerum poteſtate. Atque hoc falſo obtentu peractum eſt, vt legum defenſores per delegatos iudices (qui exinde ſanguinarij conſeſſus nomen accepere) damnarentur Maieſtatis. Falli ſæpè hac in re multos haud mirum eſt adeo, cum ad pernoſcẽdum civitatis cuiuſque ſtatum, penitus opus ſit eius populi iura ac mores tenere. Polybius ſummi iudicij ſcriptor tradidit ſua ætate Græcis alijſque gentibus externis creditum Romæ ſummam fuiſſe Senatus poteſtatem, quod apud Senatum audirentur legati, atque ab eo reſponſum acciperent. Quare mirandum non eſt, ſi nunc ab extraneis quibuſdam creditur Belgicogermaniæ nationibus legatos nationum, quibus Federatorum procerum nomen eſt, ſummo iure præeſſe quod in eo Federatorum conventu audiuntur legati, reſponſaque accipiunt: quodque nomine Federatorum maxime ad Reges, Principes, atque civitates literæ perſcribuntur. Sed quemadmodum Polybius oſtendit penes populum, non penes Senatum fuiſſe ſummam imperij Romæ, ita apud nos vere dicitur ſummum imperium non penes illos eſſe legatos nationum qui Federati proceres dicuntur, ſed penes cuiuſque nationis primores, quæ quidem nationis ad opem mutuam federe connectuntur; ita vt in Federatorum procerum poteſtate ea ſint omnia quæ ad communem defenſionem pertinent, aut quæ nominatim ex federis formula aut conſenſu peculiari ad eum conventum deferũtur: manentibus rebus cæteris penes ſingularum nationum primores. Multi de Helvetijs putarunt omnes ſub vno imperio contineri: itidem de Rhetis. Sed rerum gnari Bodinus, Simlerus atque alij nos docent cuique pago ius in ſe ſummum eſſe, ſed ipſos inter ſe pagos arcto federe devinciri. Atque hoc diſcrimen

Bod lib 1. cap. 3.

ſcrimen vnius civitais quæ multas ſub ſe partes complectitur, vt Galia Normanniam, Britanniam Armoricam, Campaniam, aliaſque, & plurium civitatum inter ſe federatarum, vt apprimè neceſſarium ad dijudicandum imperij cuiuſque ſtatum nobis commendatur ab iis omnibus qui de republica ſcripſerũt. Exemplo ſint magnæ vrbes Græciæ, puta Athenæ, Thebæ, Corinthus: iis ſingulis in ſe plenum erat imperium: neq; tamen eo minus adverſus vim Perſarum inter ſe colligabantur: atque ad communia federis negotia inſtitutus erat Amphictyonum conventus. Itaque plerique Italiæ populi Regum Romanorum ævo jus in ſe ſummum habebant: ſed inter ſe atque cum populo Romano federe erant devincti. Neque aliter rem ſe habuiſſe apud noſtros populos tum Principum tempore, tum poſt ſumpta pro libertate arma, & credidi ſemper, & iam anni ſunt duodecim cum publice ſum profeſſus, in libro cui nomen feci de antiquitate reipublicæ Batavicæ, pro quo Hollandiæ proceres eo tẽpore gratias mihi habuerunt, ad ito & munere; neque Federati primores vllum offenſi animi ſignum dedere. Quanquam verò totus is quem dixi liber id quod dixi me ſenſiſſe apertiſſimè teſtatur, vnum tamen locum præ cæteris inſignem apponam: *Ordinum autem federatorum conventus cum ſenatu, per quos ſalva cuiuſque populi maieſtate, eaque ex federe ſunt communia explicantur, Amphictyon co conventui ad amuſsim reſpondet.* Verè teſtari & hoc poſſum, quandiu conventui Hollandiæ interfui, ſemper poni extra controverſiam audiviſſe me ius ſummum cuiuſq; nationis, nulla inter eius conventus membra hac ſuper re orta diſſenſione, niſi menſe vno aut altero priuſquam nos caperemur, quo tempore delegati nonnulli oppidorum Hollandiæ, & Weſtfriſiæ, poſtquam clam & iniuſſu

Sig. de anti. iur. Ital. lib. 1. c. 1. lib. 1. c. 14.

eorum à quibus delegati erant cum aliis nationibus coierant, ab illa vetere ſententia nonnihil diſceſſerunt. Argumenta quæ me alióſque impulerunt, vt plane ita quemadmodum dixi ſentiremus, iſta ſunt.

Principio notũ eſt, nationes quæ nunc in vno ſunt fœdere, antiquitus nõ ſub vnius Princi[illegible]s fuiſſe imperio, niſi quod Hollandia & Zelandia eoſdem ſemper Principes habuêr. Nã Geldria ſuos habuit Tutores primùm, deinde Comites, poſtremò Duces: quorum ius, controverſum tamen, à Carolo Burgundo emtum cum eſſet, nõ manſit penes eius poſteros, ſed tandem multorum jura certaq; poſſeſſio ad Carolum Imperatorem eius nominis quintu[illegible]nerunt. Idem ab Epiſcopis Traiectinis indep[illegible] civile regimen Traiectinæ & Tranſiſalanæ. Friſij tu[illegible]ui intra Lavicam, tum qui vltra Lavicam ſunt, lib[illegible]m olim rempublicam ſine Principe habuêre: donec illi Saxonem præfecti, hæreditarij vocabulo, hi Comites primum Transamaſianæ, deinde Geldrũ, Principes accepêre, quorum ius idem ille Carolus Quintus vt ſibi trãſcriberetur effecit: tamq; ipſe, quàm filius eius Philippus apud nationes ſingulas ſolẽniter in principatus poſſeſſionem introducti ſunt, & in leges cuiuſq; nationis jurarunt, & à ſingulis viciſſim obſequij ſacramentum accepêre. Ipſe Carolus Imperator cum an. CIↃ IↃLV. princpatu abjret in allocutione ad nationum legatos dixit: *Quanquam eæ eſſent diverſæ atque ſeparatæ* (hæc ipſa ſunt verba) *ab ijs tamen vnum conſtitui corpus, atq; eius corporis membra debere opem inter ſe ferre mutuã. Nam abſque tali concordia atque conſpiraione partium, promptum hoſtibus fore pſas invadere, quod ſi manerent inter ſe colligata, & alia alijs auxilio, experimentis compertum quid poſſent in externa vi repellenda.* Acta publica & annales nos docent circa annum CIↃ CCCCXLI. ab Hollandis adverſus civitates

ad mare Balthicum proprium ſuſceptum eſſe bellum, cum interea Brabanti, Flandri, atque alij eiſdem Principibus domus Burgundicæ parentes populi cum iiſdem illis civitatibus pacem haberent.

Neque mutavit res ex quo pro libertate parentes noſtri arma ceperunt. Neque enim initio ſumpta ſunt ea arma decreto omnis Belgicogermaniæ nationum in conventu communi, ſed Hollandorum ac Zelandorum quibus pauci ex vicinis ſocios ſe addiderant, cum Geldri interim, Trajectina, Friſia cis Lavicam, Tranſiſalana, Friſia trans Lavicam manerent ſub præfectis Hiſpanicis. Hollandiæ autem & Zelandiæ primores, cum anno CIↃ.IↃ.LXXII I. ſcriberent ad primores Belgicogermaniæ totius non aliter quàm amicos atque fratres eos ſalutant. Ac ſub idem tempus in literis ad Regem Hiſpaniæ diſertè ſcribunt: *Nationes haſce, cum olim diverſis Principibus regerentur, matrimonijs, pactis, hereditatibus veniſſe ſub domum Burgundicam primùm, deinde per nuptias Auſtriacæ familiæ, ac potentiſſimo Hiſpaniarum regno connexas; ſed dicta ſemper lege ut quæque natio ſua iura, legesq́ue, & proprium regimen ita uti antiquitus retinerent.* Poſt an. CIↃ IↃLXXVI. Hollãdiæ Zelandiæq; primores & eorum ſocij, quo tempore cũ primoribus aliarum Belgicogermaniæ nationum fedus inibant, cui nomen eſt paci Gandavenſi; caverunt *ut Wilhelmus princeps Arauſionenſis Hollandiæ Zelandiæque & ſociorum terris imperaret uti imperabat*, id eſt ne ſubeſſet præfecto communi; *item ne qua edicta, præcepta in jus vocandi, vocationesq́ue in ius valerent, ni princeps Arauſionenſis, aut cõſeſſus iudicum, magiſtratuſve locorum auctores fierẽt.* Proinde cũ poſtea aliæ nationes Matthiam Auſtriacum præfectũ feciſſent, eiq; addidiſſent conſilium, Hollandi tamen & Zelandi decreverũt ſe ipſius Mathiæ conſilij ve iuſſibus non pariturus: ſicut & teneri ſe negarunt eis no-

minibus quæ illis temporibus facta ſunt à communi Belgicogermaniæ conventu: tantum abeſt vt ad id tempus Hollandiæ rectores ſummum impreium contribuere voluerint cum cæteris nationibus.

Neque vero Traiectino federe quod factum eſt anno CIƆ IƆ LXXIX. de ſummo nationis cuiuſque imperio quicquam imminutum eſt. Quanquam enim fert fedus, nationes omnes inter ſe vinciri colligariq; ac ſi vna natio eſſent, hoc ipſum tamen quouſque ſe porrigat, ſequentia indicant. ne ſcilicet divellantur à ſe in vicem, ſed auxilio ſint aliа alij. Neutiquam verò id fuiſſe propoſitum, vt miſceretur ſumma imperij? primùm ex ipſa voce liquet fœderis nihi vſurpata. (eſt enim fœdus multorũ ſummo imperio vtentium pactio) deinde ex eo quod non omnes nationes deinceps vna natio futuræ dicantur, ſed iũctæ velut ſi vna natio eſſent: quæ comparationis verba oſtendunt rẽ ipſam aliter ſe habere cùm nihil ſibi ipſi comparetur. Idq; ipſum clariùs multo intelligi poteſt, ſi conferas verba primi federis icti inter Hollandos Zelandoſq; anno CIƆ IƆ LXXVI. *vbi dicitur rem belli inter federatos dirigendam ea concordia atq; conſenſione, quaſi ea nationes atq; oppida vnius duntaxat oppidi reſpublica eſſent.* Evincunt idẽ verba eius capitis quod primũ eſt in Federe illo Traiectino: *quod tamẽ ſine fraude ſit legum, libertatis, iuris & morũ cuiuſq; nationis, oppidi, partium ſingularum, ac civium; quæ federati ſanguine, facultatibus, opeque omni defendent ac propugnabunt adverſus vim à quocunque illatam.* Cùm enim probatum ſit inter iura nationis cuiuſque fuiſſe ſummum intra fines ſuos imperium, ſequitur ſub iuris, morumque vocabulo, hoc etiam comprehenſum: ac proinde ad eius tutelam nationes alias alijs obligari: tantum abeſt, vt ſub communi federaorum nomine iuſtè quicquam attentari poſſet adverſus ſupremam

mam ſingularum nationum poteſtatem, ſequens vſus idem edocuit: nam cum Agrippinenſi colloquio actum nihil eſſet, promiſerunt Hollandi & Zelandi ocem ſe alijs nationibus laturos, quemcunque illæ Principem legiſſent, dum ipſæ manerent quo erant ſtatu. Poſt id nationes nonnullæ ſine aliorum aſſenſu cum Duce Andino egerunt, eique regimen ſui detulerunt. Edicto anni cIↄIↄIC LXXX. quo Rex Hiſpaniæ pronunciatur principatu Belgicogermaniæ excidiſſe, primùm diſcriminatur res communis regiminis à rebus imperij civilis, judiciorumque, & aliarum rerum ad nationem quamque ſpectantium; additúque in rebus ad nationis cuiuſque proprium regimen pertinentibus vtendum titulo ac ſigillo cuiuſq; nationis; in ijs verò quæ communis eſſent regiminis rurſus diſcrimen ſtatuitur inter Hollandos Zelandoſq; e & inter cæteros: dicitúrque per Hollandiam ac Zelandiam præſcribendum actis nomen Principis Arauſionenſis, ac procerum Hollandiæ & Zelandiæ vſque dum Senatus inſtitutus eſſet: per cæteras autem terras in rebus eiuſmodi præſcribendum nomen Ordinum federatorum. Federe quod cùm Duce Andino fuit initum continebatur, vt Hollandi Zelandique manerent in quo erant ſtatu, quod & peculiari cautione propius explicatum. Et quanquam illico ſub id tempus Senatus eſt inſtitutus Hollandi, nihilominus & Zelandi teſtati ſunt ſe ei Senatui vlterius ſubijci nolle, quam in tributis communibus & re militari. Eidemque populi ſeorſim à cæteris Wilhelmo Principi Arauſionenſi ſub vocabulo ſummi magiſtratus iu quaſi dictatorium detulêre, qua ſuper re iusjurandum ab ipſis, & Principe Wilhelmo præſtitum eſt coram primoribus federatis. Dux quoque Andinus edicta & juſſa omnia à ſe ſuove conſilio profecta inſcribere ad

Wilhelmum Principem ſolebat vt per Hollandiã Zelandiamq; ſub eius nomine publicarentur. Amplius dicam: anno CIↃ IↃ LXXXIII Hollandiæ & Zelandiæ primores ſine nationibus cæteris cum Wilhelmo Principe egerunt de Comitis poteſtate ipſi deferenda certis ſub legibus: cumq; aliæ nationes ægrius id ferrent, Hollandi literis ſuis datis VI. Maij anni eiuſdem notum fecerunt, & ius ſuum & rationes cur id aggreſſi eſſent. Deinde verò poſtquam cum Regina Angliæ pactiones initæ erant, & nationis cuiuſq; ſigillis firmatæ, poſtquam itidem ſub Comitis Liceſtrij præfectura ſuper reipublicæ adminiſtratione graves ortæ erant controverſiæ; Hollandiæ proceres anno CIↃ IↃ LXXXVII. edictum opera Franciſci Franconis, qui tũ Gaudanorum magiſtratuum agebat adſeſſorem conſcripſeruut, multa in eo diſſerentes de ſummi imperij poteſtate, quæ & olim, & nunc quoq; penes ipſas eſſet: orationes quoq; eodẽ tempore multas habuêre iuris nationum ſingularum tuendi ergo, de quibus infra agẽdi erit copia: Quin & federis primores in oratione quam XXX. Auguſti anni CIↃ. IↃLXXXVII. ad Comitem Liceſtriũ habuerunt, aiunt ita ſibi videri *vtendum ſigillis federatorum procerum in reb. ad nationes univerſas pertinentib. in ijs vero quæ ſingularũ eſſent propria, vtendũ nomine & ſigillis nationis cuiuſque.* Poſt Liceſtrij abitum, vſurpatum ſemper vt qui conventum Hollandiæ ingrediũtur, *iurent ſe iura, libertatem, leges, moréſque Hollandiæ defenſuros, imperijs atque decretis procerum Hollandiæ pro viribus parituros.* Sic & quæſitores, & iudices ſacramentum dicunt Comitatui Hollandiæ, nulla federatorum procerum adiecta mentione. Oppidani quoq; magiſtratus & corporati armigeri, cæterique municipes in verba iurant procerum Hollandiæ & Weſtfriſiæ. Exemplo ſint quadraginta viri (id curatoribus oppidi no-

men eſt) Lugdunenſes: *Iurant ei fidem ſe ſervaturos Comitatui, ſummoq; magiſtratui Hollandiæ Zelandiæ & VVeſtfriſiæ, eiſdémq; nationibus atque oppido ſuo, eidem Comitatui, ſummo magiſtratui, nationibus atque oppido ſeſe parituros.* Sunt oppida alia, vbi adduntur hæc verba, *& cæteris qui cum ipſis fœdus habebunt.* Sed id acceſſionis vim habet, poſtquam proceres Hollandiæ atque Zelandiæ ſuis nominibus ſpeciatim primo loco ſunt nuncupati. Inſignia etiam Hollandiæ procerum, vt & aliarum nationum corona ornantur, qualis eſſe ſolet neminé ſuperioré ſe agnoſcentiū. Quod ſi animo repetere libeat partes omnes atq; indicia ſummæ poteſtatis quæ ſtatuunt rerum civilium periti, videbimus ea quoq; penes ſingulas reperiri nationes.

Principio enim à proceribus nationis cuiuſque, leges conduntur & edicta ſuper omni negotio civili, inconſultis primoribus Federatis quod innumeris exemplis liquet. At cōtra quæ leges à Federatis procedūt, at nationum ſingularum primores diriguntur non jure imperij, ſed cum rogatu vt eas publicari ſināt. Si quid nuper aliter fieri cæptatum eſt, vt ſc. licet præcepta aliqua aut tributorū poſtulata, omiſſis primoribus populi cuiuſque, ad oppida mitteren tur, novum id ſane eſt, & inter novatæ reipublicæ argumenta habendum.

Ad iudicia vt veniam, olim ante Caroli Burgundi tempora, ſuprema iudicia intra vnamquamque erant nationem, poſt conſenſu nationum inſtitutus eſt Machlinienſis judicum conſeſſus, ad quem perferri lites civiles ſolebant ex aliis populis per appellationem, ex aliis vero via ſupplicationis, prout ſinguli pepigerant. Poſt ſumpta verò arma, etiam poſt pacē Gandavenſem jus eius conſeſſus per Hollandiam Zelandiamque, deſiit, atque eius in locum ſuffectus eſt

conſeſſu

conſeſſus magni nomine, qui iudicia vltima per Hollandiam & Zelandiam regit. Ejus conſeſſus judices, vt & judices antiquioris conſeſſus qui nunc ſub illo magno eſt, ſed ididem per omnem Hollandiam Zelandiámque ius dicit, iuramentum dicunt proceribus Hollandiæ ac Zelandiæ, mandatiſque jubentur eorundem edictis atque præceptis parere, in quibus mãdatis federatorum procerum nulla mentio exſtat. At Geldri, Traiectini, Friſij Ciſlavicani Tranſiſalani, & Tranſlavicani ſuprema judicia ſeorſim quique penes ſe habent, ac ſi quis rebus judicatis læſum ſe putat primoribus nationis ſuæ ſupplicat: neque vllus hactenus communis inter federatos conſeſſus iudicum fuit conſtitutus. Ijdem illi judices ius reddunt nomine ac vice ſummæ poteſtatis, non nationum vniverſarum, ſed eius nationis nationumve à qua quibusve cõſtituti ſunt, quod certum ſignum eſt, proceres federatos ab eis vt ſummam poteſtatem non agnoſci.

Criminum indulgentiæ, & quæ alia beneficiorum nomine veniunt à nationis cuiuſq; primoribus dantur, aut à præfectis, ſed nomine primorũ & poteſtate ab eis conceſſa.

Tum verò Hollandiæ Weſtfriſiæque primores fiſcum habent peculiarem, cuius procuratio eſt penes Rationales qui Comitatui Hollandiæ ſoli iure jurando obligantur. Par vſus apud ceteras nationes. Sic & nummi cudenddi penes ſingulas ius.

Accedit nominis indicium, nã Federatæ nationes vocantur. in qua appellatione primum illud intelligitur plures eſſe reipſa nationes, non vnam in partes multas diſtributam: federatarũ verò vox indicat arcto federe eas inter ſe nexas: quomodo & Germaniæ federati Principes dicuntur. Proinde in pactis quoq; induciarũ continetur, haberi ab Archiducibus

Fede-

Federatas nationes pro liberis nationibus atq; proceribus. Libertatis autem nomine certum eſt deſignari ius imperandi ſummum. Nunc quoq; primores nationum ſingularum vbi ad Federis primores ſcribūt, ſocios ſe vocant, non autem ſubditos; vt ſolent oppidani magiſtratus, quoties nationis ſuæ rectoribus ſcribunt. Vltima Meteranorum annalium editione, quæ anno CIↃ IↃCXIV. prodijt, relectáque, & aucta eſt: ijs qui nunc eminentem in republica locum obtinēt, hæc apparent verba: *Quod ius ſummum Imperij in cōmune attinet, id nationes ſingulæ penes ſe retinuerunt tum in negotijs ciuilibus, tum in iuredicando, ſaluis etiam legibus, moribus, ac libertate.*

Quanquam vero poſt eam quæ an. CIↃ IↃCXVIII. contigit, mutationem reipublicæ, qui mutationis eius fuêre auctores; domi foriſq; rem aliter credi voluerunt quam ipſa ſe habet, ita ſe tamen implicitos in hac cauſa ſentiunt, vt libere profari nō audeant. Nam in oratione quam procerum Federatorum legatus juſſu ipſorum habuit ad Galliæ Regem de ijſdem federatis proceribus agens, ait eos aut eſſe, aut ab eis referri ſummam poteſtatem: quæ anceps locutio ſatis oſtendit prius illud, ipſos ſcilicet federis primores ſupremam eſſe poteſtatem, vero cōſentaneum non eſſe. Sed verum eſt eos qui ad conuentum federatorum leguntur vicem ſuſtinere eorum à quibus legati ſunt, idque duntaxat in rebus quæ ex federis formula, aut conſenſione ſpeciali communi conuentui attribuūtur. Cancellario Pecquio an. CIↃ IↃ CXXI menſe Martio, à Federatis proceribus pro reſponſo datum eſt, ſummum imperium ac poteſtatem Federatarum nationum extra controverſiam eſſe penes ipſos Federatos proceres, & penes proceres cuiuſque nationis. Sicut verò juris notiſſimi eſt non poſſe duos eiuſdem

rei

vel dominos eſſe in ſolidum, ita & hoc conſtat iiſdem in locis plures ſiue homines ſeorſim ſumtos, ſiue cætus non poſſe habere ius imperij ſummum, quia ea ſummi natura eſt vt nihil illud nō modo ſuperet, ſed & exæquet. Quare ſi imperium ſupremum eſt penes proceres nationis cuiuſque, fatente ipſo Federatorum conventu, non poteſt idem imperium propriè eſſe penes Federatos proceres; ſed, tantum ius vt diximus ordinandi res, quæ ex federis formula aut cōſenſione ſpeciali communi conventui attribuuntur: ita vt quæcunque illis attributa nominatim non reperiuntur in iis ius ſummum maneat penes nationes ſingulas iure ipſo civili quod nunquam mutationem pro facta habet ni probetur, præſertim in ijs quæ regalia vocantur circa quæ verba quantumvis generalia effectu carent niſi ſpecialis nominatio acceſſerit, omniaque ea recepta intelliguntur quæ non apparēt translata.

Ad id quod à nonnullis dici audio, firmiorem fore rempublicam, ſi nationes vni ſummo imperio ſubeſſent: reſponſum in promptu eſt, de ſumma poteſtate judicandum, non ex eo quod privatus quiſque vtiliſſimum judicat, qua ſuper re ſæpe diſcrepant hominum ſententiæ, ſed ex legibus moribuſq; . Nuſquam verò quiſquam reperiet à nationum ſingularum apud nos primoribus, jus imperij ſummum aut abdicatum, aut cum alijs communicatum. Quod ſi etiam id vtile videretur (qua ſuper re multa tùm in quæſtione juris ipſius, tùm ex prudentiæ regulis eſſent conſideranda) faciendum certè id eſſet libero conſenſu, non per vim oppreſſis ijs qui præſentem ſtatum vt bonos cives decet, tuentur, eique obedientiam exhibent.

Prudentiæ auctores nos docent non ſtatim mutandas

tandas leges, præſertim quæ de imperio ſunt, etiamſi in melius iura ſit mutatio, quia vt poſt Ariſtotelem & Thucydidem apud Dionem Auguſtus monet, non tantum prodeſſe correctio poteſt, quantum nocet innovatio auctoritatem detrahens, quæ ævo radices agit. *Conſuetudinis mutatio*, inquit Auguſtinus, *quantum vtilitate adiuvat, tantum novitate perturbat.*

Sunt qui putant vtile futurum ſi totus orbis, præſertim Chriſtianus, vni poteſtati pareat. Sed ridentur ab alijs talia commenta. Nam præfectum in re quaque intelligi debet, non nuda cõtemplatione, ſed inſpecto quid materia ferat, aut recuſet. Plato cum vnum ei in quaq; re optimum videretur, omnia voluit efficere communia: ſed reprehendit eum Ariſtoteles, oſtenditque vnum illud ad ipſo vltra modum intendi. Carolus Imperator, princeps adeo præpotens, operam dedit (vt nonnulli narrant(quo tota Belgicogermania in vnam imperij formam coiret etiam ſub iiſdem legibus, nummis, menſuris, ponderibus rebuſque alijs eiuſmodi: quale erat quod olim Aratus in diverſis Græciæ vrbibus effecerat. Sed hic diverſitas ſitus, ingenij, aliæq; circumſtantiæ id vetabant. Certè nec ille, nec filius eius Philippus (qui Albanicæ præfecturæ temporibus idem egiſſe dicitur(ad exitũ perducere id conſilium potuerunt: ac proinde dubitare licet, an conantibus rem tantorum Regum viribus ſuperiorem, negotium melius ſit ſuccuſſurum. Etiam Iſthmum, ſive Achaicum, ſive Arabicum perfodere res præclara videbatur, ſed qui aggreſſi id ſunt in conatu ſuo defecêre. Natura vim ſibi inferri non patitur. In civilibus negotijs optima eſt magiſtra experientia. Ea docuit imperio manente penes nationes ſingulas, & belli arbitrio penes Federatos, nationes ſibi tuendis ſufficere. Si qua inter nationes cõtroverſia exoriſitur,

tur,

tur, multæ ſunt componendi rationes ſive judicijs ordinarijs eius nationis vnde petitur, ſive cõpromiſſo facto in nationes quas negotium non tangit, aut in præfectos quoties ipſi quoque partes nõ fecerũt, ſive in communes amicos atque ſocios quorum refert rempublicam ſalvam eſſe.

Inſtituta verò hæc mutatio ſine maximo damno Hollandiæ & Zelandiæ abire non poteſt, quæ magnitudine terrarum, oppidorum, atque hominum numero, & tributorum modo cæteras vniverſas æquãt: imò ſuperant: quamobrem æquum ſemper viſum eſt, vt in his quæ communicata ſunt, nationi Hollandicæ ſemper jus aliquod eximium daretur. Nam in Federis Senatu habet hæc natio tres ſenatores, præter quod & curator ærarij & quæſtor hactenus indidem fuerunt: cũ aliæ nationes habeant binos, aliæ ſingulos. Ad res maritimas regendas habent Hollandi tres conſeſſus, Zelandi & Friſij ſingulos alij populi nullos. In rerum Indicanarum diſpoſitu Hollandia habet tria Collegia: Zelandia vnum duntaxat. Par Hollandiæ privilegium datum eſt in ſocietate Americana. Cõpara jam quam iniqua futura ſit proportio in ſummo imperio ſi id Federatorum conventui permittatur. Hollandia & Weſtfriſia, quæ multo plus dimidio in commune conferunt, ibi ſententiam vnam duntaxat dicent juxta nationes minimas et am illas quæ ſanguine atque opibus Hollandicis ad fedus reductæ ſunt. Vt igitur ad ad conventum talem alia deferantur, quam quæ ad tutandos communiter fines ſpectant, ab omni æquitate abit. Qui divitijs pollent apud nos ſi cũ pauperibus nuptias faciant non ſine pactis ad eas veniũt, ne ſcilicet Hollandici mores bonorum introducant communionem. Sic ergo Hollandi quoque fuerant facturi, ſi cum nationibus cæteris regiminis inire voluiſſent

luiſſent ſocietatem. Atque vel hinc facile eſt animadverſu, quo animo erga Hollandiam ſint affecti, qui cum nati ſint extranei, Hollandos de poſſeſſione dejecerunt, vt ſe pro Hollandis venditarent.

Neque tamen aliæ nationes quarum hoc cõmento gratia captatur, blandiri ſibi debent quaſi longum ex hac mutatione commodum ipſas maneret. Non eo tendunt iſtorum hominum ſtudia. ſed legitimis magiſtratibus ius ſuum eripi oportuit, vt deinde nationi eriperetur. Sic & nationes ſingulæ jure ſuo ſpoliandæ fuerunt, vt res quæ in federatorum conventu tractari ſolebant, ad paucos pertraherentur, & ſæpe eos ad quos ex legibus id minimè pertinebat, qui in ciues optimos Principis animum exaſperantes, cuncta ſibi vindicant, ignaris ſæpe proceribus Federatis, proceribus nationũ, & magiſtratibus. Diu ne id manſurum ſit ſcit Deus. ſed ta'e regimen noſtris nõ congruere ingenijs an. CIↃ. IↃ. LXXXVI. & anno CIↃ. IↃ. LXXXVIII. ſolidis argumentis à proceribus demonſtratum eſt.

Hoc defendere, non eſt fedus diſrumpere, ſed fedus religioſè obſervare. Viderint an fedus non diſrumpant illi qui non ſtant federis legibus, quas inter prima eſt nationum ſingularum ius tueri, in quo iure præcipuum eſt ſummum arbitrium in res cuiuſque nationis. Non eſt initum fedus vt iura confunderentur: ſed vt inviolata melius defenderentur communi auxilio. Hollandi veteres dicere ſolebant cuique ſuum ad pacis tutelam eſſe optimum: & iniquo commercio amicitias diſſolvi.

CAPVT

CAPVT. II.

Quod ius ſummis poteſtatibus circa ſacra competit, id in Belgicogermania eſſe penes nationis cuiuſq́ proceres.

QVI de republica ſcripſerunt omnes, ſacrorum arbitrium inter præcipuas partes numerant ſupremæ poteſtatis. Quare cùm probatum ſit ſummum imperandi jus penes vnamquamque eſſe noſtrarum nationum, ſequitur penes eaſdem ſeorſum eſſe jus de religione publica ſtatuendi, vt quæ pars non ſit communis defenſionis: quippe cum innumera exſtent exempla Principum ac civitatũ, quos ad mutuam opem fedus iunxerit, cùm opinionibus ac ritibus ſacrorum diſſiderent: quomodo & nunc fedus eſt inter Venetos, & noſtras federatas nationes vniverſas. Quanquam ergo probandi onus nõ nos ſpectat qui id aſſerimus quod communis ratio iuris exigit, ſed eos qui contrarium defendunt tamen vt cumulatè ſatisfiat legẽtium deſiderio, probabimus verum eſſe id quod nos dicimus.

Hollandiæ & Zelandiæ proceres ſumtis pro libertate armis, ſimul templa publica aperuerunt his qui religionẽ ſequebantur, quæ Reformatæ nomen obtinet: Atque adeo in Federe quod inter ipſos initum, eſt anno CIↃ IↃ LXXV perſcripſerunt, vt Princeps Wilhelmus tanquam earum nationum præfectus, *ius haberet de conſenſu procerum ſuper vſu religionis ſtatuendi id quod pro temporum ratione oppidorumque ingenio ad tranquillitatem publicam & populi commoda optimum iudicaret, ſine diuini nominis detrimento.*

Poſt pacem Gandavenſem idem ille Princeps Wilhelmus

helmus rogatus à nationibus alijs vt in Hollandia Zelandiaque in Romanenſium gratiam aliquid conſtitueret, reſpondit ſemper nihil ſe eius rei poſſe niſi volentibus Hollandiæ & Zelandiæ proceribus. Sic & vniverſæ Belgicogermaniæ proceres in literis ad Atrebates & Hainauios ſcriptis circa annum CIↃ IↃ LXXIX. plus ſemel profeſſi ſunt nihil ad ſe pertinere, quam ſacris legem Atrepates & Hainauij intra fines ſuos ponerent.

Iam verò quid federe Traiectino anno CIↃ. IↃ. LXXIX. hac de re cautum ſit, ſatis vulgo notum eſt: verba ſic habent. *De religione totum Hollandi & Zelandi id faciunto quod ipſis videbitur. Ceterùs nationibus liberum eſto ſequi pacem religionis, vti antehac concepta eſt, aut conſtituere ſeorſim aut vniverſim vt ad quietem ac ſalutem nationum, oppidorum, partiumque ſingularum, & tutelam juris eius quod cuique tum ſacerdotum tum aliorum competit, pertinere arbitrabuntur: neque alijs nationibus alias hac in re impedire fas eſto: hac tamen lege vt privatis ſingulis maneat religionis ſua libertas: neque in quemquam eo nomine inquiſitio accuſatiove ſit, prout pace Gandavenſi conſtitutum eſt.* Manifeſta ſunt verba quæ Hollandis Zelandiſque liberrimum de religione arbitrium, neque aliarum nationum voluntati obnoxium addicunt.

Qui ad hæc dicunt, quanquam verba ita ſunt concepta, mentem tamen fuiſſe favendi Reformatæ religioni tantum, iniuriam faciunt eis qui federi concipiendo adfuerunt, quaſi minus ex fide actum ab eis eſſet. Neque verum eſſe quod aiunt, vel hinc liquidò apparet, quod poſt fedus factũ Federati peculiari interpretatione, quæ ſcripta eſt Calẽdis Februarij an. CIↃ. IↃ. LXXIX. teſtati ſunt etiam illis nationibus federi liberum eſſe adſcribi, quæ ſolam Romanenſem tutari vellent religionem, & quidem hac adhibita ratione:

Quia neutiquam ea mens ſit paciſcentium, vt nationi oppidove alterius ſit ſe immiſcere negotio ac ſacris alterius quo ſc. maior concordia inter nationes ſervetur, & præcipua auferatur diſſidiorum materia. Quo argumento apparet quicquid poſt id tempus à nationibus in cauſa ſacrorum eſt conſtitutum, id nō profectum eſſe ex alicuius antecedentis obligationis neceſſitate, ſed ex liberrimo ipſarum iudicio.

Quod ipſum docetur federe poſt id tempus inito cum Duce Andino, cuius caput XII. ita imperat. *Spondeat Dux ſacra, pacemque religionis habiturum ſe quo nunc ſunt ſtatu, aut ita quomodo poſt hac cuiuſque nationis proceres conſtituturi ſunt.*

Sunt qui cavillantur intelligenda hæc de iure totius religionis alicuius puta Romanenſis, aut reformatæ recipiendæ, non de iure conſtituendi ſuper controverſiis in hac vel illa religione orituris: quod plane abſurdum eſt, cum non poſſit non ius in partes habere, cui in rem totam ius competit: neque ratio patiatur quod minus eſt ei negari, cui quod maius eſt permittitur.

Dicunt alij poſt fedus Traiectinum mutationem hac in re factam. At prompta eſt reſponſio, non doceri quidquam ea in re novatum à nationum proceribus: ſine quorū nemo ſpeciali cōſenſu nationes potuit obſtringere. Quam ad rē & illud pertinet, ne omnia quidem federis Trajectini capita cenſeri vim habere obligandi, ſed ea demum quæ à nationum proceribus ſunt approbata: vt inter cætera apparet exemplo capitis quinti de paribus oneribus vbique ſuſcipiendis; quod obſervatum nunquam eſt.

Contra verò nunquam diſceſſiſſe nationes à libero ſacrorū arbitrio, tam clare, vt nihil vel in ſpeciem poſ-

ſit

his in rebus velut poſſidere, cum per ea quæ liberè fiunt, nemini poſſeſſio acquiratur, quod iuris eſt minimè controverſi.

Amſtelodamenſes, & aliorũ aliquot oppidorum in Hollandiæ rectores, quibus ſæpe cũ nobilitate, & alijs Hollandiæ rectoribus diſconveniebant: ſuper ordinandis hiſce Eccleſiæ controverſiis, nunquam tamen in Hollandiæ conventu dixerunt hanc rem non ad Hollandiã, ſed ad commune fœderis ſpectare ante poſtrema tempora, cum ab hominib. illis qui ex his controverſijs quæſtum facere & voluerunt, & fecerunt & facere ne nunc quidem deſinunt, quæſiti ſunt colores ad pingendum novum hoc, neque auditum antehac commentum.

Ex oppido Amſtelodamo delecti aliquot ad præſcribenda ea q̃ cõſideranda viderentur ſuper oratione apud ipſos habita mandatu procerum Hollandiæ, diſputant an ſummis poteſtatibus in negotio religionis imperare aliquid liceat ſine paſtorum conſenſu: ac proinde controverſiam movent generalem ſuper iure ſummarum poteſtatum, non definitam, an proceres Hollandiæ hac in re ius ſummarum poteſtatum obtinerent. Non motam ab Amſtelodamenſibus eo tempore proceribus Hollandiæ controverſiam de ſacrorum arbitrio, certum indicium eſt, quod dilecti illi in eo ſcripto ajunt, ea regula prius poſita (de iure ſc. ſummarum poteſtatum) videre ſe facilè vix vllo colore oppugnari poſſe decreta, quæ de rebus Eccleſiaſticis aut eſſent facta aut poſthac poſſent fieri. Si tunc id ſenſiſſent Amſtelodamenſes, arbitrium ſacrorum penes nationes eſſe vniverſas, certè etiam illa regula conceſſa rectè potuerant decretis contradicere vt factis ab ijs qui in ea re ſummum imperium non haberent.

Ex quo ſuere qui rem hanc aliò voluerunt deflectere, adferri eam in rem cæpit primum caput deliberationis Iunio m. CIↄ Iↄ.LXXXIII. perſcriptum ab aliquot nationum legatis, quo proponitur an non ex vſu ſit decimum tertiũ Federis Traiectini caput ita mutare, vt nationes habeant perſtandum in Euangelica Reformata religione, nec mutandum in ea quicquam niſi de communi Federatorum conſenſu. Ex quo capite id primùm apparet, ex formula Traiectini federis licuiſſe nationibus ſingulas etiam citra ſociorum conſenſum mutare aliquid in negotio religionis: & eo quidem magis, quia dicitur in eo capite deliberationis *verba ſede is ita concepta, vt quæ tum nationes Romanæ ſacra ſectabantur ius haberent ab eis diſcedendi, ſi id ipſæ è re ſua eſſe arbitrarentur.* Ipſæ inquam, non aliæ: jus autem quod ipſæ habebant, id aliis denegare non poterant, cum fedus illud ſit æquale. Additur ſuper hac deliberatione factum à proceribus Hollandiæ decretum.

Sed principio, non hoc decreto dicitur omnino approbatum quod proponebatur: ſed hoc tantum; *vt Euangelica Reformata religio, cuius publicè vſus erat permiſſus receptuſque & quæ tum publicè in vſu erat, vbique intra Federatorũ fines defenderetur, neq; publicè docendi aut ſacra faciendi ſecundum religionem aliam ius permitteretur: tum verò vt etiã aliter ſentientes adſcribi federi poſſent, vti verba habebant capitis propoſiti.* Sed nationes aliæ ſup hac re ſæpius ampliarunt, ita vt conſtitutum nihil ſit. Proinde non poteſt hæc ab Hollandis dicta ſententia ipſos obligare, cum nihil ſuper eo contractum ſit. Atqui, inſtant nonnulli, quæ tum mens Hollandorum fuerit apparet. At mens ſua neminem obſtringit, & ob juſtas rationes rectè mutatur. Olim mens fuit Hollandiæ proceri-

VI.

bus

bis in rebus velut poſſidere, cum per ea quæ liberè fiunt, nemini poſſeſſio acquiratur, quod iuris eſt minimè controverſi.

Amſteldamenſes, & aliorũ aliquot oppidorum in Hollandiæ rectores, quibus ſæpe cũ nobilitate, & alijs Hollandiæ rectoribus diſconveniebant: ſuper ordinandis hiſce Eccleſiæ controverſiis, nunquam tamen in Hollandiæ conventu dixerunt hanc rem non ad Hollandiã, ſed ad commune fœderis ſpectare ante poſtrema tempora, cum ab hominib. illis qui ex his controverſijs quæſtum facere & voluerunt, & fecerunt & facere ne nunc quidem deſinunt, quæſiti ſunt colores ad pingendum novum hoc, neque auditum antehac commentum.

Ex oppido Amſtelodamo delecti aliquot ad præſcribenda ea q̃ cõſideranda viderentur ſuper oratione apud ipſos habita mandatu procerum Hollandiæ, diſputant an ſummis poteſtatibus in negotio religionis imperare aliquid liceat ſine paſtorum conſenſu: ac proinde controverſiam movent generalem ſuper iure ſummarum poteſtatum, non definitam, an proceres Hollandiæ hac in re ius ſummarum poteſtatum obtinerent. Non motam ab Amſtelodamenſibus eo tempore proceribus Hollandiæ controverſiam de ſacrorum arbitrio, certum indicium eſt, quod delecti illi in eo ſcripto ajunt, ea regula prius poſita (de iure ſc. ſummarum poteſtatum) videre ſe facilè vix vllo colore oppugnari poſſe decreta, quæ de rebus Eccleſiaſticis aut eſſent facta aut poſthac poſſent fieri. Si tunc id ſenſiſſent Amſtelodamenſes, arbitrium ſacrorum penes nationes eſſe vniverſas, certè etiam illa regula conceſſa rectè potuerant decretis contradicere vt factis ab ijs qui in ea re ſummum imperium non haberent.

Ex quo fuere qui rem hanc aliò voluerunt deflectere, adferri eam in rem cæpit primum caput deliberationis Iunio m. c I ɔ Iɔ. Lxxx I II. perſcriptum ab aliquot nationum legatis, quo proponitur an non ex vſu ſit decimum tertiũ Federis Traiectini caput ita mutare, vt nationes habeant perſtandum in Evangelica Reformata religione, nec mutandum in ea quicquam niſi de communi Federatorum conſenſu. Ex quo capite id primùm apparet, ex formula Traiectini federis licuiſſe nationibus ſingulas etiam citra ſociorum conſenſum mutare aliquid in negotio religionis: & eo quidem magis, quia dicitur in eo capite deliberationis *verba fede is ita concepta, vt quæ tum nationes Romana ſacra ſectabantur ius haberent ab eis diſcedendi, ſi id ipſæ è re ſua eſſe arbitrarentur.* Ipſæ inquam, non aliæ: jus autem quod ipſæ habebant, id aliis denegare non poterant, cum fedus illud ſit æquale. Additur ſuper hac deliberatione factum à proceribus Hollandiæ decretum.

Sed principio, non hoc decreto dicitur omnino approbatum quod proponebatur: ſed hoc tantum; *vt Evangelica Reformata religio, cuius publicè vſus erat permiſſus receptuſque & quæ tum publicè in vſu erat, vbique intra Federatorũ fines defenderetur, neq; publicè docendi aut ſacra faciendi ſecundum religionem aliam ius permitteretur: tum verò vt etiã aliter ſentientes adſcribi federi poſſent, vti verba habebant capitis propoſiti.* Sed nationes aliæ ſup hac re ſæpius ampliarunt, ita vt conſtitutum nihil ſit Proinde non poteſt hæc ab Hollandis dicta ſententia ipſos obligare, cum nihil ſuper eo contractum ſit. At qui, inſtant nonnulli, quæ tum mens Hollandorum fuerit apparet. At mens ſua neminem obſtringit, & ob juſtas rationes recte mutatur. Olim mens fuit Hollandiæ proceribus

bus manere in ſola religione Romane..ſi : non ta-m n devinxerunt ſe ne inde abſcedere liceret. Adde quod multum differt habere animum religionem a-liquam tuandi ope communi , & animum habere judicium omne atque arbitrium ſuper ea religione aut abdicandi, aut cum alijs communicandi. Nam quomodo id cuiquam fiat probabile, proceres Hol-landiæ qui hoc ipſo tempore judicabant in fedus re-cipiendas nationes non Reformatæ religionis , ad-emptum ſibi jus voluiſſe quod alijs concedebant ? Quatenus autem mens primorum Hollandiæ fuerit Reformatam religionem defendere, infra diſſertandi erit locus.

Adfertur & conſilium perſcriptum de novo Se-natu inſtituendo , quo contineatur vt is qui tum erat inſtituendus ſenatus *curaret vt Federatæ nationes mane-rent, atque continerentur in mutua conſenſione atq; amicitia tum in iis quæ federibus ante factis continebantur, tum in rebus aliis: imprimis verò nequid concordiæ noxiū oriretur in negotio Reformatæ Evangelicæ religionis à nationib. ſingulis receptæ: atq; ea in re nequid ſenatui imperare liceret aut imperare no-vare ve aliquid permittere.* Additur placuiſſe hoc proce-rib. Federatis. Sed primò notandū eſt dici hîc Refor-matam religionem à nationibus ſingulis receptam, q vox diſtribuentis ſignificationis ſatis oſtendit nihil ea in re communiter factum ſed ex proprio cuiuſque jure: deinde cum proceres Federati ad id certè tem-pus nihil pro poteſtatis ſuæ jure ea in re poſſent de-cernere , quicquid eius à Federatis approbatum eſt, non alio animo eſſe approbatum , quam ſi & natio-nes auctores fierent. Iam verò nationes neque id conſilium, neque eum ſenatum ratum habuerunt: ac proinde totum hoc manſit effectu vacuum.

 Pla-

Plane autem à juris ratione abhorret vim tribuere acceſſioni, cum principale non ſubſiſtit. Fac etiam vim habuiſſe, fuiſſet tamen hoc mandatum à nationibus conſentientibus ſenatui datum: non contractus inter nationes: cui conſequens eſt id mandatum non diutius vim obligandi fuiſſe habiturum quam mandantibus placeret, quæ omnium mandatorum natura eſt. Neque vero ſenatui jus permittitur imperandi nationibus: imo jure imperandi ipſis adempto ſola cura atque inſpectio ipſis permittitur, quæ hortando, conſulendo, ſuadendo, ſine vllo imperij maioris jure expediri poteſt.

Hoc conſilium cum evanuiſſet, conſultatum eſt de ſenatu inſtituendo trium nationum Hollandiæ Zelandiæ & Trajectinæ in cuius ſenatus mandatis, caput etiam de religione factum eſt, in quo illud de ſingulis nationibus repetitum eſt, neque tamen hoc caput tam laté patet quàm illud de quo jam egimus. Ait enim *dandam à ſenatu operam vt in negotio Evangelicæ Reformata religionis concordia retineretur*. Solvendo huic argumento & hoc facit, cùm ipſo ſenatu extincta eſſe mandata vt quæ diſſoluto eo cœtu ſubſiſtere nequirent: atque in eius locum ſubrogatum eſſe eum qui nunc quoque eſt ſenatum: cujus mandata poſt graves turbas Licestrianorum temporum concepta ſunt relectis diligenter mandatis veteribus, ac de induſtria omiſſum eſt negotium religionis, quia nationes ſingulæ ſenatui commune fœderis referenti arbitrium ea de re nollent permittere: illud quoque repetitum volo quod paulo anté dixi, etiamſi manſiſſet is cœtus, tamen mandatis cœtui datis non conſtrictos mandatores nequid immutarent: cum nihil ſit certius quam multa conſeſſuum mandata multis in partibus immutata: deinde curam etiam ei commendari poſſe,

cui

cui nullum concedatur imperium. Etiam hoc adfertur, poſt initum fœdus Trajectinum, Reformatam religionem concorditer admiſſam. ſed hoc ad rem non facit. Multi enim qui ſummum in terris ſuis imperium latos aut anguſtos intra fines obtinent, poſſunt eiuſdem eſſe religionis, ſine vlla tamen obligatione quæ impedimento ſit quominus ſuper ſacrorum re ſeorſim ſine aliorum conſenſu quod viſum eſt, conſtituant. Quotquot Reges Reformata ſacra amplexi ſunt antè Romanæ religionis fuere, mutarunt tamen ſacra ſine conſenſu eorum qui eiuſdem Romanæ erāt religionis. Elector Palatinus, ac poſt eum Brandeburgicus, alijque plures cum antea idem ſenſiſſent, quod alij qui Auguſtana dogmata profitentur, propiorem quæ dicitur reformationem in terras ſuas induxere, Proteſtantes Germaniæ Principes qui ſe eiuſdem dicunt religionis, ſinguli tamen vt viſum ipſis, edunt profeſſionis ſuæ formulas. Etiam Helvetiorum pagi Proteſtantes vnius ſunt religionis. neque tamen eo minus Bernates ſuper controverſia prædeſtinationis ex vſu ſuo ſtatuerunt. Quod ſi iſti argumento vis aliqua eſſet, ſequeretur Regi Magnæ Britanniæ aliiſque Principibus qui reformati habentur, jus non eſſe in religione immutandi quicquam ſine conſenſu Federatorum procerum Belgicogermaniæ, Helvetiorum, Genevenſium, atq; aliorum.

In formula quæ concepta eſt an. CIↃ.IↃ.LXXXII. pactionis cum Andino renovandæ inſertum fuit, à Duce ſtipulandum, ne ipſe, neve qui in ipſius eſſent miniſterio quicquam innovarent in re religionis, quod ipſam tranſlatum eſt in pacta quæ anno CIↃ.IↃ. LXXXIV. concepta erant, vt fierent cum Galliæ rege: ſed hinc inferri non poteſt à nationibus jus aliquod communi federis tributum, imo contra cenſeri debet

id

nationibus ſummum ius in religionem non compe-
tere, ipſi Zelandi agnoverunt. Nam cum in cauſa
Conradi Vorſtij ad Hollandiæ primores literas ſcri-
berent, teſtabantur non eſſe ſibi propoſitum quic-
quam ipſis præſcribere, aut ſe ingerere in alienam rem-
publicam, ſed amicis amicum conſilium dare. Dein-
de verò oratione ea quæ ipſorum nomine eſt habita
menſe Maio anni CIↃ IↃ CXVII. qua legati ipſorum
dicunt toto animo optatum ab ipſis, vt primores
Hollandiæ mutua inter ſe conſenſione rationes inve-
niſſent componendorum Eccleſiæ motuum: teſtantes
iterum nolle ſe curioſos eſſe in vicinorum republica,
ſed eam permittere ſapientiæ ac prud[illegible]ocerum
Hollandiæ: ſed quòd facerent, id à [illegible] tanquam
ab amicis conſultoribus. Adferebant etiam peculiaria
fœdera inter Hollandos Zelandoſque inita quæ om-
nino neque nationes cæteras, neque ius Federato-
rum contingebant; nullam mentionem facientes fe-
deris Trajectini, aut vllius juris Federatorum. Ne-
que verò proceres Federati vnquam contradixerunt
tot decretis quæ ab anno CIↃ. IↃCVII. ad annum CIↃ.
CXVII. Hollandiæ proceres fecerunt: neq; conſtitu-
tioni quam proceres Trajectini ex Synodi ſui conſi-
lio fecerunt, neque edicto publicato à primoribus
Tranſiſalanæ, neq; interdicto facto in Geldria. Imo
tantum id abeſt, vt cum Noviomagenſes conqueſtum
veniſſent apud proceres Federatos de his quæ in re-
bus Eccleſiæ apud ſe non rectè, neque ordine facta
eſſent, Geldriæ legati qui in conventu erant Federa-
torum, dixerint negotium hoc ad ſuam nationem
pertinere: quo dicto remiſſionem negotij obtinue-
runt. Notant hæc omnia Zelandi, ac propterea ante
indictionem Synodi communis nuper habitæ, pro-
ceribus Hollandiæ obtulerunt cautionem eam rem

juri

juri ipſorum fraudi non fore. Princeps Mauritius, Comes Wilhelmus, & nationum legati idem à ſe intelligi ſatis oſtenderunt, cum & poſt Synodum indictā commendarunt nationibus recognitionem Federis Trajectini, atq; in eo capitis decimitertij ad religionem ſpectantis. Quicum & illud convenit, quod legati nationum complures indictionem Synodi non ex jure ſuo defenderunt, ſed à neceſſitate quæſiverunt patrocinium: quæ tamen imaginaria neceſſitas facilè alijs legitimis & benignis rationibus evitari potuit, vt infrà patefiet.

Reperti ſunt homines tam improvidi qui hoc non dixêre tantùm, ſed tanquam firmum argumentum protulerunt, fædus Trajectinum fundari in religione plane contra XIII. caput, & ſecutam eius interpretationem, cuſus ante meminimus. Aliter longe loquebantur Hollandiæ proceres an. CIↃ. IↃ. LXXVI. cum Amſtelodamenſibus ſcriberent: *in religione quidem inter nos, vosque aliquid eſt diſcriminis: ſed non eius momenti hæc res eſt, vt propterea de re ſumma quæ regimen, iura, libertatem, leges, ſalutemque publicam complectitur, diffidere debeamus: eoque minus cùm profeſſi ſimus, ſemper atque etiamnum profiteamur arma à nobis religionis cauſa ſumpta non eſſe.* Atq; poſt id tempus, rectores Lugduni Batavorum in oratione perſcripta anno CIↃ. IↃ. LXXXII. *non in hoc inter ſe devinctas nationes vt vnam certam religionem ſolam foverent.* Quæ belli cauſa eſt, ea ſit neceſſe eſt & federis cauſa, cum non in aliud initum ſit fedus, quam vt communi ope id defenderetur cuius ergo ſuſceptum erat bellum. Bello antem quæſita fuit tutela regiminis Belgicogermanici juxta leges moreſq; avitos adverſus novum dominatum Hiſpanicum, ſimulque liberum jus Deum colendi ex animi ſententia, in quo haud dubiè præcipue comprehenditur re-

religionis Reformatæ libertas. Verum hoc eſſe apparet ex ſuplicatione nobilium. apologetico Principis Wilhelmi adverſus accuſationem procuratoris regij qui prodijt anno CIↃ. IↃ. LXVIII. edicto Principis eiuſdem explicante cauſas ob quas arma ſumſiſſet, mandatis quæ idem multis hominibus dedit ad opem ſollicitandam, apologetico eiuſdem Pro expeditione anni CIↃ. IↃ. LXXII, decreto procerum Hollandiæ facto menſe Iulio anni eiuſdem ad arcendam vim Albani, literis quas proceres eidem anno CIↃ.IↃ.LXXIII. proceribus Federatis ſcripsêre, & literis alteris quas dicti Princeps & proceres ad Regem Hiſpaniæ miſêre, poſtula is eorumdem procerum, Zelandorumque, & principis in colloquio Bredano anno CIↃ. IↃ. LXXV, pace Gandavenſi, apologetico quo Regina Angliæ defendit auxilia à ſe lata Belgicogermanis anno CIↃ. IↃ. LXXVII. pace religionis conſtituta anno CIↃ. IↃ. LXXVIII, conſilio Senatus dato XIII. Ianuarij anni CIↃ.IↃ.LXXIX, apologetico dicti Principis anni CIↃ. IↃ.LXXX, edicto anni CIↃ. IↃ. LXXX, edicto anni CIↃ. IↃ. LXXXI. quo Rex Hiſpaniæ pronuntiatur iure in Belgicogermaniam excidiſſe: altero apologetico qui à Regina editus eſt anno CIↃ. IↃ. LXXXV, reſponſo quod proceres Federati dedêre Archiduci Erneſto anno CIↃ. IↃ. XCIV. multiſque alijs actis, decretis, literis, quæ memorare longum foret: quæ nimis diſertè cauſam armorum nos docent, ac proinde & initi federis, quam vt aliud hominibus rerum intelligentibus poſſit perſuaderi: quod tamen nunc ſunt qui conantur homines alioqui vitæ tenore ac moribus ſatis patefacientes, quam parum ipſis cordi ſit religio, id eſt Dei reverentia & Chriſtiani hominis officium: conantur autem maximo reipublicæ malo: nam id cum dicunt, qui dicunt aliud quam ingentem

terras noſtras hab tantiam partem, vtpote al'enam à rec eptis in publicum iuribus, nulla de cauſa ferre onera quæ ferenda ſunt, neque eorum quicquam intereſſe ſalvam eſſe rempublicam.

Inſtatur tamen, firmum eſſe vinculum religionis vnitatem: ſed præterquam quod iam ante diximus regendam rempublicam non ex cuiuſque opinionibus de eo quod optimum atque vtiliſſimum videatur, ſed ex legibus publicis, notandum & hoc eſt, in vita humana ad id quod optimum eſt, ſæpe non poſſe perveniri. Optimum haud dubiè foret non in Belgicogermania tantùm, ſed in vniverſo orbe vnā duntaxat eſſe religionem, eam ſcilicet quam ſoſpitator noſter de cœlo detulit: Sed humana infirmitas erroribus conſuetudine, affectibus abrepta facile hinc exorbitat: quod cum commonſtrare alij volunt, cum ſuperindicto ab initio ſic non erat, eos tum differre vt rerum novarum ſtudioſos, turbatores quietis publicæ, peſtes populi, factu id quidem proclive eſt: ſed ſupra quod iniqua eſt ea agendi ratio, à noſtris damnata ſæpiùs, ſæpe ad bonum publicum nihil ea via proficitur, quod experientia quidem abunde docuiſſe nos debet. Vir bonus ac ſapiens Camerarius ait mendoſe dici diverſas de rebus divinis ſententias turbamenta eſſe reipublicæ, cum ea inde potius naſci ſoleant, cum quis ſuæ ſententiæ libertate non contentus alijs negotium faceſſit. Wilhelmus Princeps Arauſionenſis olim Franciſci Balduini Iuriſcōſulti nobilis opera libellum conſcribi fecit, qui & rationibus & exemplis probat conſiſtere poſſe quietem publicam etiam vbi ſacra ſunt diverſa. Id verò nunc quæritur (vt jam ſepoſita juris quæſtione, quod vtile eſt tantum ſpectemus) quoties ſententiarum diſcrepantia inter magiſtros, plebemque exoritur,

(quod

quod ſæpe humana ope impediri nequit, ſive quia vult Deus veritatem in lucem perducere, ſive quia humana duritia monſtratæ veritati cedere contumaciter recuſat) potuiſſne tum ſit nationes vbi orta eſt ea diſſenſio, omnino cogi ſe aptare ad normam nationum cęterarum, magno populi ſui cum incommodo, cum labe commerciorum atq; opificiorũ, cum vulneratione animorũ, an verò ſit rectius proceres cuiuſq; nationis (qui optime ſciunt quà ſe calceus vrgeat) quãtum lex diuina permittit, quieti publicæ conſulere, & ad oppidorum, locorumque ingenia jus temperare, vt jubent mandata Principi Wilhelmo data belli initio, & fędus factum ſub idem tempus. Eos qui ſupremo vtuntur imperio, quales ſunt nationes Belgicogermaniæ ſingulæ, cum alijs pari jure vtentibus arbitrium rerum divinarum communicaſſe non reperio: illud contra reperio ſummarum poteſtatum beneficio minoribus poteſtatibus indultam ſacrorum libertatem. Ita Romani populo Iudæo, Imperator Carolus V. cum Germaniæ conuentu Electoribus, Principibus, ac civitatibus liberis, Rex, Galliæ oppidis nõnullis & nobilibus in vniverſum, id iuris conceſſit.

Præterquam verò quòd Belgicogermaniæ nationum ſingularum ob rem ipſam refert plurimum, vt arbitrium religionis penes ſe retineant eo animo, vt eo nihil minus præſtent quod Deo debent obſequiũ, & ſocijs q̃ dederunt fidem: ita momentum hoc habet etiam ad aliarum rerum conſequentiam. Eſt enim ſummum imperium, quod coronæ comparari, eaque imagine depingi ſolet, eius naturæ, vt parte amiſſa ſubſtantiam ſuam amittat. De præcipiti loco qui cadit, non in medio hæret, ſed ſubito de ſummo in infimum decidit. Rem autem hanc non eſſe ſine conſequentiis ipſæ minores nationes ſatis perviderũt. Nam

cum

cum novi Hollandiæ rectores menſe Novemb. anni CIƆ.IƆ.CXVIII ne plane ius patriæ proijcere viderentur, poſtularunt vt Hollandiæ legati qui ad communem nationum Synodum erant ituri, ob ingentem numerum Eccleſiarum Hollandiæ (nam ad quingẽtas is exit,) ius haberent trium aut certè duarum ſententiarum, recuſatum id eſt à nationibus alijs propter exemplum, quia (ſic habent acta) in negotijs ad conventum federatorum ſpectantibus, nationi cuique non niſi ius vnius ſententiæ eſſet. Magna illis gratia debetur, qui olim, cum inſtitueretur Senatus federis, conſeſſus de rebus maritimis, alijque, curam geſſerunt vt Hollandiæ pro ſua magnitudine ratio haberetur, neque ſe illo colore quam nunc adhibitum diximus, paſſi ſunt eludi. Cui digitum concedis, ſæpe manum attrahet.

Vltra dicitur, ſi libertas ſacrorum vnicuique nationi permittatur multa inde incommoda ſequi. Sed vetus, verumque verbum eſt: aliud eſſe incommda oſtendere, aliud refellere argumenta. Nam res humanæ ac præſertim publicæ eiuſmodi ſunt, vt vix quicquam ſtatui poſſit, quod incommodis omni ex parte careat. Ex majoris partis ſententia inter nationes conſtituere quicquam in religionis negotio, magnis hæc quoque incommodis non caret: vt iam ante demonſtratum eſt & ipſo rerum experimento certius forte conſtabit. At ſi relinquas libertatem, proceres nationis cuiuſque etiamſi ſocijs obſtricti non ſint, non deſinunt obſtricti eſſe Dei verbo, rationi & vtilitati publicæ, ſicut & in alijs rebus civilis imperij non ſocijs, ſed legibus patriæ & bono publico obligantur. Quin etſi nulla orta eſſet aut exſpectari poſſet de religione controverſia, tamen ad honorem ſpectat procerum cuiuſque nationis vt quam tuentur religio-

nem, eam noſcan ur tueri non aliorum imperio aut metu, ſed ſui ſponte. Neque verò tanto functionis ſuæ tempore ita ſe geſſerunt, vt aut pro contemtoribu pietatis, aut pro inimicis boni publici haberi mereantur. Etiam Liceſtrian s temporibus peregrini quidam præ ſe tulere ardentius ſtudium religionis, quaſi genuini legitimique rectores eam rem frigidiùs curaſſent: ſed res docuit ambitionis & avaritiæ id fuiſſe obtentus. Suo contentum eſſe non exigua veræ pietatis pars eſt.

CAPVT III.

Qualem ſacrorum reformationem tueri propoſitum fuerit proceribus Hollandiæ & VVeſtfriſiæ.

ET olim, & temporibus noſtris vbique ferme terrarum magnum diſcrimen, annotari potuit inter eos qui in re publica, & eos qui in ſacris muneribus occupantur circa controverſias de rebus divinis. Nam hi quidem magni eas omnes ſolent pendere, vt in quibus ars ipſorum & quicquid ſupra cæteros eximium habent, conſiſtat. Illi contra intenti in quietem civitatis, putant in rebus eius generis ſæpe incolumi lege divina, eſſe æquitati & conceſſioni mutuæ locum, vnde ſæpe accidit, vt à ſacrorum profeſſionibus magiſtratus traducantur tanquam quibus divina veritas non ſ.tis co di ſit: contra ſacrorum magiſtri à magiſtratibus tanquam duri, & intractabiles.

Hoc ipſum diſcrimen iam ab initio bellorum in Hollandia ſe aperuit. Princeps Wilhelmus & Hollandiæ rectores non tantùm inquiſitionem in homi-

num

rum animos, & ſanguinaria edicta exhorruerunt; ſed cum iam ante centum pluresque annos pii doctique plures animadverſis erroribus, quos longi temporis incuria in Chriſtianitatem invexerat, reformationem deſideraſſent, id eſt emendationem, repoſitionemque rei in ſtatum priſtinum, & ipſi animo in id propenſo fuere: ſic tamen vt non arctè nimis ſe alligarent ſententijs in quibus inter eos ipſos qui reformationem vrgebant, diſconveniebat. At paſtores ſtudio in præceptores ſuos quorum voce aut libris profecerant, annitebantur eorum dogmatis quantum poſſent auctoritatis circumdare. Hæc intentionis diverſitas non parum augmenti indè accepit, quod rectorum plerique cognitionem errorum qui ſe in ſacra inſinuaverant, Eraſmi Rotterodamenſis ſcriptis debebant, qui ad pacem & æquitatem totus ferebatur: Paſtores contra inſtitutionem ſuam maximè hauſerant è ſcriptis Calvini & aliorum ſua placita animoſiùs defendentium. Huic rei id conſequens fuit vt reformationis aut Reformatæ religionis vox aliter à reipublicæ moderatoribus, aliter à paſtoribus Eccleſiæ ſumeretur: nam hi quidem eo nomine intelligebant conſenſionem cum magiſtris ſuis circa dogmata quævis: illi verò Dei cultum à mendis gravioribus purgatum, & in ſenſu ſuper controverſis placitis non nimis anguſtis finibus conſtrictum. Cui ambiguitati vitandæ ſæpe reipublicæ rectores Chriſtianam religionem aut Evangelicam dicere maluerunt, aut certè Reformatæ vocabulum addita voce Evangelicæ explicare, vt qui religionem alligare ſoli Evangelio, id eſt Chriſti dogmatibus vellent, non multis adſcititijs interpretamentis. Ita videmus in fœdere quod Hollandi & Zelandi an. CIƆ.IƆ.LXXVI. fecere agi de tuẽdo vſu Reformatæ

Evangelicæ religionis, & inhibendo vſu ſacrorum Evangelio pugnantium, hac tamen lege ne cui ob animi ſui ſententiam, negotium exhiberetur. Idem conſpicere eſt in legibus ſub quibus Principi Wilhelmo anno CIƆ. IƆ. LXXXI, poteſtas quædam quaſi dictatoria delata eſt. In fœdere quod cum Angela initum eſt anno CIƆ. IƆ. LXXXI. mentio eſt veræ Chriſtianæ religionis: quæ verba etiam in ſacramento militis navalis reperiuntur: & in mandatis præfecturæ Hollandicæ datis Principi Mauritio.

Anglia

Quantum Principi Wilhelmo diſplicuerit paſtorum quorundam nimius rigor, inter cætera intelligi poteſt ex literis quas Aldegondius, inter Principis amicos id temporis gratia & conſilio primus, belli primordio ſcripſit: vbi ſic ait. *Princeps certè partim ſuo, partim Ordinum nomine mecum expoſtulavit, quaſi id agatur vt imperium Eccleſiaſtici ſibi in conſcientias arrogent, & ſuis legibus ac inſtitutis ſubijcere ſibi reliquos ſtudeant, lauda vitque dictum monachi qui nuper fuit, excipientis ad ea quatum ſibi obijciebantur, haud æque noſtrorum ollam calefactam fuiſſe, atque illorum quos tantopere inceſſeremus: videre ſe plane antequam par ſæculorum labatur, parem vtrobique imperij Eccleſiaſtici fore rationem* Idem ille Princeps cum annotaſſet ea quæ durè ac rigidè acta erant in Synodo Middelburgenſi anni CIƆ. IƆ. LXXXI. & ſecutam inde animorum offenſionem, Hollandiæ primoribus denuntiavit, ni in tempore obviam irent, prævidere ſe & religionis reformatæ & reipublicæ exitium, quæ ipſa verba inſerta ſunt primis mandatis quæ Hollandiæ proceres dederunt à ſe delegatis ad concipiendas leges ſuper negotijs Eccleſiarum, in quibus & hoc additur: *Spectandum hoc in ijs legibus vt incolumis eſſet Chriſtiana libertas, & ne decretis atque conſtitutionibus materia calumniæ, ac diſſidia tum in religione tum alibi orirentur.*

Prin-

Princeps idem religionem ex formula Auguſtana, quæ Lutherana dici ſolet, eandem cum Reformata eſſe judicavit, cum tamen inter vtriuſque doctores controverſias eſſe non neſciret. Itaque tum in Apologetico, tum in alijs ab eo ſcriptis ſæpe invenietur, vbi profiteatur Reformatæ ſe eſſe religionis, & rurſum vbi dicat ſe ejus eſſe religionis, cujus pater fuerat, quem Auguſtanæ formulæ ſectatorē fuiſſe conſtat. Rurſum is ipſe Princeps, fraterq; eius Ludovicus & Brederodius ſæpe hortati ſunt magiſtros familiæ Reformatæ, vt nomine ac titulo formulæ Auguſtanæ ſe commendarent. Etiam oppido Wordano Princeps vſum religionis publicum ex ea formula conceſſit. Et cum anno CIↃ.IↃ.LXXVIII. pax religionum conſtituta eſt, Romanenſem tantum, & Reformatam religionem admittens, Bruxellæ, Antuerpiæ atque alibi data ſunt templa formulam Auguſtanam ſequentibus, tanquam qui & ipſi ſub Reformato nomine comprehenderentur; ſicut & in colloquio Agrippinenſi poſtulata eſt libertas publica ſacrorum non minus pro Auguſtanæ diſciplinæ cætibus, quam pro alijs Reformatos ſe vocantibus.

Rectores Lugduni Batavorum in oratione quadā ſua ad verba Synodi Middelburgenſis, *Qui religionem Reformatam profitentur*, quærunt an ſub Reformatæ nomine intelligant religionem cum Synodi placitis in omnibus partibus conſentientem: quæ mens ſi eſſet, aiunt ſe quidem graves habere cauſas, cur id admittere non poſſent.

In dicto iam fœdere cum Anglia, Chriſtiana religio ita circumſcribitur: *Quomodo nunc ea in Anglia, & terris Belgicogermaniæ Fœderatis in vſu eſt*; cùm tamen nemini ignotum eſſe poſſit Eccleſias Angliæ à Belgicogermaniæ Eccleſijs differre non ritibus tantùm, & guberna-

dimodo, ſed opinionibus quibuſdam, vt de deſcenſu ad inferos. Vnde apparet manifeſtè, neutiquam eam mentem proceribus noſtris fuiſſe, vt diſcrepantia ſententiarum ſuper quæſtionibus inter eruditos controverſis, aliam conſtitueret religionem.

Vt propius veniamus ad controverſias de Prædeſtinatione quam alij puram, alij conditione ſubnixam volunt: primùm hoc diſcrimen à Principe Wilhelmo non magni nimis æſtimatum ex eo apparet, quod cum conditiones propoſuit in quas Reformati (qui diſtinctè ſic appellantur) cum Lutheranis coirent, eæ omnes ad quæſtionem de Euchariſtia pertinebant, quaſi ea compoſita nihil teſtaret, quòd diſſidio cauſam præbere poſſet, cùm tamen ſatis conſtet à Lutheranis defendi prædeſtinationem conditione ſubnixam. Quanquam verò pars maior paſtorum patriæ noſtræ ex magiſtrorum ſuorum inſtitutione amplexi ſunt dogma puræ Prædeſtinationis, certum tamen eſt ab ipſo belli initio, paſtorum nonnullos, magiſtratuum multos, de plebe verò innumeros conceſſiſſe in alteram ſententiam: Neque verò ſe res aliter habere poterat cum tanta eſſet his in locis auctoritas libris Eraſmi, tanta gratia Decadibus Bullingeri, & locis communibus Melanchthonis, item libello cui titulum Laicorum ductori fecit Anaſtaſius Velvanus in ipſo Reformationis initio quem librum Geldriæ proceribus dedicavit: ſicut & proximè noſtra tempora in Friſia Gellius Snecanus libros nonnullos fecit, partim etiam Friſiæ primoribus inſcripſit, in quibus defendit dogma de Prædeſtinatione quæ conditionem in ſe contineat, non tantùm Dei verbo eſſe conſentaneum, ſed novitatis accuſari nullo iure poſſe: qui quidem libri nunquam à poteſtatibus publicis damnati ſunt, neque ſcriptori aut iuſta Eccleſiaſticæ cenſuræ

nota,

nota, aut aliud exhibit m negotium: qui omnes cum id quòd dico defendant dogma Prædeſtinationis certa lege factæ, vel ex hoc vno ſatis in e ligi poteſt, quàm malè eius dogmatis natal ad Iacobu n Arminium referantur. Sun qui de Melanchthone, & Bulingero negāt eos iſtius fuiſſe ſententiæ, ſed id verè eſt contradi ere rei omnibus qui ſine affect a eorum libros legunt manifeſtiſſimè apparenti.

De mente procerum Hollandiæ in hac re teſtimonium illuſtre præbet oppidum Gouda, vbi perpetuo neque vnquam interrupto vſu viguit dogma de Prædeſtinatione conditionem in ſe continente: quod teſtari poſſunt & veteres magiſtratus, & plebs tota. Ac quanquam paſtorum nonnulli impedire id aggreſſi ſunt, tamen & paſtores eius dogmatis ab oppidi magiſtratibus, & magiſtratus à p oceribus Hollandiæ, & Principe Wilhelmo in hoc cauſa defenſi ſunt, ita vt quod in Federe Hollandiæ & Zelandiæ, item in legibus quaſi dictatoriæ poteſtatis dictum fuerat, de ordinandis rebus religionis pro oppidorum ingenio ad maximam tranqu llitatem, id vſu interprete ita explicatum fuerit, vt extra publicam religionem excluſum non fuerit dogma de Prædeſtinatione conditionem complectente.

In oppido Hornæ Clemens Martini filius diſcipulus Hardenbergij, qui Hardenbergius Melanchthonem habuerat præceptorem, & Cornel us Menardi publicè etiam ſcriptis editis teſtati ſunt, adhærere ſe mollib. Bulingeri explicationibus, neq; tam ſublime ſapere ſe audere, quam ſaperēt ali atq; ita porrò ſententiam ſuam explicarunt, vt quotquot Prædeſtinationem ſub cōditione docent, ei libenter ſint ſubſcripturi. Etiam hi in munere ſuo defenſi ſunt: quanquam à paſtoribus vrgerentur ſatis inclementer, atq; accuſarentur.

viguit ſententia eadem Medemelacæ, atque ad eam formam docuit Taco Sibrandi: quem contra, cum rigidæ cenſuræ vis intenderetur, decreverunt Hollandiæ proceres, ne Synodus vltra de eius ad paſtorale munus vocatione controverſiam moveret: vtque Eccleſia dum re plenius cognoſceretur, quicquam adverſus Taconem agere abſtineret.

In Lugdunenſem Academiam ante Arminij tempora accitus fuit Holmannus rerum divinarum interpres, plane Melanchthoni conſentiens, quod omnes teſtantur qui eum noverunt, nec quiſquam ad hoc tempus auſus eſt inficiari.

Sed & aliis in locis multis, paſtores fuiſſe qui Prædeſtinationem docerent conditione ſuffultam volentibus magiſtratibus, ſæpe affirmatum antehac fuit, & oblata probatio per teſtium turbas.

Quod de Hollandiæ proceribus dictum eſt, ad Trajectinos quoque porrigi debet: notum enim eſt in oppido Trajectino Hubertum fuiſſe qui iam ab anno CIↃ. IↃ. LXXVII. docuerit ſub conditione factam Prædeſtinationem, atque ea re contra Eccleſiæ cenſuram à minoribus majoribuſque poteſtatibus defenſus fuerit.

Plebs eum audiens (ita aiunt Trajectinæ vrbis rectores in litteris anni CIↃ. IↃ. LXXXI. ad Principem Wilhelmum) magno erat numero & vrbis flos ipſe. Dignum quoque notatu eſt dogma iſtud, cum in publico vſu fuiſſet, deiectum inde à Comite Liceſtrio eo ipſo tempore quo vis ibi data eſt actis Synodi habitæ anno CIↃ. IↃ. LXXXVI, & civium potiſſimi de republica patriaque ejecti, cum Leoninus Geldriæ Cancellarius non incommodè dixit hoc agi à novis (ideſt ferventioribus) Proteſtantibus, vt veteres (ideſt moderatiores) expellerent. Poſt verò reſtituta republica

lica etiam dogma illud in vſum redijt: atque in vſu erat cum Principi Mauritio data eſt eius nationis præfectura cum ea lege quam iā ante diximus, *tutandi verā Chriſtianam Evangelicam religionē* (*ita* verba habent nullo addito alio cognomēto quo ea religio diſcriminetur) *ſecundum leges quas proceres Traiectini feciſſent, facturive eſſent, quando ea eſſet procerum ſententia arbitrium ſacrorū ex decimotertio federis Traiectini capite ad ſe pertinere.* Quæ lex præfecturæ addita directè cavebat ei libertati quæ Traiecti ab initio fuerat, & à Comite Liceſtrio concuſſa republica ſimul fuerat concuſſa. In eadem terra Traiectina paſtorale munus obijt is quem dico Taco Sibrandi, cui permiſſum eſt docere ex præſcripto Helveticæ antiquioris, ſiue Tigurinæ formulæ ad quam Remonſtrantes (ita appellantur qui nunc docent Prædeſtinationem ſub certa conditione) ſæpe provocant.

Sed & hoc notatu dignum nunquam formulam illā quæ profeſſio vocatur Belgicogermanicarum Eccleſiarum publico imperio ab Hollandiæ primoribus approbatam: cuius rei ego non aliam puto reddi poſſe rationem, quàm quod viderent proceres id agi, vt poſt religionem ea formula circumſcriptam, ipſa deinde formula anguſtius circum ſcriberetur interpretamētis, quæ res oneri erat futura multorum animis. Cui incommodo vitando Hollandiæ proceres anno CIↃ. IↃ. XCVII. adſenſerunt in indictionem Synodi communis è nationibus ea lege, vt formula illa ibi revocaretur ad examen, videreturque qua ratione optimè conſuli poſſet vnitati Eccleſiarum. Sperabant enim proceres in ea recognitione datum iri operam vt omnibus ſuper eius formulæ ſenſu anxijs ſatisfieret ea via quæ à definitionibus non neceſſarijs ſe temperaret: Poſt quod tempus & aliæ nationes in com-

munem

munem Synodum conſenſerunt lege eadem vt inibi illa formula, ſimulq; inſtitutio puerorum, quam Cathecheſin vocant, relegeretur: cui legi adſcriptæ paſtores pleriq; ſe oppoſuêre, quum ajebant in Synodo ea ſcripta recognoſci non debere omnino, ſed poſſe, atque ita demum ſi ipſi Synodo ita videretur: in quo mirari ſubit ab illis non conceſſum Federatis proceribus jus id imperandi quod licere nec ipſi negabant: Ex quibus actis alijſq; pluribus apparuit quanto alia mens veteribus reipublicæ moderatoribus, alia non paucis Eccleſiæ paſtoribus fuerit, cùm hi ſemper ad definitionem contenderent, illi ad æquitatem, quæ præcipuè in ferendis placidè diſſidentibus conſiſtit: hi arctum facere vellent in Eccleſiam aditum multis ſeptis effatorum ſuper rebus controverſis: illi aperire Eccleſiam quantum fieri eis poterat, Chriſtianis omnibus, quorum vita probro vacaret.

Adferuntur in contrarium notæ cenſoriæ in Caſparem Colhaſium, & Cornelium Wigeri, additurq; probatas eas ab Hollandiæ proceribus. Colhaſium quod attinet, multa cum eo erãt diſputata ad hanc rẽ non pertinentia etiam de vitæ diſciplina: Ac tamen quæ in eum ſunt conſtituta, à proceribus Hollandiæ probata non ſunt: ſed id dictum eſt duntaxat, vt inſpectores Eccleſiæ in cenſura ita pergerent, vt Dei verbo conſentaneum eſſe exiſtimarent: quod revera nihil erat aliud quam rem ipſorum religioni commendare. Quid verò tam Princeps Wilhelmus, quam proceres Hollandiæ exiſtimaverunt de actis Synodi Middelburgenſis anni CIↃ.IↃ.LXXXI. (nam in ea Synodo res Colhaſij tractata eſt) ſatis intelligi poteſt ex verbis quæ jam adduximus è mandatis delegatorum ad concipiendas leges de negotijs Eccleſiaſticis. Etiam res Cornelij Wigeri exibat fines negotij quo

de agimus: nam profeſſores rerum divinarum in Academia Lugdunenſi ei objectabant, quod libertatem volendi doceret nulla addita divinæ opitulationis mentione: atque altera ex parte quod diceret plane extinctam in homine divinitatis imaginem: quod ipſum, illis judicibus, homini ſuppeditabat excuſandi ſe materiam de omnibus delictis. Didericum verò Volqueri Cornhartium quãtum attinet (cujus libri ſuppreſſi à proceribus Hollandiæ dicuntur paſtorum inſtinctu) quod maximam ei invidiam cõcitabat, hoc erat quod originariam labem negare & omnes cœtus Chriſtianorum improbare diceretur. Quare ne hoc quidẽ exemplum ſubvertit id quod aſſeruimus, neutiquam proceribus id fuiſſe animi, religionem Reformatam tam arctis limitibus circumſcribere, vt qui ſub conditione Prædeſtinationem docent, ab ea arcerentur.

CAPVT IV.

An mutuo ſe ferre in controverſiis de Prædeſtinatione diſſidentes fas fuerit, fieri ne id ipſum potuerit, & an ex vſu fuerit.

SVper controverſijs exortis de Prædeſtinatione, & quæ ei cohærent, Hollandiæ & Weſtfriſiæ proceres aut omnibus aut plurib. ſententijs eo ſemper propenderunt, vt diſſidentes ferrentur, non ſub eodem imperio tantùm ſed & in Eccleſia, ita ſcilicet vt relicta ſic vel aliter ſentiendi libertate, & præſcripta docendi moderatè ratione quæ ad pietatem conduceret, vtriuſque ſententiæ tum paſtores, tum cæteri ſervarent Eccleſiæ pacem ſub earundem poteſtatum civilium tutela. At alij ad definitionem perducere negotium laborarunt, exiſtimantes in omnibus quæſtio-

quæſtionibus eiuſmodi certi aliquid conſtituendum, ſicut inter litigatores fertur ſententia cui ſtare pars vtraque tenetur ſive rectè, ſive perperam eſt judicatum. Sed non reſpondet hæc comparatio, nam ſentẽtiæ judicum feruntur ſuper rebus quæ noſtri ſunt dominij ac juris, de quibus quod judicatum eſt, vt maximè iniquum ſit, ei tamen ſine vlla officij prætermiſſione pareri poteſt de re ſua cedendo: ſed hoc non procedit vbi veritatis res agitur. Nam etiam ſi de humanis tantùm, non de divinis rebus ageretur, non poſſet quiſquam obſtrictum ſe credere eorum dicto quos falli poſſe autumat, aut vt contra credat quam ſe rei habet veritas, aut vt eam ſilentio plane ſepeliat præſertim ſi eam vtilem exiſtimet humanæ vniverſitati. Exemplum ſume in quæſtionibus de Medicina, de ſapientia naturalium rerum, in arte menſuræ, numeri, ponderis. Etſi talibus ſuper rebus in quamvis ſpecioſo cœtu alquid pronunciaretur, non ea tamen interfecta eſſet quæſtio: ſed quivis liberum ſibi exiſtimaret aut rationum ductu aut experimentis de veritate periculum facere, & repertam in lucem producere. Sed ne diſceptationes eiuſmodi agitentur cum convitijs aut injuria graviore obtineri id certè poteſt. Genevenſes in anteloquio editi à ſe concentus formularum, Harmoniam confeſſionum vocant, Britãniarum Rex, in Epiſtola quam Cardinali Perrono ſcripſit per Iſaacum Caſaubonum, pluresque alij cenſent quam pauciſſima eſſe definienda: quod ipſum eidem Britanniarum Regi placuerat in colloquio Hãptonienſi, cum poſtularent nonnulli vt capita quædam de Prædeſtinatione concepta Anglicano Symbolo annecterentur. Reperti ſanè ſunt homines tam feri qui dicerẽt Eccleſiaſticam vnitatem retinere velle cum illis qui circa dogmata aliqua diſſiderent, id

verò

verò eſſe Chriſtum miſcere Beliali. ſed contrà nos docet vox à Deo inſpirata Rom. xiv. 1. Philipp. ii. 4. iii. 5. 1. Cor. ix. 19. xiii. 4. ii. Tim. ii. 22. & mos Chriſtianorum per omnia tempora terraſq; diffuſus, non omni dogmatum diſcrepantia communionis Eccleſiaſticæ fedus abrumpi, ſed eis demum quæ ad religionis fundamentum propriè pertinent, id eſt quibus divina conſtitutione æternum illud bonum ita annexum eſt, vt nemo niſi illis aſſentiens id poſſit adipiſci. Auguſtini eſt: *Sunt in quibus inter ſe aliquando etiam doctiſſimi atque optimi regulæ Catholicæ defenſores ſalva fidei compage non conſonant.* Cui congruit illud Vincentij Lirinenſis: *Antiqua ſanctorum Patrum conſenſio non in omnibus divinæ legis quæſtiunculis, ſed ſolum certè præcipuè, in fidei regula magno nobis ſtudio & inveſtiganda eſt, & ſequēda.* Ita videmus Chriſtianos veteres, neque idem ſenſiſſe neque docuiſſe ſuper animarum origine ac ſtatu poſt mortem antequam corpora reſurgant, alijſque de rebus, non abrupto tamen ob hæc fraternitatis vinculo. Hanc mutuo ſe ferendi æquitatem non poſſe tantū, ſed & debere ſervari docent Calvinus inſtitutione 4. cap. 1. lect. 12. Perquinzius ad Galatas capite 1. commate ſecundo, & cap. iii. commate 15. Etiam in ſymbolo ſuo Helvetij cum ita loquuntur: *Abūde piæ vetuſtati ſatis erat mutuus ille in præcipuis fidei dogmatibus, inque ſenſu Orthodoxo, & charitate fraterna conſenſus.* Elector quoque Palatinus cum elogio vltimo liberis ſuis mandavit, *vt ſibi quàm diligentiſſimè à turbulentis tam Eccleſiarum, quam ſcholarum miniſtris caveant, qui nunc in religionis & fidei negotiis, & omnis generis contentiones, logomachias, ac exitiales condemnationes in pias Eccleſias & Scholas, quæ tamen in fundamento & præcipuis Chriſtianæ religionis capitibus conſentiunt, & ſalutem ſuam vna nobiſcum in vnicum noſtrum Servatorem Ieſum Chriſtum collocant, intro-*

ducere

tere conantur. Ait inſuper, *ex ea re & in Politia & in Eccleſiaſtica gubernatione diſtractiones ſequi & vtriuſque gubernationis perturbationem:* ideoque *debere principes ſummoperè à turbulentis iſtis hominibus, & pacis ac tranquillitatis publicæ inimicis ſibi cavere.* Docet id ipſum Paræus locis pluribus, capite ad primam ad Corinthios tertio commate duodecimo, & latius in libro de vnione Evangelicorum: *Qui in fundamento conveniunt, ait, in bona conſcientia vnitionem facere poſſunt, & debent: quamvis in minus principalibus aliqui nimium ſcientioſi ab aliis rudioribus differenter ſentiant. Si enim omnes per omnia conſentire poſſent, quorſum hortaretur Apoſtolus vt alij alios tolerent, vt firmi fide infirmos ſuſcipiant vt alij aliorum onera portent, vt ſi quis quid aliter ſentit à Deo revelationem petat & expectet? Optandus quidem erat plenus in omnibus conſenſus, verùm in tanta rerum humanarum fragilitate vix vnquam Eccleſiæ datus fuit, vixque ſacienda videtur talis felicitas.* Exemplo ad hanc rem nobis eſſe poteſt labor piorum Principum, atque paſtorum inſumtus ad recomponendos cum Lutheranis Reformatos alios quantumvis (in Euchariſtiæ controuerſia diſſidentes, nam de Prædeſtinatione (quanquam etian de ea controverſiæ ſunt inter ipſos) nullà facta eſt mentio, cum pro certo heberetur eam vnitati ipſorum impedimento eſſe non poſſe. Hæc conglutinatio interlocutione illuſtrium virorum confecta fuit anno CIↃ.IↃ.XXIX. & CIↃ.IↃ.XXXVII. inter ipſum Lutherum & Helvetios paſtores: poſtea anno CIↃ.IↃ. LXX. in conventu Sendomirienſi Poloniæ inter ſectatores formulæ Auguſtanæ Bohemicæ & Helveticæ qui omnes polliciti ſunt, quanquā de Euchariſtiâ ſententijs diſcreparent, habituros ſe invicem pro pijs cordibus & mutuam vnitatem ſervaturos tam in audiendis ſacris exhortationibus, quam in ſacrorum rituum participatione.

Factum

Factum idem anno cIↃ.IↃ.LXXV. in Bohemia inter Auguſtanæ formulæ profeſſores, & eos qui Huſſitæ, quique Valdenſes dicuntur. Eodem allaboratum eſt anno cIↃ.IↃ.LXXVII. à legatis Reginæ Angliæ, multorumque Principum qui tum Francofurtum venerant, ab Eccleſiis Belgicogermanicis libro quem ea de re ediderunt anno cIↃ.IↃ.LXXIX à Synodo Hollandiæ Auſtrinæ anni cIↃ.IↃ.CV. ab Electore Palatino qui nuper vixit literis ſcriptis ad Palatinum Neoburgicum, & alijs literis quas anno cIↃ.IↃ.CVII. ſcripſit ad regem Britanniarum, & primores noſtræ patriæ Fœderatos: ab Electore Brandeburgico nuper editis in eam rem edictis, ab Vrſino, Ivellio, Danæo, Withakero in libris ſuis, à Molinæo in conſilio quodam quod Gallicè ſcripſit hoc de argumẽto, à Paræo in eo quem jam laudavimus libro Cui conſequens eſt Eccleſiaſticam vnitatem & poſſe, & debere rè ineri cum ijs doctoribus qui ſuper Euchariſtia conſentientes cum Lutheranis commune tantum habent dogma de prædeſtinatione quæ conditionem in ſe habet. Semper enim quod majus eſt, in ſe continet id quod eo eſt minus.

Vt rem propiùs commonſtremus, legatur præfatio Calvini ad Gallicè à ſe verſos locos communes Melanchthonis, vbi Melanchthonem ſummis extollit laudibus, cum tamen fateatur ſe in Prædeſtinationis negotio ab eo diſcrepare. Perquinzius inter controverſias quæ fundamentum ſalutis noſtræ inviolatum relinquunt, ponit dogma de Gratia vniverſali, & de libero arbitrio. Paræus etiam inter concluſiones quæ ad neceſſaria capita non pertinent, recenſet eas quæ ſunt Prædeſtinatione, eius cauſis, atq; effectionibus, de liberi arbitrij natura: additque ſi Evangelici doctores attendere vellent ad hoc diſcrimen capitũ,

multo

multo minus rixæ in Eccleſijs fore, & ſanando vulneri, ſarciendæque paci remedia haud longè futura. Idem Regi Britanniarum viſum eſt, qui cum legiſſet indiculum quæſtionum, quæ de Prædeſtinatione, & annexis capitibus apud nos exortæ erant, literis ſcriptis ſexto Martij anni CIↃ. IↃ. CXIII. pronuntiavit, non ita inter ſe diſtare ſententias, quin cum Chriſtiana veritate & ſalute animarum poſſent cōſiſtere. Molinæus eo de quo loqui cœpi conſilio quæſtionibus illis quas in communi ſymbolo concipiendo prætermitti poſſe exiſtimat, ac ſine quarum notitia hominem ait poſſe ad ſalutem perpetuam pervenire, accēſet ea quæ ab Arminio eſſent propoſita de libero arbitrio, perſeveratione piorum, & prædeſtinatione. Quæ Arminij ſuper his rebus ſententia eſſet, notum ſatis erat Amſtelodami, cum inde dimitteretur in Academiam Lugdunenſem iturus: neque eo minus Eccleſia Amſtelodamenſis diſcedenti Arminio dedit præclarum teſtimonium dogmatum ac vitæ. In Academia cum aliquoties hac de re colloquia eſſent inſtituta, teſtati ſunt Gomarus, Trelcatius, Arminius, Cuchlinus inter ſe nullas eſſe controverſias ad fundamentum pertinentes. Superioris conſeſſus in Hollandia judices, qui cætus ſi vnquam tunc certè viros ingenij judicijque ſummi habuit, vt ſatis omnibus notum eſt, controverſijs hiſce apud ſe diſceptatis, judicarunt non aliud præſentius eſſe remedium quam in ſe invicem ferendi æquitate. In eo colloquio quod coram Hollandiæ conventu habitum eſt anno CIↃ.IↃ.CVII. colloquutores ſe mutuò fratres ſalutarunt: neque contradixerunt quicquam procerum hortamentis pacē ipſis commendantium. imo multo poſt tempore perſtiterunt in Eccleſiaſtica communione. Quibuſdam in locis vt Lugduni etiam pactiones ea de re ſunt cōfectæ.

viros

fectæ. Synodus Gallicarum in Belgicogermania Eccleſiarum anno CIↃ.IↃ.CXII.& CIↃ.IↃ. CXIII teſtata ac pollicita eſt, quo minus fraternitatis iura cum paſtoribus ſui corporis ſervarent controverſias iſtas non obſtituras. Etiam Pleſſæus, & alij viri ſapientes non minus quam eruditi ad retinendam inter diſſentientes pacem hortatores fuêre.

Excipitur alias fuiſſe controverſias quæ nobis quinque capitibus non continerentur: & earum in numero nonnullas ad fundamenta religionis pertinentes. Sed reſpondeo, nullam eſſe cauſam ea de rē conquerendi quando Hollandiæ proceres decreta de ferendis diſſidentibus ſemper adſtrinxerunt ad quinque illa capita, in cæteris nihil conſtituentes novi, vt videre eſt in decreto quod factum eſt viceſimo menſis Maij anni CIↃ.IↃ.CXI. in eo quod factum eſt anno CIↃ.IↃ. CXIV. in alio facto die decimotertio Decembris anni CIↃ.IↃ. CXV. in alijs quæ facta ſunt, alterum decimo octavo Martij, alterum viceſimo octavo Aprilis an. CIↃ.IↃ. CXVI: item in edicto quod proceres eidem ediderunt quinto Auguſti CIↃ.IↃ.CXVII. in reſponſo dato legatis Zelandiæ, alijſque actis pluribus. Proinde ſi qui putabant extra quinque capita factum à quoquam quod alios meritò offenderet, eis liberum fuerit exſerere aciem Eccleſiaſticæ cenſuræ. Sed inſtatur non potuiſſe adverſus tales agi, quod Synodi non haberentur, ſed rurſum parata eſt reſponſio has cauſas non directè ad Synodum pertinuiſſe, ſed primum ad Presbyteria loci, deinde ad conventus vicinales quos claſſes vocant: quod ſi ab ijs provocatum eſſet, tum demum tempus fuiſſe veniendi ad Synodum Hollandicam, quam convocare Hollandiæ proceres parati ſemper fuêre, dummodò ſuper quinque capitibus decretis de pace colenda factis pare-

retur, vt videre eſt in eorum decreto quod factum eſt IV. Decembris anni CIↃ.IↃ.CIX. Multi ſolent aggerere colloquium Delphis Batavorum habitum quaſi in quo Remonſtrantes, id eſt paſtores qui ſub conditione prædeſtinationem docebant, recuſaſſent mentis ſuæ ſenſa aperire de magni momenti rebus. Sed res eſt, obtuliſſe ipſos aperturos ſe ſua ſenſa, modo prius alij de ferendo in ipſis quinque capitibus dogmate profeſſionem edidiſſent. Deinde ſemper apud nos etiam à proceribus, magiſtratibuſque id iuris habitum eſt in cauſe religionis, accuſatione, non inquiſitione graſſandum: probationes foris afferendas, non petendas de reo. Si preſto erant documenta culpæ circa dogmata commiſſæ, cur ſilebat cenſura; Si nõ erant, quid attinebat in ſuſpicionem vocare homines integræ famæ?

Objicitur vlterius in ipſo argumento Prædeſtinationis, & eorum quæ inde pendent euſque potuiſſe de via deflecti, vt læderentur fundamenta, atque ideo illicita eſſet pax mutua. Sed & hoc perfacilè ſolvitur. Antiquitus enim ab ea parte quæ ſub cõditione Prædeſtinationem ſtatuit, vnus tantum ſcopulus formidatus eſt: ea ſcilicet ſententia quæ docet poſſe hominem aliquid boni ſalutaris perficere, aut certè incipere ſine interna divinæ bonitatis operatione, ac proinde talem opem homini non eſſe neceſſariam. legantur attentè omnia quæ in Concilijs Carthaginienſibus, Milevitano, & Affricano cõtra Pelagium & eos qui Pelagij reliquiæ dicebantur, conſtituta ſunt, apparebit omnia in id quod dixi, redire. Atqui huic malo obviam itum eſt illorum quinque capitum capite 3. ita vt nemo qui illis capitibus aſſentitur ſuſpectus eſſe poſſit Pelagiani aut Semipelagiani erroris. Sed & proceres Hollandiæ decreto an. CIↃ. IↃ.CXIV. huic periculo

præca-

præcaverunt, iubentes doceri principium, progreſſum,& conſummationem humanæ ſalutis, ipſamque ſalutiferam perſuaſionem non nativis hominum viribus aut factis, ſed ſoli neque promeritæ Dei ob Ieſum Chriſtum Servatorem noſtrum benignitati aſſcribi debere, contraque doceri vetantes id vnde quod his contrarium eſt ſequeretur, hoc ſcopulo vitato, nihil vltra in dogmate de Prædeſtinatione, quæ conditionem ſibi innexam habet, rebuſque conſectaneis cogitari poteſt, vnde metus ſit ne fundamenta convellantur.

Ad id quod præterea dicitur non debuiſſe de ferenda diſcrepantia ſententiarum decretum fieri niſi rebus bene exploratis: vnde porro inferunt nonnulli prius convocandam fuiſſe Synodum, cōſiderandum eſt neque Synodos à proceribus Hollandiæ omnino fuiſſe reprobatas (vt partim iam oſtenſum eſt, partim infra oſtendetur) ſed eas demum quæ ad deciſionem controverſiarum ducerent. Tum verò poteſtas ſumma (cuius officium eſt non neceſſarijs Eccleſiæ ſciſſuris intercedere) etiam abſque Synodo inſtrui poteſt de natura controverſiarum, hactenus ſaltem tolerabiles ſint: ex partium ſcilicet contendentium confeſſione: quomodo hîc ex his quæ vtrinque dicta erant in colloquio anno CIↃ.IↃ.CXI promtum erat colligere quæ inibi diſceptata erant, non excedere terminos intra quos ferre alter alterum poſſent: aut etiam veteris Eccleſiæ iudicio, quæ certè minus ponderis apud nos habere non debet, quam noſtrorum temporum Eccleſia: quomodo in hoc argumento Concilia habita adverſus Pelagium & Pelagij reliquias ſatis oſtendunt, totā tunc de Prædeſtinatione controverſiam habitam eſſe tolerabilem, & quæ definitionis non egeret: quo & illa ſpectant Cæleſtini

Romæ Epiſcopi hac de re ſcribentis verba: *Profundiores vero difficilioreſque partes intercurrentium quæſtionum ſicut non audemus cõtemnere, ita non neceſſe habemus adſtruere.* Conſpicua etiam ſunt in rem eandem exempla veteris Eccleſiæ. Neque enim negari poteſt dogma Prædeſtinationis conditionem complectentis magno conſenſu & creditum fuiſſe, & traditum ab omnibus tractatoribus ante Auguſtini ætatem, & poſt id tempus à Græcis omnibus, qui tamen in eadem fuerunt communione. Imo Hieronymus & Auguſtinus, qui eodem ævo vixere, & ambo Pelagium ſcriptis oppugnarunt, & communionis eiuſdem fuerunt, deprehenduntur ſuper his rebus ſententijs diſſidere, cum Hieronymus vbique etiam in libris noviſſimis Prædeſtinationem doceat ſub conditione, quam ſine cõditione ab Auguſtino doceri plerique credunt.

Cum igitur probatum ſit nefas nõ fuiſſe ferre ſe invicem paſtores in hiſce controverſiis, ita vt diximus circumſcriptis, videndum reſtat, an id ipſum fieri etiam potuerit. Ad cuius quæſtionis explicationem, primùm rationes & argumenta pertinent iam ante prolata, quæ ſcilicet non hoc tantùm docent fas eſſe, vt in his & ſimilibus rebus feratur opinandi diverſitas, ſed etiam id ipſum fieri oportere; quicquid autem fieri oportet id prius tale ſit neceſſe eſt, vt fieri poſſit Pertinent eodem multarum Eccleſiarum exempla: neque multum hic refert, ſint ne eæ pluribus, an paucioribus vitijs inquinatæ: quia id ipſum ſpectandum eſſet ſi ab earum auctoritate duceretur argumentum, non vbi per exemplum duntaxat oſtenditur quid fieri poſſit Quis mos fuerit veteris Chriſtianitatis tam in hiſce quam in alijs controverſiis, iam ante commonſtratum eſt. In Romanenſi Eccelſia quæſtiones ſunt plures centum, quæ ſalva vnitate, inter eruditos diſceptantur:

tur; inter quas eſt & illa de Prædeſtinatione, quanquam de libertate conſenſus humani, & piorum perſeveratione idem inter ſe ſentiunt. Etiam in Lutheranorum cœtibus qui æquiores ſunt ſuper controverſia, an vbique ſit Chriſti corpus, ferunt alij alios. Habent & qui Reformati peculiariter dicuntur inter ſe controverſias, manente tamen pace fraterna, qualis eſt quæſtio de obedientia Chriſti quæ in agendo, quæque in perpetiendo cõſiſtit, vtra ſcilicet ſit ob quam Deus nobis peccata cõdonet, ac pro innocentibus nos habeat, qua de re non tantùm cum Piſcatore actum eſt placidè, ſed & inter Tilenum & Molinæum interloquente Pleſſæo, atque alijs citra definitionem tranſactum eſt. De regimine Eccleſiæ, de ſacris ritibus à Chriſto inſtitutis, ſunt quæ ventilantur quæſtiones, vnitate incolumi. Vt propius ad negotiũ noſtrũ accedamus, pridemq; vidimus inter eos qui puram defendunt Prædeſtinationem, eſſe qui ponant eam ante ſpectatam Adami ruinam, eſſe qui eandem ruinam ei ſubſternant, at ne hoc quidem vnitatem abrumpit. Dubitari tamen non immeritò poſſet, an non illi alter ab altero tantum differant, quantum ab vtriſque hi qui ſub cõditione, Prædeſtinationem tradunt. Verum quidem eſt, illos vtroſque adverſum tertios in eo conſentire quod decretum de ſalute cuiuſque hominis factum ponunt ante conſideratam aſſenſionem Evangelio præbitam: ſed rurſum tertijs cum ſecundo ordine id commune eſt adverſum primos, quod putant non decreviſſe Deum hominis cuiuſquam perniciem æternam, ac ne potuiſſe quidem decernere, niſi eum vt ſontem intueretur. Si fieri poteſt & ſit reipſa, vt iſti alij alios ferant retinentes vnitatis compagem, cur non & iſti ſimul tertios ferre poſſent; Sed & hoc fieri poſſe iudicavit Hollandica Synodus Harlemi

 habita

habita anno CIↃ. IↃ. LXXXII. in qua deliberatum eſt quatenus tolerari poſſent, qui Prædeſtinationis dogma probare non poſſent.

Sunt qui putant hanc mutuò ſe ferentium pacem, conſiſtere non poſſe, niſi vbi pars altera docet, altera quod ſentit ſilentio premit, ſed ſcripta, tum veterum, tum eorum qui nunc ſunt in Romanenſi Eccleſia, Lutheranorum quoque & Reformatorum contra nos docentes ſententias diſcrepantes & doceri, & defendi ſine pacis ruptura. vetus dictum eſt, incolumi amicitia poſſe amicos ſeorſim ſentire, & quod ſentiant, modeſtè rationibus munire: quod non in divinis tantùm, ſed & in humanis rebus vſu venit.

Alij poſſe id fieri exiſtimant, ſi diſſidentes in diverſis ſint locis, vt hîc illud, ibi aliud doceatur pace incolumi. non ſi in vno loco munere ſuo fungantur. Quæ ſubtilitas primùm valde aliena eſt à natura Eccleſiæ Chriſtianæ quæ vbique diffuſa vnum corpus facit, ita vt dogmata quod attinet, nihil hic neceſſarium eſſe poſſit, quin ſimul vbique ſit neceſſarium. Deinde libertas illa Prophetarum Apoſtolo memorata quæ in veteri Eccleſia Chriſtiana viguit, ſatis oſtendit poſſe in vna Eccleſia diverſas ſententias proponi illæſa fraternitatis concordia. Etiam teſtibus evincere poſſem ex eodem ſuggeſtu, noſtris in terris ſine offenſa propoſitas fuiſſe ſententias diverſas, etiam de argumento cuius ante memini pertinente ad cauſam ob quam Deus culpis noſtris ignoſcit: quod ſunt qui putant maximi eſſe momenti. Imo in his ipſis de quibus agimus controverſiis diu vidimus non vno in oppido ſine vllis incommodis pacem cultam inter ſententijs diſſidentes, donec ſeceſſio de induſtria omnibus modis promota eſt. Et qui credibile eſt, cum Reformati Lutheranos invitarunt ad Eccleſiæ vnitatem, id

eos ſenſiſſe non poſſe concordiam retineri, vbi tum hi, tum illi eſſent in eodem oppido? Imo contra recto etiam iiſdem in locis manere poſſe inter diverſa ſentientes fraternitatis conſortium, docet adductum modo Poloniæ exemplum. Sed & eorum qui apud nos ſæpe in vna Academia, aut Eccleſia alij Prædeſtinationem Adami culpæ præviam, alij eidem culpæ conſectaneam docuerunt.

Quapropter alij propius in rem intuentes aiunt: non negandum quin fieri poſſit, vt diverſæ ſententiæ proponantur, dum id fiat æqua ac placida ratione: Sed vbi per illationum gradus alter alteri odioſa placita impingit, non poſſe tum quietem & pacem retineri, quod ſine accurata diſtinctione tranſmittendum non eſt. Nam in privata veri indagatione eam argumentandi rationem prohibere velle, qua oſtenditur ex adverſaria poſitione abſurda ſequi, id vero foret abſurdiſſimum, cum omnes qui diſputandi artem tradiderunt, nos doceant eam docendi rationem facillimam eſſe comprehenſu: non quod æquum ſit quenquam onerare quaſi omne id ſentiat, quod ex ipſius ſenſu per legitimas conſequentias deduci poteſt (ſæpe enim accidit, vt is ipſe eam conſequentiæ neceſſitatem non videat, ac potius quam id quod infertur concedat, effatum ſuum ſit deſerturus) ſed vt horrore eius quod ipſius aſſertio ſecum trahit, cõnexione rectè expenſa, ab errore abducatur; quod ipſum tamen in colloquijs etiam privatis ita fieri debet, vt evitetur quicquid aſperare animos poteſt, vereque appareat non ruborem alterius, ſed emendationem quæri.

Sed publicas allocutiones quod attinet, ſapientiſſimum mihi videtur corũ conſilium qui putant ea, quæ

abſurda cum ſint, defenſorem habeat neminem, re-feſſi quidem poſſe, ſed ita ne ſimul ſignificetur ea ſe-qui ex ſententia aliorum in eadem communione vi-ventium, vt ſcilicet mos geratur plebis infirmitati quę per orationem eiuſmodi incendi animis divellique poſſet. Verum putare ideo vnitatem retineri animo nequire, quia alter alterius ſententiam incommodis premat, extra rationem eſt: & exemplis refutatur. Reformati Lutheranis, hi illis viciſſim multis in libris abſurda multa ſæpe, nec ſine ludibrio objecere tanquam quod ex ſententia ipſorum flueret: non eo minus Principes, doctoreſque jam ante nominati, etiam Beza in Montipellicardenſi Colloquio pacem fraternam Lutheranis obtulerunt. Qui apud nos Prædeſt nationem puram conſiderationi humani generis in crimen lapſi anteponunt, ab alijs qui eandem Prædeſtinationem ſuper communi culpa ædificant, Deum ajunt ſtatui improvidum. Hi contra aiunt ab illis Deo manifeſtam injuſtitiam aſſignari: neq; tñ ideo rumpitur vnitatis cōpages. Idē in Romanēſi Eccleſia videre eſt inter diverſa docentes de quæſtione an citra originariam labem cōcepta ſit, quæ futura erat Domini noſtri mater, de Prædeſtinatione etiam rebuſque alijs. In diſputationis certamine arripit quiſque, & vrget quod ſibi vſui putat: ſed non ideo communionis nexus diſſolvitur.

Ego verò ſemper exiſtimavi in publicis allocutionibus facilè eum poſſe modum reperiri qui non modò animos non exaſperaret (quod multi ad tranquilitatem plebis retinendam ſatis eſſe exiſtimant, & extra controverſiam exempla habet, tum in antiqua Chriſtianitate, tum ſæculo noſtro) ſed talis etiam eſſet, vt in docendo diſparitas, aut eſſet nulla, aut non appareret. Et hac quidem in cauſa eo facilius, quia hi

qui

qui puram docent Prædeſtinationem, & Contraremonſtrantes appellantur (vtinam ignota eſſent illa partium nomina) in Colloquio Hagienſi faſſi ſæpe ſunt quædam ſuorum dogmatum non niſi adductè & temperate proponi debere. Beza ipſe in Montipelicardenſi Colloquio dicebat inconſultum eſſe de ijs quæ ipſe tuebatur placitis apud populum certare, quod ea res plures offenſura, quam inſtructura eſſet. De rejectione hominum Contraremonſtrantes in eodem illo Hagienſi Colloquio ne agerent, deprecati ſunt invidiæ declinandæ ergo. Multi eorum gregis & hoc dicunt, quoties ad vſum res confertur, dogma ſuum de Prædeſtinatione non eſſe proponendum niſi ab imo ſurſum, quæ docendi ratio planè cum Remonſtrantium docendi ratione conſentit, vtcunque ſententiæ diſcrepant. Legere memini inter Zanchium & Marbachium, qui pari et in Argentinenſi ſchola iuventutem ſacris diſciplinis informabant, in eũ modum conventionem factam. Quin & apud nos curatores reipublicæ Geldriæ & Zutphaniæ concordiæ formulam in modum eundem conſcripſerant quæ mihi impensè placuit: vt & conſilium ab eximijs Zelandiæ (ni fallor) paſtoribus miſſum ad Principem Mauritium, quod mihi monſtratum, vt ad publicam tranquillitatem valde faciens commendaui. Etiam in allocutione ad rectores oppidi Amſtelodamenſis quædam aperueram quæ huc pertinere mihi videbantur ac ſerius etiam ex libris partis vtriuſque ea excerpſeram in quibus quam proximè alij ad alios accedere videbantur, vt inde hauriri poſſet bene temperata docẽdi præſcriptio q̃ nullius animum læderet. Comperi & Rotterodami, cum ibi primum agitari cæperant cõtroverſiæ de proponendis dogmatibus initam conventionem, quæ & placidè obſervata eſt, dum

ibi fuit Colonius. Poſtea quoque cum iam me rectores eius oppidi vterentur, à paſtoribus publicis conditiones quædam latæ ſunt his qui ab Eccleſia diſſeſſerant tam æquæ, vt eas repudiandi cauſa me certè judice, nulla eſſet. Neque aliorſum ſpectant tot monita Hollandiæ procerum quæ in omnibus fermè decretis apparent, vt de his capitibus doceretur ad plebis inſtitutionem, ad Dei gloriam, ad ſalutem publicam, ad Eccleſiarum incrementum, vt fraterna & Chriſtiana charitate ſe mutuò foverent, cunctaque dirigerent ad quietem & pacem, ad introducendam retinendamque charitatem, vt ſacra ſcripta modeſtè explicarent, vt ad Chriſtianum amorem, vnitatem, & bona exempla componerent ſeſe, pluraque alia eius ſenſus quæ in ipſis decretis videre eſt, ad quæ acceſſit quod menſe Februario anni CIↃ.IↃ.CXVII. proceres Hollandiæ teſtati ſunt ſibi non diſplicere, *vt benignis ſuaſionibus & pacatorum hominum conſilio prorſus negotium expenderetur, conciperetur que formula aliqua pravis ante decretorum interpretationibus vitandis, & regendo eorum vſui, ſecundum quam orationes ad populum à paſtoribus diſſentientibus animo non reluctante haberi poſſent ad pacem ſimul, emendationemque populi.* Sic & in Edicto quod evulgatum eſt menſe Augusto CIↃ.IↃ.CXVII. aiunt proceres eidem *ſemper ſuam mentem fuiſſe, ne controverſa placita niſi modeſtè & bonam plebis frugem tractarentur.* Si quid adverſus hæc peccatum fuiſſet, id omne imperio publico coerceri poterat ſi de re principali, hoc eſt de retinenda inter diſſentientes vnitate conveniſſet. Certo mihi conſtat penes nobiles & maiorem oppidorum partē non ſtetiſſe quominus acerbitatibus cunctis obviam iretur.

Quod ſi fas erat, fieriq; poterat vt ſe ferrent mutuò diſſidentes, certè quin id expedierit, vtiliuſque fuerit

quàm decidi controverſias, puto neminem ſani judicij dubitaturum. Ita certè ſenſerunt non Hollandiæ tantùm proceres qui hoc nomine non rectè accuſantur: ſed & judices ſuperioris conſeſſus. Quid deciſio ſibi præmiſerit, quid poſt ſe traxerit videre eſt operæ pretium. Pij paſtores magno numero finibus ſunt expulſi contra proclamatam ſemper à noſtris animorum libertatem: dejecti ſunt ſuis muneribus legitimi magiſtratos, ſuffecti alij extra ordinem, & contra leges, pro quibus legibus, & illa quam dixi animorum libertate ſumpta, arma ſemper profeſſi ſumus: anxietate, ac mœrore premuntur multa civium milia qui ſtudioſiſſimi ſemper fuerunt publicæ ſalutis: interim præſidia ad fines tuendos neceſſaria abſumuntur in eorum injuriam quorum ſumtu ſuſtentantur. Quæ verò plura adhuc ſequi hinc poſſunt mala, Deum quæſo vt propitius avertat. Ex adverſo recepta admonitione ferendi ſe invicem, primum diſputandi libido, quæ initijs accerrima eſt, refrixiſſet paulatim: reſpublica concordibus animis fuiſſet gubernata, cives vixiſſent in pace ac charitate mutua, rectorum amantes, ac reverentes. Hæc quæ exſpectanda erant hinc bona, mala inde non à me tantum, ſed & ab alijs me cum legatis (quos inter fuit Hugo Muſis quæſitor Dordrechthanis) rectoribus oppidi Amſtelodami accuratè ſatis commonſtrata fuerunt, quod ſi tum ipſis libuiſſet diligentius ad rationes noſtras attendere, & rogatū noſtro venire ad colloquia propiora, multa incommoda quæ Hollandiæ, ac proinde & oppido Amſtelodamo ſupervenerunt iam, aut ſupervenire adhuc poſſunt, in tempore potuerant anteverti.

CAPVT

CAPVT V.

Convocationem Synodi ad definiendas controverſias non modò illegitimam fuiſſe, ſed & tranquillitati publicæ procurandæ inidoneam.

EX eo quod demonſtratum eſt hactenus, nationis cuiuſque Proceribus, non autem Federatis communiter, deberi arbitrium religionis, rerum Eccleſiaſticarum, evidenti neceſſitate ſequitur non potuiſſe communem Synodum convocari niſi ex nationum omnium conſenſu, quando Synodos indicere ſummi eſt imperij, vt tum alibi oſtenditur, tum in libro qui dicitur Recognitio Synodi Tridentinæ libro tertio, ſeptimo capite. Quod cum viderent quidam, jus convocationis eius de qua controverſia eſt, deducere voluerunt ex conſenſu quem Hollandia præbuit anno CIↃ IↃ.XCVII. Sed cum is conſenſus adnexam haberet legem, vt in litteris indictorijs inſereretur præceptum recognoſcendæ formulæ quæ Confeſſio Belgica appellatur, certè manifeſti eſt juris ea conditione ceſſante pro non conceſſo habendum, quod non niſi ſub ea conditione conceſſum fuerat. Præterea notum eſt, omnes aſſenſiones eiuſmodi, quamdiu res eſt integra, neque in contractum itum eſt, revocari poſſe, præſertim mutata rerum cauſa, ſicut in Hollandia per ſecutam ſeceſſionem, multaque alia rem valde mutatam negari non poteſt. Iam verò hoc tempore Hollandiæ primores & nationes aliæ profeſſæ ſunt ſe hoc rerum ſtatu in Synodi talis indictionem aſſentiri non poſſe.

Sed & hoc inquirendum, dicine poſſit indictio talis

Synodi ad controverſias definiendas (vndè non poterat non ſequi Eccleſiaſtici corporis divulſio) facta ex ſententia maioris partis nationum. Nam Hollandos & Trajectinos vſque ad mutatam rempublicam interceſſiſſe nemo ignorat? Mandatum Geldriæ legatis datum pertinebat ad vitandam ſciſſionem: quam ob cauſam è legatis non pauci, quod vlteriora mandata non haberent, dixerunt ſibi non placere quicquam decerni ex maioris partis ſententia. Quin poſt etiam, menſe ſcilicet Martio anni CIↃ. IↃ. CXVIII. in conventu Geldriæ conſtitutum eſt *ſuaſionibus id agendum, vt diſcrepantes nationes in convocationem Synodi aſſentirentur.* Tranſiſalana verò natio quo tempore decreta fuit Synodi indictio, conſtituerat indictioni intercedere: quanquam poſtea inducta eſt vt conſentiret, ſed in has leges modumque: *Cùm Princeps Arauſionenſis connixè poſtulaverit à nobilitate atque oppidis Tranſiſalanæ, vt indicendæ Synodo aſſenſum ſuum accommodarent: certo ipſis affirmans atque promittens non alio animo eam indici, neque aliò tendere, quam vt placide componerentur Eccleſiaſtica diſſidia, & religionis controverſia ad pacem atque concordiam nationum, quod quidem futurum eſſet abſque detrimento juris, legum, atque imperij tum nationis cuiuſque tum eius partium, atque ita etiam ne religionis cauſa cuiquam noceretur: ſuper quæ & hoc à Principe affirmatum eſt, æquis rationibus ac perſuaſione nationes diſſentientes eodem permotum iri, vt cuncta concorditer ſine vlla nationum divulſione peragantur: neque verò ratum habitum iri quod Synodus definiſſet, niſi nationes ſingulæ auctores fierent, ſub his legibus ac pollicitatione Principis, nobilitas & oppida Tranſiſalanæ aſſenſerunt, vt eum in modum convocetur Synodus, ad pacem ſcilicet atque concordiam nationum, & placidam tranſactionem diſſidiorum Eccleſiæ, & controverſiarum in religione: hoc addito, vt capita perſcripta antehac de modo atque ordine agendorum in*

Synodo communi conſilio expenderentur, & emendarentur quoque, ſi ita opus eſſe iudicaretur.

At verò legatis nationum aliarum (legatos nomino quia de ipſis nationum proceribus idem affirmare non auſim cùm ſciam primoribus Zelandiæ ſemper viſam diviſioni Eccleſiæ omnibus æquis modis obviam eundum) ſed vt dicere cæperam legatis aliarum nationum, id fuiſſe propoſitum rem perducere ad cõtroverſiarum definitionem, apparet ex oratione legatorum Zelandiæ ad Hollandiæ primores anno CIↃ.IↃ.CXVII. qua rogantur Hollandi (nam de iure decernẽdi quicquam ex ſententia maioris partis nationum nihil dum cuiquam in mentem venerat) *cum nationibus aliis quam citiſſimè indicere communem legitimam Synodum, in qua ea quæ erant controverſa, expenderentur, atque definirentur.* Ac poſt iterum loquuntur *de exſpectanda deciſione.* Sic & Friſicæ cis & vls Lavicam legati ad eoſdem Hollandiæ proceres ajebant, *nullum ſe remedium invenire melius definitione per Synodum communem.* Ea mẽs apertiùs etiam inde detegitur, quod trium illarum nationum legati paſſi nunquam ſunt in actis indicendæ Synodi mentionem fieri tolerandæ ſententiarum diverſitatis. Sed & eventu idem comprobatum eſt: nam ad componendas amicè controverſias nihil actum in Synodo eſt, ſed ad diffamandos, damnandoſque Remonſtrantes inſtituta omnia.

Definitione tali non potuiſſe pacari animos ſatis inde intelligi poterat, quod ab ijs fiebat definiti qui in hac cauſa partes fecerant. Nam indigenarum paſtorum præcipui quique Remonſtrantes qua voce, qua ſcriptis prædemnaverant: partim & exemplo ſuo ad ſeceſſionem præiverant, aut etiam de ea promovenda in arcano coiërant Extranei autem quorum maximus

mus eſſe debuerat vſus in pace conciliandà ex partium altera erant conquiſiti. Neque enim Eccleſiæ tantùm Auguſtanæ profeſſionis quibus fraternitas toties oblata hac ſuper re auditæ non ſunt, ſed & in alias Germaniæ Eccleſias inquiſitum, an eius eſſent ſententiæ cuius victoriæ ſtudebatur, priuſquam inde peterentur legati.

Amplius conſtitutum fuiſſe ne quis cum Remonſtrantibus ſentiens in Synodum admitteretur, ex ſententia in me lata apparet, quæ mihi vertit vitio quod operam dederim, vt ad Synodum venirent nonnulli, qui novis dogmatibus (ita Remonſtrantium dogmata appellantur) non erant contrarij.

Ipſa mandata externis data damnationem Remonſtrantium præ ſe ferebant, vt & orationes habitæ ante cauſam cognitam.

Ad hoc ſunt qui regerunt exceptionem hanc adverſus iudices alteri partium addictos in civilibus negotijs valere, non in Eccleſiâſticis, quòd ſatis mirari nequeo; cum origo eius exceptionis ex naturali æquitate deſcendat, quæ in negotijs omnibus valere debet.

De Eccleſiaſticis negotijs loquebatur Optatus Milevitanus, cum diceret: *non poſſumus facere quod non fecit Deus, qui in iudicio ſuo perſonas ſeparare dignatus eſt: nec eundem voluit eſſe accuſatorem, & iudicem.* Et alibi idem: *Quærendi ſunt iudices, de vtraque parte dari non poſſunt, quia ſtudiis veritas impeditur.* Eccleſiaſtica erant negotia de quibus agebat Concilium Conſtantinopolitanum cum diceret natura nos doceri vitandos eſſe iudices ſuſpectos. Athanaſius, Cæſaraenſem, Maximus Patriarcha Heiroſolymitanus, Antiochenã, Occidentis Epiſcopi, Smyrnenſem, Paulinus, Mediolenenſem recuſarunt, quod qui eo mittebantur iniqui in ipſos eſſent: qua in

in re factum ipſorum communi ſapientum iudicio probatur. Compara ea quæ à proteſtantibus dicta ſunt contra Synodum Tridentinum: Dixerunt non modo Romanum Pontificem, ſed omnes Epiſcopos ipſi patentes, eo quod in partibus eſſent iudices eſſe nō poſſe. Vide recognitionem Concilij Tridentini libro primo, capite tertio, & quarto: addiderunt id eo eſſe iuſtius quod Pontifex ipſos iam prædamnaſſet. Inſpice ad hanc rem ſcriptum Federis Smalcaldici. factum anno CIↃ.IↃ.XXXVIII. item dictam modò recognitionem lib. 1. cap. 5.

Quæ ineundæ ſunt viæ quoties aperta ſunt ſtudia, imo iam rumpi vnitas cæpit, non imprudenter oſtendit eiuſdem recognitionis ſcriptor ita loquens *veniendum ad aliquam viarum quas iam monſtravimus: nempe vt aut Chriſtianæ poteſtatis iudices dent partim ex civili, partim ex Eccleſiaſtico ordine pari numero de parte vtraque, aut vt amica inſtituatur collatio cum pio pacis deſiderio.* Dein de porro agens de tali conventu non ad definiendas, ſed ad componendas controverſias, adijcit. *Hac libertas in eo quod convocatur concilio tum apprime neceſſaria eſt cum magnus eſt numerus; ſic atque aliter credentium, cumque iam in partes itum eſt, & ſententiæ vindices habent gentes totas aut nationes:* addit deinde, *ita cum ſe res habent, cenſura ac damnatione partis alterius res non indiget: nam per illa nil profici exitus oſtendit veniendum ad benigniora, ad colloquia amica, ad tranſactiones*, & quæ hic ſequuntur plura. Rurſum interrogans quis iudex ſit futurus provectarum eo vſque controverſiarum, *non, ait, accuſatores, nec qui accuſantur: & quo ſe ei magis ingerunt, quo magis ſe reddunt ſuſpectos atque eiurabiles.* Vnde intelligi ſatis poteſt, ſi quis in hac cauſa dicat ius poſſidendi ſtare ab hac aut illa parte; aut hanc illa eſſe validiorem, eo negotium non expediri nam vbi de ijs quæ credenda ſunt, agitur,

poſſ.l-

poſſeſſionis vix vllum eſt privilegium: neque poſſunt qui pauciores ſunt in hac re aliorum qui plures ſunt, dominatu premi niſi per vim, vt multis oſtenderunt Proteſtantes temporibus Synodi Tridentinæ.

Quod ſi etiam ſpectare libeat eum qui in Synodo propoſitus erat agendi modum, nihil boni inde ſperari poterat. Nam nimium manifeſto apparuit quæſitos obtentus quo ius ſententiæ dicendi adimeretur Remonſtrantibus qui eius dicendæ ius habebant: cũ tamen vt hi ipſi non niſi pauci eſſe poſſent, iam antè proviſum fuiſſet ejectis per iniqua iudicia in Synodo cuiuſque nationis quotquot eijci poterant, & vbi qui ſuperfuerant appoſita illis æmula Eccleſia: deinde quo qui citati advenerant, è conventu eijcerentur, nequis externorum (inter quos etiam nonnullis per literas domo ſcriptas incuſſus eſt metus) eorũ argumẽtis moveretur, atq; vt ita condẽnatio ijs abſentibus quorum res agebatur faciliùs procederet. Neque verò Remonſtrantibus dum in Synodo fuere libertas conceſſa eſt, quam Proteſtantibus in Synodo Tridẽtina negatam non memini, proferendi citra impedimentum argumenta quibus ſententiam contrariã oppugnandam cenſebant (quanquam indictionis litteræ id continebant (ſed tantum quatenus id Synodo, quæ ex adverſa parte conſtabat, videretur: planè adverſus æquitatem naturalem, cum in diſputando tam opponendi aliena quàm ſua tuendi par eſſe libertas debeat: quippe etiam impares cætera hac in parte pares ſe faciant oportet quoties rationum ponderibus examinanda eſt veritas, etiam præter iudicum omnium morem qui nunquam litigatoribus præſcribunt quemadmodum ſive in oppugnando, ſiue defendendo cauſam ſuam acturi ſint, quia argumẽta in partium debent eſſe libertate, non in arbitrio iudicis.

Iuſtam libertatem huic Synodo abfuiſſe et apparet ex m. nus iniectione in Remonſtrantes paſtores facta Dordrechti, tanto rigore vt in ſumma neceſſitate, nec vxores, nec liberos adire ipſis licuerit.

Quæcumque definitiones vnquam factæ ſunt rebus ita præſtructis ad obtinẽdam maiorem ſententiarum partem, nullius vnquam bonæ frugis fuiſſe apparebit. Multa huius rei exempla attulimus in oratione habita Amſtelodami mandatu procerũ Hollandiæ.

Præterquam verò quod hæc Synodus malis internis mederi non poterat, aliud & ipſa malum attulit, cum ſpes omnis redeundi in vnum corpus cum illis qui Auguſtanam formulam ſequuntur per hanc Synodum ſublata ſit, quia eius formulæ ſectatores plane exhorreſcunt quædam placita quæ huius Synodi definitionibus, tanquam communia Reformatarum Eccleſiarum dogmata, oſtentantur.

Accedebat quod iſtud definiendi propoſitum ad mutationem rectorum contra leges ſpectabat ne ſcilicet bruta eſſent Synodi fulmina. Synodus communis nationum alia quæ celebrata eſt anno CIƆ.IƆ. LXXXVI. apud Trajectinos ſimiles effectus produxerat, quæ ſola ratio ſufficiebat vt civilium rerum gnari & præſentis ſtatus amantes, & rebus novis adverſi à tali Synodo abhorrerent.

CAPVT VI.

Quibus modis Hollandiæ & VVeſtfriſiæ, vicinarumque nationum proceres componenda cenſuerint Eccleſiæ diſſidia, & quæ conſilia in eam rem ſint data.

CVm primum innoteſcere controverſiæ cœperunt, atque Hollandiæ proceres de earum natura

rà colloquio præcipuorum è paſtoribus edoceri voluerunt, peracto eo colloquio xx Maij anni CIↃ.IↃ.CXI. ipſorum decreto iniunctum eſt paſtoribus, *vt alij alios Chriſtiano atque fraterno amore amplecterentur, reſque cunctas ad pacem ac tranquillitatem dirigerent, atque eius rei ergo plebem quantum poſſent maximè de ipſorum procerum propoſito commonefacerent, & in allocutionibus ad populum de hiſce capitibus ita adducti è temperateque agerent quemadmodum pax & emendatio populi exigerent, neque alij aliorum ſe victores aut crederent aut iactarent.* Hic decernẽdi modus (quanquam calidos obtrectatores habuit (plane convenit, cum eo conſilio quod iam ante à ſuperiore iudicum conſeſſu datum fuerat, ita vt ſi proceres hoc ſuo decreto dicantur aluiſſe diſſidia, idem de illis iudicibus dicendum ſit. Reperiuntur in Hollandia antiqua exempla ſimilium conſtitutionum. Nam anno CIↃ. IↃ. LXV. præfecta Belgicogermaniæ ad aſceteria ita ſcribebat. *Cariſſimi nobis: plane compertum nobis eſt errores qui nunc plebem diſtinent, fluxiſſe ac fluere maximè ex inconſideratis tum aſcetarum tum aliorum allocutionibus ad populum: cui rei vt eatur obviam viſum nobis eſt ne quem poſthac ad docendum populum mittatis, neve quem intra cætus veſtros docere permittatis, niſi cui adſit iudicium, prudentia, & caſtigati mores, quique in docenda plebe rectè ſit exercitatus; vtque eum qui populum allocuturus eſt præmoneatis, vt temperet offendere populum fabuloſis narrationibus, vt nimium ſæpe iam factitatum eſt: neque verò aut Martini Lutheri meminerit, aut olim damnata dogmata recitet, addita comminatione ſi quis ſecus faxit in eum animadverſum iri interdictione fungendi muneris ac reipſa etiam delinquentibus adimatis ius plebis docendæ.* Anno verò CIↃ. IↃ. XXXIX. conſeſſus judicum Hollandiæ (cui tum & in rempublicam mãdata erat inſpectio) ita ſcripſit magiſtratib. *Cariſſimi nobis. Cum ex diverſo modo populũ docendi, & quia ipſi qui*

docent ſapè difficilia atque ardua & populi captum effugientia argumenta tractant, nonnunquam etiam de ſuggeſtu alij in alios declamant, populus graviter commovetur: nos ei rei occurſum volentes, iubemus atque præcipimus vobis Imperatoris nomine, vt interdicatis paſtoribus omnibus, eorumque vicariis, & aliis qui intra fines veſtros populum compellant, caueant ſibi ne imprudenter in ſuis allocutionibus tractent obſcura argumenta, aut quib. offendi populus poſſet, aut vnde materiam ſumere poſſet obtrectandi magiſtratibus ſuis alijſve, ſed vt aſſignatam ſectionem Evangelij exponant ſecundum receptas doctorum interpertationes cum ſevera criminum inſectatione: abſtineant etiam alij in alios declamare: ſed ſi quid à quibuſdam dictum intellexerint quod à veris dogmatibus exorbitet, aut merito quenquam poſſet offendere eum ſolum ea de re conveniant, aut quæſitori, noſtrove conſeſſui indicium faciant, vt conſtituatur quod è re erit. Keckermannus, qui in Syſtemate Politico, regulas congeſſit laudatas, à peritis rerum civilium inter cætera ſic ait: *In diſſenſionibus de religione non patiatur Princeps certamina publica nimis invaleſcere præſertim pro ſuggeſtu & apud populum, ſed diſputationes de religione ſubtiliores iubeat proponi & diſputari in Academiis & Scholis inter viros doctos & intelligentes ac capaces ſubtilium controverſiarum.* Epiſcopus Elienſis ante, nunc Vintonienſis inter ea quæ ad officium ſummæ poteſtatis pertinent ponit, obviam ire Eccleſiæ ſeceſſionibus Neque aliò ſpectat conſilium quod Rex Britanniarum anno CIↃ.IↃ.CX. legatis Federatorum voce, anno autem CIↃ.IↃ.CXIII. Hollandiæ proceribus ſcripto dedit: *vt controverſias publico imperio ſedarent, interdicentes paſtoribus ne eiuſmodi diſputationes ad ſuggeſtum & populum perferrent, cum præcepto pacem colendi & ferendi placide diſſidentes, ſaltem donec percognita re propius aliquid imperio publico conſtitueretur.* Obijci ſolet conſilium hoc ab iis qui inter nos erant præparatum ac poſtulatum

fuiſſe.

fuiſſe. Facta eſſe. Tamen certo ſcio etiam ipſius Regis profeſſione, controverſias ab ipſo diligenter expenſas, & quia eas ad fundamentum religionis non pertinere compererat, ideo hoc cõſilium datum fuiſſe. In præfatione quæ actis Synodi Dordrechtanæ antepoſita eſt, dicor ego compoſuiſſe indicem controverſiarum Regi exhibitum, & Regi ſubrepſiſſe, vt literas impetrarem. Falſum eſt vtrumque. Nam indicem ne videram quidem antequam Regi is fuit traditus, qui & literas ſcripſerat priuſquam ego in Britanniam venirem, ſine vlla mea ad hanc illamve rem opera. Non nego aliquot poſt annis ab eodem Rege diverſum conſilium datum eſſe ſuper indicenda Synodo communi, ſed & hoc certum eſt perſuaſum tunc Regi fuiſſe propoſitum eſſe Hollandiæ proceribus placita quædam tueri à receptis vniverſim dogmatibus aliena. An non etiam ſuſpicio Regi injecta fuerit, in republica aliquid agitatum in ipſius iniuriam (cum tamen res ita ſe non haberet) nolo nunc anxiè inquirere. Non longè ab hac forma diſcedit interdictum factum à conſeſſu iudicum Geldriæ & edictum procerum Tranſiſalanorum.

Tendebant eodem exhortationes plurimæ quæ Regis Galliæ nomine tum à Maurerio legato perpetuo, tum à Boſſizio extra ordinem miſſo factæ ſunt & ad Federatos proceres, & ad proceres Hollandiæ. Item oratio quàm Scyttus legatus Regis Sueonum habuit in Hollandiæ conventu.

Eiuſdem argumenti eſt, eodemque ſpectat decretum ab Hollandiæ proceribus factum atque editum anno CIↃ.IↃ.CXIV: tantum ad vitandam calumniam quaſi ſine fine omnia dogmata circa has quæſtiones tolerare propoſitum eſſet, ſcopuli quidam vtrinque ſunt indicati quos vitari oporteret Mens enim Hol-

landiæ primorum neque erat, neque verò eſſe debebat, tolerare in Eccleſiis ſuis aut dogma quod gratuitam Dei opem abnegaret, aut illud quo Deus cõſtitueretur peccandi cauſa, ſed illam docendi rationem quæ ab iſtis præcipitijs ſibi cavens quod in medio reſtaret diſcriminis ſuper capitibus controverſis id charitate velaret. Eum in finem memorato iam decreto hæc docendi ratio ſufficere iudicatur. *A Deo Domino omnipotente ab æterno placito ſuo quod quidem in ſervatore ac ſoſpitatore noſtro Ieſu Chriſto fundatum eſſet, ad perpetuam ſalutem electos Meos qui gratuito atq; incommerito ei beneficio & Spiritus ſancti operatione in Dominum Ieſum Chriſtum fiduciam ſuam reponerent, atque in ea fiducia pervim ſimilis incommeriti beneficij ad exitum vſque perſtarent, reiectos vero ad damnationem qui Ieſu Chriſto non conſiderent, atque increduli permanerent*. Quæ docendi forma illis verbis tradita, non eſt, vt quidam exiſtimant, Remonſtrantium propria, ſed Remonſtrantibus, Contraremonſtrantibuſq; inter ſe communis. Fatetur enim pars vtraq; qui ſuo tempore Deo confidunt atque in eo perſeverant eoſdem ab æterno electos, incredulos vero rejectos eſſe. Præceptum de cauendis Præcipitijs quod attinet, Remonſtrantes nunquam recuſarunt parere parti ad ſe maximè pertinenti, cavendum ſcilicet dogma quod ſecum ferret nativis hominum viribus aut factis æternam ſalutem parari. Sed & Cõtraremonſtrantium non pauci paratos ſe oſtenderunt vitare de quo ipſi monerentur. Quin & Dordrechti rectores re cũ paſtoribus ſuis communicata decreti iſtius formulam receperunt, & eius oppidi quæſitor Hugo Muſius Holitanus pariter mecum apud rectores Amſtelodamenſes eam formulam defendit. Sed pauci homines alios contra hoc decretum concitarunt proferentes res à ratione alienas & inter ſe pugnantes. Nunc enim clamabant

mabant Eccleſiam iniuria per eius decreti verba accuſari: nunc vero prohiberi decreto id doceri quod divinæ paginæ veritas teſtaretur.

Prius illud quod attinet, tantum abeſt vt proceres Eccleſias notare voluerint quaſi culpæ talium præcipitiorum affines, vt etiam Contraremonſtrantes qui pars tantum Eccleſiæ erant ab ea culpa immunes cenſuerint. Quid ergo attinebat, dicet aliquis, iſta præcipitia indicari? quia ſcriptores nonnulli improvido certandi calore in vltima quæque abrepti, aut eadem illa aut tantundem valentia defenderant, quod ſi opus ſit, oſtendi poteſt clarius ſole meridiano. Sicut ergo monentur Remonſtrantes vt à Pelagij veneno ſibi caveant, ita Contraremonſtrantes monentur vitare errorem eorum, quos Prædeſtinatianos appellabat antiquitas.

Neque illud firmius eſt quod alteram partem dicitur divinæ veritati illo decreto ſilentium imponi. Veritas enim divina etiam Heidelbergenſi Catecheſi teſtata hæc eſt, creatum à Deo hominem vt ipſi ſerviat & cum eo perpetuum vivat: item nolle Deum id quod perverſe ſit, neque aliunde quam ab homine eſſe hominis exitium, vt tradit etiam Belgicogermanicæ profeſſionis formula, tum vero quos Deus ad felicitatem æternam invitat, eos ab ipſo ſerio invitari, quia ſcilicet hominis obedientia ac ſalus ipſi placeant, neq; vllum ab eo præjudicium factum ſit adverſus hominem ſine culpæ intuitu. Multis locis colloquij Hagienſis demonſtratum eſt hæc omnia à Contraremonſtrantibus cõcedi. Quid igitur hic eſt quod ipſos oneret? Aiunt quidam ita tamen exponi poſſe decreti verba, quaſi ipſorum ſententia illis notetur.

Certè in pravũ ſenſum detorqueri omnia poſſunt,

etiam, ſacri codicis effata. Sed qui pacem amant, ad pacẽ interpretantur omnia. Prava eſt ſubtilitas, ſummarum poteſtatum leges extra mentem ipſarum adverſus ſemet exponere, vt imperia earum detrectandi prætextus quæratur. Alij probant rem decreto contentam, non decernendi modum, quia ea de re conſtitui oportuerit ex ſententia Eccleſiaſtici cœtus. Atqui in Trajectina terra id factum iam erat. Nam res eadem continẽtur regulis Synodi Trajectinæ quæ & conſenſu paſtorum & procerum imperio ſunt probatæ. Neque tamen id ſuffecit, ſed hoc quoque opus mutatis rectoribus everſum eſt. Tum verò ad hanc obiectionem reſponſum eſt in oratione quæ habita eſt Amſtelodami, requiri conventum Eccleſiaſticum, vel vt ſuppleatur quod juri ſummæ poteſtatis deeſt, vel vt re plene cognita aliquid ſtatuatur. De jure; omnium proteſtantium perpetua eſt ſententia iuris ſatis eſſe penes ſummam poteſtatem iubendi omnia quæ vero bono & æquo congruunt. Edoceri verò de eo quod faciendum eſſet, poterant proceres non minus ex antiquis quam ex novis Synodis, tam ex Trajectina quam ex Hollandica Synodo, tum ex ipſorum in Hagienſi collatione collocutorum ſcriptis ac verbis quam aliunde. Antequam editum eſt hoc decretum, opera Iſaaci Caſauboni Regi Britanniarum, & inſignibus Theologis aliquot oſtenſum eſt, reſponſumque in hunc modum. *De edicto Illuſtriſſimorum Ordinum, quod nuper miſiſti, egi accuratè cum Rege Sereniſſimo, cum D. Archiepiſcopo, cum alijs præſtantis doctrina præſulibus, & Rex & omnes qui legerũt, conſilium vehementer & probarunt & laudarunt. Intereſt enim religionis Chriſtianæ, & ad Proteſtantium exiſtimationem vel maxime pertinet curioſis hominibus fibulam imponi, vt deſinant tandem* φρονεῦντες παρ' ὅδεῖ φρονεῖν *pacem Eccleſiarum turbare, & ſua illaudabili* πολυπραγ-

μοσύν

μοσύνῃ infamiam ἀκαταστασίας & νεωτεροποιΐας, apud veritatis hoſtes Reformationem profitentibus inurere. Summa igitur laude Illuſtriſſimorum Ordinum prudentia digna eſt quæ huius ſui Edicti publicatione, & curioſas hominum mentes, Deo cœptis favente, in officio continebit, & ſui Imperij Eccleſiis publicam reddet tranquillitatem. Faxit Dominus Ieſus ille vnicus Eccleſiæ auctor & conſervator vt quem bene ſperāt fructum ex hoc ſaluberrimo conſilio, Illuſtriſſimi Ordines percipiant, & nos pro ſtabilita inter Eccleſias veſtras tranquillitate occaſionem ipſis gratulandi brevi habeamus. Neque vero conſilium duntaxat Rex εὐσεβέστατος, & alij viri graviſſimi probarunt, ſed & formulam quoque ipſam iuſſu Ordinum conceptam. Apparet enim id eſſe actum, vt à duobus ſcopulis in hac doctrina æque periculoſis, hinc Manichæorum, inde Pelagianorum populi avertantur, & in ea doctrina confirmentur quæ ſalutis noſtræ proram & puppim, principium inquam, progreſſum, & τελείωσιν vni Deo adſcribens, contemptum tamen bonorum operum non inducit. XIII. Kalendas Iunij CIↃ. IↃ.CXIV.

Sed vt vndique omnia amoverentur, quæ offendere quenquam poterant, ſæpe in conventu Hollandiæ lata eſt conditio, ſi quid in decreto eſſet pravæ interpretationi obnoxium, id ipſum commoda interpretatione ab eo periculo liberandi: tandem que XXI. Februarij die anni CIↃ. IↃ. CXVII. pars maior placere ſibi oſtendit, congruenter ei conſilio quod iam ante protulimus ex recognitione Synodi Tridentinæ, *Vt certo numero deligerentur viri eruditi placidi, & rerum ſacrarum periti, tum qui in civilibus, tum qui in Eccleſiaſticis muneribus verſarentur, qui primum hortamentis ac ſuaſionibus adhibitis apud paſtores qui colloquio interfuerant aut quomodo id ipſum vtiliſſimè confieri poſſet, audito etiam ſi opus eſſet aliorum æquorum hominum conſilio de toto negotio propius viderent, certamque regulam conciperent, non tantum*

vitan-

vitandis decreti parvis interpretationibus ſed & vſui eius ordinand. in certum modum, quem paſtores vtriuſque ſententiæ in allocutionibus ad populum ſalva animi ſui religione ad pacem & tranquillitatem populi ſequi poſſent, cunctaque dogmata cum Reformata Eccleſia placitis pugnantia ritè arceri; quæ regula primum exhiberetur Principi Mauritio, & poſt eius ſententiam intellectam referretur ad conventum Hollandiæ, vt re expenſa id ſtatueretur quod ad Dei honorem, ſalutem populi, & proſperum Eccleſiæ ſtatum conduceret. Prima huius conſilij mentio facta erat ab Enchuſanis: etiam à quibuſdam Amſtelodamenſium, ego cum ſperarem futurum, vt ipſorum oppida ei conſilio acquieſcerent, & nobis auxilio eſſent ad res placidè componendas, eos qui opera mea vtebantur, alioſque eodem laboravi perducere: rogatuſque ab Oldenbarneveldio, conventus Hollandiæ adſeſſore (Advocatum vocant) ſcripto eam rem complexus ſum. Optima fide profiteri poſſum huic conſilio promovendo datam à me operam, quòd id imprimis vtile iudicarem ſanandis animis qui iam erant exulcerati & procurandæ quieti quod vnũ mihi propoſitum erat in hoc negotio. Si rectè memini oppidis, q̃ à nobis diſſenſerant hactenus, conceſſum eouſque eſt, vt cùm numero eſſent perpauca, tñ in facienda ad hanc cauſam delegatione cum oppidis cæteris æquarentur, hac lege, vt à nobilibus ſuprà numerum aliqui delegarentur, eo quòd dicerent nobiles nolle ſe haberi in partibus, vt qui nunquam huic aut illi de controverſiis ſententiæ acceſſiſſent, ſed tantùm ferendi ſe mutuo auctores vtriſque fuiſſent. Etiam hoc additum erat vt delegati rem hanc tractarent communicatis cum Principe Mauritio conſilijs. Negari ſanè non poteſt quin interventio virorum in civilibus imperiis verſantium multum ſæpè contulerit ad componendas Eccleſiæ controverſias: eademque

via

via pridem inita fuerat à proceribus Hollandiæ in cauſa Harmanni Herberti, Cornelij Wigeri atque aliorum.

Synodos ſingulare eſſe aræ medium diſſidijs ſanandis nunquam intelligere potui, gnarus multis olim controverſijs impoſitum finem aut colloquio, aut arbitrio publicarum poteſtatum bonis conſilijs vtentium: quin & noſtro ſæculo à Regibus, Principibus atque alijs poteſtatibus colloquia inſtituta ad reſarciendam Chriſtianitatis concordiam (quod ſæpe in Germania tentatum inter Romanenſes & Proteſtantes, etiam in Gallia Poſſiaci, ſæpè & à Reformatis oblatum Lutheranis tanquam optimum ad pacem reconciliandam) interim & à poteſtatibus vſurpatam in rebus eiuſmodi vim imperij: neque tantùm in recipienda Reformatione vniverſa ſed poſtea quoque in Palatinatu, in Haſſia, Brandoburgica, Boruſſia, ac ſpeciatim de controverſijs ſuper Prædeſtinatione apud Bernates. Attamen nequid intentatum relinqueretur, vnde ſpes pacis appareret, ne Synodos quidem omnino recuſarunt Hollandiæ & Weſtfriſiæ primores; ſed & huic conſilio aptarunt ſeſe (quanquam non exigua impedimenta ob animum verſabantur) verum hoc propoſito vt negotium omne ad ferendam ſententiarum diverſitatem, non ad partium alteram damnandam dirigeretur, in quem finem omnia conſilia, lat æq; ab ipſis conditiones ſpectabant.

Iam anno CIƆ.IƆ.CIX. antequam ſuper his controverſijs certi aliquid decretum eſſet, poſtquam Gomarus & Arminius hac de re in conventu auditi fuerant, placuerat Hollandiæ & Weſtfriſiæ proceribus certamen hoc deferri ad Hollandicam Synodum modis

modis legitimis indicendam, atq; congregãdam Cauſam cur talis Synodi indictio non proceſſerit, ipſi proceres in decreto diei quartæ Decembris hanc proferunt, quod conventus Ecclesiaſticus tractus Alcmariani deſignatis paſtoribus negotium facere cœperat quæſtione ſuper hiſce capitibus inſtituta, hoc propoſito, vt qui ab ipſis diſcrepare invenirentur eos paſtorali munere arcerent, quod cauſæ toti præiudicabat: quodque hac de re & ob poſtulatam novo more ſubſignationem ſymboli Belgicogermanici, & Catecheſeos à proceribus admoniti, ab hac rerum innovatione (quæ pendente deliberatione ſuper re principali attentari non debuerat) abſiſtere noluiſſent. Pollicebantur vero proceres decreto eodem indicturos ſe ex Hollandiæ Eccleſiaſticum cœtum ſimulatque conventus ille tractus Alcmariani paruiſſet, vt moris eſt antequam de re principali quicquam ſtatuatur imperare ea reſtitui quæ ſunt innovata, vt res partium in integro ſit.

Menſe Maio anni CIↃ. IↃ. CX. ad conſilia convocandæ Hollandicæ Synodi reditum eſt. Procerum pars major, quo certius ad pacem negotium regeretur per homines æquos & extra ſtudia poſitos deligi à ſuo conventu optaverant eos qui Synodum mittendi eſſent, non ſine exemplo: nam & olim ab ipſo Conſtantino in cauſa Donatiſtarum dilecti erant arbitri: vt & à Bernatibus in hac ipſa Prædeſtinationis controverſia. Sed oppida nonnulla non quod hanc rem per ſe inconſultam ducerent, ſed quod metuerent ne id in offenſam paſtorum pateret, petierunt Synodo convocandæ ad tempus ſuperſederi. In hac deliberatione eam retinentes juris publici Amſtelodamenſes fuere, vt cenſerent ab Eccleſiaſticis conventibus tractus cuiuſque nominandos complures, vnde nonnulli

nulli ad Synodum ituri ab oppidis maioribus legerentur, & ab ipſo procerum conventu acciperent rei agendæ poteſtatem.

Cum de Synodo ſilentium aliquamdiu poſthæc fuiſſet, quia ſpes erat decretum aliquod in ipſo procerum cœtu conſenſione vnanimi inſtitui poſſe quod omnibus placeret (quo pertinuerant tot formulæ ſuper ratione mutuo ſe ferendi partim ante à nobis commemoratæ) memoria recolo, cùm ab Amſtelodamenſibus ſemper Synodum vrgeri animadverterē, cum eius oppidi legatis locutum me, vt intelligerem an propoſitum ipſis eſſet eo laborare in Synodo, vt diſſidentes alij alios tolerarent. Cuius rei facta ſpe cū Pavone magiſtratuum eius oppidi aſſeſſore, Oldenbarne veldium adij, eique permultas rationes auctor fui vt repetito illo, quod iam aliquandiu quieverat, conſilio rem ad Synodum perduceret: ſed ita vt priùs animi acceptando huic remedio rectè pararentur. Quod cum ipſi videretur non abſonum à temporum ratione, in formula decreti concepta XXI. Februarij anni CIↃ.IↃ.CXVII. cuius meminimus ante, quæque de viris ex ordine ciuili atque Eccleſiaſtico delegandis ad vitanda prava interpertamenta decreti alterius facti anno CIↃ.IↃ.CXIV. agebat, adſcriptum eſt: *ſperari poſtquam iſto modo ſuſpiciones amota, certamina imminuta animi mitigati eſſent, & Eccleſia conventuſq́ Eccleſiaſtici tractuum nunc diuulſi ad vnitatem rediſſent, etiam eo negotium perduci poſſe vt cum ſpe bona ſi ugis aqua & legitima Synodus convocaretur.*

Sed cum conventus Hollandiæ partes concordare ſuper deligendi modo non potuiſſent (inſtigatu maximè eorum paſtorum qui æquitatem ferendi alteros adverſabantur) eodem anno CIↃ. IↃ. CXVII. alia lata eſt conditio de æqua & legitima Synodo indicenda,

UNIV. OF MICH.

dicenda, Hollandica ſcilicet ab ipſis proceribus gu-bernanda, hac lege vt prius quæ morbo leniendo e-rant, adhiberentur: quorſum concepta eſt epiſtola quæ à proceribus mittenda eſſet ad tractus cuiuſque conventus Eccleſiaſtici continens pollicitationem Synodi, & paſtoribus injungens, *vt capita in colloquio Hagienſi tractata, quantum ferrent explicanda ſacri codicis loca, devitarent, & ſi qua ea attingendi neceſſitas incumberet, facerent id prudenter, modeſtè, atque temperate, continentes ſe inter loquendi modos in divinis verbis vſitatos, ac ne in alios ſuper eiſdem capitibus à ſe diſſidentes acerbè aut contumelioſè inveherentur, ſed cives qui reformata eſſent religionis ſalutaribus præceptis imbuerent hortarenturque, tum ad mutuam charitatem atque amicitiam & vitæ emendationem, tum ad obſequia & reuerentiam legitimis rectoribus debitam, quando præſentia tempora id vel maximè exigerent.* Nam ad eam formam ad conciliandas ſententias in epiſtolæ modum mutatum atque mitigatum eſt quod ante conceptum erat vt edicti publicandi pars. Quod attinet fugam controverſiarum quantum eius fieri poſſet, id congruebat cum conſilio à Zelandis quibuſdam paſtoribus dato, cujus iam ante facta eſt à nobis mentio. Si qua vrgeret neceſſitas, ne alia tamen loquendi genera vſurparentur, quam ex ipſo ſacro codice ad verbū depromat, conſiliū Zanchij eſt, qui in quarti præcepti divini explicatione ait, quandiu libera Synodus haberi non poteſt, *debere Principem mandare, vt vtraque pars contenta ſit ſimplici locutione Chriſti. item ne altera pars alteram publicè damnet.* Quod interdictionem convitiandi & alios criminandi attinet, ſæpe ad eā rem prolatum eſt exemplum inſigne Caſimiri qui Palatinatum tutorio nomine rexit, atque inibi diſſidentes de Euchariſtia paſtores prohibuit mutuo ſe inſectari: quod nuper imitati ſunt Bohemiæ proceres, & Elector Bran-

d. bu-

doburgicus, ita vt in hoc omni præparamento nihil eſ-
ſet quod iuſte à quoquam obtrectari poſſet. quod ve-
ro proponebatur decernendam primum Synodum
Hollandicam, non vero ſimul communem omnium
nationum, quod volebant alij, evidens erat eius con-
ſilij ratio. Nam ſimul decreta Synodo communi, ex
Hollandica nihil exſpectari poterat, cum hi qui con-
demnandi libidine tenebantur, certi eſſent per com-
munem Synodum conſequendi quod optabant, cum
cōtra decreta tm̄ Hollandica Synodo ſpes eſſet aucto-
ritate procerum, qui per legatos ſuos Synodum erant
gubernaturi, facilè rem perduci poſſe ad æquā tran-
ſactionem, quæ deinde etiam communis Synodi iu-
dicio potuerat approbari. Memini Lugduni Batavo-
rum colloqui me cum viris eruditionis eximiæ inter
Contraremonſtrantes (erat inter illos & Fraxinus qui
nunc obijt) atque vnanimem eorum fuiſſe ſententiam
à communi Synodo condemnationem nihil poſſe
exſpectari, ex Hollandica vero componendi negotij
ſpem dari aliquam. Iam olim anno cIↃ.IↃ.LXXXVI. in
Hollandica Synodo tractatum eſt quouſque tolerari
poſſent paſtores de Prædeſtinatione diſſidentes: ma-
nifeſto argumento in Synodo Hollandiæ ſolius diſce-
ptari hoc negotium ritè poſſe. In ea epiſtola quam
conceptam modò retulimus, id quoque affirmabatur,
quod & alibi affirmatum fuerat ſæpius, procerum
mentem non eſſe vlterius quam ad quinque capita
proferre mutuam tolerationem: ſed liberum Eccleſiis
fore cenſura vti adverſus eos qui quicquam propo-
nerét vniverſalibus dogmatibus contrarium: & ſi Ec-
cleſiaſticus cœtus maior quàm ex tractibus ſingulis
Hollādiæ coire ſolet, requireretur, ipſos proceres aut
dilectos reipublicæ curatores ei rei proviſuros.

Formu-

Formula edicti eodem tempore conceptæ præterea vetabat libellos, & ſcripta omnia aut dicta quæ ipſos proceres, Principem Mauritium, magiſtratus aut iura ipſorum læderent. In conſcribendo tam edicto quam epiſtola mea opera vſus fuit: vereque teſtari poſſum arbitrarum me idoneam eſſe hanc rationem mitigandis animis atque ita muniendæ viæ ad placidam conventionem. Quid contradictum ſit ab animoſis quibuſdam paſtoribus & rectoribus oppidi Amſtelodami ſit traditum, videndi cuius copia eſt quando id publicatum exſtat. Ego æquis omnibus iudicium permitto. Verum iſtis quæ ad præparamenta Synodi ſuadebantur reiectis ab Amſtelodamenſibus & alijs quibuſdam, tantum adhuc penes Hollandiæ proceres, ſtudiũ pacis fuit, vt nihilominus Synodo Hollandica cogitarent, hoc magis ſolliciti de dilectu eorum qui Synodo erant adfuturi, deque huius habendæ modo ac gubernatione, quod illis rebus repudiatis quæ ad leniendum morbum valituræ fuerant, difficilior facta eſſent ad pacem via. Cumq; profeſſi ſæpe eſſent Amſtelodamenſes paratos ſe in Synodo omne illud ius proceribus Hollandiæ tribuere quo maxima Chriſtianæ poteſtates vllæ vterentur, propoſitum eſt, vt ſecundum ea quæ à Marſilio Patavino, Evangelicis in Germania atque alijs ſcripta erant ſuper hoc argumento, magiſtratibus locorum injungeretur, adeſſent dilectui mittendorum ad Synodum, operamque darent, vt qui placido eſſent ingenio eo mitterentur: (videat ad hanc rem, cui otium eſt, in recognitione Synodi Tridentinæ quæ leguntur libro tertio capite decimo.) Addebatur, vt ſi eos recuſandi nulla eſſet inſtitutio, ab ipſo procerum conventu, qui dilecti eſſent, jus poteſtatemque acciperent: alij inſuper viri eruditi atque iſtis negotijs tractandis idonei ab ipſo conven-

conventu procerum adjungerentur cæteris: vtque Synodi regimen ac principatus penes ipſos proceres eſſet, quo turbida & iniqua omnia rectius vitarentur. Objectum eſt abire hæc à veteri more: ſed reſponſum eſt quæ ante Liceſtria tempora habitæ ſunt Synodi, non imperio publico procerum, ſed ipſis diſſimulantibus celebratas: neque confirmata Synodorum acta: eam vero quæ ſub Liceſtrio habita eſſet, communem Synodum proceribus extortam, qui & poſt habitam Synodum oſtendiſſent eam ſibi diſplicere. Sed enim præterquam quod oppida à cætero conventu diſſentientia, de modo Synodi habendæ movebant controverſiam, etiam in eo perſtabant non decernendam Synodam Hollandicam, niſi communis nationum Synodus ſimul decerneretur, quæ via certo ducebat ad partis alterius condemnationem, cui vni maximoque periculo, ſi qua ratione occurſum fuiſſet, nobiles atque oppidorum pars major quantum poterant de modo habendæ Synodi cæteris conceſſiſſent, vt non ſemel teſtatum fecerunt.

Neque hac ſtetit procerum benigna æquitas: ſed fine anni CIↃ. IↃ. CXV. propoſitum eſt, *vt decerneretur Hollandiæ & Vveſtfriſiæ Synodus in qua pio animo ad ſenſum divini codicis expenderentur, atque explorarentur quinque controverſa capita, operaque daretur conſtituendæ Chriſtianæ paci illaſa veritate ſalvaque vnitate cum his qui eiuſdem Reformatæ religionis participes eſſent: ſimulq; ab Hollandiæ & Weſtfriſiæ procerib. per literas edocerentur vicinarũ nationũ proceres quo loco ac tempore, & quorſum Hollandica illa Synodus celebranda eſſet, & quo in ea Synodo cuncta cum conſilio atque conſenſſione paſtorum ex vicinis nationibus tranſigi poſſent rogarentur dicti proceres pios eruditos, & pacis cupidos e ſuis paſtores ſuorum Eccleſiaſticorum conventuum bona cum gratia ad Synodum*

mittere, qui ad pacem conſtituendam, opem conſilia, ſententiamque contribuerent.

Sine vllo certè periculo tentari hæc via poterat. præſertim cum conſtaret ſępe ante hac vſitatum, vt ad vnius nationis Synodum vicini auxilio vocarentur. Mihi vero & hoc liquebat, hunc agendi modum apud natio nes nonnullas, tum c vilis, tum Eccleſiaſtici ordinis præcipuis gratiſſimum fore: Sed calor paſtorum qui per impenſos ad eam rem labo .es Synodum communem, & quod per eam Synodum ſperabant certo ſibi pollicebantur (quod ipſum in litteris jactaba t quæ in lucem prodierunt) tantillum æquitatis à ſe impetari paſſus non eſt. Ego verò cum vehementer perhorreſcerem mala quæ rigor oppidorum quorundam apud nos, obfirmantibus iam cum maximè eorum animum legatis ſociarũ nationum, minabatur, animo revolvens quicqd ad ſedandũ ptinẽret, & repetens memoria ex literis Caſauboni intellexiſſe me non diſpliciturum Regi Britanniarũ vniverſalem à Reformatis cõventũ Eccleſiaſticũ indici, vbi & de reconciliãdis Lutheranis ageretur, (quorſum ſpectabãt Paræi Irenicum, conſiliũ Molinæi, Pleſſæi atq; aliorũ pridem labor, & eiuſdem argumenti liber à Polonicis Eccleſiis editus anno cIↄ.Iↄ.cx. perſuadere mihi non potui externas Eccleſias benè edoctas de natura controverſiarum, deque impenſa ad pacem conſtituendam opera, rigidius quicquan definituras quam olim Pelagij temporibus & ſtatim poſt illa definitum fuerat quod ipſum me iudice cõtendentibus apud nos partibus ſufficere poterat, atque debebat) ac propterea ſuaſi in conventu, vt primũm per Hollandicam Synodum paci ſtuderetur, quæ ſi contra quàm ſperandum videbatur non eveniſſet. vt definitio vniverſali Synodo ſervaretur, quippe multo vtilius ſic facienda, quod ratio-

rationibus & exemplis demonſtrabatur: Interim verò poſt Hollandicam convocaretur communis Synodus è Federatis nationibus non vt ibi definiretur quicquam (apparebat enim non niſi iniquum iudicium fore) ſed vt per colloquia res ad vniverſalem Synodum præpararetur. Iam ante huius conſilij mentio aliqua facta fuerat in edicto quod Hollandiæ proceres evulgaverant menſe Auguſto an. CIↃ. IↃ. CXVII. vbi cùm actum eſſet de Synodo Hollandica convocanda ad inveniendas pacis rationes additum fuit: *Si poſt eam Synodum deprehendentur capita quædam deciſionis egere id negotium per Synodum communem è Federatis nationibus ad vniverſalem deferretur. quæ non tantùm de veritate ſed & de neceſſitate eorum capitum ex verbo Dei cognoſceret: atque Hollandiæ proceres paratos eſſe eo conferre quicquid ſua eſſet opis*: Hoc conſilium congruens cum ijs quæ ipſi Contraremonſtrantes in colloquio Hagienſi dixerāt, ſalubre eſſe, ipſa ēt alterius ſententiæ oppida fatebantur: ſed rem aiebant in longum duci: cùm tamen intra idem tempus nec maioribus impenſis vniverſalis Synodus potuerit convocari intra quod tot legati ex tam diſſitis terris petiti ſunt. Id tantum intererat, quod ad vniverſalem Synodum qui venturi fuerant mandata attuliſſent ab Eccleſiis & earum nomine dixiſſent ſententiam.

Sed qui hoc conſilium defugerunt, conſiderabant id ſi fieret, primùm Eccleſiis patefacienda fuiſſe quæ acta erant ad id tempus, vnde credibile erat ſecutura ad pacem conciliandam mandata, deinde in Synodo quæ vniverſalis titulum prætuliſſet Synodum è federatis nationibus conſtantem, vt partem vnam illius corporis facilè aliorum ſententijs ſuperari potuiſſe, cum nunc Synodus è Federatis

nationibus compoſita externis duntaxat adſidentibus totius cœtus pars eſſent maxima: quin etiam, prout res ferret, externorum ſententiæ aut cœteris accenſeri poſſent pari iure definiendi, aut duntaxat æſtimari invicem conſilij dati ita vt planè, certus eſſet qui deſtinabatur eventus condēnatio ſcilicet Remonſtrantium, & ſub ea latens reipublicæ mutatio.

Anno CIↃ. IↃ. CXVIII. cum diligenter apud animū expendiſſem quæ difficultates conſenſum vtrinq; morarentur, quæſitis anxiè rebus omnib. q̄ ad conciliandas procerū ſententias facere v debantur, per viros graves partim in publicis dignitatibus cōſtitutos, partim paſtores partis Contraremonſtrantium Principi Mauritio & Comiti Wilhelmo copiam feci conſilij quod apud me excogitaveram: quod & perſcriptum poſtea quo intelligeretur rectius vt Principi traderetur, effeci, id autem ſic habet.

Ad præcidendas contentiones vlteriores teſtabuntur proceres Hollandiæ nolle ſe extra controverſias quinque capitibus comperhenſas alias vllas moveri niſi in conventu omnium Reformatarum Eccleſiarum: ſed cupere ſe vt paſtores omnes in cæteris doceant convenienter iis quæ per Reformatas Eccleſias hactenus credita ac tradita fuere atque apud nos conſignata ſymbolo Belgicogermanico & Catecheſi Heidelbergenſi. Contra ſi quis fecit faxitve in eum agatur cenſuris Eccleſiaſticis, etiam publici imperij poteſtate ſi res exigat: rogabunturq; proceres aliarum nationum vt idem de ſe teſtentur: ac proinde pro hoc tempore ſuperſedebitur recognitioni eius ſymboli atque Catecheſeos.

Quamprimùm ſub ductu procerum Hollandiæ & Weſtfriſiæ habebitur Synodus nationis eiuſdem, cui adſidebunt interpretes ſacrarum literarum qui ſunt in Academia Lugdunenſi & bini rerum ſacrarum magiſtri ex quaque nationum vicinarum.

Pote-

Poterunt paſtores etiam qui à tractus ſui conventibus Eccleſiaſticis delecti non erunt accedere ad Synodum & quæ videbuntur aperire ac rationibus firmare.

Inibi amica institutione ex ſcriptis divinis dabitur opera, vt perveniri queat ad conſenſum ſuper quæſtionibus quinq; capitum.

Id ſi non ſuccedat ex divina regula inquiretur quid inſit illis quæſtionibus ad fundamenta religionis pertinens, quid non, & in iis quæ ad fundamenta non pertinere deprehendentur, quæ ratio ferendi ſe invicem, aut alioqui tranſigendi negotium cum bono Eccleſiarum iniri ſervariq; poſſit.

Conſilia aut conſentientia, aut ſeorſim partis vtriusque, perferentur ad communem Synodum è nationibus Federatis.

Ei fini communis illa Synodus concordibus nationum ſententiis decernetur, confecta prius teſtatione nihil imminutum iri hoc facto ſummum cuiuſq; nationis ius in res Eccleſiaſticas.

Ex nationibus ſingulis aliqui delegabuntur, qui modum habendæ Synodi perſcribant, quique videant de numero eorum qui ex quaq; natione iuxta proportionis modum ad Synodum regendam conſtituendi ſunt, de adſciſcendis ad opem ferendam exteris; déque aliis negotiis ad Synodi conformationem pertinentibus.

In ea communi Federatorum Synodo dabitur opera per amicam ex verbis divinis inſtitutionem vt ad conſenſum perveniatur ſuper iis quæſtionibus quæ in conventibus Eccleſiaſticis nationis cuiuſq; controverſæ manſerint.

Quod ſi id nequeat obtineri, tū legentur, & ad divinam regulam expendentur meditationes traditæ in Synodo nationis cuiuſq; de iis q̄ in quinq; capitib. ad fundamenta pietatis aut nō pertinere aut pertinere iudicata fuerint, cùm conſiliis de modo ferendi ſe mutuo, aut aliter negotiū tranſigendi, vt ſi fieri poſſet de communi ſententia cōmodè aliter aliquid ſtatuatur: Cæterùm ne citra communem conſenſum Synodo iſti liceat definire

aut pro parte altera inve partem alteram pronuntiare de quæſtionibus quinq; capitum.

Si vero in eo cœtu res ad conſenſum vnanimem perduci nequeat, tum inſumitur opera ad convocandam Synodum generalem Reformatarum Eccleſiarum, vbi omnia peragantur quæ ad ſervandam inter eas Eccleſias in dogmatibus vnitatem neceſſaria atq; vtilia cenſebuntur atq; etiam ex divina lege pronuncietur quænam quæſtiones quinque capitibus involutæ habendæ ſint ad fundamenta pietatis pertinere: & ſuper his quæ eo pertinere non iudicabuntur, quæ tranſigendi via bono Eccleſiarum iniri ſervariq; poſſit.

Atq; vt interim animi ad pacem & quietem rectius parentur, edictum ſtatim publicabitur, ſevereq; obſervabitur adverſus ſeditioſos & famoſos libellos atq; ſermones etiam adverſus ſcripta has controverſias tractantia.

Interim quoq; res Eccleſiæ maneant quo ſunt ſtatu.

Serio monebuntur paſtores ne alter alterum probris proſcindant, aut condemnent, aut odioſis conſequentiis traducant, deq; hiſce controverſiis, ſi loca divinæ paginæ id omnino exegerint, loquantur non alio modo quam loquuntur ipſi libri divini, aut certe ſymbola Reformatarum Eccleſiarum.

Vbi dogmata Eccleſiarum per conventum e nationibus aut generalem, aut alio quovis modo ad concordiam perducta erunt, conſultabitur de adijciendo ad Fedus Trajectinum pacto de religione.

Quo facto auditis conſiliis eruditorum civilis atq; Eccleſiaſtici ordinis ex communi nationum conſenſu ſub nomine procerum Federatorum concipietur, ac publicabitur communis lex ſuper negotiis Eccleſiaſticis, vt tollantur diſſidia quæ de regimine Eccleſiarum ſuborta ſunt.

Sed Princeps Mauritius, & Comes Wilhelmus ab alijs, quibus nihil minus quam pax erat propoſitum, vt ſatis apparuit averſi ſunt à conſilijs eiuſmodi: ita vt nationum legati pergere voluerint in cœpta convo-

cationę Synodi communis ad definitionem facien-
dam ſpreta interceſſione Hollandiæ atque aliarum
nationum. Quo tempore proceres Hollandiæ magno
numero accedentes ad conventum Federatorum vt
eos ad æquiora perducerent, voce Oldenbarneveldij
dixerunt: *Quantum ſibi conſtaret in dogmatibus non aliam
eſſe controverſiam quam de Prædeſtinatione & quæ ei cohæ-
rent quinq; notis capitibus comprehenſa: quando ſemper ipſi
voluiſſent atq; edixiſſent, nunc etiam vellent atque edixiſſent,
vt cæteris omnibus paſtores plebem Chriſtianam inſtituerent
congruenter ſacris literis & ei formæ quæ hactenus in his ter-
ris recepta eſſet, ſummatimq; comprehenderetur Symbolo Bel-
gicogermanico & Heidelbergenſi Cathecheſi, tanquam concor-
diæ teſſeris quas par eſſet iuxta divini codicis normam intelli-
gi: atq; vt qui contra facerent Eccleſiaſticæ cenſuræ, & ſi opus
eſſet publicæ animadverſioni eſſent obnoxij. Præterea verò pa-
ratos ſe ſuo ductu convocare ac celebrari facere Synodum Hol-
landicam & VVeſtfriſicam intra menſes tres proximos, & ad
eam ſuis impenſis rogare nationes vicinas, vt ex iis qui apud
ipſas eſſent paſtoribus, pios eruditos & pacis cupidos allegarent,
qui Synodo adeſſent, conſilium darent, etiam ſententiam di-
cerent pari cum cæteris iure.*

*Quod ſi intra menſem aut ſeſquimeſtre tempus poſt inchoa-
tum negotium res ad expectatam pacem, tranſactionem Chri-
ſtianam, aut mutuo ſe ferendi rationem, ſaltem per interdicti
modum perduci nequeat, tum commodum intra tempus ex
Germania, Gallia, Britannia, & Helvetiis quam fieri optimè
poſſet ratione ac modo vocarentur viri pij pacis amantes & re-
rum ſacrarum ſcientes, vt eorum ope atque conſilio inſtaura-
retur negotium, atq; opera daretur conſtituendæ vnitatis per
modum ferendi ſe mutuo aut etiam tranſactionem: quod ſi id
contra quam ſperaretur intra menſes duo poſt inchoatũ nego-
tium nequiret ad exitũ perduci, ab illis tum cõſiliũ peteretur an
Reformatæ Chriſtianitati expediret cõtroverſiam illam definiri, &*

quomodo ritè atque vtiliter perveniri eo poſſit. Simul & rogabantur nationum legati *qui conſulerent hæc quæ proponebantur, vt ex conventu Eccleſiaſtico ſalutares fructus exſpectari poſſent.*

Sed ne hæc quidem placandis animis ſufficere videbantur, adeo penitus illud ſederat nihil remittere de ſummo rigore. Itaque hæc menſe Iulio cum eveniſſent, menſe Auguſto nos capimur. Ego in cuſtodia conſtitutus, quamdiu conceſſus mihi eſt vſus calami & chartæ, patriæ caritate vetus inſtitutum meum perſequens, tempus animumque impendi inveniendis rationibus quibus Eccleſiaſticæ controverſiæ componerentur, quorſum pertinuit libellus quem Latino ſermone ſcripſi & ad Principis manus veniſſe arbitror. Eidem Principi per miniſtros domeſticos oſtendi manere me in ea ſententia: *Omnibus æquis modis id agendum ne cogerentur Remonſtrantes ſeorſim Eccleſiam facere.* Atque ideo aiebam molliter habendos qui in controverſis capitibus de Prædeſtinatione & rebus annexis conſenſum ſuum alijs accommodare non poſſent, commemorans ſimul quæ olim cum Hermanno Herberti, cum Tacone Sibrandi cum Clemente Martini placide erant acta, atque addens ſi quid conſtitueretur ſeverius, id ſpem cõcordiæ cum Lutheranis præciſurum magno malo federis Germanorum Proteſtantium. Sed quantum ab hoc animo meo, & eorum qui meo tempore Hollandiæ & eius oppidis præfuere, diverſus fuerit aliorum animus qui, clam præſtructo pridem negotio, nobis captis palam rempublicam occuparunt, ſatis aperuit magiſtra rerum plurimarum dies.

Ex tot latis conditionibus ad inveniendam pacem ſatis intelligi poteſt quantum à vero abſit, quod priſtinis rectoribus exprobrari ſolet, propoſitum ſcilicet

fuiſſe

fuiſſe ipſis paſtores Contraremonſtrantium ſententiæ opprimere & ob eam ſententiam deijcere paſtorali munere. Contrarium manifeſtè teſtantur omnia decreta, quibus monentur pars vtraque fraternitatem colere & factis teſtari; atque ita quidem vt nemini (verba ſunt decreti facti xv. Novembris anni CIↃ.IↃ.CXI. quinque capitum ſententia nolenti obtrudatur: nec quiſquam huius aut illius opinionis ergo (verba ſunt decreti facti XXVIII. die Aprilis an. CIↃ.IↃ.CXI.) calumniam malumve patiatur. Edictum vulgatum ab Hollandiæ Proceribus Auguſto menſe anni CIↃ.IↃ.CXVII. diſertè dicti neutiquam procerum mentem fuiſſe ſententiam ſublimiorem ab Eccleſijs excludere. Iam ante anno CIↃ.IC.CXVI vna cum cæteris Amſtelodamum legatis nomine eorundem procerum atque eorum mandatu dixeram: *velle eos quibuius aut alterius eſſent ſententiæ arcere à munere paſtorali, neque Chriſtianum eſſe neque exitum reperire. Chriſtianum non eſſe quia Ieſu Chriſti inſtitutio plus æquitatis requirit, quam vt collatæ cuiquam dotes ingenii ſterilitati damnandæ ſint, tantum ob diverſitatem opinandi in rebus tam arduis & captum multorum fugientibus. Sed neque exitum reperire, quia maior eſſet tum paſtorum tum aliorum ita ſentientium numerus quam vt fieri id poſſit ſine reipublicæ incendio.* In Apologetico [illegible]to oppidorum dictum eſt: *Omnibus civibus atque incolis ſine diſcrimine ſuæ de ſacris ſententiæ ſecuritatem deberi & vitæ & in ſentiēdo libertatis contra vim omnem exetrnam internamque nec libertatē animorū ad ſola publicè recepta dogmata aſtringi.* Scio contra adferri exempla eorum qui paſtorali munere moti aut oppidis ejecti ſint: ſed nunquam id factum eſt aut ob opinionem ſolam aut etiam ob eius prolationem. Imo vero manifeſtum eſt in omnibus Hollandiæ oppidis, etiam Rotterodami, Colonij empore dogma Contraremonſtrantium publicè fuiſſe

iſſe permiſſum atque defenſum. Sed quod eius factum eſt plane idem eſt ei quod in Palatinatu, Paræus iure ac merito Lutheranis quibuſdam accidiſſe memorat, & quidem eo in libro in quo Lutheranos ad pacem invitat. *Ad concionatores quod attinet, ait, turbulenti quidam ſtentores annis abhinc XXV. in Palatinatu Electorali dimiſſi fuerunt quod mandatu Principis pio & æquiſſimo de non calumniando, ſed de Evangelio ad ædificationem prædicando, ſine acerbitate deque controverſiis modeſte & abſque virulentia ad populum tractandis obtemperare recuſarent.* Nihil tali Simoni Goulartio obijci poterat, cum Gallicanæ Eccleſiæ paſtoratu moveretur nō alio obtentu quam quod cōtradixiſſet placito dicentium quoſdam Chriſtianorum liberos intra infantiæ tempora morientes ad æterna ſupplicia rejectos eſſe: cùm tamen paratum ſemper ſe oſtenderet cū collegis pacem incolere, quin & illud rogaret, ſi quid ipſi excidiſſet durius benigne ignoſceretur: offerens etiam non aliter ſe docturum quam docuiſſet Melanchthon. Verum & hoc eſt, quibuſdam in oppidis interdictos conventus ſegreges. Sed maius eſt quod factum olim eſt à Bernæ magiſtratibus cum cives quidam ob prædeſtinationis cōtroverſiam Genevam irent ad Euchariſtiæ communionem: quod illi ſub magnis pœnis vetuerunt, laudati e[illegible]ob rem à Beza. At illud vel maximè notandum eſt adjectum ſemper à noſtris magiſtratibus, paratos ſe ad publicum docendi ius admittere paſtores ſententiæ alterius qui cum Remonſtrantibus fraternitatem colere vellent, quod Roterodami & Brilæ etiam publicatum eſt. Regerent fortè nōnulli libertati animorum hac re non factum ſatis, quòd ſcilicet ipſis dictet animus fas non eſſe cum Remonſtrantibus hanc inire ſocietatem. Sed in promptu reſponſio eſt, haud facilè credi id poſſe de ijs qui Lutheranis eandem

dem ſententiam tuentibus pacem fraternam ſemper obtulerunt. addę quod verba, ſcripta, facta illorum ſatis monſtrabant aliquid in republica illos movere. Sed ſac ſola animi religione actos, poterat ea expleri alijs in locis. nam loco religionē non offendi apertiſſimũ eſt. Qui Schonhoviæ erant, ijs liberũ erat ſacrorũ cauſa convenire in ipſo pomario. Roterodamenſes & qui agrũ Scianum colunt in Delphorumportu, vico Tranſciano, & Scidami, poſtea & Rotterodami. Sed.n. ad res novas eos ſpectaſſe qui cœtus hos ſegreges, ſectabantur, vel inde apparet ꝙ qui domi ſacrorũ vſũ habebant ex voto, vt Lugduni & Scidami, magnis catervis ad vicos agri Rhenani & Sciani veniebant, vt eiuſmodi cœtib interessent. Tũ verò oppidorũ rectores qui intra fines ſuos ſeceſſionem talē probare non poterant, ſemper dixerũt etiã illis q ſeceſſerãt paratos ſe præſtare indulgentiam, dummodo aliquid in commune & vtrique parti æquum conſtitueretur, quanquam ſimul profitebantur nihil futurum ſibi gratius quam vt vtriuſq; opinionis in cives eadem manerent ſacrorum communitate. At qua fronte audent obloqui huic curæ inſumptæ ad ſervandam pacem ferendo ſe invicem, cui Remonſtrantes ſemper ſe aptaverant, quorum facto Remonſtrantes, qui vt tolerarentur cum id vellent, vnicè non obtinuerunt, adverſariorum judiciis ejecti ex Eccleſia, privatos quoq; extra tēpla cœtus, quibus religioni animi ſui ſatisfaciant, nullo in loco Federatorũ imperij habere permittũtur; ſed paſtores perpetuis addicuntur carceribus, interdicto vxorum quoq; & liberũm conſpectu, cæteri vero vexantur acerbè ſæpe etiam non citra ſanguinem, idq; eo in ſolo, vbi arma tam ab illis ipſis qui nunc tam duriter habentur, q̃ ab alijs ſumpta ſunt pro legibus & religionis libertate: ſub qua ex ſenſu & more Chriſtianorũ omniũ ēt ſacrorum vſus comprehenditur? Q u-

cives in eadem

CAPVT VII.

De uſu legis Eccleſiaſticæ anni CIↃ.IↃ.CXI.

INter controverſias de religione, etiam alia exorta eſt de gubernatione Eccleſiæ, & nominatim de collatione Eccleſiaſticorum munerum. Huius contentionis culpam ſunt qui magiſtratibus aſſignent, quaſi qui occaſionem diſputationum de dogmatibus arripuerint ad intendendam vim potentiæ ſuæ: alij vero illos de Eccleſiaſtico ordine accuſant, qui poſtquam obtentu ſtudij pro vero, ac repudiata ferendi ſe mutuo æquitate magiſtratuum concordiam ruperant, & reverentiam in eos exuerant, ius Eccleſiæ, quod vocāt ad excludendos ab ea cura Magiſtratus multo quam ante confidentius & aſſerere cæperunt & in rem conferre. Nunc quid eius apud nos verum ſit, videamus.

Paſtores cum de hoc argumento agitur, provocare ſolent ad legem divinam: vnde interuntius electionis ad Eccleſiaſtica munera deberi Eccleſiaſticis hominibus, id eſt ſibi & ſenioribus quos plerunque ſibi addictos habent. Sed præter quod Seniorum illud genus in multis reformatis Eccleſijs vſitatum divinæ legi ignotum eſt (quanquam non eo volo evincere ratione, ſua caruiſſe hanc inſtitutionem pſertim ſi prima Reformationis tempora inſpiciantur) ē pceptū nullū (vt à viris ſacrorū peritis cōmonſtratū eſt) reperitur, vnde appareat penes quē talis electio eſſe debeat neceſſario atq; incommutabili iure. Nam exēpla aut conſuetudines oēs in legem vertere iniquum ſit, præſertim cum appareat in primæ ætatis Eccleſia munera quædam fuiſſe (puta Diaconiſſarum, etiam mores qui nunc vix vſquam obſervantur: ita vt regula vnica huius rei eſſe videatur,

deatur:facienda omnia ritè atq; ordine & vt maximè expedit pro temporum ac locorum ratione. Proinde ſentiunt veteres viventibus Apoſtolis plerunque collata munera Eccleſiaſtica indicio Spiritus ſancti. Abſentibus illis aut mortuis videtur electio facta plerunque popularibus ſuffragijs, quomodo & civilia munera per Aſiæ ac Græciæ civitates mandabantur. Sed hoc in deſuetudinem multis poſtea in locis abijt, ac poſtremo interdictum eſt à Synodo Laodicena quæ vniverſalis Synodi judicio comprobata eſt. Igitur anteq uam poteſtates Chriſtianiſmum ſunt profeſſæ plerumque Epiſcopi Presbyteros delegerunt, ſed ita vt eorum nomina proponerent, hortantes populum vt ſiquis quid haberet criminis probaret manifeſtis rebus, vt Lampridius in vita Alexandri Severi loquitur, cuius moris aperta apud Cyprianum indicia ſunt. Circa electionem ad Epiſcopi dignitatem itidem diſcrepavit conſuetudo. Nam quibuſdam in locis electio facta eſt à Presbyterio & Diaconis (Diaconos intellige qui Eccleſiæ miniſterio in omnem vitam ſe addixerant) alibi ab eiſdem ſed conſcia plebe, aut de plebe præcipuis: quod ſi qua incideret controverſia fermè Epiſcopus vrbis matricis quem metropolitam vocant certamen dirimebat. Bulingerus libro ſecundo de Epiſcoporum ordinatione atque inſtitutione ſic loquitur: *Vtrum totius Eccleſiæ comitijs, an paucorum ſuffragijs Epiſcopum deſignari melius ſit, nulla poteſt certa præſcribi omnibus Eccleſiis conſtitutio. Sunt enim alijs regionibus alia iura, alij ritus & inſtituta. Si qui abutuntur per tyrannidem, cogantur in ordinem à ſancto magiſtratu, vel transferatur ab eis ius deſignandi miniſtros ſatius enim eſt eligendi munere ſeniores aliquot ex Regis vel magiſtratus iuſſu defungi, advocatis conſultiſque illis qui norunt qualis ſit functio Epiſcopi qua eius populi aut Eccleſiæ ratio, cui aliquis præficiendus eſt, qui*

item

item poſſunt de ingenijs, eruditione & moribus cuiuſque iudicare. Bucerus amplius ait, *formam electionis à pijs principibus praeſcriptam*. Qui hiſtorias temporum eorum ex quo Imperatores ac Reges Chriſto nomen dederunt cognitas habent, non ignorant ſæpe à Principibus ſuper hoc negotio non modo leges conſtitutas ex Synodorum conſilio, aut etiam citra Synodos: ſed & ab ipſis factas ſæpe electiones, ita tamen vt explorandi electos atque probandi ius (quod manuum impoſitione ſignificatur) penes inſpectores eſſet Eccleſiæ & libertas obijciendi crimina, ſiqua ad impugnandam electionem valerent penes populum. nam electiones quæ eam libertatem non relinquunt, merito ſunt antiquitus improbatæ. Ita Theodoſius Nectarium elegit ad pontificium Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ. Multaque alia exempla in eam rem tum ab alijs, tum à nobis quoque ante hac ſunt prolata. Nam in Occidentis partibus, puta Italia, Germania, Gallia, Anglia, Hiſpania, Hungaria tam ante quam poſt Caroli Magni tempora tam ſæpe id factitatum eſt, vt plena ſint eius rei acta publica & añales. Ipſi Antiſtites apud Reges precibus monitiſque contendunt eo iure vt rectè vtantur. Pugnare hunc morē cum lege divina Epiſcopi illorum temporum non crediderunt: neq; magis Marſilius Patavinus cum ita loquitur: *Non eſt lege divina prohibitus legiſlator aut Princeps ab officiorum Eccleſiaſticorum inſtitutione, collatione, ſeu diſtributione*. Interdum quoque Imperatores ac Reges ſatis habuerunt alijs permittere electionem, ita vt eius aut confirmandæ aut reſcindendæ ius ſibi retinerent. Notant annalium conditores ab Imperatoribus amiſſam partem imperij alteram poſtquam eo iure exciderunt. Thomas Bilſonus Vintonienſis Epiſcopus in libro quem de gubernatione Eccleſiæ ſcripſit, diſertè ait: *Nullam*

eligendi formam divino iure preſcriptam: quumque Principes populi ſui ſint capita, & divino atq; humano iure oēs externæ & publicæ adminiſtrationis curam tam in ſacris quam in civilibus cauſis creditam ſibi habeant, has rationes neceſſario evincere electiones eorum fidei committi debere ſaltem ſi onus illud in ſe ſuſcipere voluerint. Eiuſdem hæc ſunt verba: *Luce clarius apparet alios etiā principes præter Romanos Imperatores à prima Chriſtianæ fidei profeſſione non ſolum ſummam poteſtatem in electionibus Epiſcoporum habuiſſe, ſed quos dignos eo honore iudicarunt non exſpectatis populi aut cleri ſuffragijs propria auctoritate conſtituiſſe.* Apparent & paſſim exempla Archimandritarum, paſtorum Diaconorum quos Principes, poteſtateſque aliæ conſtituerint: quæ non ideo adferimus, vt mos ille vbi receptus nō eſt, introducatur, ſed vt pateat ſemper ita fuiſſe iudicatum, liberum eſſe hac in re cuique genti arbitrium. Muſculi effatū eſt: *Paſtorem Chriſtianum de vocatione ſua ſollicitum eſſe non debere, neque ambigere quin Chriſtiana ac legitima ſua ſit vocatio, vbi ad Evangelium prædicandū à pio Magiſtratu aut Principe vocatus eſt.* In Palatinatu curæ paſtorales conferuntur arbitrio Senatus, qui mandato & nomine Electoris Eccleſiis præſidet. In ditione Baſilienſi Eccleſiarum extra vrbem in paſtore eligendo poteſtas nulla. quem magiſtratus vicis ad paſcendum illas mittit etiamſi docentem nunquā audierint, reverenter accipiunt. In patria noſtra Wilhelmo Principi Arauſionēſium id videtur fuiſſe propoſitum, vt paſtorum electiones omnino ad magiſtratus pertinerent, vt videre eſt in formula quadam legis ipſius iuſſu concepta & rationibus atque exemplis defenſa. Eandem fuiſſe procerum ſententiam docent nos mandata quæ ab ipſis ei quem diximus Principi ſuper præfecturæ ſuæ adminiſtratione data fuerunt an. CIϽ.IϽ.LXXXV. in quibus hoc eſt caput: *Ne vllis in oppidis, locisve inſtituantur*

collegia

collegia aut conſiſtoria niſi de conſilio nominatione, atq; inſtitutione aut conventus procerum aut Magiſtratuum. Longè alia mens non paucis eorum, qui in Eccleſiaſticis muneribus verſabantur, hi enim id ſemper egerunt, vt ius hoc omne ad ſe pertraherent: quod conſpicere eſt tum in Synodis alijs, tum in illa communi nationum Synodo quæ Hagæ celebrata eſt an. CIƆ. IƆ. LXXXVI. temporibus Liceſtricis, vbi totum hoc negotium Eccleſiaſticis hominibus permittitur, nulla re magiſtratibus relicta, niſi hoc ſolo, poſſe ab ipſis exquiri num quam iuſtam haberent cauſam contradicendi quæ electi vitam converſationemque ſpectaret. Quod quidem nihil amplius magiſtratibus concedere eſt quam minimo de plebe Quiriti debetur. Nam ei quoque liberum eſt adferre quod in electi vita culpandum exiſtimat, quorſum ſpectat electorum prædicatio. Huic Synodico decreto proceres Hollandiæ decretũ contrarium ſuo in conventu fecerunt anno eodem: *Tum ſibi, tum nobilibus, atque oppidorum rectoribus ſalvum fore jus ac morem eligendi, deſtituendiq; paſtores, hac tamen cautione ne qui paſtores reciperentur niſi qui poſt diligentem explorationem vitæ ac dogmatum idonei in vtroq; reperirentur.* Eo verò juſtius fuit hoc decretum, quòd ante belli tempora Comites Hollandiæ, quorum ad ipſos ius devenerat, eo jure vſi fuerant vt Epiſcopos nominarent, quemadmodum à conſeſſu judicum Hollandiæ annotatũ eſt inter animadverſa ad Concilium Tridentinum, ſicut & rectores oppidorum locorumque aliorum vſi fuerant jure legendi paſtores. Sed nec Zelandiæ proceribus placuit illud Synodi Hagienſis decretum. nam ipſi pro ſua poteſtate anno CIƆ.IƆ.XCI. Synodum peculiarẽ indixerunt, in qua conſtitutum eſt, vt magiſtratus rogarentur quoſdam ſui ordinis qui in Eccleſiæ publicæ communione eſſent

ſent legare qui ſimul cum presbyterio conſultarent de eligendo paſtore.

Ad Hollandiam vt redeamus ibi, nedum hinc proceres & magiſtratus, inde Eccleſiaſtici ſerram reciprocarent (quam quam non obſcurum eſt æquis hominibus vtrius potius officium ſit concedere ne in negotijs quas lex divina non definit) omnia conturbarentur, tantum de jure ſuo deceſſerunt proceres anno CIↃ.IↃ.XCI. vt delegatis ex publico & ſacro ordine viris primarijs de gubernatione Eccleſiæ leges juſſerint concipi, quæ leges jus electionis ita partiuntur, vt de magiſtratuum numero quatuor; de Eccleſia (id eſt de presbyterio in oppidis, de conventu vicinali per agros) totidem electionem peragerent eamque factam offerrent magiſtratibus vt probaretur: quod ſi illi eam probare defugerent, nova inſtitueretur electio: qui agendi modus idem ferme eſt cum eo quem præſcribunt Romana jura quæ apud nos quoque auctoritatem habent quoties loci certa conſuetudo non exſtat. Iuſtinianus enim novellis quas vocant cõſtitutionibus jus eligendi defert tum Ecclaſiaſticis, tum primoribus vrbium. Concepta eo tempore formula vtriq; conceſſui judicum per Hollandiam probata eſt ſed quominus perrogaretur oppida quædam interceſſerunt exiſtimantia magiſtratibus non ſatis poteſtatis per eam tribui. Aiunt Amſtelodamenſes ſibi fuiſſe mandatum non aſſentiri in eam legem niſi prius in Synodo legitima expenſa fuiſſet ad legem divinam: quod ipſum tamen in actis non invenitur. Sed vt ita ſit propria, vnius oppidi ea fuit ſententia. Quanquam verò formula hæc ob ea quæ diximus impedimenta perrogata non fuit, vt vim habere poſſet legis publicæ cui parere omnes tenerentur, cenſendi tamen ſunt & proceres & magiſtratus non dereliquiſſe

G poſſeſ-

poſſionem iuris priſtini in paſtoribus inſtituendis, vt habet decretum anni CIↃ. IↃ. LXXXVI. ac proinde etiam ius fuit magiſtratibus ſequendi formulam anno CIↃ.IↃ.XCI. conceptam, vt quæ non magiſtratibus ſed Eccleſiaſtici ordinis hominibus plus tribuat quam proceres, quorum erat leges dare, ante eum quem dixi annum CIↃ. IↃ. XCI. deberi ipſis exiſtimaverant. Cui conſequens eſt, nullam cuiquam à proceribus factam iniuriam, nullum de ſua poſſeſſione deiectum, cùm anno CIↃ.IↃ.CXV. & ſequentibus pronuntiarunt poſſe rectores oppidorum vicorumque quibus id ex vſu videretur eam formulam ſequi atque ipſos in eo publico imperio tuendos. Præſertim cum & Harlemenſes & alii manifeſtum fecerint etiam poſt annum CIↃ.IↃ.XCI. vſurpatum à ſe ius maius quam ferret illa formula, nempe vt paſtores ipſi eligerent de conſilio presbyterij. Quod ſi etiam alicubi non in vim legis, ſed conſenſu peculiari quicquam conceſſum foret, id cum meræ ſit facultatis ad poſſeſſionem evincendam, præſertim adverſas publicas poteſtates, valere non poſſet. Quòd vltra dicitur nihil hoc de negotio debuiſſe decerni antequam compoſitæ fuiſſent religionis controverſiæ, ſpeciem veri haberet, ſi ad componendas eas controverſias per mutuo ſe ferendi æquitatem opera communiter data fuiſſet: & ſi interim Eccleſiaſtici ordinis homines non laboraſſent magiſtratus de iure ſuo deijcere. Nam ſine eo cum quotidie multa munera Eccleſiæ vacua fierent, omnem de electionibus normam tenere in incerto, id verò nihil fuerat aliud quam ſummam inducere rerum confuſionem. quod mihi tam clarum videtur, vt æquos omnes facilè mihi aſſenſuros nõ dubitem. Sunt qui dicant hac formula plus aliquanto tribui magiſtratibus quam Eccleſiaſtici ordinis hominibus, ius

ſcilicet electos recuſandi. Sed obſervandum contra eſt Eccleſiaſtico ordini tantundem, aut plus etiam tribui per examen & impoſitionem manuum: deinde verò ius illud poteſtatum publicarum in recuſando tam eſſe manifeſtum in vſu omnium gentium & ante & poſt inſtitutam reformationem, vt de eo dubitare nullius ſit, niſi qui dubiæ ſit ſanitatis.

Ab hoc iure quòd poteſtatibus publicis, qua tales ſunt, competit, veniamus ad ius quod patronatus dici ſolet ijs conceſſum initio qui ære ſuo, ædificaſſent ſacras domos. Paſtorum quidam adverſus hoc ius libros ſcripſere, præcipuè apud Friſios Tranſlavicanos, vbi ius hoc in vſu viget. Sed vbi venitur ad probationem, poteſtatem hanc ſcilicet quæ deſignationem ſolam continet eorum qui paſtorali muneri deſtinantur, in quos tamen, & Eccleſiaſtico ordini explorandi curam & dogmata, ius eſt & plebi cauſas adferendi ob quam recipi non debeant, hanc inquam poteſtatem cum lege pugnare, ſubſidunt argumenta, vt ab Epiſcopo Vintonienſi late probatum eſt, vbi & hoc quærit quæ ratio, quæ auctoritas nos cogat talem poteſtatem ſenioribus qui vocantur deferre potius quam viris eminentibus quales eſſe ſolent quibus competit ius patronatus. Neque verò in Anglia tantum, ſed & in Palatinatu id ius in vſu eſt, credito ſcilicet illis in locis per reformationem Eccleſiæ nulli ius ſuum adimi, quod ſane nulli religioni (quocunque tandem nomine ea appelletur) licere debet.

Sed neque novitium hoc commentum eſt, nec vt quidam contra hiſtoriæ fidem prodiderunt à Pontificiis Romanis inventum. Nam circa annum. IↃ. XLI. Iuſtinianus, circa annum IↃLV. Synodus Toletana ac poſt Carol. Magn. jus hoc ſuis conſtitutionibus

UNIV. OF

confirmarunt. Quanti autem apud nos hoc jus æſtimatum antiquitus fuerit multis documentis apparet. In legibus conceſſis oppido Lugduno Batavorum ita loquitur Wilhelmus Hainavius Comes Hollandiæ: *Præterea cum ius patronatus Eccleſiæ de Leiden ad me pertineat pleno iure, atq; conſanguineus noſter Comes Florentius, cuius animam Deus habeat, bona fide pollicitus ſit & promiſerit quod cedente vel decedente magiſtro Gerardo iam dictæ Eccleſiæ rectore duos presbyteros idoneos ſucceſſive & perpetuo ad dictam Eccleſiam præſentaret*: & quæ ſequuntur. In pace facta cum Weſtfriſijs anno CIↃ.CC.XCIX. exſtat hoc caput. *Collationes omnium Eccleſiarum in Weſtfriſia ad nos & ſucceſſores noſtros perpetuo pertinebunt niſi quatenus Epiſcopus Trajectinus & Abbas Egmondanus probare poterunt ſib. id ius deberi.* Eiuſdem ævi aut antiquiora etiam ſunt documenta quæ oſtendunt idem ius in Zelandia valuiſſe vt Middelburgi, Ziriʒææ, Gœſæ. Inter cætera CIↃ.CCC.XXVIII Comes ita loquitur. *Cum collatio Eccleſiæ Weſtmonaſterienſis in oppido Middelburgo noſtra ſit, vbi ea Eccleſia vacabit noſtrumq; oppidum & oppidani Middelburgenſes precibus ſuis nobis commendabunt virum probum & placidum ſi nobis videbitur eum Eccleſiæ & oppidanis vtilem fore, ita vt animi noſtri religioni in eo promovendo ſatis poſſimus facere libenter amore Dei, & ad preces oppidanorum Eccleſiam ei conferemus.* Wilhelmus Baioariæ Dux in accuſatione ſua adverſus Abbatem Middelburgenſem hoc etiam ponit. *Quamvis multæ Eccleſiæ ſitæ ſint intra officium multorum officiatorum, quapropter collatio dictarum Eccleſiarum ad eos officiatos ſpectat, quod ipſum conferendi ius Abbas Oliverus, & alij ante eum Abbates non attentatum officiatis reliquerunt, acceptantes eos qui præſentabantur, cum præſentarentur, lites & controverſiæ multæ ortæ ſunt, quinetiam homicidium: hic tamen Abbas id recuſavit & ei iuri contradixit, vnde*

quæ

quæ res ad noſtri & officiatorum fraudem pertinent. Verba Philippi de Leidis qui in Hollandia natus iuriſ rudentiam in Gallia profeſſus eſt quo tempore W lhelmus & Adelbertus Baioarij Hollandiam regeb nt antehac in alio opere à nobis producta ſunt. Inter iura Comitatenſia in rernm fiſcalium inventario, invenitur notitia Eccleſiarum in quas Comes ha eret jus patronatus Anno cıↄ.ıↄ.xxıv Carolus Imperator vt Hollandiæ Comes edictum edidit, quo imperabat omnibus qui in Eccleſias ius aliquod conferendi ſibi vind carent, eius iuris docomenta exhibere c m cōminatione, ni id fieret, ſe in eas Eccleſias conferendi iure vſurum. Et cum filio Philippo principatum Belg cogermaniæ tranſcriberet inter cætera principatus iura commemora vit iura patronatus. Quinqu ginta & amplius nobiles in Hollandia familiæ intra iuriſdictionis ſuæ terminos hoc iure in Inveſtituris ſuis comprehenſo gaudent: ſicut & oppida multa id ius legibus Comitum ſibi donatum ob inent. In ijs quæ ad Synodum Tridentinam ab antiquo conſeſſ iudicum Hollandiæ obſervata ſunt, etiam locus quidam ex eius Synodi actis obelo notatur pugnans cum iure patronatus: atque eam maxime ob cauſum multæ nationes oppida atque Collegia eius Synodi actis publicandis interceſſerunt: quæ res Philippum Principem movit, vt publicari acta iuberet aſſcripta lege ne ius ſuum aut ſuórum ſubditorum eo deterius eſſet. Hoc ergo ius patronatus (quod in nonnullis reformationem profitentibus populis plenam ſuam vim obtinet) per formulam quam diximus anni cıↄ.ıↄ. xcı. eum in modum conſtrictum eſt vt Patronus qui dicitur non per ſe paſtorem (vt olim) offerre p ſſit, ſed ad electionem peragendam quatuor viros deleget, quos alioqui quæſitor, & loci iudices delegaturi fuerant.

Amoliendis ſcrupulis omnibus, cum formula iam ſæpe memorata dicat generaliter à magiſtratibus, aut patronis delegandos viros quatuor quos idoneos iudicaverint, proceres Hollandiæ Amſtelodamenſibus dici iuſſerunt, atque etiam in edicto quod publicatum eſt menſe Auguſto anni CIↃ. IↃ. CXVII. clarè teſtati ſunt, eos idoneos maximè intelligi qui ſaluti Eccleſiæ quam optimè conſultum vellent. Iudicium iam cuilibet permitto an iniquum fuerit interim dum certius aliquid cõſtitueretur regulam adeo temperatam in exercendo magiſtratuum & patronorum iure obſervari.

Quod verò ex eadem formula anni CIↃ.IↃ.XCI. tralatum eſt, licere magiſtratibus de ſuo numero mittere qui adeſſent Eccleſiaſticis conventibus, novum non erat, quando antiquitus poteſtatum legati interfuere Synodis, neque verò inter Synodos & cœtus minores Eccleſiaſticos vlla ad ſubſtantiam rei pertinens differentia poſſit recitari. Adde quod Enchuſæ & alijs nonnullis in locis à belli initio ita vſurpatum fuerat: & alijs vero magiſtratibus liberum fuerat idem facere, ita vt nulla contrarij iuris poſſeſſio adverſum eos allegari poſſet. Neque vero hæc delegatorum præſentia eo pertinebat, vt Eccleſiaſtici ordinis hominibus ius cenſendi liberum adimeretur: ſed nequid inibi tentaretur quo perturbari poſſet reipublicæ & oppidorum quies, quod vt caveretur iuſtas fuiſſe cauſas, inferius docebitur.

Si quis ſcire avet quid ſpectaverint qui æquum modum ne pro tempore quidem recipere voluerunt, non difficilis erit coniectura. Acronius librũ conſcripſerat cõtra jus patronatus, Adrianus paſtor Harlemi, Mænius in Geldria & alij ſcriptores librorum nomina non præferentium, totidem Synodi ante ambulones, poteſta-

poteſtates publicas, vt profanas, ab inſpectione Eccleſiæ, & electione ad munera Eccleſiaſtica arcebant penitus. Plus dicam. Harlemi ſeceſſio cùm de dogmatibus non diſſentire[tur], orta eſt ex eo tantum quod magiſtratus in electionis partem venirent, quanquam eouſque conceſſerant vt profiterentur à ſe delegatos ſuffragium laturos tanquam Eccleſiæ cives. Etiam cotiones ſcriptæ ac ſignatæ fuere de abſtinẽdo ab eorum communione qui illam anni CIↃ.IↃ.XCI. formulam probarent, aut ſequerentur, vt mox narrabitur. Bene hunc animum perſpexerant Tranſlavicani proceres, cum ad formulam continentem mandata danda delegatis qui ituri erant ad Dorderchtanam Synodum dixerunt: *Non permiſſuros ſe vt in Synodo illud examinaretur an iura patronatus & quæ alia apud ipſos erant divina legi eſſent conſentanea nec ne* quod ipſum in acta referri voluerunt. Qui antea quanquam ſæpe admoniti hoc non conſideraverant certè nunc ſaltẽ agnoſcere debent conſpectis canonibus quos Synodus Dordrechtana fecit de Eccleſiæ gubernatione, qui tales ſunt, vt nõ tantũ complures viri eruditi è gẽtibus exteris eos ſibi diſplicere oſtenderint ſed & nationum pars maxima eoſdem recuſet approbare, aut certè multa in iis inveniat quod vt iuri ſummarum inferiorumq; poteſtatum nocens mutationis egeat, quæ ipſa mutatio alicubi ſic facta eſt, vt re ipſa conveniat cum illa formula anni CIↃ.IↃ.XCI. Optem ſanè harum nationum proceres, ſicut hac in re quod ſui eſt officij faciunt, ita etiam propius intendant aciem, videantque annon ijdem illi qui poteſtatum ius multis in partibus læſerunt, etiam Dei honorem alicubi violaverint, revocantes ſibi in memoriam illam Reformatorum vocem ad Regem Hiſpaniæ tunc Hollandiæ Comitẽ: *Tuum eſt clementiſſime Domine, de negotio cognoſcere vt te*

pura

erroribus opponas, quantumvis multo ævo radices egerint. Et preces eorundem Reformatorũ ad eos qui tum proceres erant, ne diutius miniſtri eſſent, ac ſatellites judiciorum & cenſurarum Eccleſiaſtici ordinis, cum poteſtatum publicarum munus eſſe de iſtis rebus cognoſcere: quibus hæc addebantur verba: *Cum Deus Ioſuam conſtitueret populi ſui ductorem atque Principem, vetuit ne legis liber vnquam ab oculis manibusq; eius diſcedat:* vnde inferunt, iniquum eſſe poteſtates publicas ab vſu legis arceri qui in dijudicandis ſecundum legem dogmatibus conſiſtit. Quod delegati procerum qui Synodo Dordrechtanæ interfuerunt acta Synodi non probarunt, ſed tantum quid ſe præſentibus geſtum eſſet, teſtati ſunt, haud equidem miror: ſed illud magis, quod poteſtates adeo non certæ intra animum ſuum Synodi decreta divinis edictis congruere, ſuper illis tamen decretis exſtruunt edicta tam dura, quorum jus ſæpe ad ſanguinem quoq; extenditur.

CAPVT VIII.

De iure maioris partis in conventu Hollandiæ.

NOn mos tantum omnium gentium quæ ſub civilibus inſtitutis vivunt, ſed & ipſa natura docet vbi penes cœtum eſt poteſtas aliqua, veniendum ad illud legitimum: hæc pars major videtur: Nam neque rerum in deliberationem venientium difficultas neque humanarum mentium varietas permittit, vt ſuper re quaque eadem ſingulis placeant, tum verò res multæ nihil agendo fiunt deteriores: & vt pars maior minori cedat manifeſtam habet iniquitatem. Iuriſperiti qui hoc argumentum pertractarunt, diſtinguut inter

ear

ea quæ communia ſunt, vt ſingulis, quale eſt fundus cuius cohæredes quatuor ſinguli quartam partem in dominio habent, & ea quæ communia ſunt vt vniverſis, quomodo baſilica eſt civitatis. Itaq; in prioris generis rebus negant ius aliquod præcipuum eſſe partis maioris, exceptis duntaxat negotijs quibuſdam in quibus lex civilis ius tale conſtituit: at in ijs quę corporis alicuius ſunt ſive vniverſitatis, majori parti idē eſſe ius quod toti vniverſitati, niſi ſi quod negotium lex civilis ſpeciatim exceperit. Huc illud pertinet Plinianum: *Singulos integra re diſſentire fas eſſe: peracta quod pluribus placuiſſet cunctis tuendum*: Et Livianum illud: *Dicendi aut ſuadendi quod quiſque aut velit, aut optimum putet occaſio eſt priuſquam quicquam decernamus: vbi ſemel decretum erit, omnibus id, etiam quibus ante diſplicuerit, pro bono atque vtili defendendum*. Quibus ſimilia apud Demoſthenem, Dionyſium Halicarnaſſæum & Dionem Caſſium exſtant Religionem quod attinet, certum eſt liberam electionem penes vnumquemque ſeſe iure proprio. at arbitrium de ſacrorum ſtatu publico haud dubie ad ſummam poteſtatem pertinet, ſive ea eſt vnus homo, ſive corpus aliquod ex iuris præſcipto perſonæ vicem ſuſtinés. Proinde in procerum imperio penes porceres id ius eſt, & quod ſequitur quod maiori parti placuit, ſequendum eſt, cum alioqui nullus poſſit negotiorum exitus reperiri. Ita apud Helvetios atque alibi conſpectum eſt ſacra publica ordinari prout viſum fuerat parti maiori. Quod ſi apud Venetos huius generis cōtroverſia aliqua oriretur, nihil poſſet conſtitui niſi ex parte maiore ſententiarum. Apud nos notum eſt per Hollandiam & Zelandiam, deinde & apud nationes alias mutatum eſſe religionis ſtatum arbitrio partis maioris in quaq; natione. Sic & in Zelandiæ & alibi leges de Eccleſiæ gu-

berna-

bernatione conditæ ſunt, vt viſum parti maiori. Anno CIↃ.IↃ.LXXXI. in Hollandiæ conventu lex ſcripta eſt de modo habendi conve[n]tus & rerum ibi agendarum hoc continens: *In negotiis omnibus decretum faciendum ex ſententia partis maioris: ac proinde dinumerandas ſententias vt antiquitus in omnibus deliberationibus ad rempublicam ſpectantibus: atque ita facto decreto vim ſuam fore in omnibus, dempto quod maior pars minorem vincere non debeat in tributis & oneribus inſtituendis, in pace aut bello faciendo, in mutanda Reipublica forma. Teneri vero & nobiles & oppidorum maiorum minorumque rectores ſequi & curare vt effecta reddantur, quod ad ipſos & ſub regimine ſuo habitantes attinet, leges omnes atque decreta hoc modo ritè & concilio publico facta de omnibus qua in conſultationem venient negotiis ſine vllo reniſu ſeu directo ſeu, per obliquum.* Iam vero ex iure notum eſt verba ſoni vniverſalis vt illa in omnibus nihil excipere: tum vero additis exceptionibus (quales hic tres reperiuntur) hanc eſſe vim, vt in ijs omnibus quæ excepta non ſunt, regulam confirment. Si quis dicat arbitrium religionis, ac ſacrarum rerum non minoris eſſe momenti quam quæ excepta ſunt ac proinde hoc quoque cenſeri debere poſitum extra jus partis maioris, obſtabit ei jus illud quod docet à paritate quam quis mente ſua concipit non eſſe confingendas exceptiones alias adverſus legem exceptiones diſertè continentem. Sed nec procedit illa quæ fingitur paritas. nam tributa, pax, bellum, reipublicæ mutatio in vniverſum decreta partes ſingulas cōmuni ſubijciunt neceſſitati. cum publicis ſacris in hunc vel illum modum conſtitutis, quilibet tamen incolumem retinet libertatem alio modo Deum colendi, ſi id ad ſalutem ſuam referre exiſtimet.

Illa vero objectio, in conventu Hollandiæ pugnatum pro jure partis maioris, in Federatorum ve[r]o cō-

ventu

vertu ei juri contradictum facillimè ab alicuius ſenſus homine ſolvi poteſt ex his quæ jam diximus. Non enim hoc quærebatur, an in Federatorum conventu valere deberet quod parti maiori placuiſſet in negotijs quæ vniverſitati Federatorum attributa ſunt (id enim omni controverſia caret) ſed an de ſacris imperiũ Federatorum corpori delatum ſit. Negamus id nos, & dicimus ſi quando in Federatorum cœtu actum ea de re eſt, id factum non ex jure antecedente, ſed ex peculiari nationum omnium conſenſu, vt pote cum res ea non corporis illius, ſed partium & quidem partitim propria eſſet.

Aiunt alij, cum inter Hollandiæ membra non conveniret abſtinere à decernendo debuiſſe, vt factum eſſet ante hac aliquoties. Ego vero fateor conventum (etſi jure ſummo id facere non obligetur) rectè tamẽ facere ſi ſe partibus ſuis attemperet, & ſuſtineat ſe in rebus moram ferentibus. Sed & in hoc negotio ſuaſiones plurimæ, etiam legationes eum in finem decretæ ſunt, vt concors ſententia eliceretur. Sed cum ortæ eſſent de religione controverſiæ, abſtinere proceres non poterant quin modum eis ponerent nõ definiendo, ſed pacem conciliando, quod poteſtatum ſummarum officium eſſe civilium rerum periti ſciſcũt.

Similiter in tanto paſtorum quorundã conatu ad deijciendos magiſtratus de jure electionis ad munera Eccleſiaſtica, quieſcere proceres nõ poterant quin magiſtratus infra ſe poſitos ſpecie tim id poſtulãtes, tuerẽtur in eo jure modo quodã benè tẽperato, ſaltẽ dum plenius aliquid ſtatueretur. præſertim cum omnes qui in conventum veniunt iurare ſoleant, curæ ſibi fore vt jura leges moreſque defendantur: primumque fedus factum inter Hollandos & Zelandos contineat magiſtratus alios alijs ope atque auxilio pro virili adfuturos. Neque verò in negotio hoc vna, au:

alteraſententia pars minor ſuperata eſt: ſed cùm conſtet conventus ex nobilitate (cuius ſemper in Hollandia ſumma fuit auctoritas (& oppidis octodecim, plerumque nobilitas aſſenſum habuit quatuor decim aut tredecim oppidorum neque vnquam minus duabus tertijs partibus.

Addeiam quod omnem obiectionem elidit, ſemper à conventu dictitatum non eam ſibi mentem eſſe vt oppida aliter ſententia cogeret decretis ſuis obtemperare atque ea effecta apud ſe dare, quod tamen ſummo iure maiori parti licet. Itaque cum mitteretur ad magiſtratus formula anni CIↃ.IↃ XCI. dictum ſimul eſt: *Si qui rectores oppidorum vicorumve Hollandiæ & Weſtfriſiæ in eligendis paſtoribus, & habendis conventibus Eccleſiaſticis vicinalibus eam formulam ſequi vellent id ipſis fas ac ius futurum, atque eos publico imperio tuendos.* Sic & decreta facta menſib. Martio & Ap. an. CIↃ.IC.CXVI. aiunt *decretis an.* CIↃ.IC.CXI. *&* CIↃ.IↃ.CXIV. *per oppida vicoſque omnes quorum rectoribus vtilia aut neceſſaria videantur paritũ iri: non autem eam eſſe procerum mentem vt conſules rectoreſque, & decuriones oppidorum qui ea decreta apud ſe neceſſaria non exiſtimarent ijs decretis vti compellerentur.*

Ipſi Amſtelodamenſes circa initia aquum hoc iudicarunt. nam in ordine oppidi ſui conſtituerunt, & mandatũ dederunt legatis ſuis ad conventum euntibus dicendi, ſibi probari non poſſe vt in ſuo oppido decreta illa ad effectum perducerentur: quod multum abeſt ab eo quod dici cœpit poſtea, decreta iſta pro legitimis non habenda.

Notandum & hoc, non hic actum de nova religione introducenda, (quod facere nulli rectorum in animo fuit) ſed tantum de ponendo modo controverſiis quæ inter Reformatos doctores alibi plus, alibi minus ab initio fuiſſent agitatæ: Atque apud nos

ſemper

ſemper ex vſu viſum ius attemperare ad oppidorum locorumq; ingenia, vt Goudani oppidi exemplo iam ante oſtenſum eſt. An CIↃ.IↃ.LXXVI proceres Hollandiæ, & Zelandiæ Wilhelmo Principi Arauſionenſi (qui ad id tempus Regis Hiſpaniæ, vt Comitis Hollādiæ vicarium ſe ferebat) *mandarunt, vt ſuper vſu Evangelicæ religionis ſtatueret id quod pro temporum ratione oppidorumque ingenio ad tranquilitatem publicam & populi commoda optimum factu iudicaret, ſine divini nominis ditrimento:* Talia mandata poſt id tempus data ſunt nemini ac proinde poſt eiuratum Regis Hiſpaniæ principatum penes ipſos proceres manſit ea poteſtas.

Illud vero nullum habet colorem quo denſedi poſſit oppida ſcilicet & vicos quibus ius dicendæ in conventu ſententiæ non eſt aliud quicquam ſequi debere quam quod viſum ſit parti maiori, præſertim vbi maioris partis decreta ipſis etiam locorum magiſtratibus vtilia & apta rebus videntur.

Meminerint Amſtelodamenſes, Enchuſani, atque alij ſæpe in rebus longè maximis ſuam quoque ſententiam ad vincendos alios valuiſſe, & quidem eouſque vt (quod hic factum non eſt) qui ſenſiſſent aliter ſequi decreta cogerentur. Non æquum eſt pati legem quam tuleris quaque vſus fueris in alios.

Imo ipſa illa oppida in conventum adferebant ſententias quas domi ex maioris partis placito perrogaverant, & quidem ita vt ſæpe duo tresve tantùm conſentium plures eſſent in parte victrice. Et talibus ſententijs impedire volebant ne in conventu perrogaretur quod maiori parti viſum eſſet, quiſquamne ab affectu vacuus id probet atque defendat?

CAPVT

CAPVT IX.

De his quæ acta ſunt contra pacem mutuam in Eccleſia eiuſque ſuaſores vt ad mutandum reipublicæ regimen perveniretur.

HAud dubiè omnibus quos non abripuit partium æſtus mirum videri debet, quod cum Lutherani ſuper his controverſijs à Contráremonſtrantibus diſſentiant, atque eorum dogmata earundem conſequẽtiarum abſurditate impugnent, præterea vero & alias cum eis controverſias habeant, multi tamen Contraremonſtrantium quam illæſa (vt aiunt) animi ſui religione Lutheranis offerunt vnitatem, eam cum Remonſtrantibus eadem religione ſalva (vt aiunt) colere poſſe ſe negant. Quæ res fecit, vt dubitarent multi an religionis hoc negotium fuerit apud eos præſertim qui cæterorum incentores erant, an ſtudium potius factionis res in ſtatu publico novas molientis. quod vt rectè dijudicetur, convenit quæ in hoc negotio ſuccedentibus ſibi temporibus geſta ſunt.

Neque minus mirandum quod cum Reformati, tam in Anglia quam in Germania, ſummis poteſtatibus plenam liberamque concedant ad munera Eccleſiaſtica electionem, quin & eorum magiſtri morem hunc libris editis probent atque defendant, tamen noſtris in locis Reformati ab Eccleſia ſeceſſerunt ea ſola de cauſa quod magiſtratus ſibi in electione tale ius non niſi dimidiatum vindicarent.

Certè ſi quis attenderit ad ea quæ Iunius Paræus multique alij ſcripſere, is facile advertet ex dogmate Refor-

Reformatorum cœtuum multo graviores cauſas re-quiri antequam rectè atque piè ab Eccleſia aliqua di-vortium fieri poſſit.

Res ipſa experimento docuit, vbi pauci erant pe-regrini (vt in oppido Roterodamo) ibi paucos etiam fuiſſe quibus ſeceſſio allubeſceret, & quidem eius fermè notæ qui ad publica munera aditum ſperare vix poſſent, quod alij multi ad ea aptiores eos præce-derent. Contra vero Harlemi atque Lugduni (quæ oppida magnam advenarum multitudinem rece-perunt, cũ oppida alia id recuſarent) vidmius magnos divertentium greges atque in eis partem multo mini-mam indigenas. Vidimus

Neque vero ſponte ſua natum eſt, atque proceſſit divortium, ſed teſtimonijs patuit veniſſe aliunde paſtores qui tranquillis in locis turbas concitarent, & collecto exiguo quam vis numero Presbyterium novum, id eſt altare contra altare, exſtruerent, vt per-petuam atque manſuram ſegregi Eccleſiæ formam darent: vt inter alia à Samuele Borrio Schonhoviæ factum apparuit. Sic & vicinales conventus diu quieti vt in tractu Veronenſi, & Putteno, alijs inſtigantibus rupti ſunt.

Sed cum ne ſic quidem pro lubidine impellentium ſatis procederet ruptura, libri multi conſcripti ſunt qui plebem diſtraherent, etiam conventus inſtituti annis CIϽ.IϽ.CXII.CIϽ.IϽ.CXIII.CIϽ.IϽ.CXIV.CIϽ.IϽ.CXV. vbi concepta ſunt capita quædam tũ ad exclu-dendas poteſtates ſuperiores atq; inferiores ab omni Eccleſiarum cura, tum contra pacis inter diſſidentes ſtudium, qualia illa fuerunt quæ caloris initio cõſcri-pta ſunt Scidami, ſcriptæ & literæ ad abſterrendos eos qui ad pacem proniores videbantur, & procerum

edi-

edicta pro pace publicis libris refutata. Poſt quæ anno CIƆ.IƆ.CXVII. Amſtelodami clã cætus eſt habitus vbi paſtores quidam ac ſeniores, huius rei primarij auctores, vt exemplo ſuo atque auctoritate cæteros ad divortium impellerent, profeſſi ſunt, *rectè facere fratres eos qui ſe ſubducerent à conſortio* Remonſtrantium quos *perturbatores & vexatores Eccleſiæ vocant*. Quin imo *habendos Remonſtrantes eo loco vt cum quibus fas non eſſet communes habere cætus neque agnoſcendos eos vt membra concorpora, ſed faciendum ab eis plenum divortium donec à dogmate ſuo abſiſterent*: Simul rogabant, *fratres cunctos ſecum eiuſdem ſententiæ participes, vt idem ſubſcriptione ſua firmarent, quo in hunc modum ad finem bonum* (vt loqui ipſis lubet) *inter ſe colligarentur*. Cum vero in multis conventibus vicinalibus viri probi idem cum illis de dogmatibus ſentientes tamen iſtud *divortij Chirographum* (nam id nomen chartæ ipſi dederant) ſignare cunctarentur, miſſi ſunt à ſignatoribus primis qui ad ſignandum cæteros vrgerent, & qui pro afflictis Eccleſijs, (id eſt ſegregibus) ſtipem colligerent. Secutus deinde eſt inter ſe ſociatorum conventus clandeſtinus Hagæ, atque ibi decretum eſt, *cum illis tanquam cum fidis minimeque ſuſpectis fratribus colendum propius commercium qui Remonſtrantes & eis adhærentes alios pro falſis doctoribus haberent tantumq; Synodũ è nationibus exſpectarent, cuius nunc magnis ſpes eſſet* (ita loquũtur) *vt ibi ſeceſſio à Remonſtrantib. ritè ex iudicio Eccleſiæ ad exitum perduceretur: promitterentque, vt ſi ea Synodus propediem non indiceretur ſe cum fratribus cæteris qui iam ſeceſſerant* (quod huius inſtrumenti ſcriptores iuſtis atque ſufficientibus de cauſis factum pronunciant) *conſultaturos de modo ac via qua res perduci poſſit ad plenum atque vnanime divortium*. Apparet hinc quorſum communis nationum Synodus poſtulata fuerit nimirum, vt iam penitus conſtituta ruptura plus inde acciperet

peret auctori atis. Eodem tetendit conventus alius qui Sciedami habitus eſt menſe Ianuario anni CIƆ.IƆ.CXVIII.&alij cœtus eius generis Dici ad hoc ſolet & à Remonſtrantibus cætus habitos &perſcripta quædam ad factum id vt ſe ſubtraherent à cōſortio pacem ſeſe ũ colere cupientium dictum non eſt, tantum abeſt vt probatum ſit.

Qui vero huncin modum diſceſſionem fecerant, contenti non fuerunt ex vetere Chriſtianorum exemplo pietatis cultu intra privata tecta,ſed auſu privato publica tēpla occuparunt,partim dum publicū divortiū introducāt in ea loca in quib.ſervata vnitas fuerat, novumque Presbyterium & communionem peculiarem inſtituunt, neque vero id ſaltem permittunt vt docente paſtore Contraremonſtrante paſtor ſententiæ Remonſtrantiū intra ſepta ſederet quæ Veteribus aquis acciderunt, partim dum paſtores novos non ritè atque ordine in cathedra locant, vt Huſdæ,partim dum per minas magiſtratui templum extorquent, vt Brilæ, vbi ſeceſſores rumorem ſparſerant in vaſuros ſe templum quicunq; tandem futurus eſſet exitus partim etiam dum reipſa invadunt templa,ſicut plebs ſegrex Hagienſis cum primum Noſocomij ſacellum obtinuiſſet ſub pollicitatione presbyterium novum ſe non erecturos, ea fide violata mox templum clauſtrale nondum benè ad ſacros vſus paratum irrupere, allatis eo ſuggeſtu & ſubſellijs, atq; bi concio habita eſt,ne conſultis quidem aut proceribus Hollandiæ (quorū erat & ſolum & ſuperficies) aut magiſtratibus Hagienſibus,adeo ſine eorum conſenſu: quin & maiore cum contēptu procerum Henrico Roſæo (quem pceres munere fungendo interdixerant) ibi vſi ſunt paſtore. Excuſant hæc nonnulli dicentes tēpla plebis eſſe, quod ita acceptum & eo modo ad rem perdu-

ctum, non poteſt non magnis ſeditionibus ac tumultibus cauſam præbere. Nam in plebe, id eſt inter eos qui ſub vno imperio vivũt, multæ ſunt diverſi inſtituti familiæ, vt Romanenſes, Lutherani, Mennonitæ atque alij. Si iam partes hæ ſingulæ plebis nomine ſibi publicas ædes vindicarent, quid inde aliud quam cruenta colliſio ſequeretur? Propterea penes quem publica templa eſſe debeant, ſummæ poteſtatis arbitrium eſt, ſicut & Romanæ leges inter iuris publici partes ſacra & ſacerdotia cæremoniaſq; commemorant. Aliter quicquid fit ab omnibus reipublicæ moderandæ & legum peritis illegitimum cenſebitur.

Iam vero vbi Contraremonſtrantes hoc aut illo modo in partem templorum venerant eo non contenti fuerunt, ſed quacunque poterant id egerunt, vt Remonſtrantes inde vi depellerent, vt apparuit in dicto iam oppido Veteribus aquis, vbi miſſum paſtorem qui Poppij vicibus fungeretur, privati cathedra abſtinuerunt dictitantes cum magiſtratibus nihil ſibi eſſe negotij: ipſe quoque Poppius qui magiſtratuum accitu venerat hominibus armatis impeditus eſt officium facere, quanquam comitatus veniebat quæſitore, conſulibus oppidique iudicibus cumque conſulum vnus diceret, quod res erat, Poppium à proceribus ad ſe miſſum per ludibrium illi reſpondere, à veſtris ſc licet proceribus.

Quid vero actum vbi Contraremonſtrantes ſoli publica templa inſidebant, vt Amſtelodami poſt motum loco Simonem Goulartium; An ibi ſecuti ſunt certiſſimam naturalis æquitatis regulam, quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, nihil minus. Nam tantum cum ſuſpicio inſediſſet Remonſtrantium cœtum haberi in domo Remi Epiſcopi, q civis erat notiſſimæ probitatis fæx ipſa vulgi (quo impulſu ſcit Deus,

ſed

ſed & homines quidam non ignorant) furore incredibili clara luce domum involarunt ac diripuerunt, inaudito hactenus per Hollandiam exemplo, non impedientibus illis quorum ad officium id ſpectabat ſed contra adventum ſuum differentibus donec, barbaricum ſatellitium impleſſet deſtinata. Neque vero de tanto ſcelere, quod ad ſummam oppidi Amſtelodami & patriæ infamiam ſpectabat, ius dictum eſt. Pauci de tanto numero capti ſunt, & dimiſſi.

Si qua res eſt aliena à Chriſtiani nominis profeſſione, ea vero eſt libellos vulgare qui exiſtimationem cuiuſquam vulnerent: quod & ex Romanis legibus capital cenſetur merito ſane: cum eo modo quiſque odio publico obijci poſſit, neque habere vbi ſe defendat incognito accuſatore qui eo mentitur impudentius quod ad probanda crimina ſciat ſe cogi non poſſe. Quantoperè Contraremonſtrantium paſtores nonnulli & eiuſdem patris alij hoc modo rem ſuam promoverint ex ipſis ſcriptis apparet. Multis enim libris nobiles & oppidorum magiſtratus tum vniverſim, tum ſingulatim non pauci contumelioſè traducti ſunt. Oldenbarneveldius conventus Hollandiæ adſeſſor, qui grave illud onus per annos iam quadraginta tam fortiter pertulerat, atque hanc tempeſtatem iā bis exhauſerat, prius ſub Liceſtrio (cū eadem omnia ipſi obijcerentur) deinde cum induciæ fierent, denuo in ætate vltima innumeris mendacijs (quæ nemo in judicio defendere audeat) atrociſſima accipit fama vulnera, imo Marchioni Anchoritano cōfertur, vt omnino appareret quid harum rerum incitatores de illo fieri vellent. O ſanguinaria ingenia! Adverſus gliſcentem licentiam ſæpè de remedijs in conventu actū eſt. Conceptū quoq; edictum, in quo honori Principis

conſtabat.At poſtquam perditis Brabantiæ,& Flandriæ rebus,magna inde multitudo noſtri moris ac reipublicæ non ſatis gnara nobis ſe infuderat,Princeps Wilhelmus Arauſionenſis extremo vitæ proceres monuit ad eam rem intentos eſſe,& ſevere occurrere ſermonibus turbidis. Eo Principe mortuo, cum Comes Liceſtrius (qui nec leges nec ingenia noſtri populi perdidiſcerat) præfecturā accepiſſet,omnes quibus præſentia diſplicebant rei faciendæ tempus ſibi adveniſſe exiſtimarant.Hinc factum, vt legitimi rectores traducerentur non modo vt irreligioſi homines (quia ſcilicet hominum commentis quibuſdam arctè nimis alligari ſe non patiebantur) verum etiam vt fidei incertæ,imo in Hiſpanum propendentes.His conſequenter peregrini in terra Traiectina ad honores producti,extruſis qui ex legibus eos honores poſſederant,quod exemplum quominus ad Hollandiam penetraret, magiſtratuum Lugduni, Amſtelodami, Enchuſæ atque aliorum ſapiens virtus prohibuit. Hæc affectio cum ab anno CIↃ. IↃ. LXXXVIII. dormijſſet, reſuſcitata eſt his noſtris calamitoſis temporibus. In curribus navigijs,per vicos & compita palam ſermones habiti de mutanda reipublicæ forma eiuſque rectoribus.Nec facta diſcrepabant.Apparuit hoc in oppido Veteribus aquis,vbi poſteaquam rectores oppidi in ipſa baſilica per vim oppugnati coactique fuerant illi facere quod aggreſſoribus placebat, inde armorum metu oppidi ordo adactus eſt legere cōſules, & oppidi iudices ex arbitrio hominum regi neſcientium,qui iidem privato auſu cuſtodias per oppidum diſpoſuerunt, ac collegium inſtituerunt quaſi alterum oppidi conſilium, qualis cœtus & Lugduni fuit inſtitutus ad regenda communia partis tam calidæ nenagotia

nagotia

negotia. Sic & Huſdæ cōcurſu facto electio magiſtratuum, quæ facta erat ab oppidi præfecto et arcis cuſtode & à quæſitore (ſecundum morem per annos quadraginta ſervatū) reſciſſa eſt & quæſitori nova extorta electio ad arbitriū ſeditioſæ turbæ. Delphis Batavorum homo privatus, ac ne habitator quidem eius oppidi, invitis conſulibus ac rectoribus corpus armatorum municipum coegit. Nautæ quoque edocti ſunt in aplustribus ponere Principis Mauritij inſignia cum hoc dicto: *Potius cum Arauſionenſi ſub dio agere, quam Arminianos diutius perpeti.* Etiam in vulgus edita eſt notitia oppidorum & caſtellorum quæ Arminianis (id eſt Remonſtrantibus) eſſent contraria.

Quod motu plebis facere impetus fuerat id poſtea perſuaſum eſt Principi per ipſum fieri debere ab his q̃ dicebant rectores legitimos infeſtos eſſe ipſius dignitati: cū tamen partim eidem eſſent qui Principi præfecturæ ius detulerant, quique ipſius labores conſilio & ſollicita ærarii cura ſublevaverant: tum vero omnes procul abeſſent ab invidenda ei poteſtate quæ collata ipſi fuerat; quinimo paratiſſimi eſſent vicem referre meritis eius, quantam reſpublica pateretur, præſertim grata recordatione quod maximum benefactis pretium eſt. Quantopere vero hæc res legibus adverſaretur ipſum Principem non latuit, qui in multis oppidis cum è conſilio vrbis alios amoveret, alios amotis ſufficeret, conſules quoque & oppidorum iudices legeret non ſuo tempore, neque è nominatis, teſtabatur facere ſe id *neceſſitatis imperio, ſine detrimento iuris ac legum, atque eo animo ne res in exemplū iret.* Ipſi novi hoc modo creati proceres idem ſe quoque intelligere oſtenderunt in decreto quo ratum id factum habebant, in rem ſuam ſcilicet, ſed metu ne in ſe recideret exemplū, addebant ae mente ſe id facere, vt nollet ea

per id deteriora eſſe iura legum ac libertatis. An tali teſtatione, quæ rei contraria eſt, auferatur iuris detrimentum, iudicent ſapientes, certè cum legibus, imo omnium legum fundamento id pugnare notiſſimum eſt. Nam in ordinem oppidi qui alliguntur, eorum perpetuum eſſe munus, aut certè dum municipes manent, ab omni ævo vſurpatum eſt: vt & illud, in ſolum decedentium aut eligi, vt in plurimis oppidis, aut nominari numero maiore qui ſuccedant. Cum primum hæ nationes ſub Burgundicum imperium venêre, ſolliciti fuere proceres, vt ius hoc novis legibus confirmarent. Notitia conſtitutionum oppidi Lugduni ſic habet: *Vniverſitatem oppidi Lugdunenſis, ita vt antiquitus refert conſilium & conſeſſus quadragintavirûm, quorum munus durat quamdiu vivunt nec domicilium mutant. Deinde quadragintaviri cum quis de ipſorum numero vita exceſſit, domicilium mutavit, aut cætero qui oppidum dereliquit in baſilica congregati maiore parte ſuffragiorum mortui aut digreſſi in locum alium legunto de inſignioribus quem intra animum ſuum ei muneri aptum atque idoneum iudicabunt.* Lex quam Maria Burgundica oppido Amſtelodamo anno CIↃ CCCC.LXXVI. ſic ait: *quod ſi accidat quemquam ex triginta ſexviris mori, aut municipatu exui cæteri eiuſdem conſeſſus ſuperſtites, ita vt officij ac iuriſiurandi religio ſuadebit alios ſufficient viros inſignes ac probos*, quæ verba repetuntur in lege quam Carolus Imperator ipſis dedit anno CIↃ.IↃ.XXV. Sic & in Schonhoviæ archivis lex eſt quam rex Philippus anno CIↃ.IↃ L. confirmavit ita habens. *Si quando ex vigintiſeptemviris quiſquam vita abeat aut ius municipatus amittat, qui de eo numero ſuperſunt alij, aut pars eorũ maior, vnũ aut tot quot deficiens novos eligant bonos, idoneos, inſignes.* Cæteris oppidis pares ſunt leges. Iam vero conſulum & iudicum oppidanorum munus præfinitum ad tempus durare, certo quoque tempo-

tempore faciendam ſurrogationem, tum vero ius eligendi, aut nominandi penes oppidi ordinem eſſe aut penes eos quos leges eius rei compotes faciunt, aliter vero electionem ne à Princpibus quidem fieri legitime poſſe norunt Hollandi omnes. Documenta paſſim in baſilicis aſſervantur, quorum quædam exépli gratia recitabimus. Lex quam Philippus Burgundus oppido Lugduno dedit anno CIↃ.CCCC.XXXIV. de conſulum electione ſic loquitur: *Quotannis pervigilio Martini quæſitor, iudices & ordo oppidi Lugduni, qui tum erunt, eligunto quatuor conſules vt leges antiquæ ipſis conceſſæ imperant. Et cum eius negotij ergo in baſilicam convenient quæſitor, iudices, & oppidi ordo qui tum erit quæſitor, cõpellato ac moneto ipſos iudices, oppidiq; decuriones vt memores iuriſiurandi quod nobis atque oppido præſtiterunt integra animi religione eligant conſules quatuor viros probos bonoſque nobis & oppidanæ rei vtiles. Et cui maiore ſuffragiorum parte obtigerit conſulem creari, huic quæſitor oppidi præito verba ſacramenti, ſervaturum ſe noſtra atque oppidi iura & bona oppidi diſpenſaturum ita vt vſus exiget.* Conſtitutionum notitia de iudicibus legendis ſic ait: *Quadraginta viri quotannis XXIII. Iulij, id eſt pridie pervigilium Iacobi maiore ſuffragiorum numero in baſilica eligunto viros ſedecim, ex quibus iuxta oppidi leges & morem hucuſque obſervatum octo iudices creantor.* In lege anni CIↃ.CCCC.LXXIV. quam Amſtelodamenſibus datam iam diximus, ita Princips Maria loquitur: *Ab hoc die in perpetuum triginta ſex viri, quos iam maioris minoriſque cenſus municipes oppidi Amſtelodami legerunt, ius habento eligendi concorditer, aut maiore ſuffragiorum parte, idque ex fide iuriſiurandi quod eam in rem palam quæſitori oppidi, aut ſi is aberit maximo natu conſuli præſtabunt, quotannis quinto die ante diem luſtricum ſacri puerperij viros XIV. ex opulentiſſimis, probiſſimis, nobiliſſimis & æquiſſimis municipibus oppidi Amſtelodami, nemine per odium invidentiam*

aliamve ſimilem ob cauſam excluſo: quos deinde quotannis tranſmittendos habebunt nobis, noſtriſve ſucceſſoribus, aut Vicario & conſeſſui iudicum Hollandiæ, vt eis nos noſtrive ſucceſſores aut vicarius cum dicto conſeſſu eligant ſeptem viros per eum annum jus dicturos, qui ipſo die luſtrico intra oppidum noſtrum ſolemniter inſtituantur & jurent quomodo leges veteres, & mos exigunt. Dicta lex quam Maximilianus & Maria oppido Roterodamo dederunt, ſic loquitur: *Quadragintaviri in poſterum biduo ante diem Kalendas Maij eligunto per fabas albas & nigras aut alio ſortitionis genere quod optimum iudicabũt, ſeptem homines ſui conſeſſus:* (is numerus legib⁹ poſterioribus in quinarium mutatus eſt) *Septem vero illi quos ſors dixerit ſtatim ſurgunto, & digitis ad cælum erectis ſancte iuranto verbis ijs quæ conſulum maior, aut ſi is abſit minor, aut ſi neuter adſit iudicum maximus, concipient, neq; gratia, neq; offenſa, neq; odio, neq; invidentia, neq; vlla re alia abſtituros ſe, quin ſine mora neq; cibo, neq; potu, neq; colloquio cuiuſquam interpoſito, octodecim viros idq; maiori ſuffragiorum parte eligant, ſic tamen vt alius alium non eligãt, ſed alios extra numerũ ſuũ ex inſignib. maxime probis ac placidis oppidi eius municipibus, quib. ætatis & cenſus ſatis ſit, ex p̄ſcripto legũ veterũ, tam ex toto municipũ corpore quã ex cõſeſſu XL. virûm, nemine excluſo, quos ipſi quinq; pro religione ſua ac jurisiurandi fide honeſtiſſimos & aptiſſimos iudicabunt vt per eum annum fungantur publico munere. Eorum vero octodecim nomina ſeptem illi ſtatim nobis, aut ſi nos abeſſe contigat Vicario noſtro & conſeſſui iudicum Hollandiæ perſcripta trãſmittant per eum quem de ſuo numero ad id negotium delegabunt: vnde nos aut Vicarius cum conſeſſu eligemus duos conſules, judices vero oppidi ſeptem quos nos aut Vicarius cum conſeſſu idoneos iudicabimus gubernando oppido Roterodamo in annum vnum nec vltra quibus ſuccedatur Kal. Maij vt leges antiquæ iubent: hac tamen lege, vt conſules eligi fas non ſit niſi ex ipſis quadragintaviris: Nos vero aut Vicarius noſter cũ conſeſſu*

iudicum

iudicum Hollandiæ eorum qui electi erunt continuò aut certè intra Kal. Maij nomina perſcripta p eũ qui ex oppido delegatus venerit Roterodamum remittemus vt Kal. Maij magiſtratum ineant, & ſolemni jureiurãdo adigantur, vt vetera iura & leges exigunt: Quod ſi evenerit à nobis, aut Vicario cum conſeſſu iudicum Hollandiæ poſt tranſmiſſa nomina octodecim virorum non eligi intra diem quartum conſules duos & iudices oppidanos ſeptem, ita vti dictũ eſt: tum duo primò loco nominati conſules & ſeptem primo loco nominati in eum annum oppidi iudices ſunto: atq; ij à quæſitore maiore aut ſi is abſit à quæſitore minore, aut vterq; ſi abſit à maximo exconſule iureiurando adigẽtur ex more & legibus oppidi antiquis. Lex autem Schonhoviæ ſupra allegata hac de re ſic præcipit: *Qui vigintiſeptemviri, poſtea quotannis quarto Novemb. die concordibus ſuffragiis aut eorum parte maiore eligent quatuor viros probos inſignes & idoneos, vt ex eis conſtituatur conſules duo: & quatuordecim viros bonos & æquos, vt ex eis conſtituantur ſeptem iudices oppidani: ac quatuor & quatuordecim ſi. electorũ nomina nobis mittent, aut ſucceſſoribus noſtris Comitib. Hollandiæ maribus feminiſve, ſi nos intra Hollandiam eſſe contingat: alioqui mittent eos Vicario & conſeſſui iudicum Hollandiæ. Ex quibus tum quatuor, tum quatuordecim aut nos aut Vicarius cum conſeſſu tenebimur conſtituere ex illis Conſules duos, ex his iudices oppidanos ſeptem atq; eorum nomina perſcripta mittere ad eum qui tum futurus eſt oppidi Schonhoviæ quæſitor octavo die menſis Novẽb. vt pervigilio Martini in poſſeſſionem honoris inducantur, noſtraq; vice oppidũ, & oppidi res regant, & cuilibet ius æquum dicant ſecundum leges & mores oppidi.* Similes leges ſunt penes alia Hollãdiæ & Weſtfriſiæ oppida: quas quia non oẽs habemus ad manũ, ſufficiet earũ in locũ inſerere hic ipſa ꝓcerũ verba in edicto ꝙ ipſorũ nomine ac mandatu Franciſcus Frãco tũc magiſtratuũ Goudæ adſeſſor, judex poſtea factus in conſeſſu ſuperiore, compoſuit quodq; an. CIↃ.IↃ.LXXXVII. editũ eſt

ab

ab ipſis proceribus, vt populus fundamenta reipublicæ (quæ iam tum quaſſari cœpta feliciter id temporis conſervata ſunt) quæ eſſent, intelligeret. *Oppida* (inquiunt ibi proceres) *ferme eundem in modum gubernantur ab ordine qui compoſitus eſt ex ipſo flore municipum: Hi alibi numero ſunt xxxvi. alibi xxxii. xxviii. aut xx. atque hi cœtus parem cum oppidis antiquitatem obtinent, aut certe talem quæ omnem memoriam longe excedat. Semel electi honorem retinent quamdiu vitam ac municipatum. In eorum qui mortem oppetunt, aut municipatum deſerũt, locum ſufficiuntur alij ex municipum corpore arbitratu ordinis ipſius.* Deinde: *ab his cœtibus eliguntur quotannis ordinarij magiſtratus, quatuor ſcilicet tres aut duo conſules, & ſeptem pluresve iudices oppidani, quibus honos annalis. Sed nonnullis in oppidis plene hæc electio peragitur, alibi maioris numeri nominatione, ex quibus vicarius eligit quos viſum eſt ad iuſtum vſque numerum.* Quibus ſanum eſt judicium facille intelligent in perpetuitate honoris eorum qui cœtum ordinis participant, conſiſtere regiminis firmitatem, quia permanet corpus imbutum rerum ſuccedentiũ notitia, ex quo corpore omnia decreta omneſque poteſtates ſuper communibus patriæ aut proprijs oppidi negotijs emanant: Tum verò in eo quod Conſules nominandi aut eligendi ſunt ab ipſo ordine aut illis quos leges indicant, ſitum eſſe præſidium libertatis, quo perrupto tota reſpublica nihil ſit futura niſi theatrum in quo gratia aulæ, quæ ſæpe eſt apud peregrinos, cuiq; quam volet perſonam ſit impoſitura. Huic rei proviſum rectè eſt in formula jurisjurandi quod præſtat Hollandiæ præfectus, inter cætera id continens, *ipſum nobilitati maiori minorique & rectoribus oppidorum Hollandiæ ac VVeſtfriſiæ, vt qui nationis ordines referant, fidum & obſequentem fore.* Sed & mandata ad eandem præfecturam pertinentia imperant: *Vt præfectus*

aut

aut per ſe, aut cum principe conſeſſus & cæteris iudicibus Hollandiæ Zelandiæ & Friſiæ quotannis renovet conſules, iudices, magiſtratus alioſque honoratos ita vt oportet atque antiquitus ſecundum leges & mores communes, ac proprios oppidi cuiuſque factitatum eſt: eoſque honores conferat in bonos fidoſque cives patriæ amantes, & ad eam rem maxime idoneos. Tenentur verò membra Hollandiæ ex primitivo federe, alia aliis pro virili opem, auxilium ferre, conſilio ac reipſa, pariterque tueri jura ac libertatem publicam. Ex edicto eiurati principatus & vſu perpetuò nullum jus eſt Federatis proceribus in civile regimen cuiuſque nationis: imo vero tenentur ipſi ex Trajectino federe tum nationibus, tum oppidis in ſuis legibus conſtitutionibus ſuaque libertate non modo nihil damni aut noxæ dare, ſed eis quantum poſſunt maximè, etiam vitæ & rerum (ſi opus ſit) periculo, opitulari ad tutelam juris quod ipſis competit. Vnde ergo poteſtas proficiſci potuit tam directè agendi adverſum leges? Periculoſiſſimis belli temporibus proceres Wilhelmo Principi conceſſerant, *Si neceſſitas aut publica ſecuritas poſcerent demoveri, aut mutari extraordinem magiſtratus, aut honoratos oppidorum, id ei facere ius vt eſſet rebus bene expenſis, ac de cōſenſu maioris partis eorum qui ordinem conſtituerent, & oppidi vniverſitatem referrent.* Ecce erat ibi poteſtas illa non ſolum neceſſitati ſummæ ſed & conſenſui maioris partis conſilij publici adſtricta: neque tamen Princeps (quanquam valde ſuſpectis temporibus) vnquam vti extraordinario hoc jure voluit. At cum anno CIↃ. IↃ. LXXXIV. cum eodem Principe ageretur de deferendo ipſi Comitatu Hollandiæ, in pactis tum conceptis ea poteſtas repetita non eſt: ſed obligatus Princeps ſervare & curare, vt ſervarentur leges, atque libertas tum nationis tum oppidorum. Nationem Trajectinam quod attinet

man-

mandata eius præfecturæ vltima expreſſe hoc continēt: *Magiſtratus vrbis atque oppidorum Princeps Mauritius ſi in vrbe erit, conſtituet ex conſilio atq; conſenſu procerum vniuerſorũ aut eorum qui ad vrbem erunt, quibuſve ipſi in negotijs dabunt idque ex veteribus magiſtratibus & alijs quadraginta quos ipſi magiſtratus ſupra ſui numerum nominabunt ac Principi tradent perſcriptos: quod ſi abſit Princeps aut aliqua de cauſa ei non vacet intra vrbem electioni magiſtratum intendere, eidem proceres, aut qui ab ipſis eam ad rem ſpecialiter delegati erunt, ex duplo nominatorum numero eligent viros quadraginta qui conſules, iudices, quæſtores & decuriones ſint in annum ineuntem.*

Quæ vero tandem cauſa tantæ nunc immutationis adferri poteſt? Num crimen aliquod commiſerunt veteres rectores? Cur igitur iudicum in ipſos peractum non eſt? id vero tantum abeſt, vt decreto quo confirmatur hæc deſtitutio dictum ſit *demotis magiſtratibus honorem atque exiſtimationem illibata ſervari.* Neceſſitas obtenditur. At quid erat quæſo quod metui poſſet ab eis qui patriæ atque oppidis tanto tempore fidem ſuam probaverant, partim ipſi obſidiones oppidorum Harlemi Lugduni. Alcmariæ toleraverant? De novo milite calebant querelæ quo de agemus poſt. a. at is certe, hæc cum fierent, dimiſſus iam erat. Tum vero Amſtelodami ea querela locum habere non poterat, vbi alli ipſi militem oppidanum auxerant qui collegas ſuos honoribus pepulerunt, in quibus pulſis nõnulli erant tantæ probitatis ac fidei quantam vnquam tulit Hollandia. Quæ ergo illa neceſſitas; An illud dicent veteres magiſtratus nõ ſatis promptos futuros fuiſſe, vt Dordrechtanæ Synodi decretis & cõſequentibus edictis vim ſuam commodarent; Sed ad hanc neceſſitatem nulla neceſſitas duxerat, cũ vt mutuo ferrent ſe paſtores, potuerit fieri, vtile inſuper & æquũ

fuerit.

fuerit. Hoc quoque multis mirum & exempli gravis viſum eſt, quod poſt generalem illam mutationem aliæ quoque nonnullis in locis extra ordinem factæ ſunt, quodque nuper adeo lecti ſunt magiſtratus extra eos qui ad eam rem erant nominati, cum legum manifeſtiſſimo contemptu.

Cõqueritur nobilitas quod in Hollandia, vbi ab initio belli ad vltima vſque tempora nobiles ad conventum venire non ſolebant niſi à cœtu nobilium vocati, nunc poſt res novatas nonnulli aperte defendere cœperunt, *natalium iure ſibi in conventum veniendi libertatem eſſe, neque ſe vllo colore inde poſſe arceri*: cùm contra in Geldria & Trajectina natione, vbi nobiles venire ad conventum ſolebant proprio ſuo ac gentilitio jure, multi primariarum domuum inde amoti ſint, ſubſtitutique alij, cum tamen mandata præfecturæ Trajectinæ diſerte vetent, *alios nobiles ad conventum vocari quam qui intra annum proximum* (is erat annus CIↃ.IↃ.XC) *vocati fuerant, ſine ſpeciali adſenſu procerum ac nominatim nobilium qui tum vocari ſolebant*. Sed & illud incuſant multi quod in Hollandiæ conventum introducti ſunt extra Hollandiæ fines geniti, cum olim Mariæ Burgundiæ temporibus proceres Hollandiæ Comitem Naſſavium, qui Leccæ & Polanæ toparcha erat, in cõventum admittere recuſaverint, quod ipſi locus natalium obſtaret. Neque minus illud multos offendit, quod tot quæſitores, tot ſcribæ, tot alij quorum fides ac probitas longo tempore explorata eſt, non judicio, nõ vlla probabili ex cauſa, ſed ſola imperij poteſtate tũ in Hollãdia tum alibi loco moti ſunt, atque inter eos nõnulli quibus munus mandatum erat à toparchis, quos toparchas nemo antehac prohibuit vti quorum vellent opera, niſi per iudicij modum aliqui aut munere deijcerentur aut interdicerẽtur muneris functione.

Sane

Sane hac nova neque audita hactenus agendi ratione paſci potuit multorum aviditas honoribus inhiantium: ſimulq; talium i ıventioribus propoſitum ſtipare ſe clientelis quomodo Romanorum aliqui ſecuritatem ſuam quæſivere militibus in aliena prædia deductis. Verum hæc eadem domi forſque ſiniſtris rumoribus differri, ac proinde non famæ tantum, ſed & ſaluti ac tranquillitati reipublicæ periculoſa eſſe, non eſt quod multis demonſtremus. Sed & alia quæ ſuper hac re prudentibus in mentem venire poſſunt conſulto nunc reticebuntur. Tantum omittere non poſſum quin adferam ipſa procerum Federatorum verba in epiſtola qua in Angliam miſſa quarto die Februarij anno CIↃ. IↃ. LXXXVII. de jis quæ tum in republica gerebantur querelas exponunt. *Multi*, inquiunt, *mimi pietatis, tum indigenæ, tum exteri contra leges & æquum provecti ad honores dignitatem ac gratiam per omnes nationes multa legibus & libertati contraria moliti ſunt adverſum cives, ſpretis & in ſuſpicionem adductis nationum atq; oppidorum rectoribus. Quin & hoc perfecerunt, vt poteſtas atq; auctoritas illis decederet, quibus ex iure debebatur, intruſis de plebe aliis qui neutiquam muneribus ſuſtinendis eſſent idonei: qui auſi ſunt & reos facere defenſores juris, libertatis, ac legum, atque eos quorum pro patriæ ſalute ac pace indefeſſum erat ſtudium.*

CAPVT X.

De oppidorum cuſtodiis.

ET ſunt adhuc qui clamitant, quorſum oppidorum cuſtodiæ? id ne vero interrogari? Omni tempore oppidis ſui fuere conducti cuſtodes, modo majore, modo minore numero, quos hoc tempore auxerunt,

runt, ex peculiari decreto procerum Hollandiæ facto frequente conuentu, nimirum quia & neceſſitas auxerat: primum vt templa publica defenderentur contra vim priuatam, ne vbique fieret quod Hagæ factum fuerat, & quantum conjecturis erat aſſequi alibi tranſire, non poterat ſine tumultu graui, & cædis periculo deinde vt tuti eſſent oppidani adverſus expilationem talem ex odio religionis qualis Amſtelodami fuerat conſpecta: præterea vt legum ſervaretur ſanctitas adverſus magiſtratuum vitio-creationem, qualis Veteribus aquis contigerat: Nam hæc exempla ſimulque ſe monum & libellorum vulgi animos turbantium ſumma impunitas juſto metui cauſam dederat.

Obijcitur occurri his malis potuiſſe per militem ordinarium. Sane & militis ordinarij fuiſſe officium in rebus eiuſmodi parere decretis procerum in quaque natione, ac magiſtratus tutari verum eſt, & infra argumẽtis certis probabitur. Sed primũ multis in oppidis, vt Harlemi, Lugduni, Hornæ nullus erat ordinarius miles Tum vero Princeps, cuius quanta ſit apud milites reuerentia nemo neſcit, concitatus in Hollandiæ Proceres ab hominibus privata ſua commoda ſpectantibus, aperte iam dicere cœperat, nolle ſe agere quicquam adverſus eos qui Reformatæ eſſent religionis, quo nomine cum publice tum privatim ſolos appellabat Contraremonſtrantes excluſis Remonſtrantibus: quod & re ipſa confirmabat, cum ſe ipſe ſubduceret Eccleſiaſticis cœtibus quos tanto iam tempore poſt exortas controverſias frequentaverat, ſeque adiungeret gregi templi clauſtralis. Quo vero vſque id procederet, quod negabat Princeps acturum ſe quicquam contra eos qui religionis eſſent Reformatæ, apparuit ex re nata Veteribus aquis. Nam quantumcunque laboratum eſt, vt poſt multa ibi licenter

ſcta vna adhuc militum centuria in oppidum induceretur (quando quæ iam in oppido erat ſufficere ad vim arcendam non videretur quoniam ea inſpectante tanta inſolentia & quidem diu regnaverat) Princeps tamen & alij nonnulli eo perduci nequierunt. Sed & alij centuriones alijs locis agitantes præſidium dixerunt aut voce aut ſcripto mandata ſe accepiſſe à Principe (inconſcijs ſane curatoribus reipublicæ Hollandiæ quibus iuxta Principem inſpectio in miliem data eſt) ne magiſtratibus parerent in negotijs ex religione ortum ducentibus. Federati vero proceres, qui ex fœdere tenebantur procerum Hollandiæ, & magiſtratuum oppidanorum imperium tueri , hæc cum geri conſpicerent, ſermones ſeditioſos audirent, libellos eius argumenti legerent ipſi, tantum abeſt vt vltro ſocijs opem amicam obtulerint, menſe Septembri anni CIↃ. IↃ. CXVII. cum iam Veteribuſaquis multiſque alijs in locis plurima per vim ac ſeditionem acta eſſent, rogati ſerio & ab Hollandiæ Weſtfriſiæque & à Traiectinæ legatis, vt animum ſuum expromerent de tuenda poteſtate procerum per eas nationes, nobiliumque & oppidanorum magiſtratum contra motus vulgi, vt id facerent permoveri non potuerunt impedientibus legatis quibus damnationum, qui extra ordinem miſſi aduenerant. Menſe Novembri iterum non Hollandiæ tantum, & Traiectinæ, ſed & Tranſiſalanæ nomine inſtitutum eſt, ſaltem vt edicta relegerentur ac renovarentur coercendis adverſus rempublicam rectoreſque ſermonibus : ſed conatu irrito : quæ res oſtendunt manifeſte cauſas fuiſſe cur illæ quas diximus cuſtodiæ conſcriberentur. Comprobavit eaſdem ſuo teſtimonio exitus. nam ſimulatque oppida Hollandiæ (non ſine promiſſo poſt id factum cuncta in tranquillo fore) cuſtodias illas dimi e-

miſerant, ſecuta eſt contra leges magiſtratuum mutatio. Sic & in apologo lupi ovibus dicebant canes diſcordiæ cauſam eſſe quibus ablegatis pacem fore.

Doctores in c. quæ ſint regalia: de Feudis.

Ad ius vt veniam, cum natio vnaquæque, vt oſtenſum ſuprà eſt, antiquitus ius ſummũ habuerit imperij in quo & armorum ius comprehenditur, neque vero per fedus id ius ademtum ipſis ſit, ſequitur adhuc ſingulis id ius manere. Prohibet quidem Fedus bellum ſuſcipi niſi de communi conſilio. ſed longe eſt aliud bellum ſuſcipere, aliud ſeſe adverſum vulgi motus tueri. Quanquam enim tenentur ſocijs ad eam rem opem ferre, nemo tamen ea re impeditur ſibi ſuæque ſecuritati proſpicere, quod & alijs in locis eos qui cõmuni federe devinciuntur, facere videmus quoties ita res poſtulat. Cum verò tum cauſæ, tum ius ipſum huius negotij perſpicue admodum declarata ſint in decreto quod menſe Septembri anni CIↃ.IↃ.CXVII. proceres Traiectini fecere, cum à Federatis eſſent moniti, vt cuſtodias paribus cum Hollandia cauſis conſcriptas diſſolverent & ad Federatos tranſmiſere, pretium erit operæ id ipſum huic loco inſerere.

Traiectinæ nationis proceres, viſis & expenſis cum cura quæ in conventu ſuo die Veneris proxime acto à nobilibus claris atque eruditis viris Arnoldo Rantviceno Bemmelio, Cornelio Nicolaida Drilaeo Conſulari Rotterodamenſi, Marco Liclema Niholdio Iuriſconſulto Quæſitore partis Orientalis Stellincuervi, Georgio Apiario Toparcha, Albranſuartiæ, illis ſenatoribus in ſenatu federis, hoc vero ærarij communis curatore, mãdatu procerum Federatorum, Principis Mauritij, & ſenatus dicta fuere, ac die Saturni ſequente perſcripta ac tradita: primum teſtãtur gratiſſima ſibi eſſe magnoq; in pretio haberi quæ nomine conventus Federatorũ Principis ac Senatus ſibi offerũtur. Grates quoq; ſe agere maximas pro officijs q̃ eidem Federati

proceres Princeps ac Senatus anno CIↃ.IↃ.CX *fecerunt ad reſtituendam rempublicam Trajectinam, cum ſpe ac fiducia ſi qua ſimilis ingruit neceſſitas (quam Deus à natione atque vrbe clementer avertat) eoſdem iiſdem officijs non abſtituros. Sed & ſe viciſſim paratos eſſe quoties res tulerit ſociis per vim periclitantibus præſto eſſe, & contra invaſores commodare quicquid ſuæ eſſet opis Sed cum res eiuſmodi multis ſoleant difficultatibus implicari ac tempore opus ſit ad auxilia decernenda & paranda quæ in eam rem ſunt vſus neque vero fieri non poſſit, vt incommoda interveniant quæ effectum impediant: ſicuti in hac terra viſum eſt, quo tempore turbæ ac factiones à Comite Liceſtrio alebantur, interventu proditionis qua oppidum Daventriæ, & caſtellum ad Zutphaniam hoſti tradita ſunt, reſtitutionem reipublicæ per biennium retardatam, quo demum exacto oppreſſi atq; ejecti proceres Traiectini poſt multas miſerias damna & clades tum publicas tum privatas quas alij, & ipſi perſenſerant, Deo aſpirante & iuvantibus ſocijs atq; amicis rem effectam dedere: Rurſum an.* CIↃ.IↃ.CX. *quanquam multum operæ inſumtum eſt, tamen in quartum menſem res traxit antequam deſtituerentur vitio creati magiſtratus, & reſtituerentur quibus leges eum honorem adiudicabant: Imo nato interea bello Brandenburgico res in periculum & incertum adducta fuerat an effici poſſet: Tum vero pravæ molitiones ſæpe per inſidias repentinas procedunt, vt apparuit in ſcelerato cõſilio cædis deſtinatæ in pervigilium Nicolai menſe Decembri dicto anno* CIↃ. IↃ. CX. *Adde iam quod motus tales non ita ſanantur, quin poſt ſe relinquant ſtudia partium quæ in hac natione ne nunc quidem intermortuæ ſunt: Has ob cauſas proceribus Trajectinis viſum in tempore occurrere, ac proſpicere ſaluti ac tranquillitati publicæ ſuæ adverſus vim atq; licentiam eiuſmodi pravorum hominnm, qui nec quieſcere ipſi poſſunt, nec alios pati. Quod genus turbarum ſummo ſuo cum dolore pridem viderunt ac nunc etiam vident alij atq; augeri in oppidis & locis ſociorum atq; amicorum ſuorum, at vero per pœnas*

iuſtas

iuſtas aut alio modo medicinam ei malo adferri id vero non vident. Quæ ſola ratio præter alias in epiſtola ſcripta quinto huius menſis die comprehenſas ſatis fuit, cur maluerint ipſi vti iure imperij quod intra ſuos fines ſibi competit, ac legitimis modis incendium ac ruinam talem prævenire, quam reſuſcitata atq; adulta peſte ſocios (qui quod dolendum eſt ſinguli ſatis domi habent quod agant curentq;) denuo ad opem ac remedia ſollicitare, & ad labores ſumptuſq; huius nationis ergo ſuſtinendos impellere. Ius quippe illud imperij poſt abdicatum Regis Hiſpaniæ principatū ſemper à ſe ſervatum vſurpatumq; Cumq; pactiones omnes leges atq; mandata ab ipſis quoque Fœderatis proceribus ad eam normam compoſita ſint, neq; vero vlla nationum, quantum ipſi credunt, ea de re conſulta de iure illo imperij quicquam ſit deceſſura, certum habent proceres Traiectini nemini fas eſſe quicquam adverſum id ius attentare: ac nominatim adverſus hanc conſcriptionem cuſtodiæ ad rempublicam & eius tranquillitatem tuendam, quod vnum illa eſpicit citra noxam aut fraudem cuiuſquam. Id vero facere proceribus nationis cuiuſq; quoties id ex vſu iudicant liberum eſt ſemperque fuit. Fecerunt id antehac nationum proceres & nunc quoq; faciunt ſuo arbitratu: neq; Federati proceres nationum proceribus ea in re vnquam impedimento fuêre, quin ex capite primo federis (cui fundamento ipſorum conventus innitur) tenentur ipſi nationum ſingularum proceribus oppidis atq; membris adeſſe ope conſilio, vitam quoq; & fortunas impendere, vt mores actiua ipſorum pertinentia ad vim ſummam imperij, cuius pars præcipua eſt ſecuritatis publicæ tutela, defendant atq; protegant.

Proinde impedimentum adverſus hanc rem, pugnaturum omnino eſſet cum illa iurata pactione. Quod vt faciant legati nationum ad conventum federis nullam accipere potuerunt legitimam poteſtatem, cum relatione ad nationes ſingulas factâ aut perſcriptis conſultandi capitibus ea de re deliberatum nunquam ſit. Et ſi ea de re deliberare placeat, quod tamen omnino

inconſultum & vtilitati publicæ adverſum ab harum rerum gnaris iudicabitur, in conventibus nationum ſingularum, ad quarum conſultationem res tanti momenti pertinent, perſpicue demonſtraretur à ſocijs citra controverſiam ſpectare hoc ad evertendam nationis cuiusq; poteſtatem, libertatem, & pacem internam, ac proinde ad commune exitium. Princeps Mauritius, vt qui præfectus eſt Trajectinæ, tali impedimento quale diximus aſſentiri nec velle putandus eſt, nec jure poſſe, quandoquidem fide data voce ac manu promiſit ex præſcripto mandatorum quæ ipſi data ſunt, legibus ac decretis tam ſuper religione quam ſuper rebus alijs, quæ jam facta eſſent, aut poſt hac fierent à Traiectinæ proceribus, ſe vim daturum & vt detur effecturum: iuſſibus quoq; & imperatis eorũ pariturũ, facturumq; vt pareatur. Neq; magis Senatus conſentienter poteſtatis ſuæ mandatis aſſentiri tali negotio poſſet cum eorum mandatorum peculiari capite caveatur neq; proceres Federatos, neq; ſingularum nationum proceres inſtitutione eius Senatus abdicaſſe imperium, ſed ſibi excepiſſe in rebus omnibus quæ mandatorum ambitu diſerte non includerentur: imo & ſalvum ſibi eſſe voluiſſe ius, quoties ſuæ nationis oppidorum membrorumq; res id exigerent, eadem illa exequi quæ ſenatui mandabantur. Iam vero illud manifeſtiſſimum eſt, res vobis, oppidorum, terræq; Traiectinæ nulli quam ipſorum proceribus eſſe notiora, neq; ab aliis certius poſſe dijudicari: ſatis quoq; ſollicitos eſſe ipſos vt ſe eximant oneribus non plane neceſſariis. Sed quia modo ſermonibus ac libellis multa in ipſorum regimen ſpargi audiebantur, modo jus ipſorum ac poteſtas aliis transſcribebantur, tum vero nec deerant qui dicerent ac ſcriberent vtcumque ipſi ſuæ ſecuritati conſultum putarent brevi longe alium futurum rebus habitum, præter alias maioris etiam momenti rationes, hæc omnia in cauſa fuerunt cur cuſtodiæ decernerentur, & rite conſcriberentur. Neq; vero exiſtimant ipſi cauſas vllas eſſe idoneas, cur ordinarius miles in vrbe præſidium agitans ægre id ferat, vt qui ipſe ex ſacramenti lege teneatur, quamdiu in vrbe aut

be aut oppidis aut agro Traiectino agit, proceribus Traiectinis, & eorum imperatis obſequi. Mirum vero quod nunc adverſus Traiectinos magis in crimen vocetur ſacramenti diverſitas, quam adverſum alios apud quos ipſe ordinarius miles qui in communes Federatorum rationes venit, mandatis peculiaribus ac ſacramento peculiari adſtringitur.

Neque vero hoc modo perturbabuntur rationes onerum bellicorum, cum mens ſit procerum Traiectinorum, ſupra has cuſtodias, ad alendum militem communem quæ promiſſa ſunt tributa non minus quam cæteræ nationes inferre. Quare confidunt Traiectini proceres, neq; primores Federatos, neq; Principem Mauritium, neq; Senatum quicquam agere velle quod Traiectinorum iuri, imperio ac libertati detrimentum adferat: ſed potius paratos eoſdem Traiectinis opem ferre quam Federis pactio exigat.

Rurſum certo ſeſe illud affirmare proceribus Federatis, Principi ac Senatui, à proceribus Traiectinis nihil ipſis exſpectandum, niſi quod ab optimis ſociis optari ac deſiderari poſſet: prout ab initio oſtenſum ab ipſis ſit, & in qua fide decretum ſit ipſis perpetuo perſiſtere, procul à propoſito qui quam agendi quo ius alterius violetur aut deterius fiat. Rogari vero legatos vt hæc omnia proceribus Federatis Principi ac Senatui benigne renuntient, & cum amica ſalute proceres Traiectinos ipſorum amicitiæ commendent. Actum Traiecti xvii. Septembris anni CIƆ.IƆ.CXVII. *Subſcriptum: iuſſu procerum. Æg Ledenbergius.*

Caput illud è mandatis Senatui præſcriptis cuius in hoc decreto mentio eſt, ſic habet: *Præterea ad ſervandum ius Belgicogermanicarum nationum vniverſarum ac ſingularum declarant Federati proceres ſe hac Senatus inſtitutione nolle abdicatum ius quo poſſint aut ipſi vniverſi aut ſeorſim nationis cuiuſq; primores q̃tum ad ſe attinet, vbi neceſſitas aut vſus exegerit, imperare bono publico iis de reb. quæ Senatus poteſtati p̃mittuntur, & imperata ad effectũ perducere, regendo*

negotia bellica qua terra, qua mari quaque indè pendent, cenſ-
ſum agendo, diſciplinam militarem conſervando, puniendo, de-
licta, laijſque modis. Declarant inſuper res omnes ad civile re-
gimen aut iudicia nationum oppidorumque pertinentes neque
diſerte Senatui attributas manere debere penes Federatos proce-
res, primores cuiuſque nationis, magiſtratus oppidorum, & a-
lios rectores legitimos intra ſua iuriſdictionis fines. Notan-
dum vero eſt hæc mandata conſulto ita concepta eſſe
vitando certamini quod Liceſtricæ præfecturæ tem-
poribus inter Senatum nationeſque inciderat. Si ergo
nationes ſingulæ aliquam etiam rerum belli curam
ſibi receperunt quis color efficiet, vt credamus abdi-
catum ab ijs ius ſe tuendi adverſum ſeditiones vimque
aliam; Ipſi Federati proceres, Princeps & Senatus illo
ipſo anno CIↃ.IↃ.CXVII idem quod nos cenſuerunt.
Nam in reſponſo Federatorum ad illud quod recita-
vimus decretum Traiectinum, quod quidem reſpon-
ſum à Principe & Senatu præformatum erat, nationi-
bus ſingulis de eo iure nulla movetur controverſia.
Vrgetis præcipue (aiunt Federati ad Traiectinos) *ſum-*
mum imperium quod vobis inter fines veſtros competat: eoque
multum diſſeritis de iure a poteſtate Federatorum, Principis ac
Senatus. Regatos vos volumus expendere non id quæri: quem-
admodum neque legati noſtri mandatum habuerunt hoc de re
diſputandi, vt nec feciſſe eos confidimus. Hoc ergo vnum quæri-
tur, an quod licet (en verba ſatis expreſſa) *id rectè & vtili-*
ter fieri ſemper poſſit: Deinde in fine huius reſponſi or-
antur Trajectini novas cuſtodias dimittere: *incolumi-*
tamen iure ſuo & ſine vlla eius fraude aut detrimento. Qui eo
tempore in conventu Federatorum fuere (mihi tum
inter cæteros honos obitgit in eo cætu pro Hollandia
loquendi) meminiſſe poſſunt inter legatos nationum
ex occaſione ſermonum quorundam diſſeri cœpiſſe
an contra fedus eſſet quod nationis cuiuſque proce-
res

res ſecuritati ſuæ etiam armis proſpicerent, & ab omnibus iudicatum non eſſe, dum non eo minus promitterentur, ac perſolverentur tributa ad communē nationum tutelā neceſſaria. Iam vero & Hollandiæ, & Trajectinæ proceres, tum in promittendis, quæ Princeps & Senatus poſtulabant, tum in eiſdem præſtandis officio ſuo functi erant præter cæteros, & in vtroque de alijs perpetuo erant conqueſti. Tum vero legati nationum, & ij qui in conventum Hollandiæ venerant, ſimiliter poſſunt meminiſſe, quod cum Hollandi ex ſuo conventu magno numero menſe Iunio anni CIↃ.IↃ CXVIII. in conventum Federatorum veniſſent. Hollandorum omnium ea erat ſententia nullum Federatis proceribus ius eſſe impediendi quominus Hollandiæ proceres, & eius nationis partes ſecuritati ſuæ proſpicerent quomodo neceſſarium iudicarent. Erat quidem inter Hollandiæ partes aliquid cōtroverſiæ ſuper tolerandis ſumptibus cuſtodiarum; ſed ea controverſia facile tranſactione aut compromiſſo finiri poterat. neq; vero ad juris pertinebat quęſtionem quæ hoc loco à nobis tractatur. Quod vero dicitur laboratum, vt cuſtodiæ iſtæ ſumptibus Federatorum haberentur, falſum omnino eſt. Anno quidem CIↃ.IↃ.CXVI. inter Hollandos conſultorū fuit de milite ſubſidiario conducendo; ſed tum ſpes erat id ipſum cæteris nationibus placiturum, ac proinde dilectum illum, vt ſæpe olim, fieri poſſe communiret concordi decreto atq; impenſa. At vero cum poſtea conſcriptæ eſſent cuſtodiæ peculiari Hollandiæ ac Trajectinæ decreto, nunquam tentatum fuit eas aſcribere oneribus Federatorum: quin contra proceres vtriuſq; iam dictæ nationis teſtati ſunt, ſuo dilectu nolle ſe augere Federis impendia, ſed non eo minus ſe juxta nationes cæteras implere velle quod ad ſuſtinenda belli

f. conſultum

onera

onera condixiſſent: quemadmodum videre eſt in recitato iam reſponſo Traject-norum: & ab Hollandiæ legatis ſæpe aliarum nationum legatis ſignificatum eſt.

Quod nonnulli abſurdum exiſtimant iiſdem in locis milites eſſe diverſi ſacramenti, & diverſis imperijs parentes ex ignorantia moris ac reipublicæ noſtræ proficiſcitur. Nam cum rectores nationis cuiuſque & partium eius in verba adacti ſint eius nationis, nationes autem fœdere adſtrictæ inter ſe ipſique millites Fœderis teneantur proceribus cuiuſque nationis & magiſtratibus obſequi, vt poſtea docebimus ſequitur inter iuſiurandum quod Federatis, & id quod nationis cuiuſque primoribus ac magiſtratibus dicitur nihil eſſe pugnæ. Contrà vidimus etiam alijs nationibus ſæpe commodatam operam eorum quos ad ſui tutelam alia natio aut oppidani magiſtratus conſcri, ſerant. Par ratio armatorum municipum qui ſolis magiſtratibus oppidi ſui iureiurando tenentur, vnde nihil vnquam incommodi exortum eſt: imo ſæpe viciniâ vicinarum nationum municipibus ſublevati adiutique ſunt. Neque aliud diſcrimen inter armatos municipes & oppidorum cuſtodias, hanc cauſam quod attinet, quam quod municipes gratis arma ferunt, cuſtodiæ autem mercede conductæ ſunt in ſupplementum ac levamen municipum.

Non nationes tantum iure ſummi imperij, ſed & oppida iure naturalis tutelæ tam ante hoc bellum quam poſt id exortum vſa miniſterio armatorum hominũ, & vtẽdi ius habuiſſe, annales & acta nos docent, reſque ipſa in recenti multorum memoria eſt. Nam Comitum tempore ſolebant oppida Comitibus præſto eſſe certo armatorum numero quos impenſis ſuis alebant. In actis oppidi Lugdunenſis exſtat teſtatum

anno

anno cIↃ.cccc.LxxxvIII. conſcriptos ab oppidi ordine cuſtodes, vigintiquinque ſub ductu quæſitoris, & ſub ductu cuiuſque conſulis vicenos, quorum opera Conſules oppidum, & oppidanos tutarentur portaſque cluderent & recluderent Anno cIↃ.IↃ.Lxvi. Princeps Wilhelmus Arauſionenſis, vt motus omnis intra Antuerpiam arceretur, magno eius oppidi conſilio auctor fuit, vt mille ducentos milites ſuo ære cōſcriberent: quod tandē vrgente ſæpius Principe factū eſt: atq; horum cuſtodum mētio eſt in pactis ſuper religione Antuerpiæ factis ſecundo die Septembris anni cIↃ.IↃ. Lxvi. & alijs pactis quæ facta ſunt quinto die Martij ann. cIↃ.IↃ Lxvii. Sic & rectores oppidi Amſtelodami an. cIↃ.IↃ.Lxvii. milites quadringentos in ſuū miniſterium aſſumſere: quod cum ab ipſis primū ſuæ poteſtatis jure factum eſſet, à Principe Wilhelmo probatum eſt poſtea, vt apparet in conſilio eius quod datum eſt xxvi. Martij anni eiuſdem. Etiam ab vrbe Trajecto, & clero conſcripti ſunt octingenti primum, deinde plures numero milites, vt cognoſcere eſt ex defenſione tum Cleri, tum procerum Trajectinorum in commune: qui milites nihil aliud quam vrbis tutelam juraverant, vt ibidem videre eſt: neque vero illo tam ſævo atque acerbo tempore id vrbis rectoribus crimini datum eſt, quaſi adverſum ius ſummæ poteſtatis quicquam feciſſent. Id quidem didici colloquio cum Amſtelodamenſibus habito, Principem Wilhelmum cum probare non poſſet, vt qui tum oppido præerant, ipſique multis de cauſis inviſi & ſuſpecti erant, militem haberent ipſis parentem, & ſacramento addictum, inter cætera dixiſſe contrarium hoc mandatis quæ ipſi, vt Regis Vicario, & iudicum Hollandiæ conſeſſui eſſent data. Sed nec minus verum eſt ex

adverſo

adverſo dictum ab Amſtelodamenſibus ſemper fuiſſe ſibi in oppidi miniſterio ad id tempus milites ſexcentos, neque verò Vicarios Hiſpanicarum partium, Cõitem Boſſuium puta, Comitam Rochium, & Toparcham Hiergium quicquam imperij ſibi arrogaſſe in eos milites qui in duas centurias partiti erant. Verum & hoc eſt inſuper, poſtquam id oppidum à probatæ fidei magiſtratibus regi cœpit, non tantum in eorum miniſterio fuiſſe cuſtodias oppidi ſed eaſdem relatas in onera communia fœderis, quomodo, & cuſtodias oppidorum Dorderchti & Gorinchemi. Etiam oppida Hollandiæ ad Septentriones ſita cuſtodes plures aut pauciores partim habuere, partim quaſi haberent Hollandiæ imputarunt, eo quod Federatorum vniverſitas id oneris abnueret agnoſcere. Hoc ipſo de quo nunc diſputatio eſt tempore Amſtelodamenſes ſuorum numerum qui ad quadringentos erat, auxerant ad ſexcentos inconſultis federatis proceribus, ſed re duntaxat denuntiata reipublicæ Hollandicæ curatoribus qui dixerunt liberum eſſe, oppidis id facere ſuo arbitratu dum ſuo ſumtu id facerent. Anno cIↃ.IↃ.LXXXVII, rectores oppidi Lugduni ſupra vigintiquinque cuſtodes quos habebant antea centum alios ſuo ſtipendio conduxere, idque ipſum vt factum ad tutelam oppidi vicinorumqum oppidorum & agri proceribus Hollandiæ (non proceribus Federatis) ſignificarunt, dictitantes eius militis impendia à corpore Hollandiæ agnoſcenda. Eiuſdem oppidi Magiſtratus anno cIↃ.IↃ.CI. conceperunt atque ediderunt leges impoſitas militi ſuo peculiari, quarum primum caput ſic habet: *Cum neceſſarium ſit iudicatum militem certo numero in oppidi Lugdunenſis privato miniſterio haberi.* Forma autem Sacramenti ſic habet: *Pollicemur aciuramus nos probe modeſteq́; victuros ex præſcripto legum quæ iam nobis.*

nobis prælecta ſunt, aut in futurum prælegentur ad diſciplinam militarem pertinentes, ac cætera omnia nos facturos quæ boni ducis, militiſq; officium eſt facere. Qui alijs oppidis præfuerunt itidem norũt in ijs oppidis cuſtodias fuiſſe, quarum intenſus aut remiſſus ſit numerus conſilij publici arbitratu. Magiſtratus Roterodamenſes mihi teſtàti ſunt, fuiſſe ſibi ſupra annos viginti, triginta & amplius militum centuriam ſub centurionis imperio: qui & vexillo vſi ſemper eſſent quod in baſilica pendere vidi: interdum autem pleni numeri fuiſſe centuriam, interdum minutam ad ſexaginta, interdum vltra excreviſſe: & cum per incuriam dilapſa eſſet, reſtitutam vigori ſuo ac diſciplinæ: eaq; omnia eveniſſe ſine cujuſquam querela.

Iudicent nunc omnes vtri res novarint, tectores ne nationum ſingularum & oppidorũ qui juri antiquo inſtiterunt: an illi potius qui non modo nationibus & oppidis ea in re impedimento fuêre, ſed etiam pro crimine duxerũt, quod ſomniare non potuerint quas ipſi rerum potiti leges eſſent conditurì.

Manifeſtum iudicium attentatæ in rempublicam mutationis & hoc eſt, quod edictum conceptum à Federatis proceribus de dimittendis cuſtodijs, in Hollàndia, imo in ipſo Hollandiæ palatio, publicatũ proſcriptumque eſt cum ad ipſos Hollandiæ primores miſſum non eſſet. Ipſi noſtri olim Principes ſolebant edicta ſua non directe inde vbi agerent mittere publicanda, ſed ea mittere ad judices nationibus impoſitos, vt ſiquid eſſet adverſum juri nationum de eo docerentur, ſin minus, tum publicatio accedente eorum judicum auctoritate per pittacium teſtata recte atque ordine procederet.

CAPVT

CAPVT XI.

De ſacramento ducum & militum qui continentur in Notitia militari Federatorum.

CVm militum vſus ſit duplex, tum vt vim externam à finibus propulſent, tum vt intus adſint magiſtratibus & eorum civilibus imperijs vt pareatur efficiant, apud nos vero rei militaris cura delata ſit communitati Federatorum (non ſine cautione tamen aliqua, vt oſtendunt mandata ſenatus modo allegata) cæterum civile regimen earum quæ in federe ſunt nationum, manſerit penes proceres quidem cuiuſque ſummo loco, deinceps vero penes oppidorum ac locorum magiſtratus, conſequens eſt geminam apud nos eſſe militum obligationem, alteram ratione ſui muneris cuius reſpectu ſubijciuntur vniverſitati Federatæ, alteram territorij ratione in quo degunt: ſicut jure proditum eſt poſſe eundem hominem duabus juriſdictionibus ſubeſſe, alteri ex munere quo fungitur, alteri ex domicilij ſui loco. Diſtinctæ obligationes iſtæ etiam peculiaribus Sacramentis diſcerni ſolebant, vt videre eſt in ſeptimo capite Federis Trajectini, quod ſic habet: *Hoc ſenſu tamen, vt centuriones ac milites præter commune ſacramentum etiam peculiare ſacramentum dicant nationi, vrbi, oppidove vbi moraturi ſunt.*

Cum vero poſt hæc tempora Comes Liceſtrius, vt Præfectus vniverſalis negotia omnia ita ad vniverſitatem federis traheret, vt nationes ſingulæ id ad ſuam iniuriam pertinere cenſerent, ipſi Federati proceres die triceſimo Auguſti menſis anno LXXXVI I. poſtularunt:

tunt : *Vt omnes nationum ſingularum præfecti, duces maiores minoreſque cæterique milites ſeu cum imperio eſſent, ſeu gregarij ſacramento adigerentur fidem & obedientiam præſtare nationibus in commune, Comiti Liceſtrio, vt vniuerſali præfecto, tum vero nationibus ſingulis oppidis ac partibus vbi opera ipſorum futura eſſet vſui.* Cui poſtulato à Comite Liceſtrio reſponſum eſt : *non rectum ſibi videri, vt ſacramentum præſtetur nationi alicui, aut oppido, eorumve præfectis aut vicarijs : quod ea res non eſſet & in periculum parte s, ipſaque ſacramentorum diuerſitas turbis, & comtemtus cauſas eſſet datura. placere tamen, vt milites præſidio venientes in oppida ſupra ſacramentum quo ſibi Comiti & nationum vniverſitati obſtricti eſſent, iurent ea oppida ac loca ſerectè cuſtodituros in fide procerum Federatorum, & præfecti vniverſalis, neque ſe quicquam tentaturos eis locis noxium.*

Quod reſponſum cum ipſo poſtulato ſi diligenter conferatur, intellectu facile eſt Comitis Liceſtij eã fuiſſe ſententiam, vt neque nationibus ſingulis, neque oppidis quicquam iuris in milites tributum vellet, etiam in negotijs civilis imperij, niſi quod Federatorum vniverſitati iubeſſet, ipſorum autem procerum Federatorum contrariam, ſuper hac re fuiſſe ſententiam.

At verò nationum ſingularum primores, in propoſito perſtiterunt, vt videre eſt in edicto procerum Hollandiæ quod vulgatum eſt die decimo ſexto Octobris anni CIↃ.IↃ.L[illegible] vbi aiunt: *Cum viderent errationem ſubortam ſuper ſacramento, poſtulare ſe, vt ex pactorum præſcripto milites fidem ſuam iureiurando addicerent vniverſitati nationum, & Comiti Liceſtrio, vt præfecto vniverſali: item nationibus ſingulis oppidis ac partibus vbi vſus eſſet ipſorum opera, vbive præſidium agitarent.*

Duas res inſuper notari convenit, quas nationum ſingularum proceres defenderunt, & in vſum perduxerunt, quo magis iuri ſuo caverẽt adverſus omnes in con-

contrarium au[illegible]us: prius eſt, quod diſtributionem militis in præſidia ita voluerunt eſſe penes Fœderatorum vniverſitatem, & præfectum vniverſalem, vt tamen peragi ea non poſſet niſi per præfectos peculiares conſcijs proceribus nationis, aut in ea reipublicæ curatoribus. Per præfectos peculiares diſponi præſidia debere proceres tum Federati, tum Hollandiæ aſſerunt in vtroque illo libello cuius verba citavimus. Ipſos autem peculiares præfectos ea in re nihil facere potuiſſe niſi de conſilio procerum nationis, aut in ea natione reipublicæ curatorum apertiſſimum fiet ex decreto quod iam recitabitur.

Alterum vero quo nationes ſingulæ ad iuris ſui munimentum vſæ ſunt, eſt partitio militis in diverſas fœderis nationes. Voluerũt enim certo numero milites præfecto cuiuſq; nationis tãquam militum magiſtro ſuppoſitos à proceribus eius nationis petere pittaciũ, cuius præſcripto ex peculiari nationis ærario ſtipendium acciperent, non autem pittacio communi Federatorum aut ex eorum ærario, vt milites, qui plerunque ſtipendij datores reſpiciunt, hoc quoque vinculo nationum ſingularum proceribus validius adſtringerentur. mens enim hæc erat, vt quantum eius fieri poſſet intra nationis cuiuſque fines illi locarentur, qui indidem ſtipendium acciperent.

Quod dictum iam eſt de o[illegible]ne & ſacramento duplici, de diſponendis præſidijs ex conſilio procerum nationis cuiuſque aut in ea reipublicæ curatorum, de diſpartiendis etiam copijs, inter cætera docetur decreto quod Hollandiæ proceres cum Zelandiæ legatis fecerunt an. CIↃ. IↃ. LXXXVII. die ſexto Febr. quod quidem tale eſt.

Proceres Hollandiæ cum Weſtfriſia ſimulq; procerum Zelandiæ legati, accuratè expenſo præſente reipublica ſtatu, atq; ijs quæ

iis quæ ad eius ſalutem, & peculiaris præfecturæ per dictas nationes adminiſtrationem facto opus eſt, bene conſultato negotio, ita decreverunt. Quando antiquitus, etiam Imperatoris Caroli temporibus, præfecto ac magiſtro militum Hollandiæ, Zelandiæ ac Friſiæ hæc cura incubuit, vt oppida ac caſtella Hollandiæ, Zelandiæ & Friſiæ tuta ac defendi idonea haberentur: inter capita verò mandatorum quæ data ſunt ſuper pactionibus, cum Angliæ Regina ineundis de offerendo ipſi principatu, diſertè cautum exſtat, vt penes nationis cuiuſque præfectos vnà cum eius nationis proceribus reive publicæ in ea curatoribus maneat cura oppidis ac caſtellis quæ inibi eſſent conſulendi per fida præſidia: Principi vero Mauritio iam ante Comitis Liceſtrij huc adventum à procerib. Hollandiæ cum Veſtfriſia, ac Zelandiæ delata ſit præfectura, magiſteriumq; militum per Hollandiam, Zelandiam ac Friſiam, prout habent eius poteſtatis codicilli ac mandata: quæ poteſtatis delatio, vt vim plenam habeat Comes Liceſtrius pati tenetur: vtetur proinde Princeps Mauritius, iure ſibi conceſſo iuxta dictos codicillos ac mandata: Comes vero Hohenloius retinebit honorem vicarij per Hollandiam, Zelandiam ac Friſiam: Curam vero belli per Hollandiam ac Zelandiam, & militis in præſidia diſtributionem, idem Princeps Mauritius adminiſtrabit de conſilio procerum ibidem, aut reipublicæ curatorum. Præfecti vero militares, tribuni, ductores, centuriones qui per oppida ac caſtella Hollandiæ, Zelandiæ & Friſiæ in præſidium miſſi ſunt, aut mittentur, ac nominati tribuni & præfecti qui adhuc conſtituendi ſunt in partibus Hollandiæ Septentrionalibus, & in Zelandia à Principe Mauritio accipient codicillos ſui muneris ipſiſq; proceribus Hollandiæ & Zelandiæ ac Principi Mauritio ſacramentum dicent fidei atq; obedientiæ atq; id quam poterit primum per Hollandiam & Zelandiam effectum dabitur, diſcingenturq; ſi qui nec parentes erunt. Mutabuntur, augebuntur, minuentur præſidia per oppida, & caſtella Hollandiæ, Zelandiæ & Friſiæ (exceptis oppidis, & caſtellis quæ Regina Angliæ acceperit pi-

gnori) imperio Principis Mauritij aut Comitis Hohenloi, vt vicarij: Neque verò per agros Hollandiæ, Zelandiæ ac Friſiæ metari aut tranſire eque pedeſce poterunt, niſi ex pittacio dato à Principe aut vicario eius de conſilio procerum nationis reive publicæ curatorum. Ac proinde quicquid in poſterum Comes Liceſtrius, vt præfectus vniverſalis Federatarum nationum, aut Senatus de cuſtodiendis oppidis ac caſtellis Hollandiæ, Zelandiæ ac Friſiæ, de mutandis præſidiis, de metatura aut tranſitu per Hollandiam, Zelandiam ac Friſiam agendum cenſebunt, id Principi Mauritio ſignificabunt, vt per ipſum de conſilio procerum nationis reive publicæ curatorum effectum detur. Ad præfecturæ verò huius adminiſtrationem, tutelamque terrarum ac finium illico magiſterio militum Principis Mauritij ſupponentur octuaginta militum centuriæ aut tanto amplius quantum neceſſitas exiget. Petunt vero proceres Hollandiæ cum Weſtfriſia, & procerum Zelandiæ legati, vt hæc mandata ſinguli ad ſecuritatem ac tutelam earum nationum recipiant, & vt alij ſequantur, efficiant, Ipſi verò proceres ſimul ac ſeorſim, tum vero partes, oppida atque habitatores eorum Principi Mauritio ad Comiti Hohenloio hac in re opem atque auxilium ferent, quoties aut interpellabuntur, aut res poſtulabit. Ita perrogatum decretumque eſt à proceribus Hollandiæ, & à procerum Zelandiæ legatis ſecundum poteſtatem ipſis datam. Atque in eius rei teſtimonium nomine procerum Hollandiæ cum Weſtfriſia Scriba eorum publicus, nomine vero procerum Zelandiæ legati decreto huic ſubſcripsêre ſexto Februarij die anno CIↃ.IↃ.LXXVII. Subſcriptum erat, mandatu procerum Hollandiæ C. Rechterius B. Roeſius. Adrianus Nopperus: Caſpar Vosbergius.

Poſt abitum Comitis Liceſtrij nemo creatus eſt præfectus vniverſalis, cuius rei ignorantia multos fefellit: ſed Princeps Mauritius à proceribus Geldriæ, Hollandiæ & Weſtfriſiæ, Zelandiæ, Trajectinæ & Tranſiſalanæ factus eſt earum nationum præfectus:

at Comes Wilhelmus N. ſſavius à proceribus Ciſlavicanis, & Translavicanis præfecturæ poteſtatem accepti. Sacramentum quod Princeps Mauritus, vt Hollandiæ præfectus, præſtitit, tale eſt.

Polliceor ac iuro me proceribus Federata Belgi vgermania, qui in fœdere & tutela Reformata religionis perſtituri ſunt, nominatim vero nobilitati majoris ac minoris gradus, & rectoribus oppidorum Hollandia & Veſtfriſia, qui earundem nationum ordines referunt, fidelem atque obſequentum futurum: Legibus atque imperatis in commune quidem Federatorum procerum, & ſenatus qui ad regimen commune inſtitutus eſt, aut poſtmodum inſtituetur, peculiariter vero procerum Hollandia pariturum, effecturumque vt à præfectis militaribus accenturionibus & alijs noſtro imperio ſuppoſitis pareatur.

Qua occaſione Reformatæ religionis hic facta ſit mentio, & quomodo eius interpretatio ſit penes natiodis cuiuſque proceres antea attigimus. Ceterum paret hinc ipſum quoque Hollandiæ præfectum duplici teneri obligatione, altera Federatis proceribus, vt ius pareat in rebus communis regiminis (id eſt belli adminiſtratione ex federis præſcripto) altera vero Hollandiæ proceribus, nobilibus, & rectoribus oppidorum, vt ipſis fidem ac obedientiam præſtet, & eorum leges ac decreta peculiariter ſequatur efficiatque vt ſequantur alij: vnde manifeſtum eſt proceres Hollandiæ hic non ſpectari qua pars ſunt conventus Federatorum (nam eo ſenſu peculiariter eos nominari nihil attinebat, imò inutile ac noxium fuerat) ſed vt qui extra vniverſitatem Federatorum ius habent proprium iubendi atque imperandi in negotiis ſuæ nationis.

In mandatis quæ eidem Principi Mauritio data ſunt, vt præfecto & magiſtro militũ Hollandiæ, præcipitur ei, *vt cuſtodiat, tueatur ac promoveat iura publica poteſtatis,*

leges ac ſalutem eius nationis, poſt quæ ſequitur, *vſus quoque Chriſtianæ religionis*, cum nulla alia notione ſtrictiore. De præſidiis autem caput tale eſt.

Præfectus cum reipublicæ curatoribus diſpiciet de præſidiis, ſecuritate, ac tutela terrarum, oppidorum, caſtellorum, portuū, amnium, aquarumque eius.

Cui convenit caput xxxi. mandatorum quæ proceres Hollandiæ & Weſtfriſiæ reipublicæ curatoribus dedere iubens, *curent diligenter, vt præſidia ſæpe mutentur, neque minus tertio quoque menſe.* Friſij vt intelligo proceres in hunc vſque diem ſollicite caverunt nequa ibi præſidia mutentur niſi de conſilio curatorum reipublicæ qui apud ipſos ſunt. In Zelandia idem antehac & jus eſſe creditum & factitatum eſt.

Quod militum ſacramentum attinet tum quo Federatorum communitati, tum quo ſingularum nationum proceribus magiſtratibuſque devincitur, ex Federe Trajectino, vt ex contentione cum Comite Liceſtrio apparet, antiquitus duplex jusjurandum ab ipſis exactum. Poſtea videtur in Federatorum conventu inſtituta formula jurisjurandi quæ vtramque obligationem pariter complecteretur, addita & mentione eorum qui ſtipendia præbent. Verba hæc ſunt.

Promittimus ac juramus nos proceribus Federatis Belgiogermaniæ qui in Federe ac defenſione Reformatæ religionis perſtabunt, & nominatim nobilitati maioris ac minoris gradus, & rectoribus oppidorum Comitatus, & nationis Hollandiæ ac Weſtfriſiæ, qui referunt eius nationis ordines, ſed & proceribus nationum apud quas noſtri vſus erit, rectoribusque oppidorum tam intra quam extra Hollandiam & Weſtfriſiam, vbicunque præſidium agitaturi ſumus, fidos & parentes fore: iiſdem ſub ductu Principis Mauritij, præfecti eiuſdem nationis nos probe ac ſtrenue militaturos: ſed & reverentiam atque obſequium, vt par eſt præbituros nos tum federatis, tum nationis

cuiuſ-

cuiuſq; proceribus, atq; aliis nationum ſingularum apud quas præſidium agitabimus aut operam noſtram nauabimus præfe- ctis, aliiſque ductoribus qui nobis præpoſiti ſunt, aut præponen- tur in his quæ nobis imperaturi ſunt pro tempore quo apud eaſ- dem nationes, & in earum oppidis vſus noſtri erit.

Hac ſub lege vſurpari cœpit, vt codicilli poteſtatis ductoribus dentur à Federato conventu. quod tamen proceres Friſiæ Ciſlavicanæ noluerunt locum habere in centurijs ſuæ partitionis.

Sed quanquam poſtrema hæc formula omnes obligationes ſatis in ſe complecti videbatur nunquam tamen aut nationum ſingularum proceres, aut oppidarum magiſtratus ius abdicarunt centurias apud ſe morantes adigendi peculiari ſacramento ad ſui obſequium.

Inter cæteros rectores oppidi Goudani à belli initio ab inducias vſque, & poſteas factas, huic mori ac iuri inſtiterunt, vt diſcere eſt ex hac formula antiqua, quæ adhuc anno ↀ. ꟾↄ. cxv. vſu erat, ac proinde ab optione Altirivij ibidem præſidium agentis iurata eſt.

SACRAMENTVM CENTVRIONVM QVI CVM SVIS CENturijs Goudam veniunt præſidium acturi.

I.

PRomittet per ſacramenti fidem centurio, ſe cum militibus ſuis huius oppidi magiſtratui fidelem, ac parentem fore.

II.

Habiturum ſe modeſte ac ſub diſciplina militem: ac proinde effecturum, vt poſt ſignum nocturnæ quieti datum omnes ſe intra tecta contineant, cum pœna in contumaces.

III.

Neq; ſe, neq; milites ingeſturos ſe negotiis ad oppidum, municipes, & habitatores pertinentibus.

IV.

Si quid ad notitiam ipſius pervenerit quod oppido, aut magiſtratibus damno eſſe poſſit, ſe id illico ad magiſtratuum notitiam perlaturum, vt ij conſtituant quod ex vſu erit.

V.

Centurio, militeſq; alij tum promoti tum gregarij ſibi domicilium quærent, contenti domaria ad eam rem deſtinatio: ita vt magiſtratibus & aliave de cauſa negotium non faceſſant, neq; hoſpitibus iniurij ſint.

VI.

Neq; ſe neq; milites magiſtratibus aut municipibus graues fore ſtipendiorum ergo, ſed ea petituros ab his quibus merent.

VII.

Curaturum ſe vt milites agro abſtineant, ne ibi populabundi agant; contra ſi fiat animadverſurum ni faciat, ipſos magiſtratus animadverſuros.

VIII.

Neq; vero paſſurum, vt milites in pometa aut olera municipum involent, aut damnum cuiquam inferant corporis bonorumve.

IX.

Militibus ne liceat extra mœnia prodire aliis cum armis, qualiacunq; ea ſint niſi quæ lateri accinguntur.

X.

Neminem introducturum ſe qui oppido ſit relegatus, aut quem conſules negent ſe ferre poſſe: ſi quem habeat eiuſmodi, curaturum vt exeat.

Mili-

XI.

Militibus dum in oppido erunt neq́; gregatim procedere, neque excubias habere liceat niſi conſulum iuſſu.

XII.

Si quid peccauerint milites, neq; id vindicet centurio, magiſtratus id vindicaturos.

XIII.

Neq́; militibus, neq́; eorum vxoribus liberum ſit, lixarum titulo vinum, ſaculam aut cereviſiam cauponari, aut aliunde in domos ſuas perferre perferrive curare, vt à militibus, aut municipibus per cõtubernia bibatur. Secus ſi fiat, centurionem miſſione, aut alio modo, vt res exiget, pœnas ſumpturum.

XIV.

Se dum in præſidio hic erit milites non adſcripturum numeris, niſi conſulibus apparuerit de Principis Mauritij ipſorumve procerum iuſſu, ac ſic quoq; ſe indicium facturum metatoribus, vt nomina diemq́; annotent.

Sacramentum hoc præſtitum eſt ab optione centuriæ tribunalis toparchæ Altirivij xv. Septemb. anni CIↃ.IↃ.CXVI. *Et in eius rei documentum huic chartæ ab ipſo ſubſcriptum eſt. Engonnes.*

Rectores oppidi Rotterodami qui antehac fuerunt moris ſemper apud ſe fuiſſe affirmarunt mihi, vt centurias ad ſe miſſas habendo præſidio portis intercluderent, donec centurio, & qui alij cum imperio militari erant ipſis rectoribus ſacramentum dixiſſent; Idem ex aliorum oppidorũ rectoribus intelligere memini. Vnde perſpicuum eſt milites in notitia comprehenſos in rebus belli (quæ ipſæ tamen quantum præſidia attinet administrari debent de conſilio procerũ nationis, curatorumve reipublicæ) obedientiã debere proceribus Federatis & Senatui, ac deinceps præfectis ductoribuſque. At in negotijs nationis cuiuſque obedientiã ab ipſis deberi proceribus nationis à qua

 ſtipen-

ſtipendia accipiunt, ſi in eius finibus verſentur, aut alioqui eius nationis in cuius finibus degunt, ac porro rectoribus oppidorum locorumque vbi in præſidio agunt: ac poſſe eos vbi id expedire iudicatur ad eam fidem etiam peculiari ſacramento adigi.

CAPVT XII.

De his controverſiis quæ cum iudicum conſeſſibus inciderunt.

COLLIDI inter ſe conſeſſus eos quibus reſpublica, & eos quibus iudicia commiſſa ſunt ſuper poteſtatis ſuæ finibus haud novum eſt, ſed omnibus ferme temporibus, & apud gentes omnes vſitatum. Sed hoc mirati ſubit partes quaſdam conventus Hollandiæ de ſacris certamine eouſque abreptas, vt iudiciorum perturbationem interpretatæ ſint id quod, & olim & nuper fecerant, & tanquam factum pro tutandis legibu ac procerum poteſtate defenderant.

Principio notandum eſt ante belli tempora conſeſſum iudicum Hollandiæ non iudicijs ſolis præfuiſſe, ſed & conſilium fuiſſe Vicario Comitis additum ad curandas res præfecturæ, vt ex mandatis ei conſeſſui datis, & multis edictis ab eodem conſeſſu olim factis ſuper civilibus negotijs videre eſt. Sed poſt ſumta arma palcuit ob negotiorum multitudinem conſeſſum erigere peculiarem ad res præfecturæ, quos reipublicæ curatores vocamus: ſicut & ad res maris regendas inſtituti ſunt conſeſſus maritimi.

Sacrorum notio ante belli tempora partim erat penes antiſtitem Trajectinum, & eius miniſtros, partim penes iudicum Hollandiæ conſeſſum, vt qui & in Eccleſia-

cleſiaſticos, ad in alterius ordinis homines reipublicæ ſervandæ cauſa inſpectionem haberent. At bello exorto in mandatis reipublicæ curatorum poſitum eſt, *darent operam ut procerum decreta effectum acciperent*, & in mandatis adſeſſorum Principis Wihelmi, quod collegium poſtea cum reipublicæ curatoribus in unum coaluit, *curam haberent Eccleſiaſticæ gubernationis*. In appendice mandatorum conſeſſus veteris iudicum, & in mandatis conſeſſus iudicum ſuperioris, quæ utraque poſt belli exortum facta ſunt, neutri eorum notionem ullam de religione rebuſque annexis tributam legimus. Imo id tantum abeſt, ut ſuperiori cõſeſſui iudicum per mandata interdictum ſit, ne in rebus civile imperium ſpectantibus provocari ad ſe patiatur, niſi gravis cauſa aliud ſuaſerit. Evenit olim, ut ſeniores quidam Eccleſiæ Lugdunenſis à rectoribus oppidi demoti rem pertulerint ad cognitionem Principis Wilhelmi procerumque Hollandiæ, qui quoſdam etiam cognoſcendæ cauſæ delegarunt. Verum quidem eſt cum oppidani iudices Lugdunenſes poſtea de ea cauſa pronuntiaſſent, appellatum à ſenioribus conſeſſum iudicum Hollandiæ: ſed acta cauſæ nos docent accuſatum ab ipſis iudicium, ut vitio latum, ea de cauſa quod deliberante Principe ac proceribus nihil innovare licuiſſet. Quod ſi quando ſuper negotijs Eccleſiaſticis aliqua iudicum conſeſſui cognitio attributa eſt, id non ex vi perpetuæ juriſdictionis, ſed ex delegatione ortum cenſeri debet. Illud certe conſtat antequam hæc diſputatio cæteris ſe immiſcuit conſeſſum veterem iudicum Hollandiæ, quoties proceres id ſe velle ſignificaverant, cauſis huiuſmodi ſe exemiſſe.

Quod ſi etiam controverſum eſſet ius de rebus Eccleſiaſticis cognoſcendi, illud tamen negari non poſſet,

ſet, in procerum Hollandiæ poteſtate eſſe controverſia talem inter iudices, & reipublicæ curatores dirimere, cum iidem proceres iudicia de indictionibus publicis ſoli curatorum reipublicæ conſeſſui attribuerint, ſicut & cognitionem de prædis mari actis collegijs maritimis, & iudicia de ſeditione rebuſque alijs dicto conſeſſui curatorum reipublicæ ſi ipſi cauſam cognoſcere occupaſſent. A proceribus autem Hollandiæ conſtitui id poſſe intra fines ſuos etiam citra aſſenſum procerum Zelandiæ, primum probatur exemplis aliquot noviter attributæ juriſdictionis quæ à iudicum conſeſſibus in quæſtionem non vocantur: deinde capite ſecundo primæ pactionis initæ ſuper juriſdictione cõſeſſus ſuperioris vbi hæc leguntur verba. *Ne proceres Hollandiæ quantum ad proceres, membra, ac habitatores Zelandiæ pertinet, ac viciſſim proceres Zelandiæ q̃tum ad proceres, oppida, membra, ac habitatores Hollandiæ vniverſos aut ſingulos pertinet, quicquam ſuperiori conſeſſui imperent, aut vt imperetur curent, quod ſpectare poſſit ad mutanda aut imminuenda iudicia eius conſeſſus: Nec quicquam iubeant, iuberive curent quod proceribus, membris, oppidis aut habitatoribus nationis alterius damno eſſe poſſit: at ſi iudiciorum ordo aut celeritas, aut vtilitas tranquillitaſque publica novari aliquid exigant id cõmuni conſilio conſenſuque fiat. Secus factum ſi quid fuerit procerum alterius nationis iuſſu, id vim nullam habeat adverſus proceres, membra, oppida atque habitatores nationis alterius qui ſua id intereſſe exiſtimaverint.*

Vnde irrefragabiliter ſequitur talia imperata vim habere adverſus ſubditos eius nationis, cuius nomine mutatio inſtituitur. Neque aliter hac de re ſcripſerunt conſeſſus vterque judicum anno ↄ ɪ ↄ. ɪↄ. xcɪ. cum in ſcripto quod adverſus eius anni decretum Hollandicum exhibuere non id decretum accuſant, vt vitio factum quod Zelandiæ proceres

non

non adeſſent, ſed hoc tantum aiunt obſervari non poſſe adverſum Zelandos, vt qui ea ſuper re auditi non eſſent.

Decreta verò conſeſſibus iudicum ſignificata parem habere vim atque edicta, & conventus Hollandiæ, & nominatim Amſtelodamenſes ſenſere quo tempore decretum illud anni CIↃ. IↃ. XCI. de quo & infra agemus factū eſt. Idem adparet ex fœdere quod inter Hollandos & Zelandos ictum eſt anno CIↃ. IↃ. LXXVI. vetante, *ne quæ citationes fiant, neu quid iudiciale exerceatur adverſus leges & decreta procerum*, & ex ſecundo capite poſteriorum pactionum iubente, *vt ſuperior conſeſſus ſequatur imperata, decreta & edicta tam huius quam illius nationis*. Atque hic obiter obſervandum decreta quæ generalem negotijs formam præſcribunt, multum differre ab epiſtolis quæ ſæpe ſuper peculiaribus cauſis importuna flagitatione, aut per gratiam eliciuntur.

Neque vero ratione carebat, quod Hollandiæ proceres, qui vt æquum erat decretis ſuis cupiebant pareri, potius reipublicæ curatoribus hanc cognitionem aſſignabant, quam iudicum conſeſſibus, nō modo quia iudicum pars erat ex natione altera, Zelanda ſcilicet, verum etiam quod eorum multi ſeceſſionem ab Eccleſia publicâ exemplo ſuo probabant, ac proinde damnabant decreta quibus pax mutua imperabatur.

Accedebat quod ſpoliatio illa quæ Amſtelodami contigerat cum iam ab eo tempore annus judicibus maioribus cognitionis aperiens viam tranſijſſet, diſſimulabatur à judicibus, quodque ſuperioris conſeſſus judices decretis procerum Hollandiæ factis ad poſtulata Enchuſanorum (cum tamen ea in cauſa dignitatem ſuam atrociter læſam

con-

conquererentur) parebant, decretis autem quæ alijs oppidis poſtulantibus facta erant, non item parebant; vt nunc prætereamus epiſtolas in ius vocantes à iudicibus miſſas quæ in præcepto inhibente manifeſte pugnabant cum mandatis de ipſorum juriſdictione. Ad hæc apud conſeſſus iudicum longæ ſunt litium ſufflaminationes, cum res civiles (quibus ſemper publicum religionis ſtatum annumero) exigua mora ſæpe in deterius prolabantur: tum vero iudiciorum rigidæ ſunt regulæ, cum negotia civilia rectius ſæpe flexu quodam ac moderatione tranſigantur.

Hæc quanquam ita ſe habebant, tamen quo inter diverſos conſeſſus æmulatio vitaretur, maiori parti conventus placuit, cognitionem de rebus ſacrorum primum oppidis permittere, deinde ipſis Hollandiæ proceribus, vt ſummæ poteſtati.

Atque adeo tota cum iudicum conſeſſibus contentio ad duo maximè capita redijt.

Prius horum eſt, quod in Hollandia diſtinctum ſemper fuit ius imperandi id quod ſalus publica exigit à iudicum poteſtate. Ipſi proceres edicto quo ius ſuum Leiceſtrianis temporibus aſſerebant, ſic aiunt: *Penes buggoætus ſolos* (ordinis ſcilicet oppidani) *eſt ius deliberandi, decernendi, imperandi de rebus omnibus quæ ſtatum reipublicæ atq; oppidi tangunt. Conſulum autem officio continetur quotidiana adminiſtratio & imperium circa negotia publica, tum quæ ad curam bonorum oppidi & obventionum, tum quæ ad eius ſalutem atque ſecuritatem pertinent. At conſeſſus iudicum oppidi in iudicijs occupatur tam circa crimina, quam lites exercetque omne iuriſdictionis genus, ſummum, infimum, medium.* Inter ea quæ ſtatum remque publicam tangunt antiquitus annumerata fuit poteſtas temporibus turbidis cõſtituendi de domicilio habitatorum ſine famæ aut bonorum diſpendio, ſive ex ſua regione

oppidi

oppidi in alteram migrare iuberentur (quod vetus conſtitutio Rotterodamenſis vocat præcipere cuiquam, vt extra ſuum oppidi quadrantem moretur)ſive etiam oppido toto ipſis interdiceretur, quod & Dordrechti & Amſtelodami factum eſt pridem adverſum viros inſignes & honoratos qui ad iudicium rem perducere permiſſi non ſunt. Eiuſdemque moris documenta tum teſtium, tum actorum fide producta memini ab Harlemenſibus, Lugdunenſibus atque alijs. Exercetur hæc poteſtas aut à conſulibus ſolis, aut cum oppidi conſilio, eamque poteſtatem legitimam eſſe agnovit ipſe Princeps Wilhelmus Arauſionenſis anno CIↃ.IↃ.LXXXIV. cum oppidorum magiſtratibus præciperet *ſupra ius* (hæc verba epiſtolæ) *quod ipſis muneris ratione competeret, acriter advertere homines ſuſpectos, atque eis illico ſine mora præcipere oppido vt excedant, ſine exiſtimationis damno & ſalvis rebus*. Secutum eſt hanc epiſtolam anno CIↃ.IↃ.LXXXV. decretum procerum Hollandiæ, quo ſpecialiter iubentur Conſules id exſequi ſine litis aut iudicij forma, addito quod eum in modum Conſules conſtituerent, id effectum haberet, quantumvis contradiceretur, intercederetur, provocaretur. Etiam edictum ſub idem tempus vulgatum eſt, prohibens ita interdictis in oppidum regredi ſine procerum venia. Sed & anno CIↃ.IↃ.LXXXVI. inter motus Liceſtricos ſimile decretum à proceribus Hollandiæ factum eſt, & anno CIↃ.IↃ.XCVIII. publicatum eſt edictum in eandem ſententiam, factumque denuo decretum de ſervando diligenter edicto. Sic & poſt inducias anno CIↃ.IↃ.CXIII. à conventu concorditer declaratum eſt durare eam poteſtatem. Neque iuditum conſeſſus ante poſtrema hæc tempora huic poteſtati controverſiam movere. Mens autem fuit ipſius conventus nõ exercendam eam poteſtatem niſi

vbi

vbi neceſſitas flagitaret: ſicut & paratos ſe ſemper oſtenderũt procere ſiquis ſine cauſa tali imperio læſum ſe quereretur eum audire, & comiter tranſigere negotium in ſummi dignitate magiſtratuum & oppidorũ quiete. Sed videntur qui ſe querelas hac de re habere exiſtimabant maluiſſe contemta hac via inuſitatam in negotijs eiuſmodi iudiciorum viem inire, vt legitimis rectoribus invidiam crearent.

viam

Alterum caput eſt, quod in Hollandia ea quæ iudicata ſunt à iudicibus criminalem in modum, id eſt cauſa non ordinata ad formam civilium litiũ, vim habent poſtremæ ſententiæ, neq; vlli provocationi ſunt obnoxia, congruenter mori aliorum populorum tum in Belgicogermania, tum in Germania. Minime vero hoc novum eſt, ſed antiquitus affirmatum ab ipſis Hollandiæ proceribus, vt in lite adverſum Brabantos, quæ dijudicata eſt anno CIↃ. IↃ. LXIX. ab ipſis quoque Hollandiæ totius iudicibus vt videre eſt in eorum epiſtola ſcripta anno CIↃ. IↃ. XLV. ad conſeſſum iudicum Machlinienſem Facta quoque huius rei mentio in beneficio quod proceres Hollandiæ à Rege Philippo impetrarunt anno CIↃ. IↃ. LXII: poſt quod tempus conſeſſus iudicum Hollandiæ anno CIↃ. IↃ. LXII. iterum ſcribens conſeſſui Machlinienſi talem mori iſti teſtimonium præbet: *in cauſis criminum tã apud primos iudices quam apud nos dijudicatis vbi corporis membrorumve res agitur, tamen antiquitus in Hollandia provocationem non conceſſam.* Poſt bellum ſuſceptum cum iudicum conſeſſus inciperent contra hunc morem de cauſis cognoſcere, relatione facta ab Amſtelodamenſibus anno CIↃ. IↃ. XCI. decretum eſt: *ne ſuperior aut alter iudicum conſeſſus literas vocata ad ſe cauſa emittat rogatu eorum adverſus quos crimi aliter atq; extra ordinẽ & ex ipſorũ cõfeſſione actum erit: ſed quicquid in cauſis eiuſmodi pronuntiatum fue-*

Damhoud in praxi crim. cap. 141. Gail lib. 1. obſ. 1. num 27.

fuerit, effectum habeat, nulla appellatione aliave provocatione permiſſa. Verum quidem eſt contra eum morem etiam tum dictum à iudicum conſeſſibus licere ſibi provocationem admittere etiam cum inhibendi præcepto adverſus ſententias pronuntiatas ſuper cauſis criminaliter tractatis, additum quoque ſe decreto non parituros, ſed à proceribus iam tum eo tempore reſcriptum eſt *factum id decretum re per cognita, & poſt relationem ad oppida factam cõſultata; quapropter ſperaſſe proceres iudices ei decreto ſine ulla tergiverſatione fuiſſe parituros. Quod ſi tamen ea in re difficiles forent, cauſas ſcripto complecterentur, vt proceres rem quomodo opoteret expenderent: interea vero iudices obſervarent id quod decretum eſſet donec aliter conſtitueretur.* Poſt id libello quodam à principe alijſque conſeſſoribus ſuperioris auditorij conſcripto, (vt & nuper factnm eſt) tunc quoque non minus quam nuper eis imperatum eſt parere decreto. Zelandiæ vero proceres ad munimentum antiquiſſimi moris eius etiam apud ſe vſitati in pactione anni CIↃ.IↃ.XCVI. clare ponendum curarunt, *Oppidis Zelandiæ ob omni avo ius fuiſſe de criminum cauſis poſtremo loco pronuntiandi: ne proinde iudices conſeſſus ſuperioris in cauſis eiuſmodi appellationem provocationemve vllam admitterent: neque id tantum vbi ſuper reorum confeſſione extra ordinem iudicatum erit, verum etiam vbi pronũtiatum erit ſuper iudicijs à quæſitore collectis.* In pactione quoque temporaria quæ poſtea inter Hollandiæ cũ Vveſtfriſia & Zelandiæ primores inita eſt, dictũ eſt: *De cognitione conſeſſus iudicũ veteris ſuper criminum cauſis, ne plus iuris is conſeſſus haberet, quã quod iam memorata pactione priori ſuperiori conſeſſui tributum eſſet.* Amplius dicam ipſi veteris conſeſſus iudices, in cõtroverſia q̃ inter ipſos & ſuperiorẽ cõſeſſum de Iac. Wittij cauſa incidit, moris illius & decreti q citavimus præſidio vſi ſunt. Ne verò ſub nomine cauſarum criminaliter actarum aliæ civilẽ in mo-

in modum inſtructæ occultarentur, receptum ſemper fuit, vt proceres ad querelas oppidorum acta cauſæ ad ſe perferri curarent, vt ijs viſis per homines idoneos conſtaret quis in cognitione ordo fuiſſet ſervatus. quod ibem nuper quoque factum eſt. Certumque habeo, ſi ſummi conſeſſus iudices in poſtremis cauſis non minus quam in illa Enchuſana & alijs antehac multis referiri fuiſſent procerum iuſſa & cognitionem ſuſpendiſſent donec acta perſpecta fuiſſent, ſiquas cauſas apparuiſſet ordinatas fuiſſe in civilem modum, futurum fuiſſe vt eæ conſeſſui ſuperiori aut alteri remitterentur: atque etiam ſi patuiſſet rem tractatam in criminalem modum, tamen operam daturos fuiſſe proceres placidè conponendo negotio.

Quare mirum eſt legatos Amſtelodamenſes, Enchuſanos, Edamenſes & Purmeredanos dixiſſe apud judicium conſeſſus: *Suis oppidis probari id non poſſe vt noxa quæ habitatoribus inferretur per modum agendi extraordinarium ſive criminalem à cogintione conſeſſuum iudicialium prohiberetur*, cum illo ipſo tempore apud eos ipſos conſeſſus ipſi faterentur: *Quædam cauſarum genera procerum conventui & oppidorum magiſtratibus excepta de quibus per edicta publica & concorditer facta decreta ſatis appareret.* Nam inter ea decreta haud dubie eſt decretum anni CIↃ. IↃ. XCI. quod conſeſſibus iudicum omnem interdicit cognitionem de his quæ ſuper actis criminalem in modum inſtitutis iudicata erunt: cuius decreti, vt iam diximus, præcipui ſuaſores ipſi Amſtelodamenſes fuerant: ſed nec Enchuſanis tam ſubito excidere potuerat, quid ipſi in Blauhulciana cauſa feciſſent, & vt rite factum defendiſſent: cum pati nollent vt iudicum conſeſſus cognoſceret de noxa quam Blauhulcius ſibi factam querebatur, eo quod oppidi ordine motus eſſet.

Dicere

Idem

revertit

cognitione

Dicere iudicia claudi non debuiſſe hominibus reformatæ religionis, perabſurdum eſt: cum iudiciorum ordo communis ſit omnibus terras noſtras habitantibus, cuiuſcunque tandem ſint de religione familiæ, quod & ipſa poſcit communis libertatis ratio: ita vt Reformata religio hac quidem in re nihil cuiquam aut obſtare aut præcipuum largiri potuerit.

De me vt loquar, facile patiar vt iudicum conſeſſibus tanta concedatur poteſtas quantam ſimiles conſeſſus habent apud populos qui rectè gubernantur. ſed & ipſorum æquitas hoc poſtulat ne ſuccenſeant, ſi qui oppidis iureiurandi fide obſtricti ſunt oppidorum iura tueantur. Simul opto ne vnquam in exercendo ſuo munere magis impediantur, quam impediti fuere ab illis qui proxime fuerunt reipublicæ rectoribus.

CAPVT XIII.

De his quæ vitiò aut inique geſta ſunt circa noſtri capturam.

AVdivimus ſupra conquerentes proceres Federatos an. CIƆ.IƆ.LXXXVII. de his quæ iniuſte eſſent acta adverſum vindices legum ac libertatis, publicæ ſalutis ac quietis imprimis ſtudioſos, auctoribus maxime peregrinis ſed qui tunc quoque indigenarum abuterentur opera ſub religionis prætextu. Vetuſtior hiſtoria, temporum ſcilicet ſub Albano, nos docet *ipſius imperio, captos adſeſſores tum nationum tum oppidorum in Flandria, Machlinienſi ac Namurcenſi terra, in quos novis modis, imo crudeliter & inique actum ſit: & quanquam cognati, & affines atque inſuper ipſi nationum oppidorumque legati ad eam rem miſſi crebro inſtarent detentos tamen in carcere per menſes multos antequam de eis quicquam pronuntiaretur: ac*

poſtremo vix quicquam eis crimini datum prater negotia quæ eorum geſſiſſent imperio quibus operam ſuam fidemq́ addixerant. Idem & nunc, & externorum maximè impulſu gradum ſibi ad honores facientium, fieri vidimus. Oldenbarneveldius procerum adſeſſor. Hogerbetius oppidi Lugdunenſis, ego Rotterodamenſis capti ſumus, non ordine neque ex legibus: diuque detenti in carcere, ampliata ſemper cognitione: poſtremo quid tandem nobis crimini datum? Quod nobis agẽdum, ſciendum, dicendum aut à proceribus Hollandiæ ſummis poteſtatibus noſtris aut ab oppidis noſtra opera vtentibus erat imperatũ. At docent iura eum q ſub alterius eſt poteſtate nõ teneri earum rerũ nomine quas facere iuſſus eſt, niſi res ipſæ manifeſtum in ſe delictum contineant. Quæ autem nos fecimus ea per ſe extra controverſiam illicita fuiſſe nullo colore dici poteſt, cum noſtrorum temporum rectores quibus in nos imperium fuit ita ab honoribus ſint deſtituti, vt fama ipſis integra ſervata ſit, tanquam nullius delicti compertis. Cùm ergo ipſi mãdatores nullius criminis rei agantur, quomodo æquum eſt miniſtros conveniri? Quod egimus omne intra naturalem tutelam conſtiti, quæ non modo licita eſt, ſed & favorem meretur.

L. ad ea L. is damnum, De reg. iuris L. is qui §. an igno. catur D. vnde vi L. ſervus D de obli. & act. L. Sed ſi vnum §. plane D. de iniuriis Iul. Clar. §. vlt. qu 50. num. 15. poſt. Iaſ. Boſſium & & alios.

Certè quicquid à nobis actum eſt, id ſui natura & extra controverſiam in delicti cauſam incidere dici non poteſt, cum legitimum id, an illegitimum eſſet, penderet à ſummi imperij quæſtione, de qua id quod nos ſenſimus, cum plurimis ſapientibus idem placuerit, ſaltem probabile quin ſit negari non poteſt, quod vnum ſufficit, vt nos in mandatis exequendis à crimine vindicet. Alioqui diſſolvetur ius omne imperij, ſi qui in parendi conditione eſt præſtare tenebitur etiam in controverſi iuris negotijs ius ſtetiſſe ab eo cu

pare-

parebitur, aut alioqui in pœnas incidere. Cum Sophocle dicere liceat.

Non vlla maior peſtis imparentia eſt:
Hæc & domos evertit & claras diu
Proſternit vrbes: ordines turpi fuga
Conturbat.

Si quis dicat conſilium à nobis datum, reſpondebo conſilium dare noſtri fuiſſe officij: eius enim rei ergo advocati ad munus, eius ergo iuramento adacti eramus, ea de cauſa ſalarium accipiebamus. At conſilij non fraudulenti nulla eſt obligatio, vt notiſſimi eſt iuris. Fraudis animo datum à nobis conſilium non apparet. Mentium inſpector Deus eſt, qui de me ſcit, propoſitum mihi fuiſſe Hollandiæ patriæ meæ & oppido Rotterodamo fidelem operam navare iuxta receptas in vſu leges. Addam ſæpe remiſſiora fuiſſe mea conſilia quam quæ facta ſunt decreta, quæ tamen decreta, cum ſecũdum ius patrium ab his quibus parendum habebam, facta eſſent, mihi erant enuntianda.

His generaliter præſtructis, peculiariter iam commemorabimus quæ vitio ac per iniuriam adverſum nos acta ſunt: atque ea primo loco quæ ad capturam noſtri pertinent: quo in negotio conſiderandum eſt qui fecerint, in quos, vbi, quomodo.

Qui capturam decreverunt, mere fuere priuati qui neque ius, neque poteſtatem habebant quenquam capiendi.

Iidem erant pars altera in hoc negotio. Nam vt omittam inimicitias quas adverſum nos gerebant, multaque certamina ac contentiones, hi ipſi erant qui Trajecti auſi fuerant, iniuſſu procerum Federatorũ, cuſtodias procerum Trajectinorum eorũdem ingratia diſcingere. Iniuſſu inquam procerum Federatorũ. Nam decretum XXIII. Iulij de anno CIↃ. IↃ.XVIII.

factum non aliud continebat, quam *ex conventu quoſdam nominandos, vt eis legatis Trajectum proceres Trajectini ratione quam poſſet optima aptiſſima & benigniſſima moverentur ad dimittendas quas cōſcripſerant cuſtodias.* Quæ certè verba nullo modo trahi poſſunt eouſq; vt liceret ipſis dimittere militem invitis proceribus Trajectinis, eoque minus quia addebatur, *peragendum hoc negotium congruenter decreto quod factum erat die* XII. *ac conſilio quod die* XVIII. *Princeps Mauritius Comes Wilhelmus ac Senatus dederant*: Nam decretum illud diei XII. ſic habebat: *vt pergeretur in cœpta opera ad benigne dimittendas cuſtodias.* Benigne autem non fiunt quæ nolente quoquā fiunt. Conſilium vero Principis, & Comitis & Senatus erat *vt Proceres Federati Hollandiæ & Traiectinos proceres atque oppida amice perſuaderent per literas aut legationē miſſa, ad dimittendas eas cuſtodias.* Hi ergo homines qui citra & cōtra mandatum Federati conventus in terra Traiectiña rem tanti momenti peregerunt, cuius nomine ipſi accuſari poterant, violaſſe ſummam poteſtatem nationis Trajectinæ, ex iure & æquo non aliter cenſendi erant, quàm vt adverſarij eorum qui ipſis contradixerant, quorum ex condemnatione ipſis abſolutio quærebatur: ita vt omniuo in hac cauſa rem ſuam egerint.

Multo autem magis captores iſti infeſtum nobis animum prodiderunt, cum ſtatim à nobis captis programma ediderunt ſignatum à nemine contra quam fieri oportuit, quo nos inauditos, indefenſos, atroci præiudicio confodiebant tanquam multorum malorum, & adductæ rei in plurimi ſanguinis fundendi periculum auctores, addentes Trajecti detectas res maximi ad rempublicam momenti de quibus antehac ſuſpicio extitiſſet, quæ omnia à vero erāt alieniſſima. Nam mala quæ ex Eccleſiaſticarum quæſtionum minus æqua deciſione metui par fuerat, vitare nobis propoſitum

poſitum fuerat pace mutua inter diſſentientes, atque oppida, ex mandato eorum qui nobis præerant, tuta habere adverſus omnem vim quæ ad ſanguinem poſſet erumpere. Neque Trajecti detectum eſt quicquam, quod non ante cognitum eſſet, quippe cum palam optimaq; fide geſta eſſent oĩa. In ipſa ſententia adverſum nos lata nihil plane reperire eſt, quod dici poſſet antea in ſuſpicionem veniſſe, poſtea vero eſſe detectum: ita vt apertiſſimum ſit hoc programmate id actum, vt plebs falſis rumoribus imbueretur.

Obtendunt homines illi mandatum Federati conventus: ſed fruſtra. Nam in actis nihil tale conſpicitur. Quid ipſi in arcana charta conſcripſerint, mihi ignotum eſt. ſed qui conventui adfuerunt, ſcire poſſunt nihil datum mandati, niſi forte generaliter videndi quid ad publicam quietem faceret: ſub quo ambitu certe res momenti tantæ tam nova & exemplo carens comprehenſa cenſeri nullatenus poteſt, vt quæ mandato ſpeciali opus habuerit. Si qua enim res inſolita & incogitata dici poteſt, hæc illa erat, quod ſeptem, octo homines eos auderent capere qui certe dignitate nihil ipſis cedebant, idque contemto tam Hollandiæ conventu, quam iudicibus legitimis.

Dicat hic aliquis quod factum erat probatum poſtea, actis etiam gratijs, credo equidem. metuebant enim quiſq; veſtigia, ſpecum leonis.

---*adverſum ſpectantia, nulla retrorſum.*

Sed præter quam quod approbatio talis metum magis præ ſe fert, quam conſenſus libertatem, notum & hoc eſt, quod ab initio non valuit ex poſt facto convaleſcere non poſſe: quod enim factum eſt, infectum fieri nequit: Et ſpeciatim iure proditum eſt, quod non antecedente iuſſu publico factum eſt id publicum fieri ratum habendo non poſſe.

L. auctorita tem C. vnd vi & ibi D

L. III. de iu-riſd. omn. iud.

Fac tamen mandatum, etiam ſpeciale, à proceribus Federatis datum fuiſſe, non tamen deſineret vitioſus eſſe actus defectu iuriſdictionis. Nam proceribus Federatis nulla eſt iuriſdictio in nationis cuiuſque ſubditos, multò minus in miniſtros nationis partiumque eius, quod hic breviter dictum infra quantum ſatis eſt commonſtrabitur, vbi de iudicum datione agendum erit. Certum autem eſt capturam conſiſtere non poſſe, niſi ſubſit iuriſdictio. Adde iam factam hanc capturam non tantum ſine conſenſu, ſed & invitis Hollandiæ primoribus, quorum ſummum in nos imperium erat: Cui conſequens eſt, ſi proceres Federati capi nos mandaſſent (quod ita ſe non habet) hunc quoque actum futurum fuiſſe, non privatum modo, ſed & federi adverſum, cum federe caveatur, ne ſocij alij aliorum iura imminuant, ſub qua generalitate haud dubie nationis cuiuſque iuriſdictio comprehenditur: ſed vt teneantur alij alijs ea in re auxilio eſſe. Imo quod amplius eſt, fuiſſet is actus hoſtilis, quandoquidem Oldenbarneveldius Hollandiæ aſſeſſor, propter libellos ac minas quibus contra ius & æquum quotidie impetebatur, ab Hollandiæ proceribus in fidem eorum ac tutelam erat receptus: ac nos quoque, vt conſiliarij non oppidorum tantum noſtrorum, ſed & reipublicæ Hollandicæ, & pars eo tempore Hollandici conventus, ipſo iure intelligi debebamus in fide ac præſidio eſſe procerum Hollandiæ. Apertiſſimum vero eſt inter actus manifeſte hoſtiles numerari, ſi quis adverſus ſummæ poteſtatis fidem publicam quicquam attentaverit.

L. quiſquis, & ibi Dd. C. ad L. Iul. Maieſt. Iul. Clarus. §. Læſæ Maieſt. crimen. ſ. vbi allegat Par. de Puteo & Afflict.

Præterea (quod cum reverentiæ præfatione dictum volo) ne potuiſſent quidem iure Federati proceres capturam hanc decernere, eo quod ipſi in hoc negotio partis perſonam ſuſtinerent, ipſo umque

adeo

adeo res ageretur: quo impedimento juriſdictionis exercitio tollitur, cum nemini liceat ſibi ius dicere: apud nos vero antiquitus hæc regula etiam adverſum Principem valuerit. Quod dico rem ipſorum actum evidens eſt. nam aliarum nationum legati (qui ex maiori parte ſententiarum nomen totius corporis, id eſt procerum Federatorum, ſibi imponunt) adverſum nos, & nos adverſum ipſos diſputavimus de iure procerum Hollandiæ, tum in ordinandis Eccleſiæ controverſiis, tum in tuenda magiſtratuum ſecuritate. Nationes aliæ, à quibus legati illi poteſtatem ſuam acceperant, commodum exſpectare poterant ex hac ſupremi imperij cõtributione, quia Hollandiæ Weſtfriſia tanti eſt, quanti aliæ nationes coniunctim ſumptæ. Ac proinde aliæ illæ nationes earumque legati in hac diſputatione integri æquique non erant.

Hi qui capti ſunt, erant eo tempore membra conventus Hollandiæ. Atqui etiam apud populos qui regnantur cõventus ordinum eo advenientibus præſtant ſecuritatem: quanto magis in ea republica vbi penes conventus eiuſmodi ſumma eſt imperij, adde vbi ne in ſpeciem quidem dici poteſt quicquam à nobis durante conuentu potuiſſe metui. In Hollandia habet concurſus hominum ad alluviones aliave locorum ſtagnantia ſiccanda & aggeribus claudenda, quoties publicè id conceſſum eſt fieri, ius tutelæ publicæ, & conventus procerum id ius non habebit?

Accedat, quod nec ſubditi eramus procerum Federatorum, atque inſuper legum beneficio eramus exempti ab omni alia juriſdictione præterquam oppidorum noſtrorum, quod infra commonſtrabitur: quodque fides publica, ſive expreſſa vt quæ Oldenbarneveldio erat data, ſive tacita vt quæ nobis

competebat, efficiebat nos à captura immunes: niſi præceſſiſſet eorum conſenſus ſub quorum fide eramus, id eſt procerum Hollandiæ.

Locus ipſe in quo capti ſumus non modo in territorio erat Hollandiæ, ſed in ipſo Hollandiæ palatio, in fundo fiſcali Hollandiæ vbi nemo iuriſdictionem habet niſi Comitatus Hollandiæ, & qui eam Comitatus nomine exercent. Sollicitos pro eo loco fuiſſe Comites Hollandiæ apparet, cum is omni Hollandiæ exemptus ſit omni alij juriſdictioni, ſoliſque ſubſit iudicibus Comitatenſibus, id eſt conſeſſui iudicum Hollandiæ. Vt vero Federati proceres qui ne pedem quidem ibi proprium habent, ſed ibi morantur beneficio procerum Hollandiæ, in ea parte quam proceres Hollandiæ ſuo vſui receperant ius dicere poſſent inconceſſu procerum Hollandiæ, à iuris ratione manifeſte abhorret. Neque vero ſanari hoc vitium poteſt multo poſt ſecuta ratihabitione, tum ob cauſas quas ante diximus, tum quia ea ratihabitio non obtenta eſt niſi per mutationem rectorum contra leges factam, qua de re & actum eſt ſupra, & infra iterum loquendi erit locus. Sed enim ante hanc mutationem, etiam ipſo illo die quo decreta erat captura, conqueſti ſunt proceres Hollandiæ ſuam iuriſdictionem violari: ſicut & rectores oppidorum Lugduni ac Rotterodami poſtea à Principe poſtularunt, vt Hogerbetius & ego ipſis traderemur, quorum mandatu ac nomine Trajectum profecti eramus.

Enormis eſt & ipſe capiendi modus. Ego ex curatorum reipublicæ exedra, qui & ipſe locus proprius eſt procerum Hollandiæ, Oldenbarneveldius ex ipſo veſtibulo, Hogerbetius quoque ferme indidem, & cum iam in conventum iturus eſſet, exciti ſumus falſo nũtio, velle Principem nos conventos, quomodo olim

Comes

Comes Boſſuius Iacobum Endium Hollandici conventus eo tempore ad ſeſſorem ceperat. Iuriſdictionis actus per dolum expediri non decet, imo ſentiunt juriſprudentes ſiquis verbis doloſis ex tutó loco elicitus fuerit, eum eximendum vinculis & reddendum priſtinæ libertati. Princeps qui in Hollandia nullum jus habet niſi Vicarij, & magiſtri militum ex codicillis procerum Hollandiæ, non autem ex codicillis procerum Federatorum, qui promiſit nobilitati maiori ac minori, & oppidorũ rectoribus fidum ſe & obſequẽtem fore, qui ex mandatorum formula neq; in rebus juris dicũt quicquam agere poteſt niſi præſente judicum Hollandiæ conſeſſu, neq; in negotijs ad rempublicam ſpectantibus, niſi cum proceribus Hollandiæ, reipublicæ eorum curatoribus, rite atque ex legibus huic negotio impendi non poterat.

Admodum illud quoq; pertinet, quod capti ſumus cum nulla inquiſitio præceſſiſſet. Notum autem eſt ex antiquiſſimo ſemperq; obſervato per Hollandiam jure, neminem criminis cauſa detineri capive poſſe ſine inquiſitionis anteceſſu, extra quam ſi quis in ipſo delicto fuerit deprehenſus, aut ſi alter quiſpiam de eo queſtus apud judicem fuerit. In delicto nos deprehẽſos nemo dixerit: veniebamus enim ad conventum, cum mandato pacis cauſa quidvis concedendi. Queſtum quenquam de nobis ne id quidem verum eſt: niſi quis proceres Federatos conqueſtos dicat, qui, ſi ita ſit, ipſi de captura cognoſcere non potuerũt. nam nemo apud ſe querelam adverſus quenquam inſtituere poteſt. Inquiſitio vero fieri demum cępit poſt nos captos: neq; per quæſitores aut judices publice conſtitutos, ſed per eos ipſos qui contra leges nos capiendos decreverant. Iam vero ab Hollandiæ judicib. ſemper judicatum eſt, capturam quæ nõ prægrediente inquiſitio-

competebat, efficiebat nos à captura immunes niſi præceſſiſſet eorum conſenſus ſub quorum fide eramus, id eſt procerum Hollandiæ.

Locus ipſe in quo capti ſumus non modo in territorio erat Hollandiæ, ſed in ipſo Hollandiæ palatio, in fundo fiſcali Hollandiæ vbi nemo iuriſdictionem habet niſi Comitatus Hollandiæ, & qui eam Comitatus nomine exercent. Sollicitos pro eo loco fuiſſe Comites Hollandiæ apparet, cum is omni Hollandiæ exemptus ſit omni alij iuriſdictioni, ſoliſque ſubſit iudicibus Comitatenſibus, id eſt conſeſſui iudicum Hollandiæ. Vt vero Federati proceres qui ne pedem quidem ibi proprium habent, ſed ibi morantur beneficio procerum Hollandiæ, in ea parte quam proceres Hollandiæ ſuo vſui receperunt ius dicere poſſent inconceſſu procerum Hollandiæ, à iuris ratione manifeſte abhorret. Neque vero ſanari hoc vitium poteſt multo poſt ſecuta ratihabitione, tum ob cauſas quas ante diximus, tum quia ea ratihabitio non obtenta eſt niſi per mutationem rectorum contra leges factam, qua de re & actum eſt ſupra, & infra iterum loquendi erit locus. Sed enim ante hanc mutationem, etiam ipſo illo die quo decreta erat captura, conqueſti ſunt proceres Hollandiæ ſuam iuriſdictionem violari; ſicut & rectores oppidorum Lugduni ac Rotterodami poſtea à Principe poſtularunt, vt Hogerbetius & ego ipſis traderemur, quorum mandatu ac nomine Trajectum profecti eramus.

Enormis eſt & ipſe capiendi modus. Ego ex curatorum reipublicæ exedra, qui & ipſe locus proprius eſt procerum Hollandiæ, Oldenbarneveldius ex ipſo veſtibulo, Hogerbetius quoque ferme indidem, & cum iam in conventum iturus eſſet, exciti ſumus falſo nuntio, velle Principem nos conventos, quomodo olim

Comes

Comes Boſſuius Iacobum Endium Hollandici conventus eo tempore adſeſſorem ceperat. Iuriſdictionis actus per dolum expediri non decet, imo ſentiunt juriſprudentes ſiquis verbis doloſis ex tutó loco elicitus fuerit, eum eximendum vinculis & reddendum priſtinæ libertati. Princeps qui in Hollandia nullum jus habet niſi Vicarij, & magiſtri militum ex codicillis procerum Hollandiæ, non autem ex codicillis procerum Federatorum, qui promiſit nobilitati maiori ac minori, & oppidorũ rectoribus fidum ſe & obſequẽtem fore, qui ex mandatorum formula neq; in rebus juris dicũt quicquam agere poteſt niſi præſente judicum Hollandiæ conſeſſu, neq; in negotijs ad rempublicam ſpectantibus, niſi cum proceribus Hollandiæ, reipublicæ eorum curatoribus, rite atque ex legibus huic negotio impendi non poterat.

Admodum illud quoq; pertinet, quod capti ſumus cum nulla inquiſitio præceſſiſſet. Notum autem eſt ex antiquiſſimo ſemperq; obſervato per Hollandiam jure, neminem criminis cauſa detineri capive poſſe ſine inquiſitionis anteceſſu, extra quam ſi quis in ipſo delicto fuerit deprehenſus, aut ſi alter quiſpiam de eo queſtus apud judicem fuerit. In delicto nos deprehẽſos nemo dixerit; veniebamus enim ad conventum, cum mandato pacis cauſa quidvis concedendi. Queſtum quenquam de nobis ne id quidem verum eſt; niſi quis proceres Federatos conqueſtos dicat, qui, ſi ita ſit, ipſi de captura cognoſcere non potuerũt. nam nemo apud ſe querelam adverſus quenquam inſtituere poteſt. Inquiſitio vero fieri demum cœpit poſt nos captos; neq; per quæſitores aut judices publice conſtitutos, ſed per eos ipſos qui contra leges nos capiendos decreverant. Iam vero ab Hollandiæ judicib. ſemper judicatum eſt, capturam quæ nõ prægrediente in-

inquiſitione facta ſit adeo ipſo jure nullam eſſe, vt per ſequentem inquiſitionem cōfirmari nequeat, ſed ſemper ea rei ſpecie iuſſi ſint in libertatem reſtitui qui capti fuerant. Si capturæ cauſa petatur ex his quæ nota erant omnibus, vt de auctis cuſtodijs, Synodo recuſata, & ſimilibus negotijs; ea vero nos nihilo magis quam alios ſpectant, imo minus nos, vt qui alijs miniſterium debebamus, ac proinde non poterat captura noſtri, alijs in libertate relictis, huic fundamento inædificari. Hoc jus, neminem ſine inquiſitione antecedente capiendum, tanti habitum eſt à nationum noſtrarum proceribus, vt inter reipublicæ fundamenta alegatum ſit in omnibus orationibus ac libellis factis contra Hiſpanienſem inquiſitionis modum, qui ſuſpicione perſtrictos capi permittit, & in captos inquiri.

CAPVT XIV.

De his quæ vitio aut inique geſta ſunt poſt nos captos ante datos iudices.

POſtquam capti eramus, diu in vaſta ſolitudine relicti ſumus, antequam nos quiſquam conveniret, quanquam multæ ad promovendum negotium interpellationes à nobis factæ ſunt: poſt ſemel atq; iterum auditi, ruſumq; per dies plurimos ampliati ſumus, & intercluſi interim ab omni amicorum commercio cōſilioque. Atque ita tracta res eſt vltra menſem ſextum antequam iudices in nos darentur, ac proinde antequam judicio cum nobis agi inciperet, contra leges & mores antiquiſſimos, qui & Margaritæ Auguſtæ Principis Hollandiæ lege tam Septentrionalibus quam Auſtrinis Hollandis conceſſa firmati ſunt. Ea lex ſic habet. *Quiſquis noſtro nomine capitis arceſſitur, convenitor intra ſeſquimeſtre tempus poſtquam delatus eſt, aut reatui eximitor,*

mitor, ni claſſis procincta ſit, tum fiat id intra tertium menſem aut reatui eximitor. Vnde apparet, quãti maiores noſtri hoc jus fecerint, qui nullam exceptionem admittere voluerunt niſi publicæ expeditionis, & hanc quoq; non vltra quàm, vt tempus duplicaretur prohibita mora longiore. Conſentit huic legi vſus perpetuus, & ſi quando quæſitores voluerunt captos diutius detinere aut trahere quæſtionem, ſemper conſeſſus judicum Hollandiæ juſſit captos ſiſti judicio, aut vinculis ſolvi. Par conſuetudo apud finitimos; & nominatim apud Trajectinos in quorum perſcriptis moribus caput hoc reperitur. *Illico poſtquam captus quis erit, inſtitutior quæſtio: nec ante eam factam cuiquam propinquorum aut alteri colloquium, aut aditus ad captivum dator, niſi in cõſpectu eorum quos quæſitor & iudices eam rem delegaſſint.* Longa captivorum ampliatio vnum eſt inter graviſſima in quibus Dux Albanus leges patrias perrupiſſe arguebatur. Neq; negari poteſt, quin quod contra leges publicas adeoq; notas committitur ipſo jure nullũ ſit cum omnibus conſequentijs.

Qui medio hoc tempore quæſtionem exercuerũt, non habebant judicum poteſtatem; ac proinde quod coram illis actum eſt, pro legitima quæſtione haberi non poteſt. Nam quæſtio, vt quæ vim habeat litis cõteſtatæ niſi apud judicem peragi non poteſt. Neque vero ad interrogata reſponſum à nobis eſt, niſi interpoſita teſtatione, ne fraudi id nobis eſſet in his quę ſuper competenti juriſdictione dicenda arbitrabamur. Hinc ſequitur, ſuper his interrogationibus atque reſponſionibus non potuiſſe à judicibus ius reddi, niſi coram ipſis judicibus eæ interrogationes atq; reſpõſiones relectæ eſſent, quod nos, citra detrimentum præſcriptionis adverſus judices, fieri debere diximus, neque tamen factum eſt: atque nihilominus inſerta

ſen-

ſententiæ ſunt multa, de quibus ſedentibus iudicibus nulla vnquam mentio facta fuerat. Verè profiteor me ſuper decima parte eorum quæ ſententia continet poſt datos iudices non interrogatum; cum tamen dixerim prius interrogatorum atque reſponſorum rationem haberi non poſſe, niſi eadem mihi præſentibus iudicibus prælegerentur, copiaque mihi daretur ſenſa mea vberius explicandi: quod eo erat magis neceſſarium, quia in illa ante cõſtitutum iudicium quæſtione, ſæpe cum defenſionis meæ cauſas dictare vellem, prohibitus fueram, edictumque ne niſi nude ajendo aut negando reſponderem: ſed cum promiſſo poſtea dandum mihi tempus ac facultatem me ſuper ſingulis defendendi, quod tamen factum nunquam eſt. Noti autem iuris eſt ſuper confeſſione extra iudicium facta, aut etiam facta corã alio iudice, à negotij iudice ferri ſententiam non poſſe, niſi quæſtione apud ipſum repetita.

Iul. Clarus §. fin. quæſt. 15 num. 1. & 2.

Ex illa quæ extra iudicium in nos habita erat quæſtione eo minus iudicari de nobis poterat, quia pars maior eorum qui quæſtioni adfuerant (paucos enim exemtos volo, qui pravum hoc inſtitutum conſpicati tempeſtive ſe negotio ſubduxerunt, profeſſi apud cõplures nolle ſe ea re animi ſui religionem offendere) adverſarij noſtri erant. Prima in me & Hogerbetium quæſtio habita eſt cum ex Hollandia nemo adeſſet: quod à iuris & æqui ſpecie manifeſte declinabat. Tum vero qui huic & cæteris quæſtionibus adfuere, eidem ferme erant qui Trajecti cuſtodias iniuſſu Federatorum procerum, & nolentibus primoribus Trajectinis diſcinxerant: qui clandeſtina coitione capiendos nos decreverant: qui nos falsò criminati erant in programmate cui nomina ſua ipſos ſubſcribere pudebat: quibus illi ſe poſtea addiderunt qui contra voluntatem

ac decretum procerum Hollandiæ, ſummam in nos atque ipſos poteſtatem habentium, ſe Trajecti adjunxerant legatis aliarum nationum, vt eos in propoſito adverſus proceres Hollãdos ac Trajectinos obfirmarent: qui & inaudito ad id tempus exemplo effecerãt, vt oppida Hollandiæ contra id quod pars maior conventus Hollandici conſtituerat in ipſo Federatorum conventu ſuam ſententiam dicerent. Hi ipſi tum ex Hollandia tum ex alijs nationibus, in ipſa quæſtione non delegatorum æquitatem prætulerunt, ſed partis adverſæ ſtudium, ſæpius obtundendo atque interpellando, non ſine turbulentis clamoribus, ita vt loquẽdi libertas non eſſet, alijſq; modis infeſtum animum nudantibus, per quæ factum eſt vt poſtea relegi quæſtionem noluerint, eos reveriti qui minus iniqui ad numerum acceſſerant.

Et cum non ſatis infenſi nobis crederentur hi quibus publice munus accuſandi injunctum erat, ſpeciatim in nos delecti ſunt vnus è Trajecto, (qui à Ledenbergio læſum ſe exiſtimabat) alter ex Geldria qui ex noſtro exitio profectum ſuum ſperabat & reperit, tertius ex Hollandia præcipuus Oldenbarneveldij inimicus, cui & mortui ſpolium, adſeſſoris Hollandiæ dignitas, obtigit.

Et hoc jure proditum eſt, nec judicibus nec quæſitoribus fas eſſe capto tormenta comminari niſi ex judiciali decreto, cum ipſe tormentorum metus tormẽtum ſit quoddam. Contra hoc certiſſimum jus, ſine decreto Federatorum procerum, ante judices conſtitutos, ne ex eorum quidem communi conſilio qui præerant quæſtioni, imo nonnullis inſcijs, comminatio talis non ſemel & acribus verbis adhibita eſt. Cumque dubitari nequeat quin Ledenbergio idem incuſſus ſit metus, facile hinc intelligi poteſt quis

mortis

apud poteſtates alias, perquam eſt abſurdum & in ſe ſibi mutuò adverſantia continet, & ſubditos omnes in periculum adducit aut periurij, aut malæ tractationis. Si Federatis proceribus ius eſt ſummi imperij in cives & miniſtros nationum, id omnibus clarè ſignificatum oportuit, ne per ignorantiam iuris vitam amitterent aut libertatem. Si non habent, tutus eſſe debet qui ſuæ nationis primoribus paruit, ita tamen vt ſociis ius ſit conveniendi eoſdem nationis primores vniverſos ſiquid adverſum fedus factum exiſtimant.

Federis tabulæ, in quibus omnis poteſtas procerum Federatorum fundata eſt; ipſis Federatis proceribus nullam attribuunt iuriſdictionem, aut in nationes, aut in ſubditos eius. Nam capite primo non modò nationibus ſervantur iura ſua atque libertas, (in quibus certe etiam comprehenſa eſt iuriſdictio ipſis ſolis in cives ſuos competens) ſed & hoc dicitur: *ne ſocij ſe immiſceant controverſiis quæ inter nationes diverſas ſuper legibus, iure, libertate, conſtitutionibus, moribuſque ipſorum naſcuntur, niſi conciliationis facienda cauſa ſe velint interponere.* Atque ita ius habitum, ita vſurpatum fuit, orta contentione intr proceeres Geldros & Hollandos de Dalemo, & in ea controverſia quæ Hollandis cum Friſiis & Tranſiſalanis incidit de ſinus Auſtrini piſcatu. Decimo vero ſeptimo dicti Federis capite dicitur, *nationes ſingulas tam externis quam civibus ius æquabile dicturas: ni fiat, ſocios comiter operam daturos vt fiat.* Quod ſi etiam hoc pactione comprehenſum non foret, ſatis eſſe debebat quod in contrariam partem nihil pactum eſſet, cum, ſi abſint novæ conventiones, res cenſere debeat manere in ſtatu quo fuerat. Amplius dicitur nono federis capite, res induciarum, pacis, belli, indictionum & tributorum ab vniverſitate federis regendas ex conſenſu cõmuni nationum: *demto*

ſi forte nationes de rebus induciarum, pacis, belli, aut tributorum inter ſe conſentire non poſſint, ea controverſia vt pro hoc tempore referatur ad præfectos, inq; eos compromittatur. Decimo ſexto autem capite cavetur. *Si inter nationes controverſia, diſſenſionis, aut litis aliquid oriatur, quæ de re inter ipſas convenire non poſſit, id ſi peculiariter nationes aliquas tangat, componitor ac tranſigitor opera cæterarum nationum, aut quibus eæ nationes id negotij dabunt: quod ſi res nationes omnes ſpectet opera præfectorum, ita vt nono capite dictum eſt.* Rurſum cap. XXI. *Si quid in his ambiguum aut obſcurum reperiatur, vnde contentiones ac lites oriri poſſent, ius interpretandi penes ſocios federis eſto, qui communi conſilio atq; conſenſu conſtituent quod factu opus exiſtimabunt: quod ſi inter ipſos convenire nequeat, conſulant præfectos in modum ante commemoratum.* Si communitati Federatorum vera juriſdictio data eſſet, nihil attinebat monſtrari vias tranſactionis, &, ſi ea non ſuccederet, compromiſſi. Nationes mediæ & ſi eæ deſint præfecti (nimirum ſi ipſorum quoque nihil interſit quomodo finiatur controverſia, quam exceptionem & rationis paritas & æquitas naturalis ſatis indicant) commonſtrātur, vt conciliatores, aut arbitri rerum inter nationes litigioſarum: nō vt judices impoſiti nationibus, multo minus civibus nationum, tantum abeſt vt criminū ſint cognitores.

Poſt fedus nihil ſpecialius inter nationes de juriſdictione convenit. Neque vſus etiamſi probaretur (qui tamen non probabitur) ius faceret, cum legati nationum ſine particulari ipſarum mandatu ſummum earum imperium neq; tranſcribere neq; imminuere potuerint. Quod plus eſt, multa Federis capita, vt quintū & ſextum de tributis, octavum de cenſu agendo omnium qui militaris eſſent ætatis; viceſimum quartum de jurando in fedus, vi ſua caruerunt, quia poſt fedus

conceptum, nationes eam in rem non aſſenſerunt. Sed enimvero multum abeſt, vt probari vſus poſſit intra eos fines qui negotio noſtro aptari poſſint. Nam in quos ante hac jus à proceribus Federatis dictum fuit, aut externi fuerunt peregre primum adventantes, aut hi qui operam Federatorum communitati addixerant, vt milites ſimileſque alij, aut ſubditi partium Brabantiæ & Flandriæ, in quas partes communitas Federatorum omnes ſummi imperij actus exercet, quomodo nationum proceres in ſuas nationes tam in condendis legibus, quam in exigendis tributis: quod jus Federati proceres in vllam ſeptem nationum exercere ne conati ſunt quidem. Sed vt primores Federati pro ſui imperij poteſtate jus dicant in ſubditos cuiuſquam ſeptem nationum, atque adeo in miniſtros eius publicos, & de negotijs geſtis auctore natione ipſa, novum plane eſt, & antehac inauditum. Dicitur Houſſinus q̃dã imperio Federatorũ procerum captus: ſed dimiſſus ſuæ nationis poſtulatu. Trajecti anno ↀ. IↃ.CX. judicium expeditum eſt per delegatos procerum Federatorum, procerumque Trajectinorum & per judices vrbicos. Sed ibi judex ordinarius, quo magis extra ſuſpicionem ageret, opem ac præſentiam ſociorũ depopoſcerat, ſine fraude legitimæ juriſdictionis: quomodo & Delphis olim judices oppidani aliquos ex conſeſſu iudicũ Hollãdiæ ſibi adiunctos habuere. Præter vero ꝙ procerib. Federatis ius non fuit iudices dandi, et nationes ius habebã contrariũ, ꝙ locũ haberet etiamſi proceres Federati in ius Principum ſucceſſiſſent, quod ita ſe non habet. Nam ab omni ævo nationes ius habuerunt de cauſis non evocandis, id eſt de non avertenda cognitione à legitimis nationis cuiuſq; judicibus ad ipſum Principem. Philippus an. ↀ. CCCC.LII, proceribus

Hol-

Hollandiæ neceſſe habuit promittere neque ſe, neque ſenatũ ſuum cauſas evocaturum niſi eius generis quæ domi expediri non poſſent, quales quæ ſint ibidem explicatur: Poſt anno CIↃ. CCCC. LXXVI. Maria Dux Burgundiæ pro ſe & ſucceſſoribus ſuis pollicita eſt manſuros proceres ſingulorum in iure non evocandarum cauſatũ. Ac ſenius anno nempe CIↃ. CCCC. LXXX. eadem Princeps fæmina cum marito Archiduce Maximiliano ſpopondit, *cauſas omnes atque lites in Hollandia naſcentes, & quæ ad cognitionem quæſitorum maiorum minorumque, aut his ſimilium non pertinerent, definitum iri à Vicario & conſeſſu iudicum Hollandiæ qui quoque tempore futuri eſſent, prout veteres leges imperarent. Quòd ſi quæ lites cauſæve per evocationem, aut aliter pertracta fuiſſent, poſtmodumve pertraherentur ad Principem aut ſenatum eius, in iis ne procederetur: ſed remiſſio fieret ad Vicarium & conſeſſum iudicum Hollandiæ, vt per eos primitus definirentur ex dictarum legum præſcripto.* Oppidum Amſtelodamum, vt & alia Hollandiæ oppida, cum anno CIↃ. IↃ. XLIX. iuberetur mores ſuos perſcriptos exhibere, huius iuris tanquam inter Hollandica præcipui mentionem non omiſit. Qui conventui Federatorum procerum interfuerunt, ſciunt à nationibus diverſis ac nuper etiam à Tranſlavicana, ius ſimile de cauſis non evocandis allegatum fuiſſe, & locum ei à proceribus Federatis datum. Neque omittendum leges has adverſus proceres Federatos multo magis eſſe neceſſarias, quam olim adverſus Principes fuerint. Nã Comes Hollãdiæ iureiurando obſtrictus erat, omnes Hollandiæ leges tueri, ita vt in cauſis etiam ad Principem excitis civis Hollandus retineret iura cætera ad defenſionem ſui ſpectantia: cum Federati Proceres nunquam iurarint in leges Hollãdiæ, ac proinde per cauſæ evocationem civis Hollandus, non vnum illud duntaxat, ſed alia quoq; iura amitteret.

Federati proceres cum & deliquium hoc iuriſdictionis penes ſe &, nationum leges contrarias non ignorarent, dari à ſe iudices profeſſi ſunt *ſine fraude iuris quod aut communiter, aut ſpeciatim nationibus competeret* vt conſpicere eſt in decreto quod fecerunt die XIX. Novembris anni CIↃ. IↃ. CXVIII. Quæ adiectio tacitam quidem continet confeſſionem rei novæ & illegitimæ, cæterum non aufert noxam in re ſitam, quia ipſa actus natura verbis reluctatur.

Sed & Hollandiæ proceras facilè viderunt quantum hæc res à iure deflecteret, atque ideo decreto ſuo facto fine Ianuarij menſis anno CIↃ.IↃ. CXIX. conſtituerunt, *ne ea res perduceretur ad conſequentias, aut exemplum fieret in fraudem legum, ſummique imperij ac libertatis Hollandiæ, atque eum in finem vt cautio conciperetur quæ eſſet optima & Actis inderetur*. Quæ poterat evidentior haberi confeſſio qua pateret rem hanc legibus congruentem non fuiſſe?

Nec eſt quod quiſquam exiſtimet, tali conſenſu convaluiſſe iudicum dationem. nam proceres Hollandiæ antequam mutati eſſent agi contra nos cœptis contradixere: atque ipſi poſtea vt & hic conſenſus atque alia obtinerentur, mutati fuerunt. Non poteſt vitioſus actus alter alterum ſanare, nec quiſquam conditionem ſuam meliorem facit contra leges faciendo.

Quod ſi etiam ſine mutatione proceres iidem manſiſſent, adhuc eſſet conſiderandum, ſummum imperium non poſſe alienari ab eo qui id imperium habeat. Iudices conſeſſus ſuperioris paulo antequam hæc fierent in libello ad proceres Hollandiæ liberaliter diſſeruerant, exceptiones quas oſtenderet lex Philippi Ducis poſteriori lege Maximiliani ac Mariæ fuiſſe ſublatas, ac proinde omnem ſimpliciter cauſarum evocationem interdictam, quod ipſum eouſque ex-

tendere

tendebant, vt ne proceribus quidem Hollandæ permiſſum vellent cognoſcere de ciuium cauſis, aut qui cognoſcerent delegare, etiam vbi duntaxat de attendis oppido quibuſdam ageretur ſine famæ bonorum ve iactura. Hic verò non de oppidi vnius interdictione agebatur, ſed de vita, de libertate, de fortunis hominum, non de plebe, ſed qui publicis honoribus eximijs fungerentur neque illud quærebatur an ipſi proceres Hollandiæ aut ad ipſis dati iudices eiuſmodi cauſas cognoſcere poſſent, ſed an ea cognitio ad Federatos poſſet transferri. Quid ergo de hoc negotio iudices illi dicere poterunt, ſiquidem ſtabunt ſuis pronuntiatis, niſi apertam hîc eſſe legum perruptionem, & rem eiuſmodi in quam próceres Hollandiæ conſenſum præbere legitimum non potuerunt?

Supra legem hanc nationis communem, ſunt & propriæ oppidorũ: ſicuti municipibus Lugduni cõceſſum eſt, ne de criminibus iudicem aliũ habeant quam oppidanum: cumq; Dux Albanus erecto novo tribunali ſub Maieſtatis nomine hanc legem everſum iret, oppidi iſtius, vt & aliorum nomine, denuntiationes ſunt interpoſitæ. Lex ſimilis eſt apud Rotterodamenſes, etiam hoc adiecto valituram legem etiamſi quis municeps alio in loco deliquiſſet dummodo inde abiret non accuſatus. Ego verò Rotterodami: Lugduni Hogerbetius omne ius municipum conſecuti eramus.

Si dicat quiſpiam in noſtra cauſa huic iuri fuiſſe renuntiatum ab oppidi ordine, primum id non liquet. Imo notum contra eſt paucis poſt nos captos diebus ad has leges apud Principem ab oppidorum Lugduni & Rotterodami legatis fuiſſe provocatum, ipſumque, vt Vicarium Hollandiæ, interpellatum, curaret vt nos earum legum effectu frueremur. Hinc patet quæ voluntas oppidorum fuerit, non ex eo quod poſtea mu-

tatis rectoribus effectum eſt. In maximum certè periculum adducuntur, & civitatum rectores & miniſtri ſi rebus contra leges novatis miniſtris ſubducentur mandatores, & alijs inmiſſitijs in ipſos poteſtas dabitur. Grave eſt, aiebat Cato, apud alios cauſam dicere cum inter alios vixeris. Sed ne poterat quidem oppidi ordo huic iuri renuntiare in fraudem noſtri qui adſeſſores eorum eramus: quia legum ius ad nos devenerat ex contractu, quę cum decurionibus oppidi inieramus quando operam noſtram depoſcebant. Præterea ordo oppidi tenebatur nobis ex mandato, quod & ſpeciali inſtrumento procuratorio munitum fuerat. Nam quicquid Hagæ egimus, id egimus vi ſpecialis aut generalis mandati ab oppidis accepti; quod autem iuſſu conventus Hollandiæ fecimus, vt de Trajectina profectione, haberi itidem debet quaſi ab oppidis mandatum, quia oppidorum legati oppidi ſuſtinentes perſonam ſua ſententia id probaverant.

Tam notæ leges ad ius publicum pertinentes efficiunt, vt nullum ſit quod contra fit, quod & leges multæ, ac nominatim illa Mariæ Burgundicæ exprimunt. Sic & poſtrema pactione inter Hollandos & Zelandos inita ſuper iudicijs communibus dicitur, nullas literas in ius vocationis emittendas quæ notis patriæ legibus adverſentur; ſecus factum ſi ſit, non proceres tantum nationis, ſed oppida quoque ſatis officio feciſſe videantur, ſi legem ſignificent tantum. Ea vero ſignificatio in cauſa noſtra ab oppidis Lugduno & Rotterodamo apud Principem, & per eum apud proceres Federatos facta eſt.

Sic Princeps VVilhelmus in ius vocatus à regio procuratore dixit, non teneri ſe ad exceptiones in iudicio allegandas, quando vim nullam haberent

quæ

quæ contra leges nationum, ac proinde contra ius publicum fierent. quod ipſum late defenſum videre eſt in recognitione Synodi Tridentinæ libro 1. cap. XII. At quanquam opus non fuit, legum tamen auxilium imploravimus. Oldenbarneveldius in quæſtione prima cauſā dictavit, cur Federatis proceribus in ſe iudicium non competeret, etiam precibus poſcens eas vt cauſas ſcripto cōplecti ſineretur; quod negatum ipſi eſt.

Poſt datos iudices adverſum eam dationem per tres dies dictavit quæ ex re putabat, iterum poſtulans, vt ad ipſos proceres Federatos iuſta ſua perſcripta dare & mutationem poſcere permitteretur. Quod cum non obtineret, à datione iudicum appellavit ad Federatos proceres, & nationes, à quibus ipſi miſſi eſſent. Cumque eo nihilominus pergerent iudices, repetijt appellationem. Ego in quæſtione prima antequam responderem ad interrogata dixi natum me Hollandum, miniſtrum oppidi Hollandiæ, captum in ſolo Hollandico, iudices nullos niſi Hollandos agnoſcere. paratum tamen me apud quoſvis defendere quæ egiſſem. Poſt datos iudices dixi proceres Federatos in me imperium ſummum non habere, ac proinde iudices in me ab eis dari non poſſe: vſus etiam ſum lege Rotterodamenſi & iure quod iuxta municipes habebam: precatus ſum quoque vt hæc cum ſuis cauſis ac rationibus proceribus tum Hollandiæ tum Federatis ſineret commonſtrare, ſed impetrare hoc non potui. Poſt conditionē tuli, cognitionē ſup. exceptione mea deferri duob. per Hollandiā iudicum conſeſſibus, aut ijs q. iudicū munere apud nos aut nationes alias fungentes ad hanc cauſam iuxta cæteros delegati erāt, vt quos cæteris æquiores cenſerem. Cū iuberet ſine honū detrimento ad interrogata reſpondere facturum dixi

vi maiore compulſum, Puto tantundem ab Hoger-
betio factum: ſed ſurdis fabula canebatur.

Supra quod juriſdictione carebant qui iudices dabant, obſeruandum eſt in illis & ſtudium parti adverſæ nobis, de quo ſupra agere occupavimus. Nam quod hic in iudicium deducebatur, illud ipſum erat, quod adverſus nationes alias noſtræ nationis iuſſu defenderamus, ita vt plane hic in ſua cauſa ius dicerent. Qui tum cōventū Federatorum maxima ex parte implebant, infeſtum in nos animum multis iudicijs prodiderunt. nam ipſi nos ante ſententiam, ante peractam quæſtionem, non viſis quæ in quæſtione acta erant præiudicijs graviſſimis cōvulneraverāt, primum in inſtrumēto quo iudices dabantur, cum dicerent captos nos ad quietem reipublicæ conſervandam, religionem procurandam, rupturam federis prohibendam, ad providendum ne miles in aliud ſacramentum quam quo in verba eſt Federatorum, divertentur, ad occurrendum turbis & cædibus, tāquam nos tot tantarumque rerum rei fuiſſemus: deinde vero in indicendo iuſtitio ac ſupplicationib. ad Deum poſt datos iudices. nam in literis eo pertinentibus depingimur vt ambitioſi homines, (nos qui ad munera ſine ambitu vllo, ſine prenſatione pervenimus, non rogantes ſed impenſe rogati, atque ea munera abunde nobis ſatis arbitrabamur) accuſamur privata conſilia promoviſſe, (cum nihil à nobis factum ſit, niſi eorum mandato quibus parendum habebamus) quibus ſuperadditur periculum imminuiſſe, ne tota religio (quam certe ſecundum divinæ legis p̄ſcripta ex animo fideq; optima colere ſtuduim' (per nos everſa funditus periret, ipſáque reſpublica (quæ nobis vnice cordi fuit) ruinam daret: ac proinde in nos vt reipublicæ turbatores propediem legitimum iudicium ac ſententiam exſpectandam.

dam. Quas quidem tam atroces literas pij probique paſtores nonnulli populo recitare recuſarunt, potius habentes munera publica deſerere, quam tantæ iniquitatis miniſterio ſemet attaminare. Rurſum poſtea in reſponſo quod Boſſizio & Mauterio regis Galliæ legatis datum eſt XXIII. Martij anni CIↃ. IↃ. CXIX: in quo non tantum vt facinoroſi turbulentique traducimur, ſed additur expreſſius gravium criminum nos teneri, palam ac ſummo periculo conſpiraſſe nos adverſus remp. blicam, propoſitum nobis fuiſſe per factiones & clancularios ductus ſine cauſa, ſine accepta poteſtate evertere fœdus, religionem, iudicia totamque vim præfecturæ, & quæ ſumma eſt, totam rempublicam perdere, ad ſatiandam ambitionem immoderatam pravumque conſilium exſequendum. Qui ita loquuntur ante rem cognitam in miſeros captivos talium ignaros, ac iudicibus (qui eo ipſo tempore cœtum ſuum agebant) præſcribunt quid de nobis ſentire, quid in nos ſtatuere deberent, credibile ne eſt eos in dandis iudicibus æquos nobis fuiſſe; Adde iam immanem licentiam quæ more peſſimo & in publicum pernitioſo libellis & carminibus famoſis mendaciorum & calumniarum plenis vagari permiſſa eſt in nos ſeclſos, & vt dixi, ad objecta, quippe ignorata nobis, reſpondere non valentes, tantum irritandæ in nos plebi: quæ evidentia ſigna ſunt acerbi atque implacabilis in nos animi. Qui inde quoque apparuit, quod Moerlbergius vi equitum abductus eſt ex ſolo pacato Monaſterienſi in quo nullam jurisdictionem Federati proceres arrogare ſibi poterant. Dignum quoque notatu, judicum quemque à Federatis proceribus ſumpſiſſe cautionem ſignatam ne quis ipſos huius rei ergo verbo aut factis impeteret; quod ſi quis impetiſſet, id Federati

deraci

derati proceres vt in ſe factum acciperent ac vindicarent. Qui legitime datos ſe iudices credunt, non ſolent tam cuſtodite agere.

Veniamus ad vitia ſpectantia ipſos qui iudices dati ſunt: qua in re primo conſiderandum eſt iudices eos ordinarios ſive legitimos non fuiſſe. Facius dandi iudices competiſſe proceribus Federatis, cur non cognitionem mandarunt alteri ex cōſeſſibus iudicum Hollandiæ, quorum opera, vt quæ proxime ad manum ſit vti frequenter ſolēt etiam ad res ſuæ communitatis; Cur non Senatui federis permiſſum eſt iudicium, qui poteſtate ordinaria iusdicit, nomine procerum Federatorum; In omni libera republica odioſum eſt de capite ac fortunis civium alios dare quam legitimos iudices, prælertim ſi qui dantur (vt horum pars maxima) non in vllo iudiciali munere, ſed in civilibus conſultationibus verſentur. Inter cætera quæ Dux Albanus à legibus aliena fecit, etiam in cauſas Majeſtatis iudices dedit extra ordinem lectos, & metuens ne quæſitores legitimi ſupplicia exigere nollent, vſus ad ea eſt ſpeculatoribus quod in noſtro quoque negotio factum vidimus. Majores noſtri conqueſti olim ſunt hac re violari leges, quæ caverent ne quis in re criminum alios quam ordinarios judices experiretur. Multi etiam armorum noſtrorū ius ex hac potiſſimum cauſa defenderunt.

Iam vero præterea dati iudices partem maximam (quod ſine fraude paucorum dictum volo, qui deſtinatum à cæteris in nos ictum neque conſiliis neque rationibus vllis avertere potuerunt, ſed tantum in hoc ſervierunt, vt actui ſplendorem de ſuo nomine adderent) infeſti nobis erant per inimicitias qua publicas qua privatas. Nam ex nationibus a'ijs ijdem erant qui Trajecti cuſtodias diſſolverant, & à nobis eo nomine incu-

incuſabantur, qui nos capiendos non iure decreverant, quorũ opus erat ipſum illud programma de quo diximus, reſponſum ad Boſſizium, literæ iuſtitium indicentes, atque ipſa iudicum datio: qui audientibus multis mortem Oldenbarneveldij prædixerant: ex Hollandiæ vero illi qui ſe ab Hollandiæ proceribus ſegregaverant, imo cum alijs nationibus adverſus Hollandiam coierant, qui Trajectum venerant, vt ſui præſentia alios confirmarent: qui & Oldenbarneveldio & nobis malum minati ſæpe fuerant: qui de nobis capiendis conſilium dederant multo ante profectionem Trajectinam. Iudices alij etiam ordinarij quoties reformidari ſe vident, quanquam levibus de cauſis, vltro à ſe abdicant cognitionem. *Probi & modeſti iudices*, inquit Cicero, *ſe ſolent excuſare, quando manifeſtum eſt alteram apud eos partem gratia prævalere.* Hi cum ab vxore & liberis Oldenbarneveldij in conventu Hollandiæ recuſati eſſent, cum in ipſa quæſtione dictũ à nobis eſſet, graves nobis videri nõnullos atq; eos nominatim qui Trajectum iviſſent, & quorum res agebatur eo quod noſtra damnatione abſolutionem ſuam quærerent, tum vero præcipue eos qui tot in nos præiudicijs latis iudicio ſe integros non ſervaverant, quique comminatione animum inimicum nudaverant, negotio religioni ipſorum à nobis permiſſo, volunt eſſe ac manere iudices de capite fortuniſque civium tantis de cauſis ipſos perhorreſcentiũ. vbi hoc auditũ antehac? C. quod ſuſpecti 3. qu. v Lib. de Oratore.

Inter Hollandos duo fuere quæſitores, id quoque contra ius patrium. Nam quæſitoris & iudicis officia apud maiores noſtros adeo inſociabilia fuere, vt more generali, quæſitores rerum minorum iudicare non potuerint in quæſitorum maiorum tribunali, etiamſi minores illi eſſent aut Feudorum poſſeſſores, aut de familijs melioribus, qui omnes alioqui ad iudicia idonei

idonei habentur, quod obtinuit etiam in cauſis ipſos nullo modo contingentibus. Sic & cum in Hollandiæ aut Zelandiæ Comes ius diceret quæſitores maiores aſſidere ei non permittebantur.

Perſuaſum vulgo eſt, quo minus Hollandiæ decederet inter judices qui numero erant xxiv. Hollandos fore duodecim: ſed implendo numero inter eos duo fuere Zelandi qui ſuffragio Zelandiæ in conſeſſum judicum Hollandiæ ſimul & Zelandiæ pervenerant.

In eodem Hollandorum judicum numero erat, qui occaſione mutatæ reipublicæ in conſeſſum nobilitatis penetravit: alij conſulatum, decurionatum, locum inter curatores reipublicæ, in ſenatu Federis, in conventu Federatorum honoreſve alios adepti, quorum omnium intererat tueri cœptam mutationem; quod vt fieret nobis damnatis opus erat.

Præter magnam pecuniæ ſummam quam ex hoc hoc judicio judices abſtulerant, (nam novum hoc tribunal amplius LXX. Florenorum millibus ſtetit) etiam poſt id tempus non caruerunt ſua aut pacta, aut ſperata mercede, ſive ipſi perducti ad dignitates eximias, & legationes, ſive provectis liberis, ita vt in omnibus appareat hos cæteris fuiſſe prælatos, ne rem talem feciſſent ſine operæpretio.

Multi inter judices rudes erant admodum, nulla imbuti juris ſcientia, quidã nullius niſi patrij ſermonis gnari, ſine vlla rerum gerendarum peritia. Quo verò tandem modo homines tales apti eſſe poterant qui judicarent de ſummi imperij partibus ac ſignis, quo tota hæc quæſtio redibat, quæ res à legum ac negotiorũ peritiſſimis plane difficiles habentur, & ſubtilis admodum diſquiſitionis?

Quanquam vero non omnes cauſæ ob quas à no-

bis

bis judices reformidabantur, quæ quæ aliæ nunc certo judicio ad tempus ſubticentur aperiendæ ſi poſthac res id exegerit, ſpeciatim à nobis additis nominibus expreſſæ ſunt, ſatis erat cauſas illas judicibus non eſſe incognitas. Nam vbi ita ſe res habet, tenetur judex à ſe cognitionem relegare: quod ſi pergat acta omnia deinceps ipſo jure nulla ſunt: quia ſcilicet qui plane medius non eſt, eius modeſtiæ convenit ſemet excuſare: vt inter alia videre eſt locis quos ſupra allegavimus ex recognitione Concilij Tridentini. Neque vero à nobis ejerari judices directe poterant, cum ipſam judicum dationem vitij argueremus.

Gl. in c. vlt. cauſa III. qu. 3.

Sed neque obſtare nobis in hoc negotio poteſt, quod in quæſtione ad interrogata reſpondimus: cum id non factum à nobis ſponte ſit: nec animo judicem agnoſcendi: ſed compulſu ac deſiderio ſemel exeundi carceris tædium, interpoſita etiam teſtatione cujus ante meminimus.

CAPVT XVI.

De his quæ vitio aut iniquè ſunt acta poſt datos iudices.

QVod modum agendi attinet, primum iuſtiſſimã habemus conquerendi rationem, quod in formam civilis negotij causa noſtra recepta non eſt. Eſt quidem mos ille ordinandæ cauſæ, qui extraordinarius dicitur, apud nos moribus receptus; ſed in quo cauſarum genere? In eo ſcilicet vbi ipſum facti nomẽ omnino delictum involvit, & pœnam poſtulat, ita vt facto confeſſo pœna ex vi legum neceſſario ſequatur. Sed vbi ambigua eſt facti qualitas, exempli cauſa ſi quæ-

quæratur qui hominem interfecerit, idne fecerit ſua tuē ſi cauſa an dolo malo, tam apud ſuperiores quam inferiores judices moris eſt admodum civilis negotij cauſam expedire. Si vſquam id locum habet, hic certè habere debuit. Nam cauſæ noſtræ judicatio per debat partim à iuris quæſtione, partim à facti qualitate quæ erat inquirenda; puta, an quod factum à nobis erat, cum Federe pugnaret, quouſque milites proceribus nationum ſingularum tenerentur; quæ nobis mandata ab his qui imperare nobis poterant, eſſent data pluribuſque alijs eiuſmodi. Non ſatis eſt ſi pauci aliquot in rebus eiuſmodi dicant ſitum eſſe delictum, cum multa hominũ millia aliter iudicent: quare id diligenter & palam atque adeo in modum litis civilis diſquirendum eſt. Quod ſi in re noſtra factum eſſet, tum ſane populus, cujus id maxime intererat, ſcire potuiſſet jure an per injuriam damnaremur. Alexandro regi objectum olim eſt, quod vox Calliſthenis carcere clauderetur. In negotijs rempublicam ſpectãtibus, non palam auditi, non palam defenſi, quaſi innocentes pereunt aut damnantur. Quibuſcunque aliquid eſt ſenſus, facile judicabunt tum iſtum agendi modum, tum quæ ſecuta ſunt omnia eo directa ne genus humanum vnquam ad negotij veritatem perveniret: quo pertinuit & novi moris juramentum quo judices ſemet obſtrinxêre ne quid rerum apud ſe geſtarum etiam poſt rem judicatam propalarent. Modus hic extra ordinem, vt vocant, agendi adverſus integræ famæ homines, ſuper rebus de quibus non omnes idem ſolent cenſere, quales ſunt res religionem aut reipublicæ gubernationem contingentes, eſt illa ipſa inquiſitio, adverſus quam tot querelæ tempore Caroli Imperatoris & Philippi regis inſtitutæ ſunt: quod intolerabile onus habitum eſt inter præcipuas

belli cauſas. Orationes eo tempore habitæ à diverſarum nationum proceribus manifeſte oſtendunt non tantum à proceribus improbatum genus illud cauſarum ſuper quibus adverſus captos per meram inquiſitionem agebatur, ſed ipſum quoq; illum agēdi modum, vt libertati ac moribus avitis repugnantem. Adde modum extra ordinem agendi introductum apud nos quo celerius cauſæ dijudicarentur, quæ civilis litis inſtar ordinatæ in longum duci ſolent. In negotio noſtro oſtendit novem menſium tempus non hoc ſpectatum: ac proinde nullam poſſe confingi cauſam honeſtam, cur clancularia iſta agendi ratio placuerit.

Quod ſi omnino fixum ſtabat cauſam noſtram ad modum civibus negotij non dirigere, (quod tamen nobis debebatur & mos habet in negotijs etiam neutiquam adeo obſcuris) certe ad repetitas toties à nobis ac noſtris preces aditus & conſilia amicorum ſubſtrahi nobis non oportuit. Omnes juriſperiti qui de publicis judicijs ſcripſerunt, aiunt poſt quæſtionem habitam indulgendum captivo locum laxiorem vbi cum advocatis & procuratoribus conſultare poſſit, & ea componere quæ ad cauſam tuendam pertinent. In noſtris terris quenquam per octo aut novem menſes intercludere commercio vxoris, liberum ac neceſſariorum inauditum eſt extra tempora Albanicæ præfecturæ. Marſil. Follerus Stracch a, Baiardus.

Si ne hoc quidem concedere nobis placebat, (quod niſi iniquiſſime & novo plane exemplo negari nobis non poterat) certe danda nobis fuit plena libertas noſmet defendēdi tum voce tum ſcripto. Scriptores de judicijs criminum docent, damnari neminem poſſe, niſi cui tempus ſe defendendi ſit datum: ac dandum ei hoc tempus etiamſi nō poſtulet, etiamſi delictū faſſus ſit. Quod ipſum, vt nō modo juri civili,

ſed

ſed & patriæ noſtræ moribus conſentaneum à conſeſſu judicum ſuperiore apud nos proceribus Zelandiæ commendatum memini. In oppidis quibuſdam noſtris receptum eſt, vt etiam illis qui res confeſſi ſunt manifeſte delictum in ſe continentes poteſtas fiat, antequam pronuntietur, dicendi pro ſe publice apud tribunal adſtāte populo. Alibi judices oppidani morem habent interrogandi reum, numquid habeat pro ſe dicendum. Quāto magis hic illud obtinere debuit, vbi facta quædam nobis imputata nunquam à nobis confeſſa ſunt, alia diximus jure facta, neque ſalva jurisiurandi religione aliter à nobis potuiſſe fieri? De factis quæ inficiati eramus negari nobis non poterat judiciorum inſpectio & poteſtas refellendi compendio teſtes. De his quæ facta fatebamur, ſed in quibus delictum ineſſe negabamus, admittendi eramus ad probandum legitima ea fuiſſe, productis decretis, aliiſque inſtrumentis eam ad rem ſpectantibus, etiam teſtibus ſi opus eſſet. In conſeſſibus judicum maioribus ac minoribus vbi æquitas aliqua locum habet & hoc illud vſitatum eſt, etiam cum extra ordinem res peragitur: merito ſane: cū ni id fiat judex dici nequeat de re plene edoctus fuiſſe.

Clarus d. qu. 49. nu. 4. & q. 53. & vtrobique Baiardus cū alleg. Clarus d. §. fin. qu. 56. & Farinac. qu. 8. nu. 14. Bar. in l. nunquā plura nu. 4. de privatis delictis.

Si quis dicat defenſos nos ſatis cum ad interrogata reſponderemus, frivolum id eſt: Nam præterquam quod ſæpe prohibitum eſt nobis nos defendere, ſed nude ajendo aut negando reſpondere juſſi ſumus: quod dictare ſcribenda nobis ſæpe permiſſum nō eſt: neque perſcripta omnia quæ nos ad cauſam pertinere arbitrabamur; nemo eſt homo tam firmi cerebri, cui in tali neceſſitate conſtituto ita de ſubito occurrant omnia quæ ad cauſam ſpectant. Longa carceris ſolitudo etiam valetudinem nobis corruperat, & cum maxime ægro eſſemus corpore, tempus ad quæſtionem

capta-

captatum eſt ab iis qui norant ſatis nos, præ libertatis deſiderio non vſuros cacuſaria exulatione. Sedebant adverſum nos accuſatores tres & iudicum pleriq; non minus accuſatoribus infeſti, qui ſæpe loquẽdi libertatem nobis non permittebant, ſed clamoribus ac minis nos interpellabant, obturbabantque. Innumeræ interrogationes nec cohærentes & verbis fallacibus cõceptæ in nos ſtruebantur, vt alicubi per incogitantiam captaremur. Subſidia memoriæ adempta nobis tanto tempore fuere ſubtractis calamis, charta, atramento. De rebus pridem geſtis, de circumſtãtiarum minutijs de vocum apicibus vno momento erat reſpondendum. Multa erant quæ vberius defenſa à nobis fuiſſent, niſi in mentem venire nobis non potuiſſet in ijs crimen ab aliquo poſſe mente concipi. Gnarum nobis erat quæ feceramus ex mandato à nobis facta, tum qui mandaverant, quique mandata nobiſcum executi fuerant eos ne compellari quidem: ac propterea exiſtimabamus quæ à nobis acta eſſent nihil magnopere defenſionis egere. Vbi quæſo auditum tandem eſt antehac, captivis id orantibus negari poteſtatem recognoſcendi quæ dicta ſunt, vt ſi neceſſe ſit, fuſius ſenſa ſua exponant; At hoc negatum eſt nobis. Iam ante probavimus maiorem quæſtionis partem peractam ante iudices datos: cui conſequens eſt quod tum reſponſum eſt defenſionis locum habere non poſſe, cum defenſio inſtitui nequeat, niſi apud iudicem. Quare cum reſponſa iſta nunquam nobis præſentibus relecta ſint, neque poteſtas nobis data largius mentem explicandi, his ſane in rebus ſupereſt indefenſos nos eſſe. Adde multa quæ dictaturi pridem fueramus omiſſa à nobis, eo quod fides facta nobis eſſet poſtmodum defenſionis pro arbitrio faciendæ copiam fore: quod cum ſecutum non ſit, non hac in re iniuria tantum affecti, ſed

& dolo circumventi ſumus. Quod iam ea quæ à nobis
dictata ſunt attinet, quæ plerunque conſiſtebant in fa-
ctis defenſionem continentibus, aut iudices ea vera
putabant, aut ſecus. Si vera, non poterant quod his e-
rat contrarium ſententiæ inſerere. Si vt vera non acce-
ptabant, certe tempus ac facultatem ea probandi con-
cedere nobis tenebantur, quod ipſum à me ſpeciatim
poſtulatum eſt. Fuit etiam cum dicerem apud iudices
non eam vim fuiſſe memoriæ meæ & per morbos &
per carcerem labefactatæ, vt ad ſingula ex tempore
quod opus erat potuerim reſpondere: interdum di-
ctandi quoq; libertatem aut ademptam mihi aut acci-
ſam: quapropter rogare me vt relegerentur acta quæ-
ſtionis prioris: & vt ad probanda quæ pro me allega-
veram aut allegaturus eram facta admitterer: præci-
puè circa inſumtam à me operam ad componendum
quicquid in Eccleſia aut republica diſconveniebat: &
circa decreta facta à rectoribus oppidi Rotterodami
de rebus plurimis. Cum nihil impetrarem, rurſum pe-
tij vt ſcripto quædam complecti liceret: & cũ longum
per tempus ei poſtulato inſtitiſſem, non amplius tem-
poris indultum eſt mihi horis quinque pomeridianis,
& chartæ folium vnum, quanquam etiam atque etiam
roganti vt & tempus largius & chartæ plus paulo mihi
concederetur: verum nequicquam. In hac charta per-
ſcripſi quæ mea fuiſſent conſilia, quæ mens, facta de-
fenſionem continentia breviter indicavi,) q̃ tali erant
vt certo norim iudicum quoſdam dixiſſe, ſi de ijs con-
ſtaret, optimo iure me niti) petij vt ea probandi mihi
poteſtas fieret: qua petitione nec reiecta nec admiſſa,
(quorum tamen alterum vt fieret iuris ratio exigebat)
in me, ne compellatum quidem amplius, pronuntiata
eſt cauſam terminans ſententia.

Quomodo vero talis agendi ratio à vitio, iniquita-
te,

te, imo ab immanitate barbara, purgari poteſt? Hiſpanienſis illa inquiſitio, adeo à maioribus noſtris tantoque iure exagitata, permittit reo colloquium & opem patroni, & ius probandi facta quæ defendendi ſui cauſa profert. Comitibus Egmundano, & Hornano Albanicæ præfecturæ temporibus tradita ſunt accuſationis capita: temporis quantum ſatis datum conſcribendæ defenſioni, quæ hodieque legitur. Permiſſum ipſis exhibere libellos atque inſtrumenta culpæ amoliendæ, quod & diſerte narrat ſententia: quæ omnia nobis negata ſunt. Et tamen conqueſtæ ſunt Belgicogermanicæ nationes omnes de modo agendi adverſus eos Comites, præſertim circa res duas, nempe quod procuratores & advocati ipſis non eſſent auxilio dati, & quod teſtium adverſus ſe productorum notitiam non habuerint, vt eos poſſent refellere. Princeps Wilhelmus Arauſionenſis in reſponſo ſuo cum à procuratore regio dies ipſi dictus eſſet, ait *captivitatem eorum Comitum rigidiorem eſſe quam ius permittat, ſecundum cuius regulas carcer cuſtodiendis reis repertus ſit, non adimendo eis hominum aſpectu, commercio, conſilioque, quæ ſi deſint fieri nequeat vt gravis aliqua cauſa rectè regatur ac defendatur.* Exclamare libet:

Cernis ne hæc Amphiara' ſub terram abdite? Dum hæc peraguntur omnia, ſed maxime poſtquam Oldenbarneveldio vita erat ademta, harum rerum artifices nulli pepercerunt labori, qua policendo, qua minando, ſervato etiam ad terrorem per dies aliquot pegmate in quo Oldenbarneveldius erat occiſus, & carnificibus tribus Hagæ retentis, nempe vt his modis coniuges ac propinquos tum meos tum eorum qui præterea capti erant adigerent ad culpæ deprecationem, & fidem dandam ſilentij

N 2 noſtro

noſtro nomine, quomodo effecturos ſe ſperabant, vt morte vnius & aliorum oppreſſa voce veritas æterna nocte obrueretur: ſed aliter Deo omnipotenti viſum eſt. Quanquam enim Moersbergius, magno vir animo non minus quam ortu, cum primum hoc conſilio intellecto commotus valde fuiſſet ad innocentiam ſuã confugiens, tandem tamen vxoris miſeratione & amicorum ſuaſu impelli ſe paſſus erat, vt morem illis gereret, (quod quidem cum per illegitimos agendi modos extortum ipſi ſit eis qui extorſerũt prodeſſe nõ debet) tamen & mea & Hogerbetij vxor omnia potius perpeti decreverunt, quæ alijs collibitum eſſet, facere, quam vt nulla poſtulatione honori noſtro aut veritati iniuriam facerent. Gratiæ Deo agendæ ſunt ſine cuius præſente auxilio fieri non poterat, vt tot ac tam gravia tentamenta vinceremus.

CAPVT XVII.

De his quæ vitio aut inique geſta ſunt circa ipſam ſententiam.

VBi captura, iudicum datio & agendi ordo omnia ſunt inſtituta condemnationis ergo quæ ante omnem cauſæ cognitionem decreto peremtorio atque irrevocabili erat decreta, non poteſt plus in condemnatione eſſe iuſtitiæ & æquitatis, quam in captura, iudicum datione & agendi ordine.

Anteloquium ſententiæ ita ait, *quando reus confeſſus eſt, ac præterea iudicibus apparuit.* His verbis fallũtur multi, exiſtimantes quicquid in ſententia legitur, vt profectas à nobis opiniones novas, noſtro facto in republica & Eccleſia res vbique motas, exhauſtum ærarium, & ſumtus factos ad ſæpe decies, paſſim diſſidia, &

diffidentiam inter Federatos & cives ſatam, fedus ruptum, rempublicam ſibi tuendæ factam imparem, & in periculum adductam aut pactionis inhoneſtæ, aut pleni exitij, aliaque eiuſmodi confeſſa à nobis; cum non illa tantum ſed & multa alia capita partim ex nobis perquiſita nunquam ſint, partim diſertę negata. An in cauſa extra ordinem pertractata ſententia ferri poſſit niſi ſuper rebus confeſſis, apud multos iuris noſtri patrij conſultos ambigitur, nec immerito, cum in actis veterius paſſim videamus pro vno eodemque ſumi, ſententias latas ſuper cauſa extra ordinem tractata, & ſuper confeſſione. Certe memini ſuperioris conſeſſus iudices ita ſentire & apud Zelandiæ proceres proloqui; ſicut & illud recordor, vnum è præcipuis huius adverſus nos negotij gubernatoribus vitio dediſſe oppidi Harlemi magiſtratibus, quod quæ egiſſent, dicerent extra ordinem acta, cùm tamen ſententia cõfeſſionem excederet. Verùm hic multo plus à recta via deflexum eſt. Nam primum in ſententia obiiciuntur nobis multa per illationẽ, qualia in libellis accuſatorum poni ſolebant non in ſententia iudicũ, cuius generis ſunt nonnulla quæ ſupra protulimus, item conſilium noſtrum fuiſſe imperare militibus, vt parerent magiſtratibus etiam contra Fede[r]atos proceres & Principem & eosdem milites ſacramento adſtringendos magiſtratibus apud quos præſidium agerent, de ipſis tuendis, etiamſi quid ab ipſis iuberetur quod aut cauſam, aut prætextum ſumeret ex religione, ſimiliaque plura. Etiam facta inſerta ſunt de quibus nihil vnquam iudicibus paruit, vt propoſitum fuiſſe cuſtodias oppidorum referre in expenſas communes Federatorum: me ea nocte quæ dimiſſionem cuſtodiarum Trajecti anteceſſit cum oppidi præfecto conſilia ſociaſſe, quomodo prohiberi poſſet ne plus militis à Principe

Mauritio in vrbem induceretur, ac de excubijs eam ob rem locandis ad portam Amersfordienſem. Quibus de rebus certus ſum nihil ipſis apparuiſſe, cum ſciam ea omnia falſa eſſe, vt in notis ad ſententiam ſingulatim dicetur. Verùm fac etiam aliqua eos habuiſſe rerum iſtarum indicia (quod ita non eſſe plane perſuaſum habeo) tamen non poſſet dici apparuiſſe id, ſuper quo nec defenſio noſtra erat audita, neque facta nobis teſtes reijciendi copia.

Præterea vero in ſententiæ contextu de induſtria multa facta omittuntur quæ ad defenſionem noſtram pertinent, vt mandatum procerum Hollandiæ & oppidorum noſtrorum: repetitum mandatum & auctus delegatorum numerus in negotio Traiectino, pluraque alia quæ infra memorabuntur, contra iura quæ dictant non licere iudici qualitates confeſſioni annexas ab ipſa confeſſione divellere.

Bart. in l. Aurelius §. idē quæſiit nu. 2 ff. de lib. leg. Clarus § Homicidium nu. 35. Boſſ. In tit. de defenſ. reor. nu. 4. Menoch. qu. 99. nu. 9. Bajardus qu. 90. L. aut damnū §. ſolēt D. de pœnis. L. mandatis ff. de pœn. L. Inrediebile ff. de pœnis.

Damnati ſumus tum Hogerbetius, tum ego ad perpetuos carceres, quam pœnam paſſim Iuriſconſulti, vt inconceſſam reijciunt. Nobilis ſcriptor de publicis iudicijs ait etiamſi lege aliqua poteſtas iudici eſſet facta pœnas pro arbitrio ſtatuendi, tamen liberum ei non fore damnare ad carceres perpetuos, quia libertas illa intelligi deberet intra pœnas iure conceſſas. *Solent Præſides*, ait vetus Romani iuris conſultus, *in carcere continendos damnare, aut vt in vinculis contineantur: ſed id eos facere non oportet. nam huiuſmodi pœna interdicta ſunt. Carcere enim ad continendos homines, non ad puniendos haberi debet.* Alius: *mandatis principalibus quæ præſidibus dantur, cavetur nequis perpetuis vinculis damnetur, idque etiam Divus Adrianus reſcripſit.* Imperatorum vnus: *Inredibile eſt quod allegas liberum hominem, vt vinculis perpetuis contineretur eſſe damnatum. Hoc enim vix in ſola ſervili conditione procedere poteſt.* In Italia quidem & Hiſpania

ali

aliter vt ſieret invaluit: at in noſtris liberis terris inauditum id eſt, niſi quis eò referre velit, quod nuper bello flagrante cœptum eſt inſtitui, vt ad remos ducendos damnentur, nō alij tamen quam errones atque nebulones: aut etiam quod ergaſtulo includuntur quidam neq; tamen in perpetuum, ſed in ſpem reſipiſcēdi, ac fermè ipſis propinquis id poſtulantibus. Notandū inſuper Iuriſcōſultos qui exiſtimant ab ordinarijs iudicibus in cauſis quibuſdā pœnas ordinarias poſſe excedi, ita tamen vt non vſurpentur pœnæ legibus vetitæ, hanc ipſam poteſtatem tamen non indulgere delegatis, quales noſtri fuere. nam à talibus iudicibus negāt pœnas poſſe irrogari, niſi quæ diſerte legibus præſcriptæ ſunt: ita vt bis hic ſit peccatum, primum quia delegati iudices exierunt pœnas legibus cognitas, deinde quia pœna vſi ſunt diſerte legibus vetita.

Res quoque eſt obſervatione non indigna, quod cum nomina etiam ordinariorum iudicum poni ſoleant in ſententijs quæ eduntur, idemque multo magis in delegatis iudicibus locum habere debeat, hi tamen iudices, cum etiam per typographos ſententiam publicarint, pepercerint tamen nomina ſua aſſcribere. Cauſam coniecturis aſſequi facile eſt.

CAPVT XVIII.

De his quæ vitiosè aut iniquè in nos acta ſunt poſt ſententiam.

SI ius & æquum fuit aditum ad nos neceſſarijs dari ſtatim ab habita quæſtione ante rē iudicatā, multo magis poſt rem judicatam id factum oportuit, cum carcer duntaxat nobis cuſtodiendis ſerviret, quod

ipſa etiam ſententiæ verba præſcriptæ. Proinde ex propinquis noſtris aliquot poſt latam ſententiam ad nos admiſſi ſunt, Hagæ dum fuimus: ſed poſtea præcipui huius negotii auctores, cum viderent non ſufficere carcerem ſolum, vt nos contra animi noſtri ſententiam acta ipſorum adverſum nos probare cogeret, partim palam, partim clam (quia publice in ipſo procerũ Federatorum cõventu res peragi ob ſummam iniquitatem ſine multorum contradictione non poterat) intenderunt vexationem in noſtra corpora, exiſtimationem, bona, amicos, tantum (quod & inter ipſos nonnulli fatebantur) vt nos ad deprecandam culpam adigerent, atque ita ſe domi ac peregre purgarent.

Bona quod attinet quanquam oppida in quibus nati eramus aut quibus operam addixeramus, ac proinde ius omne municipum eramus conſecuti, antiquis legibus obtinuerunt, vt coniuges ac liberi damnatorum bonorum publicationem certa pecunia redimere poſſent, eæque leges ab oppidis etiam ſub Albanica præfectura magno ſtudio defenſæ fuerant nullorum criminum admiſſa exceptione, ac à nobis ad eas leges ſæpe provocatum erat, tamen vxoribus noſtris liberiſque legum earum beneficio frui permiſſum non eſt, ſed neceſſitas illis impoſita eſt adverſus fiſcum, durum adverſarium, inchoãdi litem, de qua ne ſuper momento quidem iudicatum eſt. Quin & vxorum bonis manus à fiſco iniecta eſt. Tum mihi peculiaris querendi cauſa data eſt, quod chartæ meæ ex tablino meo abreptæ ſunt, ne facto quidem inventario, quanquam poſcente id mea vxore, quod ipſi, vtpote ius ad eas chartas aut partem earum habenti, nullo colore negari poterat.

Poſtquam Lupiſtenum Haga abducti ſumus ſeni patri meo nunquam mei videndi facta eſt copia, ſicut

&

& Hogerbetij filius multis atque indefeſſis precibus vix tandem extorſit, vt patrem convenire poſſet, à quo deinde rurſum longiſſimo tempore abſentus fuit.

Iam vero bonis noſtris publicatis, ac nobis per carcerem adempta omni rem faciendi libertate, attributi ad alimenta noſtra ſunt viceni quatuor aſſes in diem. Qui ſenſu communi non carent iudicare facile poſſunt an ſatis id fuerit ſuſtentandis nobis quos familiæ onus non leve vrgebat. Sed coniuges noſtræ non gravatæ nos de eo quod ipſis reſtabat alere nunquam eam pecuniam accipere voluerunt. Per tempus aliquod cuſtodibus noſtris mandatum erat cibos nobis dare: ſed vltro inſtitimus, vt ea moleſtia & quod vltra ſuſpicari non abs re erat, liberaremur.

Vxores vero ac liberi noſtri primum vſi ſunt libertate adeundi nos atque à nobis recedendi.

Sed paulo poſt arcano ductu decretum longe aliud cauſum eſt, vxores nobiſcum carceri includendas quamdiu adeſſe nobis vellent, neque vero abire permittendas ni veniam expreſſam eius rei impetraſſent. Ex hoc decreto vxor mea, quanquam & hoc multū abnuente Daventrio qui iam imperium in cuſtodiam acceperat, vix obtinuit, vt Hagam proficiſci liceret: ibique oſtendit quam grave & iniquum eſſet cogi ſe aut in ea calamitate maritum deſerere, aut ipſam quoque damno valetu linis manere captivam, proiectis extra curam ſuam liberis natu minimis valde infantibus, quos ſecum in carcerem adducere non poſſet.

Re ſæpe negata, ſæpe dilata, tandem vxorum noſtrarum libertas ita coarctata eſt, vt manendum haberent intra arcem Lupiſteni, neque inde progredi, niſi quod bis intra dies ſeptem comparando victui ant ire

poſ-

poſſent aut aliquem mittere: quod ita manſit per tempus aliquod.

Cum vero interim ab vxore ac liberis Oldenbarneveldij, item à propinquis noſtris impenſe laboraretur ad obtinendam bonorum reſtitutionem, beneficio legum redemtionem, vt diximus, indulgentium, neque id effugiendi ſpecies vlla occurreret, niſi in Maieſtatem deliquiſſ arגueremur, quod ſententiæ verbis non continebatur, anno poſt eam latam à delegatis iudicibus pronuntiatum eſt, mentem ſuam in iudicando fuiſſe peccatum à nobis in Maieſtatem. Quam circa rem advertendum eſt, ſi quo tempore lata fuit ſententia ea mens fuiſſet judicum, etiam exprimi id ſecundum mores noſtros debuiſſe: tum vero huic declarationi non omnes eoſdem iudices adfuiſſe, ſed præter quoſdam aut morte abſumtos aut alioqui factos ad iudicia inidoneos, aliquammultos fuiſſe abſentes qui perſcriptam ſuper hac re ſententiam ſuam miſerant, contra iuris ac moris, cum omnes quibus in iudicio cenſendi ius eſt, vno in loco præſentes, eſſe debeant, vt aliunt aliorum rationes intelligant. Præterea quod tertiò notandum venit, mos eſt in patria noſtra antequam ſententiæ interpretatio fiat ſummario iudicio partes audiri: nos vero, neque auditi, neque compellati ſumus, quin illo ipſo tempore arctiſſimo carceri incluſæ ſunt vxores noſtræ, nequid dicere poſſent adverſus id quod agere penitus erat conſtitutum, vt iam mox narrabitur. Repetitum hic volo quod dixi ante paucos iudicum peritos iuris fuiſſe, multos adeo illiteratos vt vocem ipſam Maieſtatis ignorarent, tantum abeſt vt vim eius vocis ac criminis intelligerent. Nos vero habemus quod nos ſolemur multis veteribus noviſque exemplis. Pætus Thraſea, quantus ſenator, viríque alij ſpectatæ probitatis Romano-

manorum Imp. tempore procubuerunt in reatu læſæ Maieſtatis. Noſtra quoq; ætate libertatis Belgicogermanicæ vindices, Princeps Wilhelmus Arauſionenſ. Comites Egmundan. & Hornanus, alijq; dānati ſunt eodē titulo. Hinc nobilis inter Rom. ſcriptor auſus eſt dicere: *Crimen Maieſtatis ſingulare & vnicū crimen eorū qui criminæ vacant.* Bonus Imp. aiebat crimē Maieſtatis ſuo ſæculo ceſſare: admonentq; Iuriſconſulti veteres, *crimen hoc non habendum in occaſionem ob Maieſtatis venerationem perſonam ſpectandam an potuerit facere & an ante quid fecerit.* Nos ex notiſſimo ſenſu, atq; mādato eorū quibus parendum nobis erat, credidimus atq; affirmavimus Maieſtatem id eſt ſummū imperiū penes ſingulas eſſenationes. Fac erraſſe nos; (ꝙ ita ſe non habere ſuprà demonſtratum eſt) tñ negari nō poterat ſententiā noſtram multis ſapientibus ac doctis placuiſſe, ꝙ quidem ſufficere debebat vt crimini, præſertim tam garvi, eximeremur. Inter Romani iuris cōſultos egregius, *in civilibus,* inquit, *diſſenſionib. quamvis ſæpe per eas reſpublica lædatur, non tamen in exitium reipublicæ contenditur, quiq; in alterutras partes diſcedunt vice hoſtium non ſunt.* De ſui tēporis diſſidio ita loquitur M. Tull. Cicero: *Erat obſcuritas quædam: erat certamen inter clariſſimos duces: multi dubitabāt quid optimum eſſet, multi quid ſibi expediret, multi quid deceret, nonnulli etiam quid liceret.* Neq; raro locum habet Phocionis illud *mea meliora etiamſi hæc feliciora.* Noſtro ævo qui de iure ſcripſerunt, aiunt, civiles diſſenſiones trahi ad crimen Maieſtatis non debere: imo vbi alia ſuppetit coniectura, nunquā cenſeri cōmiſſum crimē.

L. 1. C. ad Iul. ad Ma.

Ruin. conſ. 1. num. 5 Dec. conſ. 102. n. 17. Tom 1. conſ. crim. Ceph. cōſ. 79 nu. 9. & alij allegati per Bapt. Baiard. in tractat. crim. 5. Læſ. Maieſt.

Ad id quod dicere cœperam redeo, id nempe quod vxoribus noſtris illius pronuntiationis tempore contra ius ac iuris ſpeciem evenit, dixit cuſtodiæ præfectus mandatū ſibi vxores ac liberos q nobiſcū erant captivos detinere: Rogatus documentū mandati oſtēdere,

recu

recuſavit. cum quæreretur ex eo, an non diſcedere ipſis liceret, ita vt non redirent, niſi impetrata redeundi venia, negavit licere. Oratus iterum vt ad Federatos proceres ſcriberet, peti, vt matronarum alteri abire liberum eſſet, præſertim Hogerbetij vxori, quæ magna natu & iam anno toto non digreſſa à captivo marito vltra ferendo carceri non erat, hoc quoque abnuit. Ac ne illud quidem concedere voluit, vt vxores per amicos cibos ſibi emi curarent, cupiens ipſe eos emere & pretiũ ab vxoribus noſtris perſolvi. Interrogatus an ea quoque de re mandatum haberet, dixit, ſi non haberet facturum ſe vt adipiſceretur. Hæc cùm reſciviſſent propinqui noſtri, multis libelis conqueſti ſunt de iniuria quæ vxoribus liberiſque noſtris fieret: neque tamen aliud impetrarunt, quam vt per amicos cibos emi & in arcem perferri curarent. Sed hoc ipſum ab ipſis proceribus Federatis decretum cum eſſet, præfectus cuſtodiæ ſequi noluit, gnarum ſibi dicens quæ mandata accepiſſet. Vetabat quoque ne quis hominum vxorem aut qui in miniſterio noſtro erant, verbo compellaret, ne quidem ſi quæreretur quota eſſet hora: ac ne prætereuntes vlla ſalutandi ſigna ipſis exhiberent: permittens interim famoſa ac plena calumniarum carmina apud feneſtras noſtras in noſtri iniuriam cani. Interea Hogerbetij vxor, ſingulare probitatis ac pietatis exemplum, non ſatis tolerans tam ſeveri carceris, inclinante magis magiſque valetudine, tandem cum nova hæc vexatio CXL. ferme dies duraſſet, in mariti cubiculo atque oculis mortem obijt. Ægrotam adhuc vxor mea officij cauſa adire vt poſſet, rogaverat, ſed negatum id quoque. Ne corpus quidem exanime dimittere volebat præfectus cuſtodiæ, ni prius Hagam ſcripſiſſet: ac poſtea quoque dicere eum non puduit, ſi non dimiſiſſet rectè ſe facturum

fuiſſe.

ſuiſſe. Paulo ante huius obitum vxor mea obtinuerat veniam abeundi Lupiſteno, ſed non eò redeundi. Hagæ cum eſſem, tum voce tum ſcripto paratam ſe oſtendit refellendis omnibus quæ ipſi aut alij cuiquam obijci poſſent, vnde huius novæ male tractationis cauſa peteretur. Sed nemo repertus eſt qui cauſam redderet, niſi quod quidam hanc dixerunt, à me atque Hogerbetio reſponſum de iure ſuper controverſia feudali. Trium aut quatuor menſium interpellatione aſſidua vix tandem expreſſit vxor, vt, non bis vt ante, ſed ſemel in ſeptem diebus victus coemendi cauſa arce exire ſineretur.

Cùm huncin modum Hagæ ante ſententiam per menſes novem, poſt eam aliquammultis diebus, Lupiſteni vero per annum & menſes decem in ſumma mœſtitia ac ſolitudine vixiſſem de eo quod nobis reſtabat, ſine vllo quæſtu, ſine vllo neceſſitatis ſubſidio, tandem Deus mei miſertus eſt, atque eo ipſo tempore quo nova in me atque vxorem mala intendebantur, ſparſo rumore falſo de funibus ab vxore coemtis & in arcem perlatis (cui mendacio refutando cùm veritatis teſtimonium à cuſtodiæ præfecto poſceremus, obtentum ne id quidem eſt) viam mihi monſtravit recuperãdæ libertatis. Nam fortitudine atque induſtria vxoris arcæ incluſus, in qua libri ferri ſolebant, Gormchemum portatus ſum, atque inde perveni Walovicum, & porro Antuerpiam: vbi vt calumniæ materiam præciderem intra domum Nicolai Grevinchovij paſtoris quondam Eccleſiæ Rotterodamenſis me continui, numquam inde egrediens: atque hic cum eſſem, animi mei integritatem Federatis ſignificavi hac epiſtola ad ipſos miſſa.

Summi ac potentes Domini.

Exſpectavi iamdiu vt veſtro iuſſu ex graviſſima cuſtodia, qua

non

non me tantum, ſed partim quoque vxorem & liberos detinebat, eximerer. Sed comperto, quoſdam mihi peculiariter infeſtos novos quærere obtentus, vt calamitatem meam intenderent, in eam rem iactatis etiam rumoribus, rationem [illegible] recuperandæ nativæ libertatis & excogitavi, & Deo iuvante, ad exitum ſine vi, ſine largitione perduxi. Cum nullum viderem receptum propiorem, Antuerpiam me contuli, diſpecturus vbi potiſſimum ſedem quieti meæ & literarum ſtudiis ſim poſiturus. Valde mihi grave eſt, Domini, quod tam dura pati, libertatis ſimul & bonorum diſpendio, coactus ſum hactenus, & cogor etiamnum, intra intimos animi receſſus mihi conſcius, integerrimo affectu conſilia à me ſuppedita quæ iudicare potui vtiliſſima medendis difficultatibus enatis antequam ego ad rempublicam vocarer, ſumma cum fide erga magiſtratus Rotterodamenſes qui miniſterio meo vtebantur parique obedientia erga Ordines Hollandiæ & Weſtfriſiæ quorum ſub imperio eram. Sed nec tolerata hactenus mala, nec quicquid vltra mihi eventurum eſt, vnquam id in me habebunt iuris, vt amorem patriæ mihi excutiant, quem ſemper corde geſſi, & quantum mearum fuit virium, quas exiguas agnoſco, opere oſtendi. Pro eiuſdem patriæ libertate, tranquillitate ac proſperitate Deum ſemper orabo, atque adeo vt in eum finem vobis,

Sublimes ac potentes Domini, bonum ac felix regimen largiatur. xxx. Martij CIↃ.IↃ.XXI. Antuerpiæ.

V. D. addictiſſimus

HVGO GROTIVS.

Antuerpiæ cum eſſem multis ab amicis admonitus ſum, facturum me rectius ſi in Galliam irem: cui conſilio morem geſſi. Lutetiam cum perveniſſem, Rege eiuſque conſiſtorio ad vrbem non reperto, apud Boſſizium primo, deinde apud Vicum, qui nunc ſigilli cuſtos eſt, poſt apud Ianinum, quorum omnium conſilijs de republica Rex vti ſolebat, innocentiæ meæ reddidi rationem, ſimulque teſtatus ſum con-

conſtantem meum in patriam amorem, ipſos rogans vt quantum poſſent apud Regem laborarent vt Rex quam pater ipſius æterna memoria digniſſimus atque ipſe ſemper oſtenderant benevolentiam erga patriam meam eam nunc quoque retineret, ſalutemq; ac tranquillitatem eius cordi ſibi eſſe oſtenderet. Ab ipſis vero amice admodum exceptus ſum. Ne tum quidem ceſſarunt inimicorum malæ artes: quibus effectum eſt vt ad proceres Federatos ſcriberetur dixiſſe me apud Regis conſiliarios ſuppliciter à me oratos Federatos proceres vt quod carcere elapſus libertati me reddidiſſem id ignoſcerent, meq; poſthac curaturum qua verbis qua factis vt ipſis placerem: eamque in rem ſerio admonitum ab ijſdem regijs conſiliarijs, qui & hoc addidiſſent alioqui non paſſurum regem vt in regno eius viverem: quod ſi me componerem ad procerum Federatorum ſententiam fore vt à Rege congiarium acciperem.

Qui rumor me iam tunc coegit rei veritatem ita vt nunc à me commemorata eſt publici juris facere, atq; oſtendere quantum ſemper, etiam cum in malis ſummis verſarer, abfuiſſem à culpę deprecatione, conſcius quippe mihi integri propoſiti & legitimarum actionum.

Ne poſt id quidē tempus deſitum eſt me extorrem, bonis ſpoliatum, egentem amicorum calumnijs inſequi, quaſi obtentu controverſiarum de religione aut hoſtibus patriæ navaſſem operam, aut res novas quæſijſſem. Deus, cui percognitum eſt quam non affinis ſim ei culpæ, patientiam mihi ſuppeditet, & huic & ſi quid malorū reſtat ferendo. Eidem grates ago quod innocentiam meam magis magiſq; cognitam facit, & apud Regem eiuſque conſilium gratiam mihi conciliavit, ita vt non tantum Rex optimus ad ſalutationis

officium

officium admiſſum me benigniſſime exceperit, ſed & annuo donativo honeſtaverit: atque etiam me appropeante ſublevaverit alios qui ob animi ſui religionem in eodem exilio verſantur.

Manet interim in duriſſimo carcere Hogerbetius vir eximiæ probitatis & quo candidiorem animam Hollandia non tulit, atque ibi ſuam ſenectutem & liberûm florem conterit: non impetrato levamento vllo ad tot totieſque admotas preces, quin ad hoc vſque tempus liberis eius cum paternis bonis etiam materna ſubtrahuntur, neq; illis aut beneficio legum datur frui (quas Hollandi proceres ſub Carolo Quinto ac Philippo tutati ſunt etiam eorum iu vſus quorum parentes perduellionis damnati erant) aut ius etiam redditur

CAPVT XIX.

Nota ad ſententiam in me pronuntiatam cum indicatione multorum quæ ibi dicta contra rei veritatem.

QVæ dicta ſunt hactenus, ſi recte intelligantur, valent ad ſolutionem præcipuarum rerum quas ſententia in me lata continet, Cum inde facile collectu ſit quæ facta à me ſunt non privato nomine facta, ſed vt à miniſtro tum magiſtratuum Rotterodamenſium, tum Procerum Hollandiæ: præterea vero quicquid eius factum eſt ab his qui in me imperium habebant, id optimo animo & pro iure ſuæ poteſtatis factum ab ipſis. ſed nequid intactum maneat, etiam, particulares ad ſententiam notas addam, & quid in ea verum, quid non ſit, indicabo & quoties ita vſus feret reijciam lectorem ad ea quæ ſuprà dicta ſunt.

Quando

Quando Hugo Grotius) Huius nominis non eſt quod me pudeat. Geſſi id nomē omni vitæ meæ tempore ac nunc etiam gero non in dedecus aut familiæ, aut patriæ meæ. At iudices nomina ſua ſententiæ ſubſcribere ruditum eſt, vt iam ante diximus.

Qui antehac aſſeſſor fuit magiſtratuum Rotterodamenſium) commendatione vtriuſque iudicum conſeſſus & curatorum rei fiſcalis nominatus ab Hollandiæ cōventu & à Principe Mauritio lectus ſum ad fiſci Hollandiæ, Zelandiæ & Weſtfriſiæ advocationem, quanquam valde iuvenis. Cum in eo munere aliquandiu & proceribus Hollandiæ & illis conſeſſibus feciſſem ſatis, atque in teſtimonium bene navatæ operæ auctum mihi eſſet ſalarium, & in ſuperiore iudicum conſeſſu promiſſus vltro locus, ſerio admodum à Conſulibus & decurionibus oppidi Rotterodamenſis rogatus ſum accipere vacantem tunc adſeſſuram, nullo meo ambitu neque vllo modo oblata opera. Re in conſilium miſſa cum amicis, accepi tandem munus, conſultis prius Hollandiæ primoribus, eoque munere functus ſum bona cum gratia & rectorum oppidi & municipum. Neque eo munere legitime ſum deſtitutus: atque hoc ipſo ſententiæ tempore ne à novis quidem magiſtratibus renuntiatum mihi fuerat. Neque vero poteſtatem habent abdicandi me munere, cum in pactis conventis cum oppido factis ius mihi perpetuum quamdiu ego eo vti vellem quæſitum ſit, egoque per omnia pactorum legibus ſteterim.

Nunc captivus habetur) Captus ſcilicet ab his quibus capiendi ius non erat, nulla præcedente inquiſitione, contra manifeſtas leges & iura Hollandiæ. Vide ſupra caput XIII.

Apud delegatos ſublimium ac præpotentium procerū Fœderatorum, quibus datum erat in ipſum habendæ quæſtionis negotium)

gotium) Hi delegati, iudices non erant, ac proinde ab ipſis habita quæſtio pro iudiciali valere non poteſt: cumq; ea ipſa à datis iudicibus repetita nō ſit, ſequitur quicquid huic quæſtioni inædificatum eſt, nullarum eſſe virium. Vide caput ſupra XIV. & XVI. Tum vero proceribus Federatis in nos iuriſdictio non competebat, ac proinde non poterat ab illis iure mandatum dari habendæ in nos quæſtionis. Vide ad hanc rem caput XV. Præterea qui delegati ſunt, iniqui nobis erant & rem ſuam agebant vt XIV. capite demonſtratum eſt.

Ac poſtea apud iudices) Ambigua locutio. Id enim ita poſſet accipi, quaſi quicquid in ſententia ſequitur id confitendo dictum fuiſſet tum apud delegatos priores, tum apud iudices, quod tantum abeſt vt multis de rebus apud iudices ne interrogati quidem ſimus. Vide ad hanc rem caput XVI. His autem iudices partem maximam adverſario noſtros indicatum eſt capite XV. *Ab eiſdem proceribus Federatis datos ad rem vltra cognoſcendam atque dijudicandam)* Hanc iudicandi poteſtatem ſecundum ius legeſq; publicas dari à proceribus Federatis non potuiſſe clare oſtenſum eſt ſupra capite XV.

Extra tormenta ac ferrea vincula confeſſus eſt, ac de cætero ipſis iudicibus paruit) Etiam hoc ambiguum eſt, cum de plebe homines id ita accipiant, quaſi capita ſingula quæ ſententia continentur, nō tantū probationibus, ſed & mea confeſſione iudicibus conſtitiſſent, cū multa ſint à me diſerte negata, adeo non confeſſa, & quæ confeſſus ſum poſita ſine in hac pronuntiatione omiſſis qualitatibus neceſſarijs, adiectiſque illationibus nulla ratione ſubnixis: præterea vero ibidem poſita ſint alia de quibus nunquam fui interrogatus: multa inſuper quæ parere iudicibus non potuerunt, cum falſa omnino

niño ſint; vt mox ſingulatim indicabitur: cũq; ego me adverſum ea defendendi, & refellendi quæ contra me adferri poterant aut teſtimonia, aut indicia poteſtatem non habuerim: qua de re vide caput XVI. & XVII. Nihil hic me extra verum dicere toti humano generi conſtabit, ſi quando obtinere potero vt quæ in quæſtione reſpondi plena edantur.

Cum licitum nemini ſit, vinculum ac leges in quibus reſpublica Federatorum nationum Belgicogermaniæ fundata eſt ac per quas Deo aſpirante ea reſpublica contra vim arteſque hoſtium ac malevolorũ hactenus ſtetit violare atque perfringere;) Lex ſumma legum omnium eſt, lex ſummi imperij quod ſemper fuit penes nationes ſingulas Vinculum vero nationum inter ſe eſt Fedus Trajectinum, quo ſummum illud quod penes nationes ſingulas fuerat imperium, non tollitur, ſed confirmatur, obliganturque ſibi mutuo nationes, vt in eo tuendo alia alij opem ferant. Ad hunc modum tum ante id fedus tum poſt id factum feliciter reſpublica gubernata eſt, vt ſolet favere Deus his qui ſine dolo ac cavillatione bona fide pacta implent, Hanc legem, fundamentum imperij, hoc vinculum proceres Hollandiæ, quorum ſumma in nos poteſtas erat, rectores oppidorum qui opera noſtra vtebantur, ac nos, vt eorum ſubditi ac miniſtri, non violare, non perfringere ſtuduimus, ſed pie colere ac tueri. Vide hac de re caput primum.

Ipſum tamen auſum religionis ſtatũ concutere) Hoc vetus illud crimen eſt, quo probiſſimus quiſq; appetitus eſt ſolitus. Vere dictum eſt à Wilhelmo Principe Arauſionēſi eo libello quo ad diem ſibi dictum à procuratore Regio reſpondit: *innocentiſſimum quemq; non in ſuſpicionem tantũ vocari, ſed & obijci poſſe procurato vt hæreticus cenſeatur. Nam eo confecto*) inquit ibidē Princeps ille) *experietur non tantũ oblivione ſepulta ſua benefacta ac merita,*

ſed & æqua omnia iudicia, & quæ pro ipſo facere poſſunt præſumtiones ſibi ſubtrahi, ita vt ab eis nudatus in periculo ſit cauſam dicendi de perduellione, ac ſeditione: ac breviter de omnibus criminib atq; delictis q̃ cõprehẽdi poſſunt ſub nomine læſæ Maieſtatis. Rurſum vero cum de religione accuſationes valde invidioſæ ſint hoc præſertim tempore, neceſſarium ferme eſt, ſi quis pœnas à quoquam ea de cauſa exigere velit, neque tamen offendere aliorum animos quorum opera vti cupiat, ei accuſationi velum obducere contextum ex criminibus violatæ maieſtatis: quorũ tamen reus fruſtra ſe purget apud eos q. ſuſpectũ ſe habet adulteratæ religionis. Nam cũ illa maieſtatis quæ dicuntur crimina vera cauſa non ſint ob q̃ conquiritur, impetitur, capitur, accuſatur abſolutionem ſane ſperare non põt, etiamſi certiſſima afferat innocentiæ documenta, ſed exſpectandum habet vt eorum criminum titulo atque prætextu damnetur, aut ſi nimium manifeſta ſit innocentia, vt ſine fine tracto negotio perpetuam atque miſerrimam ſentiat captivitatem. O vera verba & vaticinium ferme eius quod nobis evenit. Idem ille Princeps, & Hollandiæ proceres multis libris oſtenderunt ſub obtentu tuendæ maiorum religionis hoc actum vt libertati publicæ, & legitimæ regendi formæ fraus fieret. Similia conqueſti ſunt Electores & Principes Germaniæ, etiam Galliæ megiſtanes. Me quod attinet, accuſatio hæc in me intentata non tantum à vero abit, ſed ne veriſimilis quidem eſt. Sciunt omnes, antequam Roterodamẽſibus operam meam addixi, caviſſe me ne vllo modo controverſiis de religione me inſererem, cum ſatis haberem ornare Spartã quam eram nactus, perſecutionem criminum & fiſci patrocinium. Sciunt & hoc omnes, antequam Roterodamum immigravi, paſtores Remonſtrantium ſententiæ ibi fuiſſe in publico munere atque vſos pro ſententia ſua docendi libertate: quod & in alijs oppidis locisque Hollandiæ fiebat. Colloquia apud ſuperiorem

iudi-

iudicum conſeſſum, & in ipſo Hollandiæ conventu habita pridem erant: notæ vbique controverſiæ: de ferenda opinionum diverſitate decreta facta. quid ab eo tempore factum quo vel in ſpeciem dici poſſit cõcuſſus religionis ſtatus; Nihil ſane, niſi quod æquitas ferendi ſe mutuo obſervata non eſt, ſeceſſio Eccleſiaſtica primum per artes impulſa, deinde iniquis iudicijs confirmata, quorum omnium in culpa ego certè non ſum. Quæ dedi cõſilia ea omnia congruentia fuerunt eis quæ magiſtratus Roterodamenſes ante miniſterij mei tempus ſenſerant dixerantque. Fac non ſapientiſſima fuiſſe ea conſilia: idne mihi præſtandum eſt qui ſecutus ſum imperia publica, & mãdata eorum in quorum eram poteſtate, neque vero eorum conſiliorum repertor dici poſſum vllo modo? At contra ita ſentio, meliora conſilia pro temporum ratione dari non potuiſſe, atque ea pertinuiſſe ad pacandum, non ad concutiendum religionis ſtatum: quod multis argumentis atque exemplis evictum eſt capite ſupra quarto & ſexto: vnde & hoc diſcere eſt, quantopere aſſiduo laboraverim, vt ad ſententiam à nobis in conventu Hollandiæ diſcrepantium propius ac propius accederetur, omniaque aggeſſerim per quæ citra condemnationem & manente Eccleſiarum vnitate tranſigi negotium poterat. Ibidem videre eſt & à ſuperiore iudicum conſeſſu, & à Reg. Britanniarum datum hoc conſilium, vt ferrent ſe mutuo diſſidentes: tum vero & à poſterioribus quibuſdam Contraremonſtrantibus quos vocant, & ab oppidi Dordrechtani rectoribus probata decreta, & quæ meo tempore pacis cauſa in medium allata fuerunt, quos proinde omnes oportet culpam ſuſtinere perturbati ſtatus religionis ſi ego eam ſuſtineo. Quæ mens mea fuerit, aperte conſpicere eſt in oratione quam cum quæſitore Dordrechtano

atque alijs habui apud rectores Amſtelodamenſes: ex qua liquet ſtudium meum fuiſſe, vt ſtatus religionis quietem acciperet, ac turbamenta omnia orta tollerentur, & quæ metui adhuc poterant, prævenirentur in tempore.

Deique Eccleſiam graviter premere ac contriſtare) Imo vero ſublevare Eccleſiam ab imminente divortio, & æqua parte exhilarare ſtudui, vt videre eſt capitibus iamiam allegatis. Audio quoſdam malevolos mihi in hanc rem abuti locis quibuſdam ex libro quopiam mentem procerum Hollandiæ contra calumnias defendi, quaſi ibi contra Eccleſiam conſtitiſſem. Editus eſt is liber probantibus reipublicæ Hollandicæ curatoribus, a b eruditis viris compluribus domi foriſque lectus & vtilis fore iudicatus. Propoſitum mihi fuit oſtendere, immerito accuſari proceres Hollandiæ quaſi qui damnatis antiquitus erroribus faverent: vt ferrent ſe ſuper ortis apud nos controverſiis diſſidentes, neque ratione carere, neque exemplo: neque vero novum eſſe quod ſumma poteſtas ſe cōponendis Eccleſiæ diſſidijs interponeret: neque vero decreta convenientia cum lege divina, & vſu Eccleſiæ veteris ſola poteſtatis æmulatione ſugillanda. Vt oſtenderem ſummis poteſtatibus non minus iuris eſſe, quam illis ſenioribus qui apud nos aſſidere paſtoribus ſolent, oſtendi (vere quātum arbitror) tale ſeniorum genus, qui ad tempus cōſtituerentur, neque aliam in rem quam vt presbyterio intereſſent, nulla de cætero functioni Eccleſiaſtica ipſis impoſita, venire ab hominum inſtituto (quod tamen ego nec damnem nec reijciam) non ex vlla divina præceptione. Sane dixi etiam paſtores (qui ſæpe magiſtratuum vitia ſolent quantum poſſunt exaggerare) ne ipſos quidem ſemper extra eadem aut ſimilia vitia eſſe poſitos: eſſe inter eos qui ſe non contineant

intra

intra muneris ſui fines, ſed negotijs civilibus & magiſtratuum electioni ſe immiſceant. An hac in re verum exceſſerim, ſciunt plerarumque apud nos nationum atque oppidorum rectores qui iudicio valent. Et tamen addidi neque ordinem totum, neque maiorem eius partem à me incuſari. Reges ac Principes effugere non poſſunt quominus in annalibus libriſque alijs ſpectandi exhibeantur cum ſuis vitijs. Quo ergo iure Eccleſiaſtici ordinis homines ab hac cenſura immunes ſint?

Multi ægre ferunt quod ibi dicitur, paſtores in Flandria adverſos ſe objeciſſe Wilhelmi Principis conſilijs, paſtoreſque Hollandiæ à proceribus monitos ne æſtu inconſiderato cauſam darent exitio Hollandiæ, quomodo exitio Flandriæ iam dederant. Sed non à me hæc in lucē protracta ſunt, Libelli adverſus Wilhelmum Principem, quibus acerbè traducitur ob pacem religionis ex paſtorum fide à ſe cultam, & ob Galliæ amicitiam, Gandavi publicati ſunt. Etiam illa procerum Hollandiæ ad paſtores admonitio Liceſtrianæ præfecturæ temporibus facta, tum ſeorſim vulgata eſt, tum in hiſtorijs legitur. Narravi rem, vt erat geſta, tum vt paſtores caverent ſibi ne per imprudentiam ſe atque alios læderent, tum vt cives cæteri intelligerent, non ſemper ſibi ac ſine diſcrimine ſequenda paſtorum conſilia præ conſilijs ac decretis poteſtatum, vnde multa ſæpe ſequuntur incommoda. De Eccleſia & ipſo paſtorum munere (quod ſciam) niſi qua oportet reverentia locutus non ſum.

Cui fini aſſeruerit, & in rem contulerit enormia & pernicioſa in rempublicam effata.) Docent nos iura non eſſe vagandum cum periculo alienæ exiſtimationis, ſed facta ſingulatim exprimenda. Quare & hic effata illa nominata oportuit. nam quæ ſint de quibus loquatur

iudices, ſcire me nego. An illud forte quod dixi ſummæ poteſtati curam in res Eccleſiaſticas competere; Aſſertum hoc, & vſu probatum eſt ab Imperatoribus quorum nomina exſtant in Codice Iuſtinianeo, à Iuſtiniano in conſtitutionibus novellis quas vocant, à Carolo Magno eiuſque ſucceſſoribus in Capitularibus. Omnes qui de republica ſcripſerunt, hanc curam ponunt inter præcipuas imperij partes, vt videre eſt apud Bodinum, Toloſanum, Atniſæum, Lipſium, Keckermannum, Althuſium. Inter profeſſores divinarum rerum Marſilius Patavinus, Bucerus, Muſculus, Paræus & Anglorum doctiſſimus quiſq; idem mecū dicunt. Qui certus ea de re eſſe volet, videat teſtimonia quæ ad propugnandum decretum anni CIↃ.IↃ.CXIV. pro pace Eccleſiarum factum ad ſectionem primam allata ſunt. Prudenter addidi cautiones duas: quarum prior eſt, ſequendam poteſtatibus Dei legem ac rationem quoque habendam eius quod vetus Chriſtianitas crediderit, docuerit, fecerit: & in his quæ ad ſalutem æternam plane neceſſaria non ſunt, vergendum ipſis ad moderata & pacita conſilia quibus vnitas quamvis inter diſſidentes contineatur. Poſterior, agere me de ordinando publico Eccleſiarū ſtatu, neq; vllo modo me probare morem ſæviendi in quēquā ob id quod animus ipſi bona fide de rebus ſacris dictat. Hæc effata exiſtimo non eſſe enormia, ſed æqua: non pernitioſa, ſed ſalutaria tum alijs civitatibus tum noſtræ. Sed effata contraria quæ in rebus ſacrorum ſimpliciter id ſequi iubent, quod proxime factitatum eſt, aut quod à Synodis ſæpe iniquis pronuntiatum, eſt aut quod maiori plebis parti placet, enormia ſunt ac pernitioſa, & à Reformatis fortiter oppugnata ſub imperio Regis Hiſpaniæ libris editis, habitiſque orationibus.

Atque inter cætera potenter aſſeruerit, aliorumque animis infixe it, in publicis quoque conventibus, per ſcripta, orationes atque alios modos vbique vt aſſereretur atque infigeretur animis allaborarit, natione cuique intra ſuos fines ſoli ius eſſe de religione ſtatuendi, neque licere aliis nationibus ſe ei negotio immiſcere:) Primùm hoc factum mihi imputari non poteſt. Nam quod eius aſſerui in Hollandiæ conventu, feci id mandato Magiſtratuum Rotterodamenſium: & quod aſſerui in conventu Federatorum, factum id mandato atque decreto procerum Hollandiæ. Neque vero quicquam hac de re aſſerui, quod non aſſeruerint mecum alij complures qui ne compellantur quidem. Hoc amplius antequam ad rempublicam vocatus ſum hoc ipſum defenſum & facto probatum eſt ab Hollandiæ conventu, vt in quo ante meæ functionis tempora de rebus religionis complura facta erant decreta vicinis nationibus inconſultis. Imo ſupra capite 11. oſtenſum eſt in eadem ſententia fuiſſe proceres Federatos, proceres Hollandiæ & Principem Mauritium anno CIↃ.IↃ.XC. quin & poſt has enatas controverſias falſos eſſe primores Zelandorum Hollandis ius eſſe de religione imperandi intra fines ſuos: neque alias nationes ius habere ſe ei negotio interponendi, niſi per amica conſilia: ſicut ibidem quoque probatum eſt Geldros, Traiectinos, Tranſiſalanos de religionis cõtroverſiis conſtituiſſe quod ex vſu videretur: tum vero ius leges faciendi de gubernatione Eccleſiæ, quod ſemper penes nationes fuerit ſingulas cum religionis imperio cohærere. Non ergo ego cum alijs idem ſentientibus, mandatu eorum quibus operam addixeram rem novam aſſerui, ſed quod ſemper creditum aſſertumque fuerat à novis & inauditis commentis vindicavi, potenter ſane, quia vt cum Sophocleo Tireſia loquar.

ſtat

--ſtat à me veritas, res prepotens.

Neque ego id aliorum infixi animis, ſed quod & Dordrechtani & Amſtelodamenſes prius nobiſcum ſenſerant, id defendi cōtra objectiones noviter quæſitas, neque jure aut vero ſubnixas. Si qua ad hanc rem argumenta attuli, nihil ea in re à meo officio alienum feci. nam ideo oppidorum magiſtratus adſeſſores ſibi adſciſcunt, vt quod illis viſum eſt, hi additis rationibus proferant: neque aliò ſpectabat hæc aſſertio, quam, vt pace inter diſſentientes conſtituta conſuleretur tranquillitati publicæ, adverſum eos qui per iniuriam cogere nos volebant vt eo conſilio abſiſteremus.

Probaſſe quoque ipſum & ſcriptis editis fuiſſe adiutorem, vt multæ opiniones novæ pugnantes cum formulis Eccleſiaſticæ conſenſionis, ante in reformatis Eccleſiis nō receptæ, neq. legitime expenſæ, non ordine neque ex more Eccleſiæ in Eccleſias harum terrarum importarentur atque defenderentur.) De hoc capite interrogatus non ſum, tantum abeſt vt faſſus ſim quod hic dicitur. Quin id quod hic dicitur, aperte repugnat notæ veritati. Nam ſi hic agitur de opinionibus extra quinque capita Remonſtrantium, ſemper quantum in me fuit obſtiti, ne eæ introducerentur defenderenturve, atque hoc egi, vt ſtaretur formulis Eccleſiaſtici conſenſus, quod decreta facta cum ego in republica eſſem, tum anno CIↃ.IↃ.CXIV. tum poſtea, oratio à me habita Amſtelodami, labor meus contra Socinum, omneſque cæteræ actiones meæ teſtantur. Sin de ſententia agitur convenienti cum dictis quinque capitibus, ea publice defenſa erat ab Arminio coram ſuperiore judicum conſeſſu, deinde in conventu Hollandiæ: poſtea à paſtoribus Remonſtrantibus colloquio habito in eodem conventu. Et vt ferrent ſe mutuo diſſentientes, iam ſuperior judicum conſeſſus

ſua-

ſuaſerat, iam proceres Hollandiæ decreverant, ante-
quam ego rempublicam attingerem, ita vt me adju-
tore facta dici non poſſint quæ ſine me iam facta e-
rant. Tantum decreta ante mea tempora ſine me fa-
cta rectis (ni fallor) rationibus defendi, ſimulque o-
peram dedi, vt illa mutuo ſe ferendi benignitas certis
limitibus includeretur vitandis omnibus quæ mo-
dum excederent. Neque verò ſententia Remonſtran-
tium nova dici poteſt; primũ reſpectu vuiverſæ Chri-
ſtianitatis, cũ Chriſtiani prope oẽs primis quatuor ſæ-
culis, multi etiã ſerius idẽ ſenſerint: et eorũ doctores
eũ in modũ docuerint, qua voce, qua ſcripto: ſed nec
ratione habita Reformationis, cum eandem ſenten-
tiam Melanchthon atque alij defenderint, imo nunc
quoque in Anglia antiſtites ſint qui ita ſentiant, vt
hæc ipſa ſententia mox pictura eſt, cùm tamen fedus
olim cum Anglia initum dicat eam quæ eſt in Anglia
quæque apud nos viget vnam eſſe religionem; ſed ne-
que dici id poteſt, ſi peculiariter patriæ noſtræ res ſpe-
ctetur, quando ea ſententia tolerata eſt in Holtman-
no, Hermanno Herberti, Clemente Martini, Taco-
ne Sibrandi apud Hollandos, in Huberto apud Tra-
iectinos, in Gellio Snecano apud Friſios. Receptæ ergo
ſententiæ ſi intelligantur eum in modum, vt paſtores
omnes ad illas adſtringerentur, id verò vt fieret non
egerunt Hollandiæ proceres; neque ego eam ad rem
adiutor fui. Sin recipi intelliguntur quæ feruntur in
Eccleſia, dico ſententiam hanc pridem receptam eſſe,
etiam in Arminio Amſtelodami. Pugnare autem hãc
ſententiam cum formulis conſenſionem teſtantibus,
id vero à Remonſtrantibus negatum eſt conſtanter,
qui vltro provocarunt ſæpe ad cap. xvi. Symboli Bel-
gicogermaniæ etiam ad illud in Catecheſi, Chriſtum
pro-

peccata portaſſe totius humani generis, & quod verba ſolemnia excommunicationis & reſtitutionis in communionem inſinuant, poſſe aliquem ſcilicet per crimina atrocia excidere à participatione beneficiorum Chriſti, atque ea recipi interveniente pœnitentia, quæ omnia illi aiunt cum ſua ſententia ad amuſſim cõgruere. Addiderunt ijdem Remonſtrantes ſymbolum illud Belgicogermanicum explicandum ex concentu ſymbolorum quæ aliæ Eccleſiæ ediderunt, in quibus ſunt quæ plane aiunt à ſe ſtare. Certe illud negari non poteſt hoc ipſum fuiſſe controverſum, an Remonſtrantium ſententia cum illis formulis pugnaret, ac cõſequenter ſub colore talis pugnæ, quæ negabatur, æquum non fuiſſe hãc ſententiam repudiari, Legitima vero exploratio ad hanc rem nõ vltra erat neceſſaria, quam vt cognoſceretur an hæc ſententiiá religionis fundamenta ſubverteret, quod ſatis perquiſitum erat in Hagienſi colloquio, compertumque etiam partium confeſſione nõn ſubvertere. Hoc quod áctum eſt, perperam dici non ordine neque ex more Eccleſiaſtico actum, primum inde appâret, quia in Reformatis Eccleſiis, ac nominatim apud nos de hiſce controverſiis cõſenſum nunquam fuit, ne inter eos quidem qui à Remonſtrantibus diſſentiunt: atque etiam quia nemo reperitur antehac eo duntaxat nomine excluſus ab Eccleſia quod ea ſenſerit ac docuerit quæ nunc Remonſtrates: imo vero Eccleſia Goudana (in qua & ſententia hæc & docendi libertas pridem viguit) ſemper membrum habita eſt Reformatæ Eccleſiæ in patria noſtra. Vide hac ſuper re caput ſupra III. & IV. Non ergo in Eccleſias importata eſt hæc ſententia, ſed in Eccleſiis retenta: neque defenſa, niſi quia erat oppugnata, paſtoribus quibuſdam probare aggreſſis, pugnare hanc opinionem cum divinis oraculis & formulis conſenſionem

teſtanti-

teſtantibus. Me quod attinet, dici non poteſt per me controverſias has aliquò perveniſſe vbi ante non erãt. Imo vero ad paſtorale munus commendavi homines modeſtos, monuique paſtores vt quantum eius fieri poſſet in publicis allocutionibus harum controverſiarũ tractationem defugerent, cuius rei multos Rotterodami teſtes habeo. Et hæc quidẽ dicta ſint quod ad facti attinet quæſtionem. Nunc ad jus vt veniam, ſi peccatum eſt in Eccleſiam importare opiniones pugnantes cum formulis cõſenſionem teſtantibus, quomodo inſontes haberi poſſunt Electores ac Principes qui Reformatorum de Euchariſtia ſententiam in poſſeſſionem miſerunt pugnantem certè cum conſenſionis teſtimonio, id eſt cum ſymbolo Auguſtano? Reſpondent Electores illi & Principes, Auguſtanũ ſymbolum exponendũ, & ſi opus ſit emendandum quoque ex divinis oraculis.

Tum vero ipſum in his rebus euſque pervectum) Quod hic ſequitur de edicto Sciano præſtare non eſt meum, neque mihi imputari poteſt citra iniquitatem maximam. Verum enim eſt (cui etiam probando me obtuli) mihi vt adſeſſori à conſulibus Rotterodamenſibus (qui oppidi ſui nomine acquiſiverunt poteſtatẽ quæſitoriam in agrum Scianum quæ proinde mandatu ipſorum exercetur) injunctum fuiſſe, vt conciperem aliquid in ſenſum quem continet illud edictum, vt id ipſum poſtea à quæſitore, eximijs & judicibus agri Sciani expenderetur: à me vero diu id excuſatum, vt qui ſemper ad mitiſſima quæque & quam minimum irritantia prono fuiſſem animo: tandem vero, cum & ſpecialiter & ſæpius preceptum id mihi eſſet, feciſſe me imperatum. Mens vero Conſulum (quam tamen vt dixi præſtare meum non eſt) fuerat, ſola comminatione prævenire tumultum & cædis etiam periculum

quod

quod à nonnullis metuebatur. Sozomenus in Hiſtoria Eccleſiaſtica de Theodoſio narrat, leges quidem ſatis ſeveras ab eo factas adverſus temerarias Eccleſiæ divulſiones, non tamen ſecundum eas leges actum in eos qui delinquerant: quia non gravis eſſe ſubditis volebat, ſed metu eos continere. Teſtium fide conſtabat qui in agro Sciano eum in modum coibant nõ fuiſſe eorum ex numero qui larem ibi habebant, (extra quindecim aut ſedecim qui alio modo deſiderium ſuum implere poterant, vt infra oſtendetur) ſed quoſdam à Lugduno Flandros ortu, alios à Scidamo, alios ab Amſtelodamo, quibus cur illuc procurrerent, nihil erat cauſæ, cum domi aut in proximo paſtores audire poſſent ſecum ſentientes. Sed & hi excurſores immodeſtis ſermonibus alios eis locis habitantes irritabant, aientes miſſum ſibi à rectoribus Amſtelodamenſibus paſtorem: illos facti auctoritatem præſtituros: ac ſi qua mulcta eo nomine penderetur, id de publicis vectigalibus deducturos: ſibi proinde decretum perſeverare in cœpto cum bona ſeu mala gratia quorum vis: neque multum ſe anxios etiam ſi id vnius, aut alterius vita conſtaret. Quæ iactantia verborum in magnum malum proruptura timebatur. Hæc vero in ſententia fide non optima diſſimulantur, cum tamen iudices hæc ita ſe habere ſcirent, certe ſcire poſſent, cum & ego apud illos hæc eſſe veraſſem & probationi me obtuliſſem. Sed & hoc ſubticetur quod æque probaturum me ſuſceperam, quamvis publicatum eſſet hoc edictum (de quo decretum à iudicibus & eximijs agri Sciani factum erat me neque præſente, neque ſuaſore) operam in hoc poſuiſſe, vt nemini ob iſtam minime neceſſariam & periculo haud vacuam receſſionem, imo nec ob perfractum horreum quod publico imperio obſignatum fuerat,

nocce-

noceretur: ſed contra vt vitandis cædibus alijſque incommodis quæ metui poterant hi ipſi qui ſegreges cœtus habebant non minus quàm alij reciperentur in fidei publicæ tutelam: Sed & hoc inſuper verum eſt, cum poſtea à quibuſdam conſulibus verba facta eſſent, vt in Bleſvicenſi agro, in quem iuriſdictio ad oppidum Rotterodamum ex emto pervenerat, & ſeparatim à iuriſdictione agri Sciani exercebatur, ſimilis publicatio fieret, id à me diſſuaſum. Præterea vero nō ſine magna difficultate me annitente effectum, vt qui Rotterodami ab Eccleſia publica diverterant (quanquam in collatione ob eam rem inſtituta à decurionibus oppidi cauſas eius divortij ſatis graves nullas attulerant, multaſque ſatis æquas ad reconciliationem conditiones reſecerant) intra ipſum oppidum cetus ſuos habere ſinerentur, quia ita mihi perſuadebā, acribus remedijs interdū aliquid ꝓfici circa ipſa ſeceſſionis temerariæ primordia, at eandem temporis auctu adultam tutius diſſimulari. Tam multa conſilia ſubinde à me data ad conſtituendam vnitatem & reperienda remedia quibus omnium animi poſſent acquieſcere eouſque vt etiam conditio ferretur Nicolaum Grevinchovium,)qui maxime quibuſdam inviſus eſſe credebatur) ſponte ſua à muneris ſui functione ceſſaturum, ſatis oſtendunt quam à rigore alienus mihi animus fuerit. Hæc quoque probanda ſuſcepi, ſed facta mihi non eſt eius copia.

Vt cum ſatis ſciret non eſſe in poteſtate eximiorum agri Sciani conſtitutiones vllas facere: De hac re interrogatus non ſum: ac proinde contra jus & æquum ſententiæ inſerta eſt, tam non percognito negotio, vt hic ſoli eximij nominentur, cum tamen tam civilium rerum procuratio quā judi ia agri Sciani ſint penes q̄ſitorē, judices & eximios. Conſtitutiones ſtricto ſignificatu

leges

leges ſunt communiter Hollandiam totam obligantes, quas facere ſe poſſe quæſitor iudices & eximij illi non ita amentes ſunt, vt aſſerant. neque vero edictum, vt ab ipſis editum eſt, eo titulo inſcribitur. At iura quæ in agro Sciano valeant, ab omni ævo facta ſunt à quæſitore, iudibibus & eximijs agri Sciani, non minus quam à quæſitoribus & ingenuis agri Rhenani ac Delphici quibuſcum illi pari conditione cenſentur. Manfeſta eius rei documenta præbent actorum libri, vbi & repertum iri puto leges Comitum Hollandiæ quibus Scianis poteſtas intra ſuos fines ius faciendi datur. Hoc certe ſcio, fiſci procuratorē in lite adverſus Limmanos & alios Canemarios hæc verba poſuiſſe. *Sic & quæſitor ac feudorum poſſeſſores in agro Vorenenſi, Putteno & Strideno, quæſitores etiam agri Sciani, Rhenani, Delphici, Canemarij cū ſuis aut feudorum poſſeſſoribus, aut ingenuis quas faciunt leges non faciunt vi ſuæ iuriſdictionis, ſed permiſſu Principis id eſt ex indultu ac privilegio dato à Comitibus Hollandiæ.* In hanc rem perquiſitum certe oportuit, aut ex me intellecta quæ docere iudices poteram, antequam pro certo in ſententia ſcriberent quæſitori iudicibus & eximijs agri Sciani ius non eſſe edicta faciendi, ac mihi id fuiſſe cognitum, quod omnino falſum eſt. Fac tamē quæſitorem, judices & eximios vi ordinariæ poteſtatis edicta condendi jus non habuiſſe (quanquam res ipſa aliter ſe habet) tamen hac in re ab ipſis Hollandiæ proceribus acceperant poteſtatē decreto quod XVIII. Martij die, & XXVIII. Aprilis ejus anni quo geſta hæc ſunt, factum erat: quo decreto etiam curatores reipublicæ Hollādicæ jubentur magiſtratibus, honoratis & judicibus auxilio eſſe ad ſeceſſiones prohibendas, ac nominatim ne quid ex alijs oppidis, aut locis fieret, quod alibi pacem ac tranquillitatem plebi excuteret. Paulo ante decretum quod pro pace Eccleſiarum fa-

ctum

ĉtum erat menſe Ianuario anni CIↃ.IↃ CXIV. cum parte legis conceptæ anno CIↃ.IↃ.XCI. de negotijs Eccleſiaſticis, miſſum erat non tantum ad oppidorum magiſtratus, ſed & ad quæſitores agrarios, ac ſpeciatim ad Scianum; quo facto haud dubiè agri rectores poteſtatem acceperant in ſuo conſtituendi quod interna quies exigeret.

Eorum tamen nomine fecerit atque conceperit rigidam conſtitutonem) Iam dixi non meum hoc eſſe factum, ſed Comſulum niſi quod ego ſcripſi. An vero qui alieno iuſſu ſcribunt aliquid, eo nomine cauſam dicturi ſunt?

Quod editum eſt die XXI.*Iunij anni* CIↃ.IↃ.CXV. *titulò quæſitoris, iudicum & eximiorum agri Sciani*) Multò minus hoc ad me pertinet, cum decretum factum ſit me neque præſente, neque ſuadente, vt dicere occupavi.

Qui cum non ignorarent oēs Eccleſias publicas eius territorij inſideria poſtoribus infectis novo dogmâte) Quod novitatem dogmatis & conſequenter infectionem attinet ſupra refutatum eſt. Ad rem vt veniam, nunquam hac de re auditus ſum: quæſitor, iudices, eximij nihilo magis; tum plane veritati repugnat quod hic dicitur. Nam in vico cui nomen Noveccleſia in territorio quæſitoris Sciani eo ipſo tempore paſtor docebat plane ſtans à Contraremonſtrantibus, quem omnes eius ſententiæ ſine tumultu, ſine offenſa vlla audire poterant & cum eo ſacra participare. Rotterodami paſtor erat Henricus Niellius rectoribus oppidi commendatus à Synodo Eccleſiæ Gallici ſermonis, qui ad id tempus quid de controverſiis ſentiret, nō patefecerat. Memini cum Feſtus Hommius & alij in baſilicā Rotterodamenſem veniſſent advocati à municipibus Eccleſiæ ſegregis, nihil ab ipſis Niellio obiectum: ſicut Hellero quoque nihil quod ſciam vitio datum eſt: Sed nec qui in vico Capella paſtorem tum agebat controuerſiis ſe inſe-

ruerat. Scidami & in vico Tranſſciano (qui locus vterque non quidẽ ſub quæſitoris iure, quatenus eſt quæſitor, ſed ſub eodem vt aggerum præfecto ſitus eſt) & in portu Delphico, quæ omnia loca valde propinqua ſunt vicis agri Sciani, paſtores erant Contraremonſtrantes, vt & in vicis contiguis ad agrum Rhenanum pertinentibus. Horum publicis allocutionibus contenti eſſe poterant, certè donec tranquillandis omnium animis (quod vnice tum agebant proceres Hollandiæ) propius aliquid eſſet repertum, ac non interim, dum id exſpectatur, novos cœtus conſtituere. Iudicent æqui omnes cum in templis publicis religio expleri poteſt, an tum rectum ſit alios facere conventus, præſertim cum experimentis conſtet vix ſanari vnquam adultum divortium. Hæc ratio Zelandos proceres impulit, vt legatis ſuis imperarent Hollandiæ proceribus conſilium dare ne Eccleſias contra Eccleſias, presbyteria contra presbyteria erigi paterentur: quod tamen mandatum legati illi, aliorum inſtigatu, exſequi neglexerunt. Magnus ille in agrum Scianum à Scidamo, Lugduno, Amſtelodamo concurſus ſatis oſtendebat aliud quam meræ pietatis negotium agi.

Tamen ea conſtitutione vetuerunt omnes cœtus vera Reformata religionis ergo alibi quam inter eas Eccleſias:) Quod in templis publicis exanimi ſententia haberi poteſt, id extra quæri non debet.

Iubentes publicari domum, horreum, ſtabile, navem, cymbam campum locave alia vbi aliter ſacra fierent:) Convenit hoc communi iuri. Auguſtinus contra epiſtolas Parmeniani libro VII. *Imperatorum autem iuſtitiam legeſque quæ vehementes adverſus eos latæ ſunt quis ignorat? in quibus vna generalis adverſus omnes qui ſe Chriſtianos dici volunt, & Eccleſia Catholica non communicant, ſed in ſuis ſeparatim conventiculis congregantur, id continet, vt vel ordinator clerici, vel ipſe*

ordina-

ordinatus clericus denis libris auri mulctentur. Locus vero ipſe quo impia ſeparatio congregatur, redigatur in fiſcum. Conſtitutio Arcadij & Honorij quæ in Codice exſtat Iuſtinianeo ſic habet: *Conventicula illicita etiam extra Eccleſiam in privatis cœtibus celebrari ꝓhibemus, proſcriptionis domus periculo imminēte ſi dominus eius in ea clericos nova ac tumultuoſa convēticula extra Eccleſiā celebrantes ſuſceperit.* Inter poſtremas Iuſtiniani conſtitutiones vna ſic habet: *Si quis in ſua domo aut in ſuburbano eccleſiaſticum miniſterium præſumſerit, aut aliis celebrare conceſſerit ſine clericis ſanctiſſimo locorum epiſcopo ſubiacentibus, iubemus hanc domum aut ſuburbanum aut prædium, vbi tale aliquid delinquitur, loci illius ſanctiſſimæ eccleſiæ vindicari.* Altera hunc in modum: *Et priſcis ſancitum eſt legibus nulli penitus eſſe licentiam domi quæ ſacratiſſima ſunt agere: ſed publice ſincere procedere in credulitatem & Dei culturam, ſecundum ſanctionem de his ſacratis actibus traditam Et nos etiam hanc in præſenti ponimus legem, quam etiam omni cautela tenere volumus. Omnibus enim interdicimus magnæ huius civitatis habitatoribus: magis autem totius etiam noſtræ ditionis, in domibus ſuis habere quaſdam quaſi orationis domos, & in his ſacra celebrare myſteria.* Has leges exerceri ego ſane nolim, vbi ſunt qui in templis publicis religionem animi ſui explere non poſſunt. Sed, vt iam patuit, de eius generis hominibus hic nō agebatur. Multo gravior pœna eſt carcer perpetuus in quem nunc damnātur paſtores qui inviti protruſi è templis publicis aiunt, à ſe plebem ſuam pietate illæſa non poſſe deſeri.

I. Conventicula C. de Epiſ. & cler.

Novell. de Eccleſ. titul. c. ſi quis.

Nov. vt in privatis domibus.

Etiamſi loci dominus conſenſum non præbuiſſet, cui duntaxat actio ſervatur in conductorem, aut eum qui cœtum convocarit:) Verba hæc: *etiamſi loci dominus conſenſum non præbuiſſet* in Sciano edicto non apparent: ſed illud ibi legitur: *vt ſalva ſit domino loci actio* quod intelligendum eſt valere, ſi dominus loci rem ſciverit, ētſi non expreſſe conſenſum

L.1. C. de ſacroſan Eccl. & ibi gl. teſtatus ſit. Nam verba generaliter concepta ad materiam idoneam reſtringenda ſunt & quæ in municipalibus legibus indefinita leguntur, trahenda ſunt ad ea quæ ius civile conſtituit Mos eſt in edictis magiſtratuum poni vt parentes ex facto filiorum, heri ex familiæ facto teneantur, etiam nulla addita exceptione, quo maior legi ſit reverentia: ſed & ratio & ius commune docent, edicta talia vim ſuam ita demum obtinere ſi ſcientia aut lata culpa intervenerit. Idem ſi opus eſſet evidenter poſſet probari exemplis edictorum quæ à conceſſu iudicum Hollandiæ aut ab oppidorũ magiſtratibus fiunt. Quæſitor, iudices & eximij Sciaticum intelligerent ex odio ſua verba ſiniſtrorſum rapi, edicto poſteriore ſignificarunt: *nunquam ſibi in animo fuiſſe, vt qui coitionis ignari eſſent in pœnas inciderent.* Vbi vero conſcius fuit loci dominus, ibi domus aut locus publicatur ex iuris communis præſcripto. Iul. Clarus §. fin. qu. 86. nu. 2. & 4.

Adſcripta inſuper trecentorum florenorum mulcta in eos qui populum allocuti eſſent, qui myſteria diſtribuiſſent, aut aliud quicquam ſacri actus feciſſent: quive conventum convocaſſent quique habitarent ibidem quo coitum eſſet.) Multo maior, vt referentem audivimus Auguſtinum, erat Romanarum legum mulcta, decem ſcilicet auri librarũ. Iterum in memoriam revocandum eſt, territos hac mulcta qui in locis publicis paſtores habebant ſuæ ſententiæ: cum hi qui nunc rempublicam tenent poſtquã ex publicis templis vbique deiecti ſunt Remonſtrãtes, in eos qui domum locumve conventui locant, vtendumve dant, qui cœtum convocant, qui ibi docent, aut explicant præleguntve quicquam, quive ſe gerunt pro ſenioribus aut diaconis, collectaſve faciunt pœnam conſtituerint ccc florenorum, cum amiſſione munerum publicorum privatorumque, congiariorum, ſtipendiorumque, ac præterea maiori animadverſio-

ne

ne pro iudicis arbitrio: inque eos qui paſtores acceptant, aut ſtipem ad eorum neceſſitates colligunt multctam ccc. florenorum. omitto iam quod extra conſtitutionis verba, qui cœtus adeunt militum telis conficiuntur.

Cuius mulcta ergo reus illico duci poſſit, neque emitti antequam mulctam ſub fiducia exſolviſſet :) Apud nos mos eſt communiter receptus, vt mulctarum ergo manus iniectio ſit: Et cũ quis in ipſo facto deprehēſus eſt, vt ſub fiducia ſolvere cogatur. At noviſſimum edictũ quod in eos factum eſt qui in templis publicis religioni ſuæ ſatisfacere non poſſunt, longe vlterius procedit. iubet enim mulctas omnes ipſo facto exigi, quanquam interpoſita eſt querela aut provocatio, idq; ſine earum fraude.

Cum inuſitatis appendicibus de agendi modo, recuſationem reſpondendi pro confeſſione valituram :) Hoc vero non inuſitatum eſt, ſed iuri civili congruens. In Traiectinis legibus ſub rubrica x. ſectione xvi. reperio, ſi quis vocatus ſit, vt ad interrogationes certas reſpondeat, idque non faciat condicto die, iterum ei diem dici: cum comminatione, ni pareat, quod interrogatur pro confeſſo habitum iri. Caput vero CXXVIII mandatorum quæ data ſunt conſeſſui iudicum Hollandiæ ait, ſi qui ad reſpondendum vocatus eſt adſit, neque velit reſpondere, tum id quod interrogatur, ſive vnum ſit, ſive plura haberi pro confeſſo. Idemque præcipitur capite CLXXXVII. mandatorum quæ data ſunt conſeſſui iudicum ſuperiori. Hoc ergo novum non eſt: ſed illud magis quod nunc vſurpatur, & quidem ex decreto cõſeſſus iudicum per Hollandiam antiquioris facto die 11. Septembris anni CIƆ.IƆ.CXIX. cuius verba ſic habent. *Magiſtratus oppidorum, tractuum agri vicorumque vbi tales* (Remonſtrantium ſcilicet) *conventus habebuntur,*

L. de ætate § qui tacuit ff. de Inter. act.

ut, ſponte pro officio ſuo, aut etiam quæſitore interpellante poſſunt, ac debent eos qui conventibus interfuerunt, aut qui argumentis probabilibus ibi fuiſſe dicuntur, aut qui ſub id tempus eo verſus ex oppidis proceſſerunt, ad ſe vocare, interrogare, ac iubere vt iuramento ſe purgent, an talib: conventibus interfuerint nec ne: qui iurare recuſant in eos manum inijcere, ac captos eos impēſis ſuis ipſorum detinere, vt eo modo ſine litis figura adverſus eos agatur ex edicto quod cōtra id genus conventiculi proceres Federati fecerunt. Vile oportet ſit iuſiurandum vbi quis tam levibus iudicijs ad iurandum compellitur.

Et tum dicendum ſuper dictis teſtium:) Edictum Scianum ait ſi quis confiteri nolit audiendos teſtes. & eo facto pronuntiandum ſine alia litis forma: id eſt ita, vt opus non ſit litis acta perſcribi: ſed ex dictis inſtruatur iudicis religio quomodo plerumque in oppidis iudicari ſolet, etiam vbi nulla eſt contumacia, quæ hic adeſſe ponitur. Quid ergo horum abit à iure aut moribus? Sed vt clarius pateat appendices quæ hic in odium recitantur non eſſe inuſitatas, exhibebo hic alterum ac ſerius decretum conſeſſus iudicum Hollandiæ, quod factum eſt nonnullis eorum præſentibus qui inter iudices noſtros ſederant: vnde ſimul illud apparebit quantum id quod nunc facto pergitur, excedat noſtri temporis meras comminationes, cum tamē, vt iam monuimus, in quos nunc ita agitur divortium non vt illi concupiverint.

Conſeſſus iudicum Hollandiæ, conſultatus quis agendi modus obſervari debeat adverſus peccantes in edicta Federatorum procerum quæ facta ſunt die tertia Iulij anni CIↃ IↃ. CXIX. *& Kalendis Februarijs anni* CIↃ.IↃ.CXX. *vt eorundem edictorum effectus ita vt oportet criminaliter ſive extra ordinem agendo obtineatur: Cenſent ac nomine ſummæ poteſtatis imperant; ſi quando quæſitor aut eius vicarius conventiculis per ea edicta prohibitis intervenerit, vt ſtatim ab his quos ibi deprehendet*

mul-

etiam flagitet: qua ſpecie, ſine pronuntiatione aut damnatione vlla iudicum vicanorum ſive ingenuorum quos vocant, ipſo facto mulctas edictis conſtitutas exigere licebit: quod ſi quis injuriam ſibi fieri exiſtimabit, conqueri poteſt apud judices vicanos aut ingenuos, qui de querela cognoſcere poterunt, dum tamen prius ſub fiducia, mulcta perſolvatur: ſed vbi quæſitores ex hoc delicto accuſare velent quempiam, quem ipſi ipſorumve vicarij manifeſtarium non deprehenderint, ſed alio modo crimen probare intendent, tum eis jus ſit reos vocare ad judices vel ingenuos & ſuper facto interrogare. Si id fateantur, judices vel ingenui incontinenti eos damnato: quæſitor vero re ipſa & nullo effugio admiſſo damnationem exſequitor: Si negent, quæſitor de plano & quantum poteſt ſummarie adverſus eos agat & præter teſtimonia aut indicia quibus interfuiſſe illi cōventiculis ſignificabuntur, etiam conditionem jurisjurandi ferre illis poterit, an interfuerint: &, ni jurent, eā jurisjurandi negationem accedentē ad teſtimonia aut iudicia judices vicani ingenuive pro confeſſione accipere poterunt: ac quaſi confeſſos damnare in pœnam edictorum. Quod ſi reorum vlli adeo ſint re tenui, vt omnino ſolvendo mulctas non ſint, tum vt mulctas earumve partem mutare liceat in pœnam aliquot per dies pane & aqua victitandi nimirum vt partem mulctæ quantum poſſunt in pecunia pendant, & quod reliquum eſt, aut totam etiam mulctam, vbi ſumma eſt inopia, ærumnabilis victus neceſſitate luant, prout res exiget, & habita ipſorum hominum accurata ratione.

Ipſum quoq; captivum, vt impediret ne adverſus iſta:) Videntur hæc verba referri ad edictum Scianum, adverſus quod nullo opus erat remedio, cùm nunquam vlla ex parte ad effectum ſit perductum, quod fide non bona hic ſubricetur.

Adverſusq; nova iſtius opinionis invectionem illegitimam remedium adferretur & quod facto opus erat, fieret:) Opinionem non fuiſſe novam probatum eſt ſuprà. Proinde

tendum erat remedium non contra opinionem, ſed contra ſeceſſionem ob opinionem nondum damnatam.

Perpetuo obſtitiſſe quominus communis Synodus Federatarum nationum haberetur, indiceretur ve :) Hoc vero non modo faſſus non ſum, ſed negavi diſerte, & falſo dici probaturum me recepi. Revincitur hæc criminatio ex dicto procerum Hollandiæ, in quo componendo mei quoque vſus fuit: quo edicto aiunt proceres, non diſplicere ſibi, vt pro tempore inita reconciliandæ vnitatis via, ſi qua capita definitionis egere comperirentur, ea vt per Synodum communẽ è nationibus ad maiorem generalioremque alteram perferrentur, vt ibi tum veritas, tum neceſſitas eorum capitum ad divinas regulas expenderetur. Præterea revincitur ex conſilio quod poſtremis temporibus Principi Mauritio à me datum eſt, quod memoratum eſt ſuprà capite ſexto. Verum quidem eſt, priuſquam ego rempublicam attingerem, ita exiſtimaſſe Hollandiæ proceres, abſque Synodo negotium omne traanquillari poſſe, quod & ego credidi, motus exemplis & rationibus quæ ſuprà eodem capite ſexto videre eſt: ſicut etiã arbitratus ſum, Hollandiæ Synodum recte gubernatam ad eum finẽ ſatis idoneam fore ob rationes eodem loco cõmemoratas. Sed & hoc verum eſt nihilominus, tantam fuiſſe æquitatem tum magiſtratuum Rotterodamenſium quibus operam addixeram, tum procerum Hollandiæ quorum ſupremum in me ius erat, vt ad ſpem quoq; faciendam communis è nationibus Synodi aliorum deſiderijs ſe accommodarent, ſi modo placuiſſet illis alijs dirigere negotium, non ad damnationẽ & auctoritatem addendam occupatæ ſeceſſioni, (quorſum eam Synodum tendere paſtorum quidam diſerte affirmaverant) ſed ad conciliandas partes. Sed quomodocun-

docunque id ſe habeat, quæ tandem ratio pâtitur, mihi imputari ſententiam mihi Imperantium quam ſum elocutus, & quam illis placuiſſe ante me rebus ſuis adhibitum, ſatis liquido conſtat? Dudum erât, cum Synodum communem Amſtelodamenſes (neſcio an quenquam eo tempore in conventu habuerint idem cenſentem) ſuaſerant, cumq; ea à proceribus repudiata erat, iniquioris judicij metu.

Cum tamen Rex Britanniarum:) Hic primum cum Hollandiæ proceribus ſenſerat, publico imperio cõtinendos paſtores, vt ſe mutuo ferrent, vt docet ipſius epiſtola. Verũ poſtea non ex vero edoctus à quibuſdã eſt, id agi vt prodigioſa ac pridem damnata dogmata in Eccleſiam inducerentur, vt ſexto capite à nobis ſuperius indicatum eſt: ita vt in hac cauſa provocare nobis merito liceat à Rege male edocto ad Regem eundem de rebus noſtris melius edocendum: præſertim cum Rex idem in Hamptonienſi colloquio inconſultum duxerit definitiones quaſdam Lambethi conceptas ſuper eiſdem controverſijs auctoritate donare: ac paſſim improbet in libris ſuis omnes definitiones non omnino neceſſarias. Si cum cura epiſtolam Regis poſtremam inſpicere libeat, apparebit per alias vias potuiſſe obtineri id quod Rex deſiderabat. Volebat controverſias à ſuggeſtu arceri. poterat id fieri abſque Synodo. Volebat Eccleſias noſtras cum omnibus reformatis vnitatem colere. Poterat id obtineri rectius per generalem Synodum, quæ ad tolerandam placide ſententiarum diverſitatem dirigeretur. Quod ſi illi homines, qui tanti hic facere videntur Regis Britanniarum cõſilium, etiam ſecuti eſſent conſilium ab eodem Rege datum voce legati ſui Carletoni, die XXVIII. Februarij anni CIↃ. IↃ. CXVIII. vt de capitibus controverſis definitio fieret ſecundum

normam

normam oraculorum divinorum, Synodorum veterum, & priſciævi interpretum, melior communis Synodi eventus ſperari potuiſſet.

Princeps Mauritius:) Hic vero per annos multos poſtquā controverſiarum paſſim didita erat fama, pacem Eccleſiaſticam inter diſſentientes ſuo exemplo confirmaverat, non tantum publice Iohannem Vtenbogardum audiens, ſed & cum ipſo Euchariſticum myſterium partici ans, cùm is pridem iam Remonſtrantibus acceſſiſſet. Etiam poſtquam idem Vtenbogardus cognitus erat eius eſſe ſententiæ, Princeps anno CIↃ. IↃ. CX. & CIↃ. IↃ CXIV. ipſius tanquam domeſtici ſui paſtoris opera vſus erat in expeditionibus Reſana ac Iuliacenſi, & anno CIↃ IↃ CXIV. cùm Trajectini proceres ius ſibi quoddam in Vtenbogardum aſſerentes enixe contenderent vt is ſibi concederetur, Princeps rogare perſtitit vt eum ſibi & Hagienſi Eccleſiæ relinquerent. Manſitque in Vtenbogardi communione Princeps vſque ad invaſionem Eccleſiæ clauſtralis. Idem Princeps tot decreta pro pace Eccleſiarum facta ſilentio tranſmiſit, neque vnquā monuit proceres peccari in eo, aut publio Eccleſiarum vebono aliam viam eſſe ineundam. At vero non fuiſſe pietatis momenta quæ impulerint poſtea quoſdam, vt Principi auctores eſſent, ſe decretis procerum obijciendi, nimis apud nos notum eſt.

At pars nationum maior:) De ſeptem nationibus quatuor tolerandos diſſentientes cenſuerunt Geldri, Hollandi, Trajectini, Tranſiſalani. Cæteras res non tangebat quod has controverſias non haberent. Inducti quidem ſunt poſtea Geldri & Tranſiſalani vt communi Synodo indicendæ aſſenſionem præberét: ſed mens ipſis erat, ibi ſumendum laborem ad pacem componendam, non ad definiendam cauſam. Vide ſupra caput quintum.

Cum

Cum multis insignibus Hollandiæ membris:) Dordrechtani diu nobiſcum eiuſdem ſententiæ fuerunt, publico imperio & pace inter paſtores medendum controverſijs. Amſtelodamum & Enchuſa magni ſane momenti ſunt, ſed non vt contra pendant ordini nobilium, oppidis Harlemo, Lugduno, Goudæ, Rotterõdamo, Alcmariæ, Hornæ ac tot alijs, quæ ſimul jũcta plus multo duobus illis oppidis inferũt in Hollandiæ ærariũ. Edami & Purmerendæ ratio haberi nulla poteſt ſi magnitudo ſpectetur. alioqui cenſendi jus habent: ſed in eo nihil exſtant cæteris: ita vt vere dicere liceat inſignia maxime Hollandiæ membra à nobis ſtetiſſe, & in ipſo oppido Amſtelodami inſignes multos decuriones qui in cõſilio publico eius oppidi partem ferme alteram faciebant. Quid ſi verò non membra maxime inſignia, ſed pars membrorum maior noſtræ fuiſſet ſententiæ, nonne ea jure prævalere debuit? Quid ſi etiam Rotterodamẽſes, quorum eram in miniſterio propriam & ab alijs omnibus ſeparatam habuiſſent ſententiam? nõne ea tñ mihi fuerat enuntiãda? Fac amplius, me auctorem fuiſſe Rotterodamenſibus, vt cõſilium à Synodo communi diverſum proponerent, quia ita factu optimum mihi videretur, ſive rectè ſive etiam errore quodam, id ne mihi vt crimen erit expiandum? Deerunt ſuaſores, ſi ſuaſiſſe periculũ erit. *Iudicarent idipſum certũ ac neceſſarium eſſe remedium ſanandis malis quæ in religione erant ſuſcitata:*) Remedium hoc primo certum non fuit: nam exitu compertum eſt, divortium ea ratione adeo non ſanatum, vt potius factum ſit inſanabile; qua de re vide quæ ſuperius dicta ſunt capite quinto. At neceſſarium: nam & alia erant remedia, vt pax æqua ferentibus ſe mutuo paſtoribus, procurata vel imperio publico, vel conciliatoribus ex ſacro & profano ordine, vel per Synodum

Hollan-

Hollandicam gubernatam poteſtate procerum Hollandiæ, & inſtructam fideli vicinorum conſilio. Vide hac de re & quartum & ſextum caput. Ex his multa ſæpe idonea ad faciendam morbo medicinam viſa ſunt Dorderchtanis: imo Enchuſanis quoq; & Amſtelodamenſium nonnullis, vt eodem ſexto capite demonſtratum eſt.

Eam in rem aſſertum ab eo Synodos noxias eſſe juri ſummarum poteſtatum in his terris) Falſum hoc eſt, nũquam à me confeſſum, imo adeo negatum, vt & probaturum me receperim id quod cõtrarium plane eſt aſſertum à me, nimirum ita regi poſſe Synodos vt ius ſummarum poteſtatum per eas neutiquam læderetur. Ipſe ego, in libro quo piam mentem procerum Hollandiæ defendi, diſerte probatum ivi exemplis multis, complures olim Synodos convocatas incolumi iure ſummarum poteſtatũ. Legatur is liber & deprehendetur per quantam iniuriam hic accuſer. Idẽ ego de Synodo Hollandica habẽda conſiliũ dedi, ac ſimul oſtendi quomodo celebrari ea poſſet, iure poteſtatum nõ imminuto. De communi nationum Synodo, ſemper diximus futurum vt ea haberi poſſet cum ſpe meliore boni eventus, ſi pace aliquamdiu culta inter diverſæ ſententiæ auctores coaluiſſent animi. Quomodo ergo dicere potui quod hic dixiſſe arguor? Hoc vero dixi, Synodi decretis vim legis tribuere, non permiſſo poteſtatibus libero de eis judicio, id vero juri poteſtatum eſſe contrarium. Puto ab omnibus reipublicæ adminiſtrandæ gnaris id agnoſci. Etiam hoc dixi in oratione ad ordinem Amſtelodamenſem, ſæpe Eccleſiaſticos homines vbi vnũ in locum collectos ſe vident ea facere decreta de gubernatione Eccleſiæ quæ juri ſummarum poteſtatum damnoſa ſint.

Verè id dictum apparet ex Synodo communi Ha-

gæ habita temporibus præfecturæ Liceſtrianæ quæ eiuſmodi decreta fecit de electione ad munera paſtoralia, vt Hollandiæ proceres neceſſarium judicaverint ſua contraria decreta ijs opponere. Imo hæc ipſa Synodus tanto ambitu expetita, cui quod occurſum voluimus nobis pro crimine imputatur, hæc ipſa manifeſte oſtendit verum eſſe quod dixi, quandoquidem non vnius nationis proceres in eius actis non vnum caput deprehenderunt ſuo imperio ac poteſtati noxium, atque ea de cauſa acta nude confirmare abnuerunt.

Iure Synodi neq; cenſendi neq; ſententias numerandi ius eſſe:) Hæc non mea ſunt verba, ſed procerum Hollandiæ cum frequentes in Federatorum conventum veniſſent, voce quidem enuntiata die XXVIII. Iunij CIↃ.IↃ.CXVIII. Iulij vero III. die tradita ſcripto, quod quidem ſcriptum non à me (vt hujus ſententiæ auctores ſibi videntur perſuaſiſſe, cum tamen ea de re interrogatus non ſim, multoque minus rem faſſus) ſed ab Oldenbarneveldio erat compoſitum. Rem quod attinet, cum ſenſus idem ſit qui verborum ſequentium, quod ibi reſpondebitur, hic quoq; reſpōſum putator. Alioqui poſſe & cenſeri de Synodo & Synodum etiam communem convocari conſentientibus nationibus, ſemper à nobis extra cōtroverſiam poſitum eſt.

At pugnaturum cum jure atq; imperio Hollandiæ, ſi communis Synodus invito Hollandiæ conventui aut parti eius maiori obtruderetur:) Maior pars Hollandiæ ius habet ipſius Hollandiæ, præſertim vbi negotio adhuc agendo intercedit. Vide hac de re caput VIII. Arbitrium de publico religionis ſtatu, præſertim ad pacem conſtituendam ſuper controverſijs huiuſmodi penes nationes eſt ſingulas, vt in ſecundo capite videre eſt, vbi

& il-

& illud fuit diſcere non aliam fuiſſe hac de re ſententiam procerum Federatorum, procerum Hollandiæ, procerum Trajectinorum, & Principis Mauritij anno CIↃ. IↃ. XC. poſt quod tempus nulla mutatio proferri poteſt. Cùm vero in his quæ nationum ſingularum ſunt propria, nulli nationi invitæ obtrudi quicquam iure poſſit, ſequitur id quod à nobis dictum eſt manifeſto iure niti. Neque reperietur antehac vlla communis Synodus convocata, niſi de communi nationum ſententia. Ad me vt veniam, quicquid huius dixi in conventu Hollandiæ, id dixi mandatu ordinis Rotterodamenſis, præſentibus atque ita faciendum cenſentibus alijs eius oppidi legatis. Quod autem dixi in conventu Federatorum, id dixi mandatu procerum Hollandiæ. Quæ ergo æquitas patitur, vt id ego præſtem;

Eundem nunc captivum quo magis id impediret cum legatis oppidorum quorundam ſeparatos citus habuiſſe, vt ibi explorarent alij aliorum ſententias eas conciliarent, atq; ita coitione facta ſententias in Holland. conventum perferrent:) Falſum eſt conventus oppidorum quorundam Hollandiæ peculiares in id habitos vt communis Synodi indictio impediretur. Nam multo antequam oppida noſtra inter ſe convenirent, proceres Hollandiæ Synodum talem negaverant, atque alias inierant vias, ita vt peculiares iſti conventus ad hanc rem neque neceſſarij fuerint, neque vſum potuerint habere. Sed verum eſt aliquammulto tempore poſteaquam Amſtelodamenſes, Enchuſani, Edamenſes & Purmerendani inter ſe, quibus & Dordrechtani deinde acceſſerunt, conventus habuerant peculiares vt coitione facta decreta procerum Hollandiæ oppugnarent, alia oppida, & in eo numero noſtra, legatis ſuis mandaſſe vt inter ſe de negotio conferrent, non ad coitionem

faci-

faciendam, ſed vt decreta procerum ſecundum leges facta argumentis communibus defenderentur: ſimulque ad conſultandum quouſque diſſentientibus Hollandiæ membris concedi à nobis poſſet, ſine patriæ & oppidorum gravi detrimento. Legati oppidorum non quæ ſibi privatim ſed quæ oppidi cuiuſque ordini viſa erant contulere, oppidorum rectoribus rem retulerunt, rationeſque & conſilia ſua ſine vlla diſſimulatione palam conventui patefecerunt. De me vere teſtari poſſum, dixique judicibus & probaturum me recepi, neque auctorem me neque ſuaſorem fuiſſe eiuſmodi colloquiorum, neq; aliud quam obedientiam præbuiſſe eorum imperiis quibus operam addixeram, ac proinde nihil eſſe cur ego hoc præſtare debeam.

Attamen dicam vt fid[illegible] miniſter eorum quibus in me poteſtas fuit, ex prop[illegible] diverſitate conventus tales bonos maloſve cenſeri ac bonos haberi qui ad tuendum jus ac ſalutem publicam fiunt. Lex magna data Hollandiæ à Maria Burgunda ſic ait: *Liberum eſto oppidis Hollandiæ inter ſe aut etiam cum aliarum nationum proceribus convenire, & quotieſcunq; viſum ipſum ipſis fuerit conventum indicere in quemcunque viſum fuerit locum, vt ibi colloquantur de negotiis ad patriam, aut oppida communiter aut ſeorſim pertinentia: neq; opus habento eam ad rem venia Comitis: neq; eo facto in Comitem peccaſſe cenſentor, aut vlli calumniæ ſubiacento.* Mandata quæ ab vniverſis nationibus Senatui Federis data ſunt, ſic habent *Ne Senatores de decretis, conſiliis ac deliberationib. conſeſſus ſui conferant extra cōſeſſum, niſi forte cum collegiis, extra alios arbitros.* Scim⁹ quomodo oppida quæ compendio navigationis per Hollandiam lædi ſe arbitrabantur inter ſe cōſilia participaverint, atq; etiam pactis conventis ſe obſtrinxerint cum tamen res ageretur privata ipſorū, nō patriæ publica.

Prin-

Princeps Wilhelmus Arauſionenſis Apologetico ſuo primo agens de cõventu nobilium anni CIↃ.IↃ.LXVI. ait: *Non poſſe à ſe conventus eiuſmodi pro coitionibus haberi, cũ qui ſe federe obſtrinxerant, in eo perſtarent, nihil ſibi propoſitum facere, aut attentare contra vtilitatem publicam.* Deinde *ſi, ait, in hac re coitionis, aut perduellionis crimen commiſſum dicitur, aut id in eo poſitum eſt quod federati nobiles orabant rationem haberi eorum quæ admonebant, aut quod eadem de re vellent proceres Belgicogermaniæ conſuli, aut quod generaliter ac ſine vllo diſcrimine conventus omnes ei crimini ſint affines. quorum trium nihil eſt* (inquit) *quod mihi ſe probet.* Confer iam illã cõſiliorũ cũ participationem noſtra. Illi qui tũ participabant privati erant, non oppida, nec mandata, vt nos, ab oppidis habentes: illorum participatio nitebatur peculiari quodam ac novo federe: noſtra veteri vinculo membrorum Holla[illegible]e, quo obligantur conſervare ius corporis, peculia[illegible]ctione nulla interveniente: illi quod convenerant, [illegible]tum erat nolente Rege Hiſpaniæ tum Principe Belgicogermaniæ & contra eius edicta: quod nos, id congruebat cum voluntate procerum Hollandiæ, quæ ſumma erat poteſtas apud nos, & ad eorum decreta tuenda ſpectabat. Et tamen illa conventio à Principe Arauſionenſi Wilhelmo probatur, noſtra damnatur à XXIV. conquiſitis iudicibus.

Deinde ipſum nunc captivum iniuſſu procerum Hollandiæ.) Verum hoc non eſt, ſi modo iuſſus intelligatur vt iura præcipiunt. Nam procuratori aut patrono, cui cauſa mandata eſt, ſimul mandatum cenſeri debet ea expediri quæ ad cauſam vtiliſſima iudicat, in quibus eſt, & nuntiationibus vti adverſus actus iuri eius, cuius res agitur, damnoſos. Qui à nationibus ſingulis ad conventum Federatorum mittuntur, generale mandatum habent tuendi jus mittentium, ac proinde etiam interponendi nuntiationes contra actus ipſis nocituros.

poſita eſt die IV. Auguſti anni CIↃ. IↃ. XVIII. decretum fuerat ab Hollandiæ proceribus, *non poſſe conſentire in Synodi communis indictionem tum ne: quod ſecundum leges procerum Hollandiæ erat proprium, cum aliis communicaretur, tum ob alias graves admodũ cauſas* Die vero V. Auguſti in reſponſo dato Zelandiæ legatis dictum erat: *De habenda Synodo ſæpius in hoc conventu conſultatum eſt: ſed maiori parti viſum eſt pleroſque paſtorum nimiis ſtudiis teneri huius aut illius ſententiæ, partim etiam decretis quibusdam ac conventionibus obſtrictos eſſe, tum ad oppugnandum ius ſummarum poteſtatum, tum ad tuendam hanc vel illam ſententiam: quibus de cauſis non potuiſſe ſibi perſuadere proceres Hollandiæ hoc animorum æſtu à Synodo communi controverſias æquo iudicio diſceptari & bono Eccleſiarum definiri poſſe.* En mandatum & non aſſentiendi in talis Synodi indictionem, &; ſi tentaretur indictio, ius Hollandiæ defendendi.

Cumque ipſi de iuſſu procerum Traiectinorum & Tranſiſalanorum non conſtaret:)[Quemq; de ſuo mandato ſollicitum eſſe par erat. Cum mihi conſtaret de mandato eorum quibus parere debebam, meum non erat de aliorum mandatis curioſum eſſe. Tamen firmè credo cæteros quoque mandatum habuiſſe. Nam Trajectini proceres ab anno CIↃ. IↃ. CVII. Synodum indicendam negaverant, ſimulque affirmaverant ius de rebus Eccleſiaſticis atque etiam de religione imperandi ſibi intra ſuas terras deberi: Poſtquam nunciatio, cuius hic mentio fit, à nobis interpoſita eſt, perſtiterunt proceres Trajecti vetere ſententia, etiam cum Princeps Mauritius Trajectum veniſſet. Nequè minus nobilitas & oppida Tranſiſalanorum nunciationem à ſuis legatis interpoſitam iudicarunt ſuæ ſententiæ ac voluntati cõgruere, ac proinde poſt hãc nũciationem die XII. Octobris ab aliis legatis dictum eſt in

conventu Federatorum, quod à Daventrienſibus & Haſſelanis tum ore, tum ſcripto poſtulatum erat de Synodo communi nationum, id iuri ac legibus nationis Tranſiſalanæ adverſari.

Auſum in domo Iohannis Oldenbarneveldij:) Oldenbarneveldius eo tempore affecta erat valetudine, ac proinde ſolebant qui in miniſterio erant Hollandiæ nec minus legati nationum qui Federatorum conventui intererant, ad ipſum domum viſere & conſilium eius expoſcere. Idemque non minus quam ego fecerunt cæteri quibus perſpecta viri peritia in civilibus negotijs. Conſilium audire eius cuius potiſſimũ conſilijs Hollandia vtebatur, aut etiam concipere aliquid collegis oſtendendum, eſtne illud illicitum? Legati nationum qui Synodum communem depoſcebant, multo fecerunt amplius; cum ea quæ pro inſtituto ſuo videbantur ſcripto concipere et, in peculiaribus ſuis cœtibus, vbi & oppidorum quorumdam Hollandiæ legati aderat, quæ oppida e[illegible] mi[illegible] modum contra ius ab Hollandiæ corpore divellebantur.

Nomine nationum Hollandiæ Traiectinæ & Tranſiſalanæ coniunctim:) Imo nomine legatorũ ab illis nationibus. Id vero à legatis vna ne charta an pluribus fieret, nihil intererat. Etiam legati Cislavicani & Translavicani coniunctim verba fecerunt in conventu procerum Hollandiæ & Weſtfriſiæ cum Synodum è nationibus communem commendarent. Nontandum quoque nationes ſingulas ex primo capite Federis Traiectini teneri auxilio eſſe aliam alij ad tuenda imperij iura, quod ſi nationes nonnullæ in officio negligentes ſint, aut ipſæ in aliena iura involent, non eo tamen tolli obligationem inter cæteras volentes ſtare pactis conventis.

Perſcribere renuntiationem:) vbi auditum vnquam eſt

nudum

nudum ſcribendi miniſterium dictante altero crimen eſſe, præſertim cùm id eo ſit animo, vt ſcriptura oſtendatur conſeſſui, ac deinde id fiat quod conſeſſui viſum fuerit?

Quam etiam in conventum Federatorum Procerum intulerunt, quæ pariter atque coniunctim adverſus morem in eo conventu vſitatum in modum coitionis adverſus aliarum nationum legatos teſtationem interponebant:) Quibus idem jus eſt, hi communiter cauſam agere non prohibentur, vt leges Romanæ nos docent: neque id vlla ſpecie coitionis nomine accuſari poteſt. Pugnare hoc cum conuentus Federatorũ aut legibus aut moribus, mihi non liquet: At vero Synodum communem vna natione, nedum pluribus refragantibus, indicere, neque vllis amicis compellationibus (quales facta ſunt complures) inde abduci, cum more conuentus plane pugnat, quando vſitatum fuit hactenus, vt etiam in minoribus negotijs, & quæ nationes ſingulæ non tam aperte ſibi exceperunt, alij alijs obſecundarent, & ad communem gratiam cuncta dirigerent.

Fore eos auctores & cauſas malorum atque incommodorum per promotionem Synodi communis:) Dolendum eſt quod eventus oſtendit, vt Caſſandræ vaticinia, ita noſtra tam vera fuiſſe quam non credita. Similes denuntiationes interpoſitæ olim ſunt à Principibus multis adverſus ſtudia Synodi Tridentinæ: à nonnullis etiam pariter atque coniunctim, quod hic immerito per coitionem vocatur. Sed quia eiuſmodi nuntiationum ratio non eſt habita, ideo immedicabile factum eſſe vulnus Eccleſiæ aiunt Proteſtantes.

Quam nuntiationem etiam modo inſolito antea in conſeſſum curatorum reipublicæ Hollandiæ intulerat, & prælegerat, non exſpectata perrogatione quæ rite atque ordine fieret:) Prælecta eſt in conſeſſu legitimè coacta: & aut cōcordibus

aut pluribus ſententijs, vt lex habet conſeſſus, perrogatum eſt. Atque ideo neſcio quid hic ſit quod factum dicatur modo inſolito. Neque ante, neque poſt captivitatem meam quicquam memini afferri quod eo pertineret, niſi quod à quibuſdam dictum eſt non in ſedilibus, ſed ad focum perquiſitas ſententias. At lex conſeſſus noſtri nos ſedilibus non adſtringit. Totus ille locus negotijs publicis deſtinatus eſt: & vt hyeme ad focum conſultetur, ſolet fieri, licet denique. Qui cõſeſſui interfuerunt, eorum id nemo ignorat. Siquid aliud de inſolito hoc modo dici poterat, id expreſſum oportuit, non ita poſitum indefinite, vt refelli nequeat. Quod dicitur nõ ordine ac rite perrogatũ, à vero abit: à me confeſſum non eſt: ſed negatum rotunde, oblata etiam in contrarium probatione, ad quã admiſſus nõ ſum. Et tñ hoc ſententiæ inſeritur Quis iniquiorem vnquam vidit agendi modum? Qui cõtra decreta procerum Hollandiæ & conſeſſus reipublicæ curatorum ſeparatim ſuorum oppidorum ſententias tentarunt perferre in conventum Federatorum, hi ſunt qui fecerunt quod nec rite nec ordine fieri poterat. At ijdem non impune tantum id ferunt, ſed gratiam & mercedem reportant.

Ipſum quoque aſſenſiſſe, & cum cæteris octo oppidorum legatis perpuliſſe, & quo effectum daretur adiutorem fuiſſe, vt magno ſociorum cõtemptu epiſtola procerum Federatorum ad convocationem Synodi communis ſcripta ad proceres Hollandiæ non reſignata remitteretur:) Non habebam ego hac in re ius dicendæ ſententiæ: Sed oppidum Rotterodamenſe cuius tum frequentes legati Hollandiæ conventui intererant, quibus hoc duntaxat viſum eſt, accedere ſententijs prioribus, quod à me ipſorum iuſſu enuntiatum eſt verbo vno atque altero, nulla mea apud Legatos Rotterodamenſes eam ad rem ſuaſione

aut

aut conſilio: ita vt hic accuſet tantum ob prolatam legatorum Rotterodamenſium ſententiam. Octo oppida hac de re nunquam conſilia ſociarunt. Neque ipſorum magis res agebatur quam nobilium & oppidorum extra illa octo, quibus idem viſum eſt: nihil ergo hic perpulſum: nihil eſt quod ego effectum dederim: quapropter hæc narratio non modo confeſſionem meam excedit, ſed ſimul pugnat cum manifeſta veritate. Qui conſilium remittendæ epiſtolæ dederunt, ab his conſideratum eſt legatos aliarum nationum inſuper habitis argumentis, orationibus atq; nuntiationibus, ipſo facto ire in poſſeſſionem iuris quod non ipſis, ſed nationib' ſingulis intra fines proprios competeret: atque ea quoque in re extra controverſiam imperium Hollandiæ ab ipſis invadi, quod litteris ſuis locum Synodi deſignarent Dordrechti intra Hollandiam impermiſſu procerum Hollandiæ quorum eo loco ſumma poteſtas erat. Refutare tam noxiam ſcriptionem ſupervacuum erat, cum quæ eo facerent argumenta & ſæpè & quantum ſatis erat prolata eſſent, neque vnquam ad ea directe reſponſum. Recipi literas & taceri pernicioſum fuerat viri Hollandiæ, quod tuendum omnino iudicibant hi quorum ſub poteſtate nos eramus. Vt remittatur epiſtolæ per quas ius aut imperium arrogatur novum nõ eſt, ſed in Hollandia factitatum antiquitus etiam ab inferioribus adverſus ſuperiores, ſicut videmus eius naturæ epiſtolas in ius vocantes à conſeſſu Hollandiæ iudicium ad Machlinienſem conſeſſum remiſſas. Sed iniquitatem vide. Quod à tot hominibus pleno conventu factum eſt duobus aut tribus imputatur, cum cæteri ne appellentur quidem, quidam horum etiam in republica retineantur.

Ipſius quoque opera auxiliante conceptas literas nomine pro-

 cerum

rerum Hollandiæ ad Galliæ Regem:) Verum eſt à me iuſſu conventus Hollandiæ conceptas epiſtolas diverſas ad Regẽ Galliæ ad Regem Britãniæ, ad alios Principes ac civitates, ad quos oẽs aliarum nationũ legati nomine Federatorum procerũ ſcripſerant, vt legatos Eccleſiaſticos inde acciperent ad Synodi cõmunis augmentũ, & quanquam multum rogati ab Hollandis atq; alijs, deſiſtere ab eo inſtituto noluerant: quapropter conventui Hollandiæ viſum eſt neceſſarium eos Reges Principes ac civitates edocere rerum geſtarum veritatem & jus nationum ſingularum. Literæ ad Regem Galliæ ita vt à me conceptæ erant, quarum archetypum ſervavi, ſic habebant.

Ex quo arma pro libertate ac iure publico ſumpta primum à nobis ſunt Rex potentiſſime, duo præcipua mala nos exercuerunt. prius horum eſt, quod multi paſtorum nobis nobilibuſq; & oppidorum rectoribus non permiſerunt vti eo iure quo maiores noſtri circa electiones ad munera paſtoralia, reſq; alias vſi antiquitus fuerant nemine contradicente: alterum quod, orta per Eccleſias noſtras contentione de ſubtilibus rerum diuinarũ controverſiis puta de Prædeſtinatione & quæ ei adhærent, paſtorum multi alios à ſe diſſidentes ferre placide non potuerunt, cum nos iudicaremus id genus controverſias rectius arceri à cathedra, ac poſſe charitatem coli etiam inter diverſa placita in eiuſmodi rebus ſequẽtes. Spes nobis fuerat poſtquam beneficio Regis in æternum memorandi parentis tui bello tam gravi eramus liberati, tempus nobis & occaſionem non defuturam mala iſta ſuperandi ſtabilitio inter cives recto ordine atq; vnitate. Sed cõtra evenit, vt paſtorum nonnulli magis magiſq; ſibi indulgentes non tantũ Eccleſias miſerabiliter diſciderint, verum etiã cauſam dederint quibuſdam de plebe, externis præcipuè, ne in ea quiete atq; obedientia ſe continerent qualis deſiderari ab ipſis merito poſſet. Et quomodo id hominum genus antehac in Synodis communibus, quas Nationales vocant, ſæpè conati ſunt munire ſeſe contra ius

illud

illud rectoribus reipublicæ circa electionem ad paſtoralia munera ac res alias debitum, atque etiam ſuos collegas in illis controverſiis aliter ſentientes cenſuris vexare, ſic nunc etiam id agunt vt maiori cum pompa propoſitum vetus effectum dent. Quanquam vero nationes quædam noſtri fœderis quas iſta incommoda minus vrgent, ad indictionem talis Synodi permoveri ſe paſſæ ſunt, etiam nomine vtentes in litteris indictitiis procerum Fœderatorum, nos tamen gnari alium eſſe apud nos quam apud ipſas Eccleſiaſticæ ſtatum, tum vero fœdere quod cum aliis nationibus pepigimus, ius conſtituendi de publico eccleſiarum ſtatu nobis reſeruatū, ita vt nullius imperiis eam retineamur, alia oſtendimus remedia meliora quæ incolumi libertate ac iure noſtro ad res tranquille componendas valerent, vt videre eſt in oratione quæ has litteras comitatur. Quare conſcij ſummæ benevolentiæ, qua pater tuus nunquam ſatis laudatus, tuque paternis inſiſtens veſtigiis rempublicam Hollandicam proſecuti ſemper eſtis, plane confidimus non permiſſuram tuam Maieſtatem, vt ſubditorum ſuorum opera quiſquam confirmetur in eo inſtituto quod iuri noſtro adverſum eſt, ſed potius perſtantem te in ſumma noſtri caritate omni occaſione laboraturum, vt legitima poteſtas noſtra te quoq; ſuſtentante, ſalva ſit adverſus factiones ac tumultus, cunctaq; dirigantur ad maximam concordiam, cuius pars magna ſita eſt in iuris cuiq; proprij libertatisq; tutela: Quod nos ſuper tot alia accepta à te beneficia grato addictoq; animo ſemper proſequemur, Deumq; venerabimur, Rex potentiſſime, vt ſolium tuæ Maieſtatis ſtabilitat, tibiq; largiatur firmam valetudinem & florens imperiū. Tuæ Maieſtati addictiſſimi proceres Hollandiæ ac Weſtfriſiæ.

Oratio, cujus in literis iſtis mentio apparet, eadem eſt quæ habita erat ab Hollandiæ proceribus in conventu procerum Federatorum die XXVIII. Iunij & die Iulij III. ſcripto tradita, comprehendens conditiones ſatis commodas ad pacem conſtituendam etiam per Synodos & auxilia tum domeſticæ tum

externæ eruditionis, cujus orationis meminimus ſupra capite ſexto. Me poſtea Rotterodamum digreſſo formula iſta literarum, primum per eos qui id negotij acceperant, deinde à conventu recognita eſt, meque abſente nonnihil mutatum; quantum & quibus in partibus certo affirmare nequeam: confido factum id qua oportet prudentia, cæterum id præſtare nō eſt meum.

Quibus hoc agitur vt contra rei veritatem Regi perſuadeatur Synodi communis indictionem hoc habere propoſitum, vt ſummis poteſtatibus, nobilibus, ac inſignibus vaſallis adimeretur ius collationis ſive Eccleſiaſtici patronatus:) Contra rei veritatem procedit iſta narratio. Placuerat enim Regi Galliæ, Regi Brittanniarum ac Principibus alijs commonſtrari, non indictionis Synodi hoc eſſe propoſitum, quod perinde eſt quaſi legati nationum eò contendiſſent, verum, non omnes quidem, *ſed aliquos paſtores per communes Synodos ſæpius id conatos:* quod ſane verum eſt, & verum eſſe apparet ex actis omnium antecedentium Synodorum, præcipue illius quæ habita anno CIↃ. IↃ. LXXXII. Middelburgi, quæ circa electionem ad paſtoralia munera nullam magiſtratuum facit mentionem; tum vero & ejus quæ auctore Comite Liceſtrio habita eſt anno CIↃ. IↃ. LXXXVI. contra quam proceres Hollādiæ ſpeciali decreto ius poteſtatis ſuæ ſervaverant, vt ſupra c. VII. narratum eſt. Dictum præterea eſt in literis iiſdem etiam nunc quorundam paſtorum conatus eo tendere. Hoc vero ita eſſe non ſoli Hollandiæ proceres judicarunt, ſed & Translavicani, qui propterea denuntiarunt nolle ſe pati vt jus patronatus apud ſe moribus receptum in controverſiam vocaretur, vt eodem c. VII. annotavimus. Ibidem commemoratum à nobis eſt quomodo huius indictionis impulſores (de Eccleſiaſtici ordinis

hominibus intelligi me volo) libros ſcripſerint quibus rectores reipublicæ ab eo jure deijciantur, quo modo eo ſolo nomine cœtus ſegreges inceptaverint: & ad ſimile divortium alios arcanis promiſſionibus obſtrinxerint. Qui poteſt ergo de eorum animo dubitari? Neque vero acta Synodi ab horum hominum mēte nimium diſcedere apparet ex decretis Synodi compluribus, in quibus mutationem eſſe neceſſariam gravibus de cauſis nationes aliquot iudicarunt. Verum in illis ad Regem literis præter hoc incommodum, aliud quoque nihilo levius indicatur, nempe, *propoſitum paſtoribus nonnullis collegas ſuos de Prædeſtinatione & rebus annexis aliter ſentientes cenſuris vexare.* Cur hoc ſilentio diſſimulatur, cum etiam ſine altero hoc ſolum ſuffecerit, ut ſapientes viros omnes à Synodo eum in modū indicenda abſterreret?

Federatos proceres in eius Synodi epiſtolis indictionis nomen Federatorum procerum vſurpare. Dici debuit, *quaſdam nationes nomen ſibi aſſcribere Federatorum procerum.* nā quod ſententia hic loquitur, commodum ſenſum non habet. Res ita habet. Nomine Federatorum procerum legitime perſcribuntur acta omnia, etiam quæ ex partis maioris ſententia decreta ſunt, in rebus quæ legibus fœderis ad conventum Federatorum delatæ ſunt: in rebus alijs idem non licet, niſi de communi nationum conſenſu. Proinde merito proceres Hollandiæ & alij cenſuerunt, ſi vellent Geldri, Zelandi & Friſij cis atque vis Lavicam Synodum convocare citra cōſenſum quarundam ex nationibus ſocijs, licere id ipſis, ſed proprio ipſorum nomine præſcripto, non nomine conventus Federatorum, quia ea res ad vniverſitatem ſocialem non pertinebat, vt ſecundo capite oſtenſum eſt.

Quibus Rex oratur non permittere vt ſuorum ſubditorum

quiſ

quiſquam ad Synodum veniat) Verba habent (*Conſideret Hollandos Regem*) idem ad Principes alios ſcribebatur) *non permiſſurum vt ſubditorum ſuorum opera quicquam confirmetur in eo inſtituto quod iuri Hollandiæ adverſum eſſet.* In epiſtolis ad Euangelicos Principes hoc amplius erat additum; *ſed potius operam eos daturos, vt vnitati Eccleſiaſticæ, quæ plerunque ex grauium controuerſiarum definitionibus periclitari ſolet, conſulatur per vias molliores, nimirum per Chriſtianam moderationem & [illegible]endi ſe mutuo æquitatem.* Etiam alia epiſtola concepta erat ad reformatarum Eccleſiarum legatos qui Regi Galliæ adſunt, qua rogantur Eccleſiarum ſuarum conſilia ad pacem dirigere. Ego vero & apud Maurerium ſæpè & apud Boiſſizium poſtea, Regis Galliarum legatos precibus inſtiti vt idonei viri rerum ſacrarum periti ex Gallia mitterentur, qui pacis ſpem promouerent, & quæ eo facerent reperire iuxta alios allaborarent. Vnde promtum eſt intelligi, nō id egiſſe noſtros, ne periti ſacrarū rerum aliunde huc mitterentur, ſed ne mitterentur cum definiendi mandato, & ad conventum eo modo ac forma indictum. Cæteroqui vt externi tum Principes civitatumque rectores, tum rerum ſacrarum interpretes rem totam rectius perſpicerent, eoq; paratiores eſſent ad ſuggerenda ſalutaria cōſilia; placuerat cum literis Hollandiæ ſimul ad eos tranſmitti capita Remonſtrantium, etiam illa capita quæ in colloquio Hagienſi deprehenſa fuerant inter partes convenire, decreta à proceribus Hollandis, Trajectinis, ac Trāſiſalanis facta pacis ergo, exemplum conciliationis olim factæ in Polonia cum parte literarum quas ſimilem in finem Elector Palatinus ad noſtros ſcripſiſſet. In epiſtola vero ad Regem Britanniarum multæ aliæ rationes & exempla vetera producta erant eodem facientia, ex quibus omnibus conſtare poteſt de

ani-

animo procerũ Hollandiæ cũ literæ iſtæ ſcriberentur.

Sed potius vt Hollandis aduerſus aliarum nationum factionem (vt ibi appellatur) eſſet auxilio:) Manifeſta detorſio. Epiſtola agit; *de legitima procerum* Hollandorum *poteſtate adverſus factiones ac tumultus ſuſtentanda.* Quæ ſint illæ factiones ex his quæ in eadem epiſtola præceſſerant, facile erant intellectu, vbi dictum erat, *paſtorum nonnullos magis magisque ſibi indulgentes non tantum* Eccle*ſias miſerabiliter diſcidiſſe, verũ ẽt cauſam dediſſe quibusdam de plebe, externis præcipuè, ne in ea quiete atque obedientia ſe continerent, qualis deſiderari ab ipſis merito poſſet.* Hæ factiones (Liceſtrianis illis non multum diſſimiles) palam viſitatæ erant Veteribus aquis Harlemi, Lugduni, Huſdæ, etiam Hagæ. An vero etiam arcana decreta de indicanda Synodo communi facta à legatis quarundam nationum, adhibitis in conſilium quibuſdam legatis oppidorum Hollandiæ, atque eorum perpulſio ingratia Hollandiæ & nationum aliarum contra ius antiquum, factionis nomine appellari poſſit, hic non diſputo, quando apertum eſt epiſtolæ verba non eo reſpicere. Beneficium quod his literis à Galliæ rege erat poſtulatum, idem placuerat poſtulari ab alijs Principibus ciuitatumque rectoribus, ad quos procerum Federatorum nomine deſtinatæ fuerant literæ. Epiſtola ad regem Britanniarum circa hæc verba deſinit. *His quæ ſincere, prout ipſa ſe res habet, Maieſtati tuæ ſignificantur, rogatur Maieſtas tua animum advertere, ſummisque ſuis in hanc rempublicam beneficiis hac adiungere, vt legitimos eius rectores in coercendis conatibus ſeditioſis & tuendo imperij iure adiuvet: tum vero auctoritate ſua, qua merito pollet maxima, doctorumq; Theologorum conſiliis à ſeceſſionis præcipitata propoſito eos avertat, qui ob controverſias ad ſalutẽ non neceſſarias, difficiles præterea & vix explicabiles etiam legitimis Evangelicarum monitionũ*

gradi

gradibus non obſervatis, mutuas congregationes deſerunt, & corpus Eccleſiæ lacerant. De Ordinibus viciſſim certo ſponderi poteſt eos in ſuo officio ſegnes non fore, ac præſertim diligentiam adhibituros, vt adverſantia receptæ veritati dogmata iudiciis Eccleſiaſticis, & publicâ ſi tam opus ſit accedere, animadverſione ex Eccleſiis exterminentur, omniaque fiant quæ aut ſalutaris veritas, aut Chriſtiana charitas expoſcant.

Quæ omnia eo pertinebant, vt communis Synodus & medicina malis in religione enatis impediretur;) Mens procerum Hollandiæ, quorum eram ſubditus, & rectorum Rotterodamenſium, quorum eram miniſter, fuit impedire talem Synodum qualis tum agitabatur, vnde nihil exſpectandum erat, niſi definitio parum æqua, maior, divulſio, & reipublicæ rectorum mutatio. At alia multa meliora remedia ab Hollandiæ proceribus non ſemel commonſtrata fuerant. Vide ſuprà caput ſextum. Proinde ex vero dictum fuit in literis ad Regem Galliæ conceptis: *alia oſtendimus remedia meliora quæ incolumi libertate ac iure noſtro ad res placide componendas valerent*; Et in literis ad Principes Evangelicos: *alia remedia monſtravimus quæ ſalva iure noſtro ac publicis legibus ad reſarciendam Eccleſiæ pacem rectius ducerent.*

Ipſum quoque nunc captivum in Anglia eo fini monitu Iohannis Oldenbarneveldij animos tentaſſe Epiſcoporum, vt, ſi eò omnino deveniendum eſſet, aliqui ad Synodum adhiberentur qui novæ opinioni non eſſent contrarij:) Primum apparet hinc verum non eſſe quod dictum eſt ſupra, me Synodo ſemper obſtitiſſe. Nam obſtare Synodo & aliquos tentare, vt eos ad Synodum adhibeas, res ſunt pugnãtes adverſis frontibus. Deindi patet hinc in Anglia cuius religio cum noſtræ patriæ publica religione vna atque eadem cenſetur, in dignitatibus Eccleſiaſticis, imo in eximijs dignitatibus, eſſe nonnullos Remonſtrantium dogmati conſentientes, quod dogma immerito

merito hic iterum novitatis accuſatur, cum ab antiquiſſimis Chriſtianis magno conſenſu creditum traditumque ſit, atque in Proteſtantium grege non paucos habuerit propugnatores, Cur ergo apud nos tantæ ſunt excitatæ turbæ, vt eijcerentur ex Eccleſia & ex patriæ finibus qui illud adeo in Anglia non damnatum dogma defendunt; Tertio hinc diſcimus qua æquitate illa Synodus ſit indicta, in quam nemo admitti potuit, niſi qui Remõſtrantium ſententiæ eſſet cõtrarius. Ad rem vt veniamus, quod hic dicitur non eſt verum, neque à me confeſſum quamquam ſi eſſet nihil in eo peccati agnoſcerem. Miſcuerunt hic iudices duas diverſi temporis narrationes, tam præcipites in ferenda ſententia quam in nobis interrogandis cunctabundi fuerant. Dixi anno CIↃ.IↃ.CXIII. cũ miſſus in Angliam eſſem ob Indicana negotia, conciliante Caſaubono amicitiam mihi partam cum antiſtitibus Anglis, meque monitu Oldembarneveldij ipſis aperuiſſe quæ eſſent apud nos controverſiæ, vt intelligerem quid ipſi auctores eſſent ea in re faciendi ad tranquillandas Eccleſias: ipſorum autem conſilia cõgruentia, fuiſſe menti procerum Hollandiæ, optimam ſcilicet medicinam fore, ſi diſſentientes ſe mutuo ferrent, Hoc eſt illud tentare animos. Verum itidem eſt anno CIↃ.IↃ, CXVII. literas à me ſcriptas ad Marcum Antonium de Dominis Archiepiſcopum Spalatenſem conquerentes de his quæ non vt oportebat apud nos gerebantur, in quibus & hæc erant verba: *Vtinam is cuius in manu ſunt corda regum Sereniſſimi regis animum inflecteret, vt miſſis viris idoneis ad diſceptandas huius generis controverſias rerum noſtrarum ſtatum certius exploraret, cognito malo facile aptiſſima remedia inventurus.* Mea autem mens, cum id ſcriberem, non hæc erat, vt ad communem è nationibus Synodum aliqui inde mitterentur.

(nam

(nam eo adhuc tempore ſpes erat Synodum talem argumentorum pondere & conditionum æquitate poſſe declinari) ſed vt mitteret rex rerum ſacrarum peritos vnum atque alterum, qui habito cum doctiſſimis partis vtriuſque colloquio & controverſiatum naturam & propoſita remedia intelligerent atq; ea renuntiarent, vt Rex Britanniarũ deinde ex illorum atq; aliorũ qui apud ipſum eſſent conſilio excogitarèt rationes quæ eſſent optimæ ad pacem ac tranquillitatem firmandam ſine veri ad ſalutem neceſſarij detrimento.

Cum tamen vniverſa nationes Federata multis relationibus:) Relationes fiunt ad deliberandũ ac proinde vim non habent obſtringendi nationes.

Federibus:) Federa quæ in hanc rem producuntur, non inter ipſas facta ſunt nationes, vt alias alijs obligarent, ſed cum externis quos in religionem apud nos nullũ habere imperium res manifeſtiſſima eſt. Quare illa federa ad præſentem de iure imperij circa ſacra quæſtionem nihil pertinent.

Pactionibus:) Nullæ reperientur pactiones factæ inter nationes noſtras hac de re. Poſtrema pactio eſt Trajectinum fedus.

Decretis:) Sed nec decreta reperientur quæ mutuam inter nationes obligationem pariant. Imo contra anno CIↃ.IↃ.XC. à Trajectinis proceribus decretum, & à primoribus tum Federatis, tum Hollandiæ probatum eſt, arbitrium religionis eſſe penes nationis cuiuſq; conventum. Vide ad hæc omnia c. II. ſupra.

Alia aliis promiſerint capita fortunaſq; ſe obiecturas pro tutela Reformata Evangelica religionis:) Nullo vnquam tempore probari poterit talem promiſſionem eſſe factam. Videntur tralata verba ex relatione facta anno CIↃ.IↃ.LXXXIII. ſed quam nulla nationum obligatio

tio ſecuta eſt. Hollandis quidem placuit: *Vt Evangelica Reformata religio, cuius publice vſus fuerat permiſſus receptuſq; & quatum publice in vſu eſſet, vbiq; intra fœderatorum fines defenderetur, neq; publice docendi aut ſacra faciendi ſecundum religionem aliam imperm̄itteretur.* Sed hæc ſententiæ dictio obligationem non peperit, cum de eo nihil inter nationes contractum ſit. Tum vero nihil ad rem hoc facit: neq; enim aut Hollandi, aut Trajectini proceres aliam religionem à reformata publice defenderunt aut defendere voluerunt, ſed contra ſenſerūt congruenter peritiſſimis ſacrorum interpretibus controverſias quales hic diſputabuntur non efficere, vt alia atq; alia ſit religio. Vide hac de re cap. XII.

Vbiq; per has terras recepta: Ergo & in oppido Goudæ & in Eccleſia Iacobina vrbis Trajecti, vbi illo ipſo anno CIↃ. IↃ. LXXXIII. dogma Remonſtrantium palam docebatur, alijs nationibus nihil contradicentibus. Minime vero procerum Hollandiæ, quorum pars Goudani ſunt, ea fuit ſententia, vt decreto huiuſmodi ſibi adimerent poteſtatem illius quod nunc Remōſtantium dicitur dogmatis paſtores in imperij ſui Eccleſiis tolerandi.

Neque vllam mutationem in ea facturas, fierive ſepaſſuras:) Nō debebant ergo paſtores Remonſtrātium ſententiæ ex Eccleſiis eliminari. nam ea magna erat mutatio. Omitto nunc ne poſſe quidem ſummam poteſtatem ſe obſtringere, ne quid mutare ipſi in religione fas ſit, ſi religionis nomine quævis dogmatum capita intelligantur, niſi intra animum ſuum certa ſit ſumma poteſtas omnia illa capita nullo excepto divinis oraculis conſentire. Hac vero de re certos fuiſſe proceres Hollandiæ anno CIↃ. IↃ. LXXXIII. ſi ratio habeatur eorum capitum quæ dicantur cum Remonſtrantiū dogmate pugnare, ne ab ipſis quidem iudicibus noſtris credi credo.

Et

Et his conſequenter anno CIↄ.Iↄ.LXXX. *ſacramentum omnium præfectorum, ducum centurionum & militum ita conceptum:*) Sacramentum præſtantes obligat, non eos quibus præſtatur.

Decretumq; fuerit:) Non docebitur de hac re à nationibus rite deliberatum factumque decretum. Certe inter nationes ea ſuper re contractum non eſt. Neque tamen hoc ſacramẽtum attingit præſentem quæſtionem, vt iam ſubijcietur.

Vt fidem iurarent proceribus communibus qui in fœdere & tutela veræ Evangelicæ religionis eſſent perſtituri:) Ad diſcrimen communium procerum partis alterius, vt indicatum ſupra eſt ſecundo capite. Reſpicitur ergo hic ad conſpicuas notas quibus illa religio à Romanenſi dignoſcitur. De dogmatibus Reformatæ religionis judicium neutiquam permittitur his qui in hæc verba adiguntur. Imo id confingere nihil eſſet aliud quam obſequium militare diſſolvere & illudere reverẽtiam jurisjurandi. Iam diximus ea quæ rerum ſacrarum periti ex principijs certis porro per argumentationem hinc inde inferunt, non eam habere vim, vt religionis diverſitatem pariant. Ita olim ſentiebant proceres nõ aliquarum duntaxat, ſed omnium, ni fallor, nationũ.

Et leges in quas dedita ſunt oppida diſerte contineant, vt ab eis reciperetur vſus eiuſdem religionis:) Iure victoriæ, quod ius certe obtendi non poteſt adverſus proceres Hollandiæ & eorum membra, quorum opera ſimulque Zelandorum cæteræ nationes libertati ſunt reſtitutæ. At ne illa quidem oppida quæ ad leges accipiendas armis coacta ſunt, vnquam adſtricta ſunt, vt ſuper agitatis inter nos ſacrorum controverſiis partem alterutram amplecterentur. Multoque minus is ſenſus fuit nationum vt ſeſe obligarent ad recipienda ac tuenda ea omnia quæ paſtoribus in Synodis viſa eſ-

ſent.

ſent. Ea enim intoleranda eſſet ſervitus. Adde iam quod ne Synodo quidem definitæ erant controverſiæ iſtæ quo tempore nos in republica fuimus.

Quomodo ea à ſociis vbique recepta erat:) Etiam Goudæ, vt dixi: etiam Trajecti in Iacobina Eccleſia. nam & hi inter ſocios erant, Evangelicam vero religionem cum tali libertate intellectam optima fide tueri propoſitũ nobis fuit, multaque bona conſilia dedimus, vt ea libertas cum modo & fine offenſa exerceretur.

Neque intra hæc ſtetiſſe captivum, ſed auſum etiam reipublicæ ſtatum turbare, vt in ea quoque omnia ex ſua ſuorumque lubidine agerentur:) Deus mentium cognitor ſcit neutiquam mihi fuiſſe propoſitum turbare rempublicam, non magis quam Eccleſiam. Æqui omnes qui me noverunt antehac, ex rebus atque actionibus meis multo aliter iudicabunt quam hæc fert ſententia. Res meas quod attinet, ex perturbata aut mutata republica nihil commodi ſperare poteram. Hollandus eram, natus oppido Delphis, cuius maiores nuncupati Grotio & Cornetſio nomine per ſæcula aliquot ei oppido cum laude præfuerant. Eadem Grotiorum domus iam olim & Hollandiæ iudicũ conſeſſui, & adſeſſioni magiſtratuũ Dorderchtanorũ viros eximios dedit. Per aviam paternam genus trahebam ab Hemskerckijs quæ domus antiquitus inter nobiliſſimas Hollandiæ habita eſt, cui & Iacobum Hemskerckium patria debet, qui ad Calpen fortiter faciendo occubuit. Qui me ſanguine cõtingebant proximè, affinitatem contraxerant cum familijs valde nobilibus, qualis eſt Almondana veniens ex Toparchis Stridenis, & Reneſſia atque Vtenengana apud Trajectinos. Propinquos habebam in republica non Delphis modo, ſed Lugduni quoque, Amſtelodami & in oppidis alijs, atque in honoratiſſimis patriæ conſeſſibus. Per vxorem filiam

R Pet

Petri Reigersbergij, Veriani ſæpe conſulis, qui & Zelandiæ & Naſſaviæ domo non inutilem operam navaverat, eamque ob cauſam Liceſtrianis temporibus ab inimica factione eiectus oppido exulaverat, Zelandorum potiſſimis eram innexus, & ibi quoque in oppidorum regimine atque conſeſſibus, habebam meas neceſſitudines. Tum vero literarum ſtudia & vitæ tenor honeſtam mihi famam circumdederant. Iā in miniſterio eram in præclari Hollandiæ oppidi, & ꝙ, ſi ratio ineatur tam maritimorū vectigalium quam aliorum, publico ærario plurimum infert ſecundum Amſtelodamum. In eo oppido amabar tenerè nec à magiſtratibus tantum, ſed & à municipibus vniverſis. Neque tantum ad Hollandiæ mittebar conventus, ſed & pars eram conſeſſus curatorum reipublicæ Hollandicæ, à quib. mos eſt Federatorum quoq; convētū frequentari. Quos inter honores is erat honos maximus, ꝙ benigna hominum iudicia his honoribus non imparē me exiſtimabant. Facultates meas reipublicæ crediderā, vt fortunas meas vndiq; cū patriæ fortunis ſociarē. Nemo gratuitò malus eſt. Ergo vbi in ſuſpicionē delicti vocatur aliquis, ſuccurrit ſapientibus Caſſianū illud, Cui bono? Quid mihi tandē ex perturbata republica maius his quæ habebā poterat accedere? Rumor quidam, invito me ortus, Oldenbarneveldio me ſucceſſorem in grave illud & periculoſum onus deſtinabat.

Vere teſtor, & norunt propinqui, non modo doluiſſe me hoc rumore, ſed ita iudicaſſe, ſupra alia multa ad id munus neceſſaria quæ in me deſiderabantur, valetudinem quoque meam imbecilliorem eſſe, quam vt onus illud laboris perpetui, neque recreationem vllam animo indulgentis toleraret. quod ſi etiam eò perveniſſem, nihilo meliore loco res mea futura

ra fuerat, quã iam erat, neque vero reipublicæ perturbatio via erat quæ eò duceret. Imo ſi hac tentatus fuiſſem ambitione, iudicio communi non ego ab ea ſpe longius quam cæteri aberam. Quomodo igitur credibile cuiquam fiat ſtuduiſſe me rebus novis? Si actiones meæ inſpiciuntur, ne eæ quidem vllam præbebunt ei rei ſuſpicionem. Ab ætate prima ſectatus ſum honeſtiſſimas conſuetudines, & honeſtiſſimis negotijs me dedidi: cum cura legens & divina oracula & quæ alia bene formandis moribus valent. Vita probro caruit. Poſtquam tradita eſt mihi fiſci advocatio, qua fide ac caſtitate in ea me geſſerim conſeſſus iudicum, fiſci curatores & quotquot actionum mearum inſpectores fuere teſtes compello. Amor meus in patriam & præſentem reipublicæ ſtatum, inclitamque domum Naſſaviam ex omnibus libris meis cognoſcitur. Pro navigatione Indicana, pro ſervanda apud nos pannorum politura laboravi quantum alius quiſquam. Pro libero vero piſcatu in Oceano tantum, vt Carletonus regis Britanniarum legatus, cum ab inimicis meis incitatus eſſet, vt contra me iam captum aliquid publice diceret, nihil quod diceret aliud invenerit, quam me principium feciſſe ſermonum de ea libertate, vt quæ & iure gentium & omnem memoriam excedente vſu niteretur, cum tamen à me in eo argumento nihil dictum ſcriptumve fuerit diverſum ab ijs quæ anno CIↃ.IↃ.CX. Federatorum procerum legati in Britannia defenderant, atque antehac maiores noſtri etiam ante ſæcula aliquot. Et tamen aiebat is legatus, mei infortunij exemplo terreri alios debere, ne eam ſententiam tuerentur. Conſilia omnia mea quæ dedi aut Rotterodami, aut in cõventu Hollandiæ, aut in conventu Federatorũ ad egregiũ publicũ tendebant, quod atteſtari poſſunt quicunq;

adfuerunt. Sancte & illud aſſeram, me ex quo reipublicæ admotus ſum à Principibus poteſtatibusve externis nec teruncium accepiſſe: à civibus autem quibus gratum feceram tantillum vt negare ſuperbum fuerit. Qua ſpecie de eo qui ſic vitã ſuam inſtituerit, cogitari poteſt tam immane conſilium quale hic mihi exprobratur? Tantum vero abſum ab hac culpa, vt & Principi & alijs ſignificaverim, ſi quenquam offenderem ego aut actiones meæ (quæ omnes ad oppidi Rotterodami & Hollandiæ ſalutem dirigebantur) ac proinde crederentur turbæ aliquæ mei occaſione poſſe oriri, libenter me ab omnibus honoribus exiturum: quod ſi id ſatis non eſſet, etiam ſponte patria exceſſurum ſi vel eo modo tranquillitas publica poſſet redimi. Rogo omnes qui hæc lecturi ſunt ne, quæ vere iam dixi, ea in iactantiæ partem accipiant, ſed vt extorta defenſionis neceſſitate.

Eumdem nunc captivum adiutorem fuiſſe talis in republica gubernationis, vt diverſi tum Eccleſiaſtici tum profani ordinis homines qui per iniuriam ſe læſos, exſules actos, excedere iuſſos aut aliter oppreſſos querebantur in iure audiri aut effectum iudiciorum conſequi non potuerint, ſed oppidorum magiſtratus obſirmati ſint, ne præceptus quæ fiebant ab ordinariis iudicum conſeſſibus parerent:) Si quis fuit in omni Hollandia qui honorem habuerit iudicum conſeſſibus, eorumque auctoritatem defenſam voluerit, eum me dicere audeo. Dum fiſci patronum egi, id ipſum oſtendi, quantũ mearum fuit virium, neque id ipſos iudices latet. Ad rempublicam vocatus in eodẽ animo perſtiti, omneſque arripui occaſiones gratum ipſis faciendi. neque id ſine cauſa. nam præter quam quod, vt id fieret, reipublicæ intereſſe credidi, ipſi iudices multis modis me ornaverãt: ſuperior conſeſſus et me commendaverat, vt in ſuum cœtum allegerer. Inter ipſos iudices multi

mihi

mihi erant amicitia iuncti, quidam etiam propinquitate; ita vt manifeſta ratio credi cogat quicquid à me aſſertum fuit contra ipſorum aſſertiones, non aliter à me factum quam ex officij neceſſitate. Ad rem vt veniam, primùm hæc diſputatio quæ nos cum iudicibus commiſit, ad proceres Federatos pertinere neutiquã poteſt, cum conſeſſus illi neque in miniſterio ſit Federatorum procerum, neque illis fidem iuraverint, ſed natio vnaquæque curet ius reddi ſuo nomine, niſi quod Hollandiæ & Zelandiæ conſeſſus communes habent. Neque vero aut dixi, aut feci quicquam privatim, ſed expreſſo iuſſu decurionum Rotterodamẽſium, aut procerum Hollandiæ: quantumque eius à me dictum factumve eſt, tantumdem fecerunt oppidorum adſeſſores alij, qui ne appellantur quidem. In componenda demonſtratione iuris, quod nos contra ea quæ à iudicibus aſſerebantur tum conventui procerum, tum oppidis competere exiſtimavimus, non meæ tantum operæ vſus fuit, ſed iuxta me adſeſſorum Dordrechti, Harlemi, Lugduni & ſcribæ Alcmariani. Quod de ea re perſcriptum, id primum à nobis vniverſis, deinde ab ipſo conventu approbatum eſt. Nec novi quicquam defenſum eſt à nobis, ſed quod oppida antiquitus defenderant, quodque decretis multis ante mea tempora factis erat confirmatum. Ipſi Amſtelodamenſes, Enchuſani, Edamenſes & Purmerendani in allocutione ad conſeſſus iudicum aiunt, cauſarum genera quædam tum procerum conventui, tũ oppidorum magiſtratibus præcipuo iure eſſe attributa. De huiuſmodi cauſis non de alijs nos agebamus. Certuſque ſum, ſi ſe occaſio dederit, novos reipublicæ rectores non aliud dicturos quam tum à nobis dictum eſt, quod quale ſit quibuſque rationibus nitatur hic non exſequar, cum præſtitum id ſit ſupra cap. XII.

Quæ vero æquitas patitur, vt privatim nos luamus quod nos privatim non fecimus, ſed vt miniſtri oppidorum, aut vt negotium habentes à conventu mandatum, neque vero ſoli, ſed pariter cum alijs quorum nemo convenitur. Multo ſpecioſius illi conveniri poterant qui in cauſa Blauhulciana miſſos ad ſe iudices prohibuerunt mandata ſuperioris conſeſſus implere. Atq; et inter iudices noſtros ſedit, q fixa ab illis quos miſſos tũ dixi programmata refixit. Excuſat ſe mandato eorũ quos ſuperiores habebat, negatq; à ſe id privatim præſtandũ. Mementote ergo, ô iſti, non aliter in cauſa alterius iudicare quã q in veſtra æquũ cenſeatis. Et tñ multum intereſt inter cauſam vtramq; Nam cũ Enchuſæ illud gereretur, nondũ procerum Hollandiq auctoritas ſe negotio interpoſuerat. Addam apud nos non tm̃ duobus illis notis cõſeſſibus, ſed & conſeſſui curatorum reipublicæ Hollandiæ ordinariam eſſe de rebus multis iuriſdictionẽ, ac proinde qui ibi audiuntur, iudicium negatum dici non poſſe. Quantum attinet cauſam quorundam municipum Harlemenſium) nam ad eam præcipuè reſpicere videatur hæc ſententiæ verba) Rotterodamenſes ita de ea cenſuerunt, præcipiendum conſeſſui iudicum ſuperiori (quomodo factitatum antehac, ſæpe fuerat) acta vt tranſmitterent accurate expendenda, vt cognoſceretur in modumne litis civilis, quod ordinarie dicitur, an ad formã publicorum iudiciorum, quod extra ordinem vocant, cauſa proceſſiſſet: Si ad modum litis civilis aut alio quidem modo, ſed non legitime appareret, tũ vt cognitio ſuperiori iudicum conſeſſui redderetur: ſin criminaliter & legitime fuiſſet actum, indicaretur id ipſum dicto iudicum cõſeſſui, neque eo minus daretur opera, vt commodi rationbus municipes illi magiſtratib. ſuis reconciliarentur. Quod vero pertinet ad

munici-

municipes Lugdunenſes, q homines privati adverſus magiſtratũ coitionem fecerant, hi ne q; à conſeſſu iudicum ad provocationem admiſſi ſunt nec quominus id fieret inter dictum: ſed cõventui placuit, ſi quid poſtulandum haberent, faciendum id ipſis nõ in modũ corporis (nam corporis conſtituendi qualitatem non habebãt) ſed viritim. Quoties vero iudicum cõſeſſus egreſſi poteſtatis ſuæ fines in ius vocarunt quenquam de cauſis q̃ ſecundum leges veteres appellationi non faciebant locum, ſemper oppidorũ magiſtratus cenſuerunt non eſſe cur obtemperarent. Imo decretum an. CIↃ.IↃ.XCI. diſerte continet hanc ſanctionem, *vt epiſtola citatoria contra eius decreti præcepta emiſſa, & ſecuta die: dictio ipſo iure pro nullis haberentur, ac proinde quis tenetur eis morem gerere* ¶ *Vtq; alij alios hac in re confirmarent:*) Rotterodamenſibus eo opus nõ erat, ſemper laboravi, vt cum iudicũ conſeſſibus pax nobis eſſet. Semel literæ citatoriæ ſatis enormes in eos emiſſæ ſed revocatæ ſunt. ¶ *Atq; procerum auctoritate totum hoc cõſilium velavit:*) Nihil opus erat eam in rem quic q̃ operæ ſumi, cũ pridem edicta vulgata, decretaq; facta eſſent idem iubentia q nos poſtea cẽſuimus, vt conſpicere eſt c. XII. *Ipſum captivum de eo aliisq; negotijs cum dictorum oppidorũ legatis, monitu Oldenbarnevelдij cœtus peculiares ac conventicula habuiſſe:*) Nunq̃ huius rei ergo legati oppidorũ in vnum cõvenerunt. Id verũ eſt à pleno conventu quibuſdam & eos inter mihi id datũ negotij, vt contra libellos conſeſſuũ iudicialiũ conciperemus ſcripto quę ex mente erãt procerũ atq; oppidanorũ magiſtratuũ. Id conceptũ cũ eſſet exhibitũ eſt conventui, & à conventu ad oppida miſſum, vt ſi quid decepti hac in re erãt vera edocerentur. Res cætera q attinet de quib' oppidorũ legati inter ſe cõtulerunt (q ipſum maxima ex parte factum eſt me abſente) & qua occaſione id

evenerit, de eo actum ſupra eſt. Quoties juxta tam multos alios, quibus nulla lis eo nomine intenditur, his conventibus interfui, non monitum Oldenbarneveldij ego reſpexi, qui officij ſui exiſtimabant monere membra, vt jus corporis ſalvum præſtarent, ſed juſſa ordinis Rotterodamenſis cujus eram in poteſtate.

Vt etiam ea de re alij alios audirent, atq; ita coitione facta ſententias in conventum Hollandiæ perferrent, ac decreta formarent è re ſua:) Imo res eſt, antequam oppidorum legati peculiariter convenirent, atq; adeo ante diem IV. Auguſti anni CIↃ.IↃ CXVII. multa decreta facta cõtra id quod conſeſſus judicum aſſerebant. Et vt prætereamus tam edicta quam decreta quæ facta fuerant ann. CIↃ.IↃ.LXXXV, CIↃ.IↃ.LXXXVI, CIↃ.IↃ.LXXXVII. ſimulq; decretum factum quidem an. CIↃ.IↃ.XCI. cõfirmatum vero an. CIↃ.IↃ.XCIII. (quorum omnium facta eſt mentio cap. XII.) multo ante dictum diem IV. Auguſti anni CIↃ.IↃ.CXVII, præceptum fuerat conſeſſui judicum antiquiori, ne cognoſceret de lite quæ de Eccleſia Warmenhuſiæ exorta erat. Menſe Iunio an. CIↃ.IↃ.CXIII. concordibus ſententiis conventus decretum & ad eundẽ conſeſſum perſcriptum fuerat è re nata (Abrahamus Vivenius quidam Rotterodamo exire juſſus erat) ne de ea ſimulibuſq; cauſis cognoſcere vellent. Poſt id die XXIII. Martij an. CIↃ.IↃ.CXVII. ad ſuperiorem cõſeſſum ab Hollandiæ conventu ſcriptæ erant literæ, quibus & illi vetabantur pati ſe appellari à paſtoribus miniſterio exauctoratis, aut ab his quos conſiles, rectores & ordo oppidorum oppidis migrare juſſiſſent, neque itidem citationes decernere contra regulam præſcriptam decreto an. CIↃ.IↃ.XCI. Cumq; adverſus hæc libellus à ſuperiore conſeſſu exhibitus conventui & ab altero conſeſſu epiſtola ad

con-

conventum ſcripta eſſet, die XXVII. Aprilis ann. CIƆ. IƆ.CXVII. placuerat, *adverſarium libellum componi, quo iura ac libertas publica, itemq; iura ac leges oppidorum defenderentur eumq; iungi iudicum ſcriptis, vt ſimul à magiſtratibus ac decurionibus expenderetur: pendente vero hac deliberatione imperari conſeſſibus iudicum, vt parerent his quæ die XXIII. Martij ad ipſos perſcripta fuerant.* Quæ omnia pluraque alia decreta facta, literæque perſcriptæ erant, priuſquã oppidorum legati mittentium mandatu conſilia ſociarunt ad tuendum jus publicum factaque decreta. Quare vt multæ aliæ, ita & hæc ſententiæ pars aliud dicit quam res habet.

Vbi etiam ſummatim repetita ſunt capita de quibus ſubinde ad proceres relatum fuerat, vt de illis perrogatio generalis fieret) Hæc eum videntur ſenſum continere quaſi ſæpius inſtituta ſit talis repetitio, cum me quidem cõſcio talẽ nihil factum ſit niſi ſub id tempus quo factum eſt decretum diei IV. menſ. Auguſti an. CIƆ.IƆ.CXVII. Perverſe & hoc dicitur, relatum duntaxat de capitibus ad cõventum fuiſſe, cum ex vero dixerim capita eius decreti omnia ſingulatim in conventu perrogata iam fuiſſe; legatos vero oppidorum collocutos, vt illa ſingula alij aliis in memoriam revocarent, nihil autem novi ab ipſis cõſtitutum decretumve, deinde vero in ipſo conventu capita illa vniverſa in vnum collecta, voce pariter perrogata, & ab Oldenbarneveldio præſentibus è conventu plurimis qui à conventu id negotij acceperant perſcripta. Huic conſultationi tum oppidorum ſeorſim, tum apud Oldenbarneveldium interfuerunt non tantum quidam de oppidis octo, Harlemo ſcilicet, Lugduno, Gouda, Roterodamo, Brila, Schonhovia, Alcmaria, Horna, ſed & de Delphis, G[illegible]chemo, Medemelaca, puto & aliis Scribũdo adfu[illegible]nt etiam è nobilitatis ordine nonnulli, qui

pro

pro ſe ſententiam dixerunt, non cuiuſquam mandatu, vt ego & adſeſſores cæteri. Tamen horum nemini negotium exhibetur, ſed ſoli mihi, qui neque voce, neque ſcripto quicquam feci præter cæteros, & quantum feci, id feci primum mandatu & id præſentia legatorum Rotterodamēſium ex iuſſu ac mente ordinis oppidani deinde ex imperio conventus. En vt vndiq; in me conquiruntur crimina.

Quod factū quoq; eſt & ab Oldenbarneveldio perſcriptū, ac collectum voce ipſius pronuntiatū) prius pronuntiatū, deinde perſcriptū ab his q̃bus à cōventu id erat mandatū.

Acre illud decretum diei IV. *menſis Auguſti anni* CIↃ.IↃ.CXVII:) Morbi acres quales ſunt motus plebis temerarij adverſum magiſtratus acribus interdū remedijs egent. At quiſquis cum hoc decretum alterum conferet factum die VI. Februarij anni CIↃ.IↃ.LXXXVII. ſupra capite vndecimo recitatum, multo illud reperiet acrius. Fateor alium tunc fuiſſe exitum ſed.

--- *nunquam ſucceſſu creſcit honeſtum.*

Neque vero tantum eſt fortunę regnum, vt ex iure iniuriam aut ex iniuria ius facere poſſit.

Quo pracepta ordinariorum iudicum cum ipſorum inſtituto pugnantia pronuntiantur ipſo iure nulla, magiſtratusque oppidorum cõfirmantur, ne iis pareant:) Iam à belli initio interdictū iudicibus fuerat in ius vocare quenq̃ contra decreta procerum: vnde ſequitur, ſi quid tale fiat, cēſendum eſſe vitio factum & ſine iuris effectu, ac proinde vires non adeſſe ad obediendum quenq̃ obligandi: quod ipſum diſerte definitum fuerat decreto an. CIↃ.IↃ.XCI. Neq; novū ergo hoc erat, neq; præter ius. Vide c. XII.

Poteſtatemque accipiunt muniendi ſe novis hominibus armatis quos oppidatim conſcriberent atque in ſua propria verba adigerent extra commune Federatorum ſacramen[illegible]:) Ait decretum, *rectoribus oppidorum poteſtatem fieri e[illegible] plures*

con-

conducendi homines armatos, ſi conſules & decuriones oppidorum hoc ad ſuam ſecuritatem & vim arcendam neceſſarium judicarent. Oppidis per ſe antiquitus ius fuit homines quosdam armatos habendi ſub ſuo imperio, vt capite decimo demonſtratum eſt. Atq; adeo ante id decretum quod hic memoratur oppida complura já habebant homines armatos Cuius gratia id fiebat & honeſtũ erat, vt cõtra ſeditiones tuti eſſent magiſtratus, vt arceretur vis omnis in deijciendis magiſtratibus, in extorquendis edictis, in domib. expilandis, in locis publicis in vadendis & quæ alia ſunt ad eum modum. Nihil hoc ſocios tangit. nam ſicut de rebus ciuilibus imperium mãſit penes nationes ſingulas, ita & imperij eius tutela, & ipſius acceſſio. Ex fœdere tenentur quidem nationum ſingularum proceres auxilio eſſe alij alijs contra hoſtem externum, etiam contra vim internam, quoties inter pellantur. Sed non eo proceres aut oppidorum rectores ſuæ tutelæ per ſe cõſulendi libertatẽ abdicarunt. Iuramentum quod attinet, nuſquam ea lex inuenietur, ne magiſtratib. cuſtodias in ſua verba adactas habere liceat: neq; vero hinc quicquam abſurdi aut quod cum fœdere pugnet, ſequitur. Nãq; homines iſti armati jurejurando obſtringuntur magiſtratibus oppidanis, magiſtratus oppidani proceribus ſuæ nationis ad facienda imperata, proceres vero nationum ſocijs ſuis ad præſtanda quæ hẽt fedus. Idem vſu venit in municipibus armatis oppidorũ: nam & hi oppidis peculiariter jurant, non aũt Federatis, quia non tenentur operam præſtare in bello quod commune eſt, quanquam etiã ad eã rem illorum opera vſui eſſe põt, volentibus oppidi rectoribus: quemadmodum tum de his municipibus, tum de conductis cuſtodibus cõſpectum ſæpe eſt, adjutos eorum opera ſocios extra obligationis neceſſitatem: quod officium noſtra quoque oppida, ſi res id exe-

exegiſſet atque ab ipſis id poſtulatum fuiſſet, ſocijs non fuerant negatura. Cenſuiſſe ipſos proceres Federatos illicitum hoc non eſſe, capite decimo probatum eſt, vbi & hoc apparuit, tum olim, tum anno CIↃ. IↃ. CI. à Lugdunenſibus editas leges quas præſcripſerant proprijs ſuis cuſtodibus, qui fidem iurabant Conſulibus oppidique rectoribus, non autem ſocijs, nullâ cum ſociorum querela.

Quoque honorati, iudices & quicunque Hollandiæ fidem iuraſſent vi eius iuramenti adſtringuntur anniti decretum illud ad rem conferretur:) Ait decretum: *Teneri vnumquemque eorum qui fidem iurarit, operamve addixerit, aut proceribus Hollandiæ, aut oppidis, interpellatione facta, ita vt oportet vſum ſui præbere pro negotij conditione, tum ad defendendam poteſtatem procerum & oppidanorum magiſtratuum, tum ad vim propulſandam.* Certè arbitror ſuperiores inferioreſque poteſtates omnes ita cenſere, quicunque iuramẽto aut addicta opera ipſis ſubiacent, eos ad talem obedientiam opemque obligari.

Præcipiturque præterea vt præfectis omnibus, tribunis, centurionibus ac gregarijs ordinariæ militiæ ſerio mandetur atque imperetur, vt nationum ſingularum proceribus quibus mereant:) Illud *quibus mereant* in decreto non apparet. Nam milites proceribus nationis intra cuius fines degunt in paganicis negotijs omnibus obedientiam debent; etiamſi ab illis ſtipendium non accipiant: multoque magis ſi intra fines degant eorum à quibus æs ipſis numeratur.

Magiſtratibuſque oppidorum in quibus præſidium agitent:) Suo gradu ſcilicet, id eſt quatenus magiſtratus illi muniebantur decretis procerum ſuæ nationes, atque ea decreta ſequebantur: non vt adverſus ea quicquam tentare ipſis fas ſit.

Non habita ratione eius quod alij quilibet imperarent:)

Proce-

Procerum nationis cuiuſque ſummo loco, ac ſecundum illos magiſtratuum ius curam gerere rei civilis, vt primo capite aperte demonſtratum eſt. Sicut ergo alij qui intra nationis alicuius fines degunt, obedientiam debent ſummis primum, deinde & cæteris qui ibi ſunt rectoribus, ita & milites: qui etiam ſpeciali ſacramento eam in rem adigi poſſunt, ex Federe Traiectino & vſu ſubſecuto, vbicunque id expedire iudicatur. Etiam generalis iuramenti formula intellecta vt oportet & ad reipublicæ noſtræ formam, idipſum exigit, vt capite vndecimo explicatum eſt. Hoc iuramento & obligatione nemo eſt qui ſolvere milites poſſit. Non proceres Federati, quibus non modo iura nationum ſingularum primoribus debita invadere non licet, ſed id etiam incumbit, vt interpellati eoſdē primores in iure quod ipſis competit tueantur. Sed neque præfectus, vt qui pollicitus ſit: *Se nobilitati & rectoribus oppidorum Hollandiæ & Weſtfriſiæ, qui earundem nationum ordines referunt, fidelem atque obſequentem futurū*: atque etiam *legibus atque imperatis procerum Hollandiæ peculiariter* (id eſt negotijs eam nationem ſpectantibus *ſe pariturum*. Quod quidam in ſenſum contrarium vrgent verborum ordinem, quia prius Federati proceres, deinde proceres Hollandiæ nominentur, ſubtilitatis eſt nullo iure ſubnixæ Docent enim nos iura ſpeciale generali præſtare, quoties generali ſubiungitur: quod tunc imprimis locum habet cum ſpecialitati additur vox aliqua gravidæ ſignificationis, qualis hīc eſt vox *nominatim*. Secundo pugnat hoc ipſum cum reipublicæ noſtræ natura, quandoquidem nationis cuiuſque proceres in rebus regiminis civilis (ſub quibus omnino comprehenſa quoque eſt magiſtratuum ſecuritas) non ſubijciuntur Federatis proceribus ſed vt ſocijs pares ſunt. Tertio pugnat idem intellectus

Dd. in l. quoties C. famil. erciſc. & in l. Si ſervo manumiſſo ff. de pecul. leg. Canoniſt. in c. 1 ſin. 1. de reſcrip in c. 1 adverſus: de hæreſi & c. quanquam xxiii. diſt.

cum

cum vſu perpetuo,& mente Federatorum proce:um, qui tum in edicto quo Regis Hiſpani imperium ejuratur,tum in oratione habita anno CIↃ.IↃ.LXXXVII. ius ſuum & jus nationum ſingularum ita diſtinguunt, vt illud pertineat ad negotia quæ nationes communiter contingunt, hoc ad negotia quæ nationes ſingulatim ſpectant.

Fidem atq; obedientiam præſtent) Omittitur hic quod eſt in decreto & ad explicandam mentem procerum Hollandiæ ſummopere pertinet: *& promittant vim omnem ſe vt dictum ante eſt ſine vlla exceptione propulſaturos.*

Addita ſanctione vt non parentes miſſionem acciperent) Decretum memoratum antea, quod factum fuit VI. Februarij anni CIↃ.IↃ.LXXXVII. ſic ait: *Præfecti vero militares,tribuni,ductores,centuriones, qui per oppida ac caſtella Hollandiæ Zelandiæ & Friſiæ in præſidium miſſi ſunt aut mittentur,Hollandiæ & Zelandiæ proceribus ſacramentum dicent fidei atque obedientiæ:atque id quam poterit primum effectum dabitur, diſcingenturque qui nec parentes erunt.* Miſſio talis ſine vllo fit periculo publico,cum in locum miſſorum alij ſurrogentur implendis numeris Notumque apud nos miſſionem militum decerni tam à proceribus nationum ſingulatum earumve reipublicæ curatoribus,quam à primoribus Federatis aut Senatu federis,ita vt inter eos ius ſit occupādi. vt & hoc,electionem eorum qui militibus præſunt,quod diſtributas centurias attinet,eſſe penes nationes ſingulas.

Ex quibus conſecutum eſt vt amplius iudicijs reſiſteretur) Rotterodami factum id non eſt.Ideoque res hæc neque me tangit, neque eos qui proprie mihi imperabant. Alibi vero iudicum conſeſſibus (qui tamen apud nos non ſoli iudicia exercent)negatam obedientiam (quod hic reſiſtere appellatur) in negotijs quæ

ſecun-

ſecundum leges, mores & ſummarum poteſtatum decreta ad ipſos pertinebant, ne id quidem probatur.

At nomine magiſtratuum Harlemenſium publicato edicto quod capti[illegible]onſcio factum & ab ipſo relectum fuerat) Non optima fide hæc res narratur, quaſi ego edicti, ita vti publicatum eſt, tenoré totũ approbaſſem. At cõtra interrogatus dixi, meque probaturum ſuſcepi, multa loca à me annotata quæ meo iudicio aliter rectius poni potuerant, cuius etiam rei quoſdam legatorum Harlemenſium à me monitos. Addidi ſemper, ita ſenſiſſe me, rectores oppidorum debere quidem iuſta ſua tueri contra iudicum conſeſſus, ſed comiter ac modeſte. Sed rurſum id quoque ſenſi ſemper, iudicum eſſe officium, vt procerum Hollandię ſubditos ac miniſtros ſe agnoſcant, & vt tales ſe gerant.

Iudices ſuperioris in Hollandia conſeſſus quidem tanquam immorigeri & qui contra iuratam fidem & honeſti regulam feciſſent) Hæc verba in Harlemenſi edicto non reperio. ſed hoc, ſi iudices proceribus Hollandiæ paruiſſent, aut reijciendo aut inhibendo cognitionem cauſarum quæ ibi commemorantur, quæque aſſeruntur i moribus antiquis & ex multis decretis provocationẽ non recipere, id ipſum officio iuratæque ab ipſis fidei non contrarium, ſed conſonans futurum fuiſſe. Id vero ipſum ea occaſione ibi dicitur, quod iudices iuramenti religionem pro ſe adferrent: quod tamen iuramentum ex mente perpetua & procerum & oppidanorum magiſtratuum, neque obligabat ipſos neque poteſtatem ipſis dabat, vt iurisdictionem exercerent cõtra procerum decreta. Iuris manifeſti eſt quod puis dicit juris ſui defendẽdi gratia, etiamſi id pugnet cũ alterius cuiuſquã dignitate, aut exiſtimatione iniuriæ nõ teneri: tantũ abeſt vt liceat cuiquã ex eo quod

de-

defendendo oppidorum iuri dictum eſt per illationē derivare quæ in partem iniuriæ interpretetur. Multo iuſtius tempeſtate eadem Hollandiæ proceres ipſos indices accuſare potuerant, tanquam qui ſcripti ſuis ipſos traducerent, vt plebis oppreſſores & perturbatores iudiciorum, quod tamen proceres non fecerunt, ſed rationem obiecerunt rationi.

Ipſorumque ſententia vt ipſo iure nulla notantur) Congruebat hoc decreto anni ciↄ.iↄ.xci. alijſque multis quæ capite duodecimo indicata ſunt.

Ideo quod ius dixiſſent quibusdam qui ſe contra ius laſos querebantur) Si queri ſufficit, ſemper competens erit conſeſſuum iſtorum iuriſdictio, nec quicquam reperietur quod à provocatione exceptum ſit. Quæ ſententia oppidi Rotterodami nomine in conventu dicta ſit ſuper negotio municipum Harlemenſium, dictum ſupra eſt. Certè mihi videntur in hoc negotio iudices ſuperioris conſeſſus ad præceptum conventus Hollandici tam potuiſſe ſuſpendere cognitionem, vſquedum acta viſa fuiſſent, quam in cauſa Blauhulciana eam ſuſpenderant.

Cui conſequens fuit vt magiſtratus dictorum octo oppidorũ) Ne hoc quidem verum eſt nam nec Brilæ nec Alcmariæ armati vlli conducti ſunt, Rotterodami vero ex iure ac poſſeſſione antiqua auctus fuerat cuſtodum numerus iam antequam decretum diei iv. menſis Auguſti fieret: ac proinde non quadrant in eius oppidi cauſam verba illa *cui conſequens fuit*. Adeo ſupine cõcepta fuit ſententia, quia res omnes ita compoſita putabatur vt nemo vnquam futurus eſſet qui adverſus eã hiſcere auderet. Sed & hoc notandũ, captioſe hæc verba cum ſuperioribus necti, cum vulgo qui hæc legunt aliter ea accipere vix poſſint, quã vt eorum quæ continenter narrantur ego credat auctor fuiſſe, aut adſua-

adſuaſor, cum ad conducendos in alijs oppidis homines armatos neq; opem, neq; cōſilium dederim, neq; ei negotio me immiſcuerim. Nam Rotterodamenſis cauſa me quatenus tangat, quādo ea de re caput ꝓprium in ſententia factum eſt, proprio quoque loco explanabitur.

Sæpe moniti ab Iohanne Oldenbarneveldio, vt ſibi caverent ſuaque ſecuritati conſulerent). Nimirum adverſus tumultus, expilationes, & vim aliam poſtquam earum rerum exempla Veteribus aquis, Amſtelodami pluribusque in locis viſitata erant: poſtquā etiam rectores paſſim famoſis ſcriptis inuſti erant, neque vero aut Federati proceres per edicta, aut per iudicia conſeſſus iudicum & oppidorum quorundam magiſtratus ei malo occurerant ita vt jus & rei magnitudo exigebant.

Novos homines armatos & ſub vexillo ordinatos conduxerint) Quid tandem ad hanc rem vexilla; Tamen memini cum primum ea de re verba fierent, monitos à me conſules Rotterodamenſes omitti vexillum poſſe declinādæ invidiæ, Sed ipſi reſponderunt velle ſe perſtare in more veteri, & antiquitus ſuis armatis hominibus vexillum fuiſſe quod in baſilica ſuſpenſum mihi oſtentabant. Nonne & armati municipes ſua habent vexilla; Qui minus conductis cuſtodibus habere ea liceat.

Aut ante conductos mutaverint, auxerintque) Vel hinc appareat rem fuiſſe, nō novam. Ius numerum augendi pro temporum vſu ſemper in arbitrio fuerat eorū qui oppidis præerant. Vere autem dici poteſt, vix vnquam maiorem incubuiſſe neceſſitatem.

In ſua propria ac peculiaria verba adactos) Nec hoc fuiſſe nouum neque incommodis obnoxium demonſtratū ante eſt.

Excluſa Federatorum communitate & Principe Mauritio,

vt magiſtro militum) Aliud eſt non nominare, aliud excludere. Vt excluſio inferatur, primum poni debet jus tum Federatorum, tum magiſtri militis quod jus non extenditur niſi in milites quos communis Notitia continet, non autem in oppidorum cuſtodes conductos, non magis quam in municipes armatos. Cur hac de re conqueſti non ſunt proceres Federati anno CIↃ.IↃ.LXXXVII. & anno CIↃ. CI. cum rectores Lugdunenſes homines armatos conduxerunt & ſacramentum ab eis exigerunt, neque tamen eos ſacramento vllo, aut proceribus Federatis devinxerunt, aut Principi Mauritio? Alienum ab hoc argumento non eſt quod juris magiſtri nos docent, quicquid poteſtatis ab eo qui ſummum imperium habet cuiquam conceditur, id conceſſum cenſeri communicando alteri, non adimendo ſibi, id eſt penes ſummo imperio vtentem manere jus id per ſe exercendi quod alteri permittit.

Chaſſ. ad cõſti. Bur. rubr. 21. §. 1. in gl. vlt num. 30. Bal. in procem. feud. verſ. expedito num. 22.

Iuſſoſq; ſuorum magiſtratuum imperiis ſolis obſequi) Ego vero id vſquam factum haud ſcio: imo quod hic dicitur alienum à vero arbitror. Contra Rotterodami cuſtodes, primo ac præcipuo loco adſtricti ſunt in obſequium procerum Hollandiæ, vt mos antiquus ibi habebat. quod ſi etiam expreſſum id non fuiſſet, tamen aperta erat mens magiſtratuum, vt qui nihil agerent niſi virtute decreti publici, & ad jus procerũ atq; eorum decreta tuenda. Sed odio concitando poſitũ hôc eum in modũ in ſententia eſt, vt perſuaderetur lectoribus id actũ, vt cuiuſq; oppidi magiſtratibus ſummũ imperium aſſcriberetur: quod planè pugnat tum cum mente, tum cum ſæpe dictis eorundem magiſtratuũ.

Etiam contra communitatem federis & Principem Mauritium) Verba hæc à vero abeunt. Oppidorum magiſtratibus nihil propoſitum erat extra tutelam ſui &

pote-

poteſtatis publicæ procerum Hollandiæ: non vt in Federatos proceres, Principemve Mauritium quicquam molirentur, aut ipſorum iura involarent. Quãquam vero confido, tum Federatos proceres, tum Principem, de re omni edoctos, facile intellecturos ſuum non eſſe in negotijs peculiaribus reipublicæ Hollandiæ imperare quicquam contra decreta proceres Hollandiæ, tamen cuſtodibus conductis nihil eius indicatum eſt, neque ea de re mandatum quicquam, quia cum primum facta conſcriptio eſt, ad vulgi tumultus ſpectabatur: ac poſtea etiã, ſubortis maioribus diſſidijs, in ſpem pacis intenti erant noſtrorum animi, cui conciliandæ æqua multa ſunt allata. Hoc amplius dicam, ex animo me credere, ſi ita exegiſſet rerum neceſſitas, libenter oppidanos magiſtratus cõceſſuros fuiſſe, vt cuſtodes ſui pro finibus excubarent, bono Federatorum & ſub ductu Principis.

Quoties dicti magiſtratus exiſtimarent ab illis attentari quicquam quod ipſi ſuo iuri libertatique adverſum crederent) Et hoc extra verum ponitur. Nam primum nunquam datum eſt mandatum eiuſmodi, ſed & quod dicitur alienum eſt à mente magiſtratuum, qui in negotijs nullis (ne dum in illis in quibus aut Federatos proceres, aut Principem Mauritium haberent ſibi adverſantes) quicquam agere voluiſſent, niſi quod forte Hollandiæ proceres ſervandi juris certi minimeq; cõtroverſi, ac poſſeſſionis ſuæ cauſa rite erant decreturi, idq; intra fines neceſſariæ tutelæ: qua etiam ſpecie cuſtodes conducti in nihil amplius obligantur quam antiquitus obligati erant municipes armati, Iam vero tanta fuit magiſtratuum æquitas, vt etiam neceſſaria tutela vti pepercerint, qua ſi vti voluiſſent, quantũ coniecturis eſt aſſequi,

Troiaq; nunc ſtares Priamiq; arx alta maneres. Sed illi, ꝑ

ſuæ adminiſtrationis temporibus libertatem ſuſtentâſſent, putabant.

Sat Troja Priamoque datum.

At cùm eo iam eſſet ventum vt

Non ex iure manu conſertum ſed mage ferro res ageretur maluerunt alijs permittere rempublicam quam eam, adductam videre in maius periculum per motus civiles. Et hi viri optimi hic traducuntur, tanquam ſi aliquid moliti eſſent aut contra Federatos proceres, aut contra Principem Mauritium.

Ab ipſo quoque captivo monitum illud Ioannis Oldenbarneveldij acceptum) Auditum à me verum eſt: nec quicquam vltra: ita vt hic iterùm à vero diſcedatur.

Aſſenſumque vt Rotterodami talis cõſcriptio fieret) Aſſentiri meum nõ erat, nam adſeſſores magiſtratuum ius ſententiæ dicendæ non habent. Relatio ea de re facta eſt ab vno Cõſulum, me non præmonito. Collegio conſulum primo, deinde ordini placuit cuſtodiam in melius reformari. Qui hoc decreverunt, eorum exiſtimatio illæſa ſervatur, quidam eorum etiam in republica habentur. Ego qui ius ſententiæ non habebam, qui actor non fui, tantis malis obruor. Quis non videat quæſita vndique pigmenta ſævitiæ?

Vtque vi dicti decreti Brilam legati è conventu mitterentur) Nihil ego huius intellexeram antequam in conventu agi de eo cœpit, verba facientibus rectoribus Brilanis, qui deferebant querelas de ſermonibus turbidis ac minis auditis ex quibusdam præſidium ibi agitantibus. Necquicquam ea de re locutus ſum; niſi quod mandatu Rotterndamenſium qui ad conventum miſſi aderant dixi, nos accedere ſententijs ante nos dictis. Quæ tandem ratio patitur mihi id imputari?

Ignaro Principe Mauritio, militum magiſtro) An præmoni-

monitus fuerit de ea re Princeps Mauritius equidem neſcio. præmonitum tamen arbitror. Hoc ſcio, decretum ipſum per legatos è conventu aliquammultos ipſi ſignificatum, additis quæ eo facerent rationibus. Edoctus quoque ſum Principem Mauritium iam ante, dum conventus habebatur, conventu inconſcio, præcepta dediſſe centurionibus quibuſdam, quid agendum haberent ſi qua vis fieret ex occaſione controverſiarum de religione: quod gravis erat exempli.

Ad cogendos in dictum iuramentum milites ibi præſidium habentes aut militia mittendos) Non memini aliud ab eo milite exactum quam pollicationem parendi proceribus Hollandiæ & tuendi contra vim Brilanos magiſtratus, quæ pollicitatio generali ſacramento cõgruebat. Quanquam etiamſi peculiare eo nomine ſacramentum exactum ab eis eſſet, iure fieri id quoq; poterat ex lege Federis Trajectini & ſecumdum morem locis multis obſervatum, vt ſupra capite vndecimo diſcere licuit.

Satis vero cognitum ipſi captivo fuiſſe novos hos milites non cõductos duntaxat adverſus vulgi motus) Ergo inter cætera etiã adverſus vulgi motus cõducti erant, quod vnum ſufficit, vt iuſta ſit hæc ſive conductio ſive potius adauctio cuſtodiarum. Dico inſuper primitivum propoſitum non alio ſpectaſſe: Sed cum poſtea exceptæ eſſent paſſim voces ordinarij militis quæ ad magiſtratus contemnendos pertinebant, acceſſit alterum, vt cuſtodum novorum reſpectu impediretur ſi quid ordinarius miles attentare alioqui vellet contra ius procerum aut oppidanorum magiſtratuum.

Tum quia conducti ſunt etiam Goudæ) non principio ſed ſero admodum, cum magiſtratus cauſas datas ſibi crederent diffidendi ordinario militi. Sed me res iſta non tangit: neque inde e vincitur à Rotterodamenſi-

ſibus auctam cuſtodiam alia de cauſa quam reprimē-
dis vulgi motibus.

Et Horna vbi non erat quod vulgi motus metuerentur) Hac de re interrogatus non ſum: neceam cognitam habui, credo tamen ab eius oppidi rectoribus nihil factum niſi gravibus de cauſis. Et quantum de rebus Hornanis ego intellexi, ſatis comprehendere nequeo quo argumento dicantur vulgi motus ibi metuendi non fuiſſe, præſertim poſt tot alibi exempla, quæ concitare ſolent etiam ſponte quieturos. Notandumque hic eſt, Hornanos poſtremos fuiſſe q. cuſtodias adauxerint, cum iam clare appareret, non cauſa ſed de cōpoſito ac conſpirato impeti magiſtratus qui pacem Eccleſiæ tutandam cenſerent, ac tum ob animi ſui religionem, tum boni publici cauſa adduci non poſſent ad proculcandos Remonſtrantes.

At Traiecti etiam quæ vrbs ab anno ɔ ɪ ɔ. ɪ ɔ. cx. *ad comprimendos vulgi motus valido præſidio tenebatur)* Hac quoque de re interrogatus nō ſum. neque vero ad me pertinet, cum quicquid eius factum eſt a primoribus Trajectinis me non conſulto factum ſit. Tamen illud vere profiteor ita exiſtimare me Trajectinis proceribus eaſdem fuiſſe ita faciendi cauſas quæ noſtris rectoribus fuerant. Agnoſco poſt ſeditionem anni ɔ ɪ ɔ. ɪ ɔ. cx. Res Trajectinas ſatis tranquillas fuiſſe, quam ad rem Oldenbarneveldij apud Federatos proceres cōſilia non parum momenti attulerant. ſed propinquūm à Veteribus aquis exemplum Trajectinos adverterat, vt crederent ſi quid motum fuiſſet à plebe quæ ſe ab Eccleſia publica ſubduxerat, adverſus eam, vtpote puræ religionis titulo conſpicuam, nihil rectoribus futurum fuiſſe ſubſidij in Principe & multis qui eum ſectabantur. Docuit autem exitus ſub religionis nomine non tantum rectores legitimos ab honoribus de-

jectos, ſed reſuſcitatas quoque partes quæ anno cIↃ. IↃ.CX. repreſſæ fuerant, multoſque è præcipuis ſigniferis tum iſtius, tum Liceſtrianæ olim factionis ad rempublicam aliaque munera provectos. Quid vero frequentius eſt, quam vt qui in locum legitimorum reipublicæ præſidum irrumpere volunt, puriora dogmata & religionis ſtudium acrius venditent; Sed vt intelligantur cauſæ conductorum apud Trajectinos cuſtodum, vide epiſtolam à proceribus Trajectinis ſcriptam ad proceres Federatos & hic ſupra recitatam cap. 10 Verum inſuper eſt Trajectinis proceribus etiam à proceribus Federatis, quanquam opus id non erat, poſt an. cIↃ. IↃ.CX. poteſtatem attributam militem proprium conſcribendi ſi tempora id exigerent.

A Rotterodamenſibus quoque ac Trajectinis novos milites ſuos tranſmiſſos, vt oppidum Schonhoviam, vbi duæ Centuriæ Federatorum præſidium agebant, in factionis ſuæ poteſtatem redigerent) Quid Trajectini fecerint neq; me tangit neq; mihi ſatis cognitum eſt. Rotterodamenſes non milites ſibi addictos Schonhoviam miſerunt, ſed quibuſdam militum ſuorum miſſionem dederunt, qui deinde Schonhoviam ſe contulerunt: idque ipſum me factū eſt inconſulto. Fac verò feciſſe eos quod hic dicitur. Quæ lex obſtat, quominus aut eiuſdem nationis, aut eiuſdem fœderis magiſtratus aut municipes armatos, aut cuſtodes à ſe conductos vicinis commodent quo vis à magiſtratibus propulſetur? Quod duas illas centurias attinet, quæ in oppidis Schonhoviæ præſidium agebant, magiſtratus oppidani, poſtquam apparuerat quæ mens eſſet Principis Mauritij ſuper vi arcenda, cauſas habebant cur eum militem metuerent magis, quam ei ſe crederent, eoque magis quia ignaris magiſtratibus nitrato & glandibus ſe armaverant. Verbum factionis quod attinet eo perverſe notantur magiſtratus

lecti ſecundum leges, quibus neminem munere ſuo aut poſſeſſione deijcere, ſed publica decreta tueri & vim omnem arcere propoſitum fuit. Qui contra agũt, his nomen factionis iuſtius debetur, etiamſi religionis perſonam ſibi induant.

Sicut ipſe captivus etiam decurionibus quibuſdam Delphicis perſuadere conatus eſt ab ipſis quoq; novum militem conducendum) Hac de re interrogatus vere dixi me eius nõ meminiſſe: ac ne nunc quidem memini. Siquid cum quoquam ea de re collocutus ſum, factum id eſt diſſerendi occaſione, non ſuaſionis modo. Fateor tamen non leves cauſas datas magiſtratibus Delphicis, quo ſibi ſuæque tutelæ proſpicerent; quia tempore ſeditionis ibi exortæ ob onera quædam oppidi propria, magiſtratibus per vim atrocem oppugnatis centuria quæ ibi agebat è militibus ordinarijs non ſuccurrerat, cum alioqui in eius poteſtate eſſet tumultum reprimere: & quia nonnulli eorum qui centuriæ iſti præerant deprehenſi erant concitare municipes contra magiſtratus, & in arcano conſilia ſociare cum paſtorum vno qui magiſtratus oppidanos ſolitus erat apud concionem traducere, & vulgi odijs obijcere: ad quæ acceſſerat quod homo externus auſus erat municipes armatos convocare inconſcio magiſtratu, jactatis id ſibi à Principe Mauritio mandatum.

Tum vero ad vulgi tumultus arcendos tanto novi militis numero opus non fuiſſe) Neque credidi hoc, neque nunc etiam credo, omnes conducti cuſtodes, ni fallor, ad mille octingentos non perveniebant, cum in ſolis oppidis duobus Harlemo & Lugduno multa eſſent peregrinorum millia intenta in res novas. Multo maior militum numerus nũc ad Remonſtrantium cœtus diſturbandos impenditur.

Neque propterea habendos illos fuiſſe extra ſacramentum in

verba

verba Federatorum & magiſtri militum) Hac de re dictum ante eſt antiquitus cuſtodes oppidorum non minus quam municipes armatos ſacramentum nullum aut Federatis, aut magiſtro militum dixiſſe, vt qui nō bello quod eſt commune, ſed propriæ tutelæ adhiberentur. Apparet hoc inter alia ex legibus militaribus quas rectores Lugdunenſes anno c I ɔ. I ɔ. C I. publicarunt contradicente nemine. Non ergo ratio reddi debet cur nunc quoque ita factum ſit, ſed qui aliter fieri oportuiſſe contendunt ab his ratio exigenda eſt, quam ex legibus patriæ nunquam reddere poterunt.

Ipſum captivum pariter cum aliis conſultaſſe de impendiis novi militis inter oppida quorum res agebatur diſtribuendis) Cum audita Harlemenſium oratione Dordrechtani, Amſtelodamenſes atque alij, cauſas non invenirent quibus jus ipſum oppidorum ad ſui tutelam refellerent, tantum de impendijs moverent controverſiam ac negarent onerandū illis corpus Hollandiæ. (quamquam Amſtelodamenſium & ſeptentrionalium oppidorum cuſtodiæ corpori Hollandiæ imputantur) Oldenbarneveldius mecum ea de re agens hunc negotij exitum propoſuit, vt oppida quorū res erat alia alijs per pecuniam mutuo datam aut alio modo ſuccurrerent, quod ego ad Rotterodamēſes retuli, à quibus nihil ea de re conſtitutum eſt. Quod ſi id decretū etiam foret non video quod in ea re peccatum argui poſſit, cum omnes oppidorum magiſtratus teneantur opem inter ſe præſtare, præſertim vbi de tuendis decretis publicis conventus agitur.

Aut etiam referenda in onera communitatis Federatorum) Hoc plane à vero alienum ac proinde à me pernegatum eſt. neque judices vlla huius rei documenta habuerunt, ſed tantum hoc affirmarunt pro ſua lubidine. Mens eorum quibus in nos jus erat hæc fuit, jure

defendi poſſe impendia hæc, vt quæ ſubirentur ad publici imperij tutelam, imputanda Hollandiæ, ſicut Lugdunenſes pari de cauſa idem defenderant anno CIↃ. IↃ. LXXXVII. At Federatorum vniverſitatem hoc onere gravare nunquam animus fuit, imo mentem contrariam & noſtri rectores & Trajectini Federatis primoribus teſtatam fecerunt. Verum quidem eſt, aliquanto prius tempore conſultatum fuiſſe de ſubſidiario milite conſcribendo in locum Gallicarum cohortium quæ tum in Galliam diſceſſuræ putabantur, imperio ac ſumtu Federatorum. Sed ea conſultatio nihil habet commune cum eo quod ſerius aliquãto ſive ante decretum factũ die IV. Auguſti, ſiue poſt id decretum fieri cœpit ad defendenda procerũ Hollandiæ & oppidanorum magiſtratuum iura, vt ſupra capite decimo annotaſſe meminimus. Qui affectibus vacant, facile vel ex hoc vno diſcere poſſunt quibus artibus graſſati ſint qui huic ſententiæ ſcribendæ adfuerunt.

Fatente tamen captivo non obligatum fuiſſe hunc militem Federatis proceribus obedire, ſi magiſtratuum oppidanorum imperia repugnarent:) Dici debuit, ſi imperia procerum Hollandiæ ac VVeſtfriſiæ & oppidanorum magiſtratuum repugnarent. Neque id abſurdum eſt, quando iſti cuſtodes Hollandiæ ſumtibus conducti erant, non communes belli vſus, ſed ad internæ quietis tutelam ex eo iure quod nationis cuiusque proceres & oppidani magiſtratus ſemper habuiſſent: ac proinde eodem loco erãt quo municipes armati, qui ne ipſi quidem Federatis iurant. Attamen vt dictum antea eſt nõ gravatim oppidorum rectores, ſi ita res exegiſſent, horum cuſtodum operam ſocijs commodaturi fuiſſent.

Ipſum quoque captivum cum aliis conſultaſſe de Gallico milite

militie dimittendo, aut recidendis numeris centuriarum maiorum:) Res ita habet. Cum appareret graviter premi Hollandiam prorogatione ſtipendiorum quæ Gallicæ cohortes tres & turmæ duæ accipiebant, quia biennium aut triennium erat ex quo pecunia è Gallia non venerat, cæteræ que nationes ſæpè interpellatæ de reſtitutione nihil darent niſi verba: vnde rationes ærarij Hollandici valde perturbabantur, quia nulla vectigalia deſtinata erant ad prorogationem hanc faciendam, vt quæ inexſpectatò eveniſſet, conſentiẽter Hollandiæ placuerat, apud Federatos inſiſti vt in Galliam hæ copiæ remitterentur, ac reſpublica exoneraretur impendio quod induciarum tempore vitari poſſe videbatur, quando graviſſimis belli temporibus ſæpe minoribus præſidijs fines tuti fuiſſent. Sed quia nationes quædam perſuaſæ erant vt huic miſſioni intercederent, quas ſecuti ſunt poſtea Amſtelodamenſes quoque, Enchuſani, Edamenſes & Purmerendani, alia conſultatio conventui propoſita eſt, an ſublevari ærarium poſſet reciſis maiorum centuriarum numeris: qua de re tamen nihil perrogatum eſt. Hæc palam in ipſo conventu geſta cum ſint, hic tamen ita narrantur quaſi in arcano fuerint conſultata.

Vt compenſa eum in modum pecunia novus miles aleretur:) Hoc vero & cum his quæ interrogatus dixi & cum rei veritate pugnat: neq; vero conſentit cum eo quod dictum ſupra eſt de conſilio diſtribuendi inter oppida oneris. Vera cauſa erat, vt reſpublica Hollandica, cujus rationes magis magiſque implicabantur, quia vectigalia, vt dixi, ad has expenſas nulla erant deſtinata, & nova reperire inducijs manentibus vix conſultum videbatur, eo modo ſublevaretur, æquatis inter ſe oneribus atque obventionibus, quod Dordrechta-

drechtanis non minus quam cæteris placebat. Quod ſi etiam perſtitiſſent oppidorum rectores in eo quod dixerant, novum militem Hollandiæ corpori imputandum, tamen hoc onus multum à Gallicarum copiarum onere vincebatur. Cuſtodes, vt dicere cœpi, non perveniebant ad mille octingentos. At Gallorum tres erant cohortes, turmæ duæ. Gallicæ copiæ perpetuo adhæſuræ metuebantur: cuſtodes oppidorum nõ diutius, quam donec pacata eſſent Eccleſiaſtica diſſidia, aut certe donec Federatorum decreto cautum eſſet magiſtratuum ſecuritati. Amplius dicam. Fac proceres Hollandiæ turbidis temporibus pro externo milite; cui nulla reipublicæ vt alienæ cura, & quod genus ſæpe ab officio abduci exempla teſtantur, domeſticum maluiſſe. quid ea in re factum fuiſſet, aut iuris aut prudentiæ regulis contrarium?

Eundem captivum vi dicti decreti) non tantum eius decreti vi, ſed & antiqui iuris morumque, edicti quoque de eiurato Regis Philippi principatu, orationum quas Federati proceres temporibus Liceſtricis habuere, poſtremo ipſius ſacramenti militaris.

Eam interpretationem ordinarij militiæ ſacramento dat eos voluiſſe & vt daretur fuiſſe adiutorem) nunquam facto externo: neque etiam cum quoquam ea de re cõtuli niſi Trajecti ex publico mandato: ſed intra animum meum ita ſacramentum interpretatus ſum, vt & pauló ante & capite XI. explicavi: qua de re à iudicibus interrogatus rotunde promſi quid ſentirem. Quod autem ſenſi, & nunc quoque ſentio, id non habui proprium ac peculiare, ſed commune cum omni, ni fallor, conventu Hollandiæ, qualis is erat meo tempore.

Teneri eos ſcilicet præcipuo loco nationum ſingularum proceribus quibus mererent) Nempe ſi intra fines nationis, vnde ſtipendia acciperent, ipſi verſarentur, quæ prima

causa

cauſa videtur fuiſſe diſtributi nationatim militis. Cæteroqui notum eſt eum qui territorio imperat ius habere validius quam eum qui æra numerat.

Eorumque decretis parere atque obſequi) In rebus ſpectātibus ad nationis regimen peculiare, non in his quæ ad belli ductum pertinerent.

Atque etiam magiſtratibus oppidorum in quibus præſidium agerent) ſecumdum ſcilicet ipſos proceres nationis: quod pertinet ad ea confirmanda quæ de mente procerum Hollandiæ ſuper hoc negotio ſupra dixi, ac refellendæ calumniæ qua rectores quondam noſtri traducuntur, quaſi plenam nulliſque obnoxiam poteſtatem aſſcripſiſſent oppidanis magiſtratibus.

Etiam contra Federatorum vniuerſitatem & Principem Mauritium) Dictum id à me non eſt: ſed cum vrgerer à iudicibus, vt quæ hac de re ſententia animi mei eſſet, promerem, dixi conventum Hollandiæ ita ſenſiſſe, quantum mihi conſtaret, neque Federatis proceribus neque Principi Mauritio ius eſſe in negotiis regimen peculiare nationi; alicuius ſpectantibus iubere quicquam contra iuſſa procerum eius nationis.

Vt in popularium ſuæ factionis) Perperam hoc vocabulo notantur rectores legitimi. Propoſitū mihi fuit Rotterodamenſibus, quorum eram miniſter, & proceribus Hollandiæ quorum eram ſubditus, fidelem operam navare, quod à factioſo ſtudio longiſſimè abeſt.

Poteſtatem redigerent maximam partem militis intra has terras agentis, tum per iſtam ſacramenti explicationem, tum per conductionem novi militis) Non tantum pars maxima, ſed omnes omnino milites, qui intra Hollandiæ fines degebāt, tenebantur Hollandiæ proceribus (qui immeritò hic factio vocantur) obedientiam præſtare in negotiis ad proprium Hollandiæ regimen pertinentibus:

ribus: vt ſæpe jam dictum eſt. Non ergo in poteſtatem procerum redigere militem voluerũt eorum temporum rectores, ſed retinere in ea poteſtate vnde contra leges ab alijs dejecti ſunt: Attamen, quanquam jure proceribus Hollandiæ hæc poteſtas in militem ſuos intra fines agẽtem debebatur, nemo tamen adeo erat rerũ imperitus, vt neſciret quam milites omnes Principi Mauritio eſſent addicti atq; obnoxij. ac proinde ſciebant oppidorum rectores eos milites aut partem eorum maximam non vltra ſibi parituros quam Principi videretur: quod ipſum, conjunctum cum profeſſione Principis de vi naſcente ex negotio religionis, cauſam dedit conducendis aut agendis peculiaribus oppidorum cuſtodijs, vt eo modo magiſtratus ſibi tutandis ſufficerent. Alia mens hic non fuit, neque vlla veri ſpecie fingi poteſt.

Ipſum captivum in ante dicto ſegrege conventu aſſenſiſſe) Hujus nihil à me factum niſi ex imperio ordinis Roterodamenſis & præſentibus aliis indidem legatis. Harlemenſium legati capita quædam conceperant, quæ juri conſentanea arbitrabantur, vt de illis cæterarum conventus partium ſententiam expoſcerent. Audire voluerunt quid nos ea de re ſentiremus: nos id negare amicis atque vicinis non potuimus. Quicquid à nobis illis conſilij datum eſt, pertinuit ad molliendum negotium & declinanda quæ in offenſas patebant. Interdictumne igitur eſt oppidorum magiſtratibus cõſilio adeſſe alijs aliis? Id verò ita ſe nõ habere ſupra eſt demonſtratum.

Vt profeſſio quadam à ſe Hanio & Hogerbetio perſcriberetur) Perſcripta fuit ab Harlemenſibus: aliorum vero oppidorum legati ipſos id rogantes participes fecerunt eorum quæ ſibi videbãtur. Et hæc res ita hic narratur, quaſi facta eſſet à ſolis oppidorum aſſeſſoribus,

cum

cum & alij qui ab oppidis aderant ſibi viſa promiſe-rint.

Conſilio Iohannis Oldenbarneveldij) Puto ab illo id datum conſilij, vt in profeſſione illa quam fieri poſſet pleniſſimè teſtatum fieret, judicum conſeſſibus paritum iri in negotijs omnibus ad ipſorum notionẽ ſpectantibus, idq; minuendæ invidiæ.

Ac nomine Harlemenſium perferretur in conventum Hollandiæ) Nempe per conſultationis modum & rogatis aliis Hollandiæ membris, vt aut idem cenſerent, aut meliora ipſos edocerent, paratos cedere rationi. Hæc amice admodum ac benigne ab Harlemenſibus dicta ſunt.

Et ab aliis ſuæ factionis popularibus probaretur) Legati oppidorum profeſſionem ſcriptam acceperunt; retulerunt ad ſui oppidi quiſque ordinem, & ex mandato eidem profeſſioni, vt æquæ, acceſſerunt. Ac vt æqua an iniqua fuerit liberum ſit omnibus iudicium, ipſam cum ſubſecuto Rotterodamenſium decreto adſcribam.

Legati ab oppido Harlemo, cum antehac ſæpius ante perrogationem de tributis in annum hunc CIↃ. IↃ. CXVIII. *tum ore tum ſcripto expoſuerint mandata ac mentem rectam eorum à quibus miſſi adſunt, obtulerintq; ſi opus eſſet, etiam ſpecialius ſenſa ſua exprimere, tum congruenter his quæ dixerunt ante, dicunt nunc quoque Harlemenſes in principio æſtuque ſæviſſimo belli inter primos fuiſſe qui magno animo ac conſtantia ferocem atq; horribilem hoſtis communis Hiſpani exercitum ad mœnia portasq; intrepidi exceperint, adverſos ſe fortiter tulerint, ac Deo aſpirante vim cuncta pervaſuram ſtare coegerint, obſidionem tam difficilem ac diuturnam pertulerint, tot ac tanta pro republica perpeſſi ſint, & qui ad hunc vſque diem nullis incommodis, nullis periculis deterriti fuerint, quo minus pro viribus jura ac libertatem tuerentur,*

tum

tum publica Hollandiæ & Weſtfriſiæ, tum propria partium eius atque habitatorum, ac nominatim libertatem circa ea quæ animi religio cuique dictat: ac nunc quoque parati ſint capita & fortunas obiectare ad arcendam dominationem Hiſpanicam, inquiſitionem in animos, legum violationẽ, vimque aliam: atque ei fini agnoſcere tributa atque onera quæ ad hunc diem exercita fuere. Ab eiſdem vero intra animum ſuum ſerio expendi, quam arcto vinculo tum muneris ſui, tum præſtiti diſerte iuriiurandi & ipſi alij in hac patria magiſtratus obligentur ad tuendas leges iura, libertatem, legitimamque reipublicæ regimem, ac nominatim poteſtatem procerum Hollandiæ & oppidanorum magiſtratuum: tum vero ad præſtandam bonis civibus atque habitatoribus ſecuritatem adverſus cædem, expilationem & aliam vim, neque patiendum vt cuiquam ob ſententiam de religione iniuria fiat, noxave inferatur, ex præſcripto fœderis inter oppida Hollandiæ & VVeſtfriſiæ initi, ac Fœderis quod Traiecti inter nationes coyt. Simul autem non ſine mœrore ab ipſis cogitari, quomodo in contemtũ regiminis ac legitimæ poteſtatis procerum, ab aliquo iam tempore, multa decreta admodum neceſſaria à maiore parte rite facta per calumnias inique traducta ſint, fructuque & effectu ſuo caruerint: libellos quoque dicto regimini ac poteſtati contrarios palam volitaſſe: Epiſtolas citatorias emiſſas contra leges & decreta dictorum procerum, etiam contra leges iura, moreſque oppidorum: Magiſtratibus oppidorum quorumdam alibi minas, alibi vim incuſſam: electionem magiſtratuum, quæ libere ex legum norma facienda erat, per ſeditiones, minas & vim extortã ita vt manifeſte appareat quibuſdam turbulentis factioſiſque hominibus id eſſe propoſitum, vt, ſub ſpecioſo velo pietatis ac ſacrorum, optimos ac fideliſſimos ciues, qui vitæ fortunarumque ſummo cum periculo indubitata dederunt documenta in patriam fidei, variis modis ac vijs de republica deijciant: Deinde vero paſtores, plebem, bonoſque municipes perſtantes in religione reformata, ſed tantum ab aliis diſſentientes in capite de Prædeſti-

nati-

natione & rebus annexis, per vim aliorum aut minas eccleſiis expelli, per vias publicas ac domi ſuæ terreri, iniuriis vexari ac male tractari, quinetiam aut fortunis ſpoliari, aut in diſcrimen adduci vita ac facultatum: quæ facinora barbara, atque immania ex odio religionis aut eo obtentu, cum omnium vere Chriſtianorum inſtituto, & vere Hollandorum *ingenio directo pugnãtia in his terris, ex quo libertas armis repeti cœpit, viſitata nunquã fuerant: ad quæ accedere, quod inquieti quidem paſtores non vereantur ſe à collegiis ſuis alioqui de* Prædeſtinatione *& quæ adhærent idem ſentientibus ſubducere, ac triſte diuortium in* Eccleſiam *invehere ac fovere, hac vna de cauſa, quod iidem collegæ ac plebes, vt bonos ſubditos ex divinæ legis præſcripto facere oportet, in electione ad paſtoralia munera, ſecundum rectorum ac magiſtratuum ſuorum præcepta ſequuntur legem* Eccleſiaſticam *anni* CIↃ.IↃ.XCI. *quam ipſi Hollandiæ proceres ſuo nomine atque imperio exerceri voluerunt quibuscunque in locis oppidani aut agrarij magiſtratus ita opus factu arbitrarentur: ſupra quæ homines diverſorum in religione inſtitutorum qui in his terris ad hæc vſque tempora quiete ac placide vixerunt, intactos à factionibus ac ſeditionibus, percelli iniecto exſilij metu, vt ex libello cui nomen Querela Eccleſiæ, aliiſque id genus turbidis carminibus, libris atque ſermonibus manifeſtum ſit: Quibus omnibus malis obviam hactenus itum non eſt pœnas exigendo pro meritis aut etiam providendo ne ſæpius hæc fierent, publicatis edictis, præſidiis diſpoſitis per loca ſeditionibus opportuna, amotis qui cauſam dederant cum tamen ſerio admodum poſtulatum id eſſet tum in conventu* Hollandiæ *tum apud* Federatos *idque ad vetera ſimilium temporum exempla: Imo vero palã apparet eos qui à magiſtratibus pro ſui imperij poteſtate exire iuſſi ſunt oppidis, quo iiſdem oppidis pax & quies cõſtarent, ab aliis receptari & in turbido propoſito confirmari: oppida* Hollandiæ *&* Weſtfriſiæ *procul ab hoſtico ſita præſidiis teneri, quæ rectoribus pariter ac municipibus inviſa ſint, incerto an non is miles ſub obtentu controverſiarum de ſacris aliquid ſit*

auſurus contra magiſtratus & oppidorum pacem, aut ſi ab aliis tale quid fiat, an ipſe ad pacem ſervandam magiſtratibus præſto ſit futurus ita vt ſacramenti verba & Federis Trajectini leges exigunt. Quæ poteſtatis publicæ diſſolutione, delictorum impunitate licentia ac temeritate hominum, quorum facta omnia evincunt nihil ipſis minus quàm religionem eſſe cordi, cives & qui alij has terras colunt, perpetua formidine tenentur, pars etiam malo publico diſceſſum cogitant ni prompta medicina ſubveniat Quapropter Harlemenſes ſolliciti vt cum jure ac libertate ſimul reditus quoq; publici Hollandiæ & VVeſtfriſiæ bono publico ſerventur, ac gnari, ſicut ſubditi tenentur onera ferre quæ legitimo imperio ipſis imponuntur (quod ſumma cum obedientia ab habitatoribus harum terrarum factũ eſt hactenus, rectorum viciſſim eſſe officium ſubditos tueri ac defenſare: ac proinde dantes operam quo omnes boni cives atq; incolæ ſecuri de animorum libertate, de exiſtimatione de vita, deq; fortunis tanto lætius ſubeant onera quæ tolerare neceſſe eſt, operæpretium arbitrati ſunt à ſe ante pollicitationem tributorum hanc edi profeſſionem.

Principio promtos ſe paratoſq; pro viribus defendere ius atque imperium procerum Hollandiæ & Weſtfriſiæ, Principis Mauritij vt præfecti curatorum reipublicæ in negotiis ad pacis bellique & ærarij regimen ſpectantibus & quæ alia cum his connexa ſunt: conſeſſuum iudicialium in communi jure dicundo, honoratorum ac magiſtratuum per oppida atque agros in his quæ ipſorum ſunt muneris, ſecundum mandata, decreta procerum ac mores: arcere ac prohibere quicquid verbis factiſve contra tentetur: decreta procerum quæ aut concorditer aut extra negotia tributorum, ſuſceptionem belli ac mutationem ſtatus publici, maiori parte ſententiarum perrogata erũt, effecta dare quantum in ſe ſit.

Neque minus paratos ſe exſequi federa ac pacta conventa quæ antehac facta ſunt, aut inter mẽbra Hollandiæ & Weſtfriſiæ, aut cum ſociis, ac proinde ope conſilio adeſſe illis adverſus

domina-

dominationem Hiſpanicam, vimque omnem externam & internam, ac rupturam iuris, libertatis legumq; tum publicarum tum municipaliũ, eamq; ad rem nec vitæ nec facultatibus parcere, neq; periclitantes deſerere.

Eidem fini rectores oppidorum maiorum minorumq; tuerĩ in legitimi imperij poteſtate, vim ab eis propulſare, neq; pati vt ad rempublicam quiſquam accedat niſi ſecundum iura ac leges electus: ſecus quæ facta ſunt adverſus ea rẽ in integrũ reſtituere.

Sacra quod attinet, paratos ſe publice tueri pro ſua parte religionem Evangelicam Reformatam, neq; tamen pati vt in cuiuſquam animi ſententiam inquiſitio fiat, aut eo quis nomine damnum, noxam iniuriamve patiatur: vtve vicinæ nationes invitis proceribus Hollandiæ & VVeſtfriſiæ ea de re quicquam imperent: quãdoquidem id adverſum ſit iuri atq; poteſtati procerum Hollandiæ & VVeſtfriſiæ ac fœderi quod Traiecti initum eſt. De controverſiis vero ortis per Reformatas Eccleſias ſuper divina Prædeſtinatione & cohærentibus rebus, ſicut antehac optaſſent præventum quod ea de re natum eſt divortium, ita nunc nihil ſe malle quam vt ineantur æquabiles viæ quibus id divortium ſanetur: interea vero, quod ſi ex præiudicio in partem diſſidentes fiat, templorum poſſeſſio maneat penes paſtores ritè electos & earum plebem: ſecus facta quæ ſint per vim, adverſus ea res in integrum reſtituatur.

Promotos quoq; ſe agnoſcere ac revereri conſeſſus iudicum in rebus ad iudicia pertinentibus, eoſque conſeſſus tueri ſecundũ mandata & codicillos ipſis data poteſtatis, hac lege ne citationes decernantur contra edicta decretave procerum, aut manifeſtas leges moreſve oppidorum, ac præſertim adverſus morem Hollandiæ antiquiſſimum, ne à iudiciis oppidanis in cauſis criminum tractatis criminaliter, ſive extra ordinem, ad eos conſeſſus provocatio ſit.

Publicis reditus vt impendantur tum ad arcendos hoſtes externos, tum vt tuta ſit adverſus vim ac turbas vita & fortuna civium atque incolarum, etiamſi vis ea ſive turba occaſionem

aut prætextum ſumant ex odio ſententiæ cuiuſquam de religione.

Vt milites qui intrâ fines Hollandiæ ac VVeſtfriſiæ degunt, aut etiam qui alibi degunt, ſed qui in numeros Hollandiæ ſunt diſtributi, interpellatione facta teneantur ex VII. capite Trajectini fœderis ſupra ſacramentum generale etiam peculiare ſacramentum præſtare nationi, vrbi, oppidove vbi agunt, magiſtratibus ſe auxilio municipibus vero atque incolis præſidio futuros adverſus vim omnem quæ ipſis immineat etiamſi ea quæ dictum modo eſt occaſione ſive prætextu.

Simul profitentur cenſere ſe officij eſſe ſui ex præſcripto fœderum ac pactorum quæ facta ſunt antehac, ſicubi rerum ante memoratarum nomine noceatur metuſve inferatur, eum vel vita ſua bonorumque impendio defendere, & ſi quid ſecus fiat id illico demere.

Orant vero legati ab Harlemo eorum nomine à quibus miſſi adſunt cætera huius conventus membra vt ante tributorum pollicitationem de rebus ante dictis palam atque apertè parem edant profeſſionem: vt firmata fide mutua, caritate ac ſecuritate, tributa eo lætius indicantur, inferanturque. Si quis vero (quod futurum non exiſtimatur) inveniat in illis quod ſibi non probetur, is quoque vt ſimpliciter & fide qua agi oportet inter amicos fœderatos & vnius corporis membra, & vt antehac ſimili temporum neceſſitate cum laude ac bono publico factum eſt, animi ſui ſenſa expromat.

Conſules ac decuriones oppidi Rotterodamenſis expenſa in cœtu ſuo diligenter oratione Harlemenſium quæ ſupra ſcripta eſt, imperant legatis ſuis ituris ad conventum procerum Hollandiæ & VVeſtfriſiæ, vt in eo conventu huius oppidi nomine parilem edant profeſſionem & in eandem cum Harlemenſibus ſententiam concedant. Actum ab ordine Rotterodamenſi die XI menſis Februarij anno CIↃ.IↃ.CXVIII. Signatum eorum iuſſu Cornelius Smoutius.

Ad hanc profeſſionem non modo ab oppidis

ſto,ſed & à maiore conventus parte dictum eſt, nihil ſe habere quod contradicerent,præſertim cũ Harlemenſes atque alij dicerent nolle ſe vrgere reſtitutionem in integrum niſi quatenus effecta dari ſine magno negotio poſſet. Paucorum oppidorum legati in rebus eccleſiaſticis à nobis diſſentientes haud rectè vt quidem nos iudicabamus, idem profiteri recuſarunt.neq; tamen ab alijs rogati recuſationis ſuæ cauſas protulerunt,ne aut ſi aliud dicerent,appareret iniquitas, aut ſi idem, prohiberentur pridem deſtinata exſequi.

Quæ dicunt non paſſuros ſe vt ab aliis Federatis nationibus quicquam fiat in negotiis religionis ſe invitis :)Profeſſio Harlemenſium ait: invitis proceribus Hollandiæ & Weſtfriſiæ, atq; agit de eo quod per Hollandiam imperetur. Alioqui nemo obſtabat quominus intra ſuã facerent nationes quod viſum ipſis eſſet. Sed vt nationes aliæ Hollandis hac in rẽ leges darent id vero iniquum erat. Vide caput 11.

Contra ſua decreta à conſeſſibus iudicum citationes decernivetant :) Ait profeſſio *contra edicta ac decreta procerum*, quæ ipſa ſunt verba pactionis initæ inter Hollandos& Zelandos. Vide ſupra caput XII.

Ad ea aucenda impendi volunt reditus publicos:)Manifeſta detorſio.nam verba profeſſionis modò recitata,agunt de civibus atque incolis contra vim ac tumultũ tuendis. Quis inficiari audeat pecuniam publicam hunc ſui vſum præcipuè debere?

Ac iurare militem magiſtratibus apud quos præſidium acturi eſſent, ſeipſis præſtofuturum :)Hoc dicitur,militem interpellatum teneri id iurare quod dictant Trajecti ni Federis verba, neque tantum agit profeſſio de magiſtratibus,verum etiam de civibus atque incolis tuendis.Imo quod continenter ſequitur, id proximè adhæret

 hæret

dis. Imo quod continenter ſequitur, id proximè adhæret civium tutelæ. Omnino enim ad id reſpicitur quod Remo Epiſcopio ex religionis odio evenerat.

Et iamſi quid ipſi imperaretur quod occaſionem aut prætextum ſumeret ex cauſa religionis) Omnino hoc à vero abit, nam verba profeſſionis hunc ſenſum non continent, ſed longè alium, vt miles muncipibus atque incolis præſidio ſit adverſus vim omnem quæ ipſis immineat etiam occaſione aut prætextu ſententiarum de r-ligione. Hæc quantum diſtent facilè videbit cui aliquid eſt ſenſus communis. Vis ex cauſa aut prætextu religionis cum ipſa religione pugnat. Quare Princeps Arauſionenſis Wilhelmus & eorum temporum Reformatæ Eccleſiæ privatos iconoclaſtarum auſus improbarunt, quanto magis improbaturi quæ nos vidimus, templorum invaſionem, dejectionem magiſtratuum, aut inſultum in eos, domuum direptionem aliaque à pietatis regula longiſſimè recedentia.

Quibus illi conditionibus pollicitationem tributorum novo more adſtringebant) Quicunq; conventui interfuerũt, ſciunt inſolitum non eſſe, vt promiſſioni tributorum antecedant ſtipulationes quædam etiam tales ſæpe quæ nõ jus publicum, ſed oppidorum proprium ſpectant. Quanquam vero cauſa juſta non erat cur Dordrechtani atq; alij parem cum Harlemenſibus profeſſionem defugerent, quando ea juri communi, federibus compluribus, edictis atq; decretis cõſonans erat, tamen, vt ante diximus, non omiſſa fuit ob eam rem tributorum condictio.

Aliaque oppida & membra reipſa ad novum fedus invitabant). Minime vero ad fedus novum, ſed ad implenda federa pridem facta ad quæ ipſa profeſſio digitum intendit. Nihil huius clam actum eſt. Dicta ſententia in pleno conventu, &, vt dictum iam eſt, oratum ſi

quis

quis contrarias rationes habere ſe exiſtimaret eas audire vt liceret. Pactio illa quæ inter Hollandos Zelādosque inita olim fuit diſerte continet, teneri magiſtratus alios alijs auxilio ſubſidioque eſſe. Quid ſi iam quidam magiſtratus hac in re ceſſatores ſint; nonne cæteri nihilominus inter ſe obligati manent ex pactione antiqua, ita vt nova opus non ſit?

Quam profeſſionem etiam in Gallicum ſermonem transferri & in terras exteras mitti curaverunt) Hoc vero unquam ego ſum confeſſus neque verum eſt. Ego illam profeſſionem ad terras exteras nunquam miſi neque alium quenquam feciſſe id ſcio. Ex iudicibus intellexi in menſa dixiſſe quempiam hanc profeſſionem ad externos miſſam, inde hæc fabula vt videtur in ſententiam ingeſta eſt.

Eaque de re ipſum captivum cum externo legato ſermones ſociaſſe) Res ita habet. Cum in ſermone dixiſſet mihi Maurerius Regis Galliæ legatus traduci rectores noſtros, quaſi tributis intercederent, iudicia opprimerent, Principi Mauritio ius ſuum demtum irent, dixi certum me falſa hæc eſſe, & vt ipſum quoque certum facerem exhibui ei profeſſionem Harlemenſem Gallicè redditam, quæ arcana non erat, quippe non tantum in conventu magno pronuntiata, ſed iam tum typis quoque vulgata addidi deprehenſurum hinc legatum quam falſa eſſet illa calumnia. Hoc illud eſt de ſermone ſociato. nec vltra quicquam. Sēper ita credidi, referre publice vt amici omnes præſertim Reges Galliæ & Britanniæ quam optime ſentirent de conſilijs atque actionibus procerum Hollādicæ nationis, vt quæ potentia & magnitudine tributorum cæteras fœderis ſupereminet. Atque ideo amicitia, quam iſtorū Regum legati, etiam Carletonus, mihi offerebant, vſus ſum omni occaſione in eum

finem, ſperans ipſorum conſilio ac monitis rectius omnia componi poſſe ſi de animo noſtrorum recte edocti eſſent. Quæcunq; apud me locutus eſt Maurerius de cõtroverſiis noſtris, ea omnia ad pacis inveniendæ rationes ſpectabant: quę vero apud iudices dixi Quod ego feci ad tuenda publica cõventus decreta, id Amſtelodamenſium adſeſſor non omiſit etiam apud eundem Maurerium ad ſuorum magiſtratuum conſilia approbanda quæ cum publicis decretis pugnabant Viderint alij qui nobis hoc negotium exhibuerunt, quouſque ipſorum cum externis commercia ſe protulerint. Ego hoc rigide inquirere nolo: ſed ſancte teſtor nihil mihi propoſitum fuiſſe niſi vt maneret reſpublica in eo ſtatu ſub quo eram natus. Neque vero ex quo reipublicæ admotus ſum aut dignitatem me aut pecuniam, aut beneficium vllum ab externo quoquam principe accepiſſe. Honos qui ad me pervenit, vnus hic eſt, quod legati tum Galliæ, tum Britanniæ me ſibi interdum convivam vocarunt, quod commune habui cum multis tum qui ſupra tum qui infra me erant.

Eundem captivum ſigna dediſſe offenſi animi cum oppidũ Brila inſeſſum eſt præſidio ordinary militis Federatorum, ne novus miles ibidem conduceretur) Hac de re interrogatus non ſum: atque adeo mirum eſt poni id in ſententia. Res autem ita ſe habet. Cum nomine presbyterij ſegregis Brilani conſeſſui iudicum antiquiori libellus eſſet exhibitus, hoc ferme cõtinens, appariturum brevi vtris pugni eſſent duriores, multaque alia turbide geſta eſſent, ibidem conſultatum inter magiſtratus fuerat de alterutro horum, aut de conducendis cuſtodibus in vſum oppidi, aut de accipiendis præſidio centurijs non ingratis, quæ promitterent tutelam magiſtratuum locorumque publicorum adverſus vim

omnem

omnem. Dum pendet hæc deliberatio Princeps Mauritius ſubito itinere nocturno, inſalutatis reipublicæ Hollandiæ curatoribus, Brilam contendit, & magiſtratu fruſtra connitente vt mora interponeretur, duas centurias immitti iuſſit, quarum altera magiſtratibus multis de cauſis inviſa erat. Idem Princeps rogatus admodum, vt eas centurias pateretur loco iuriſiurandi nude polliceri, magiſtratibus ſe parituras & imprimis vim omnem ſe propulſaturas. vt polliciti erant milites qui ante id oppidum inſederant, dixit id ſibi non placere, cæterum ſe proviſurum nequid turbarum daretur; neque verò diſceſſurum ſe oppido antequam centuriæ intraſſent. Factum hoc non mihi magis doluit quam cæteris qui mecum in conſeſſu erant reſpublicæ curatorum: primum quia Princeps Mauritius & ante eum præfecti non ſolebant Haga diſcedere niſi ſalutatis Hollandiæ primoribus reive publicæ curatoribus: deinde quia mandata tum Principi, tum curatoribus reipublicæ Hollandicæ data id continẽt vt de præſidijs Princeps conſtituat de cõſilio curatorum. Scio deſuetudinem quandam huius rei obtendi; ſed Oldenbarneveldius ſæpe teſtatus eſt ſolitum Principem de præſidijs mutandis ſecum conferre. Apud Friſios notum eſt non paſſuros reipublicæ curatores de præſidijs imperari quicquam ſe inconſultis. Puto apud Zelandos idem iuris habitum factitatumque. Tertium erat, quod in republica noſtra, præſertim extra belli tempora & demto obſidionis metu, vſitatum ſemper fuerat, vt oppidanis magiſtratibus commodaretur hactenus, ne præſidio acciperent centurias niſi quæ ipſis gratæ eſſent: quia ſi ſecus fiat, non poſſunt non inde offenſæ exoriri. Quartum eſt, quod magiſtratus oppidani ius habent à centuriarum ductoribus exigendi peculiare ſacramentum ex lege ſeptima

ma fœderis Trajectini : multoque magis depoſcendi nudam pollicitationem obſequij auxilijque. Sed ſine tali inſeſſione videbatur deſtinata mutatio magiſtratuum contra leges haud æque facile proceſſura.

Qua de re effecit ipſe cum aliis quibuſdam reipublicæ Hollandicæ curatoribus vt ad Iohannem Oldenbarneveldium literæ conſcriberentur in receſſu neſcio quid occultantes) Ne hac quidem de re interrogatus ſum. Id memini de literis ad Oldenbarneveldium ſcribendis verba primùm facta à Duickio ſcriba conſeſſus, atque ita miſſas literas, vt ipſe eas cõceperat: ita vt ego ad eas literas nihil attulerim niſi nudam aſſenſionem inter cæteros. Quid occultari hac in re ſuſpicio ſit quod ad Hollandiæ adſeſſorem miſſus eſt nuntius rei tam palam geſtæ, mihi adeo occultum eſt, vt ſuſpicari id nequeam.

Similiterque ad oppida Hollandiæ) Mos eſt reipublicæ curatoribus, oppidis ſignificare ſiquid rei maioris & exempli ad oppida pertinentis geſtum eſt.

Atque ex ipſorum numero legati Brilam mitterentur qui Principi ea in negotio obſtarent) Literæ continebant, vt legati conſilium Principi præberent ſecundum mandata conſeſſui curatorum data. Mens hæc erat vt Brilæ rectores, pars fida reipublicæ, æqua omnia obtinerent. opera in hanc rem à legatis data eſt: ſed fruſtra. Quid vero ea res me magis tãgit quam collegas alios?

Ipſum præterea captiuum, quo magis ipſorum factio muniretur cum octo oppidorum legatis) Non facta oſa fuiſſe cõſilia, noſtra ſed id vnum vt poteſtas cui iuramento addicti eramus ſalva eſſet, ſuprà annotatum eſt.

Concepiſſe actum mandati die XIV. *Maij anno* CIↃ. IↃ. CXVIII. *quod oppida legatis ſuis dederunt*) Huius mandati dandi conſilium à me profectum nõ eſt. Imo maxima ex parte conceptum eſt me abſente, cum adeſſent alij

allj à Rotterodamo legati, neque memini vel vnum verbum à me ad eam rem collatum. Nam recordor me ex hoc opere ad aliud quoddam vniverſitatem Federatorum ſpectans fuiſſe evocatum, & cum redirem vidiſſe me mandatum conſcriptum eodem ferme tenore quo ante annos triginta legati oppidorum acceperant.

Cuius vi ac poteſtate ipſi nulla relatione ad alios facta conſtituere poſſent) Non hoc dicit actus mandati: ſed permiſſum hoc erat arbitrio legatorum pro rerum magnitudine, prout eæ morã ferrent vel nõ ferrent, prout ipſis conſtaret vel non conſtaret de mente eorum qui ipſos miſerant. Atque in eum modum mandata dari ſolent miſſis ad conventum.

Per vias aut iam initas, aut etiam num ineundas facto ipſo reſiſtendum) Actus mandat ſimpliciter ait reſiſtendum quod fieri ſæpe poteſt argumentis atque aliter. Atque inter cætera ex hoc mandato placuit orationem ſcribi tum ad proceres Federatos, tum ad Principem pro tuendis magiſtratibus

Omnibus illis qui Synodum communem vellent promovere, aut qui conarentur diſcingere novum militem ab ipſis conductum quod in neminem alium directum eſſe poterat quam in Principem & proceres Federatos qui vtrunque id negotium vrgebant) Captioſe hoc eam in formam conceptum & cum ſequentibus cõtinuatum eſt, vt fides plebi fieret propoſitum fuiſſe rectoribus noſtris adverſus verborum conatus vim ſolidam opponere, quod ab ipſorum mente abeſt longiſſimi: Sed & à verbis actus quæ primo narrant, *cœpta fieri multa quæ cum ſummo imperio ac poteſtate procerũ cũ iure, libertate legibus publicis oppidorũq; ac partiũ, cũ federib ac pactionib. inter nationes factis pugnarẽt: quodq; eſſet peius ſpargi rumores de vi Hollãdiæ at Vveſtfr ſiæ, ac nominatim oppidis ibi quibuſdã inferenda*: deinde poteſtas

ſit

ſit reſiſtendi eiuſmodi conatibus. Revera conſilium fuit, vt teſtari poſſunt omnes qui tum conventui interfuerunt, omnia in medium adferre quæ pertinere poſſent ad componendas controverſias Eccleſiaſticas, & tutandos magiſtratus atque in ijs rebus tantum concedere nationibus alijs ac Principi quantum publica ſalus ferret: cui conſequenter multæ conditiones latæ ſunt, tum in conventu Hollandiæ, tum apud Principem, tum apud Federatos. Quod ſi nequicquam tentatis iſtis omnibus ipſo facto pergeretur ad deſtituendos magiſtratus atque paſtores contra procerum decreta, tum vt conſultaretur, ſatiuſne eſſet defenſionem aggredi (quæ habita erat legitima in Regem Hiſpaniæ tunc Principem harum terrarũ, vt videre eſt tum in edicto eiurati principatus, tum in altero edicto quo Hollandiæ proceres anno CIↃ.IↃ. LXXXVII. jus ſuum exponunt) an maioris periculi vitandi cauſa iniuriam pati, quod tandem prælatum eſt.

Ipſiſq; legatis liberum eſſet alios alijs cavere ſecuritatemq; præſtare talibus promiſſis, ope, auxilio, damnorum ſuſceptione) Non hoc ait actus mandati, ſed *promiſſis opis, auxilij damnorumq; ſuſceptionis*. Hæc promiſſio à legatis fieri poterat, ita tamen vt conſultatio de modo auxilij maneret penes eos à quibus legati venerant: Atque adeo hic rurſum res inuertitur.

Qualia ipſi neceſſaria iudicarent) Hæc verba in actu mandati referuntur ad ſola promiſſa, & additur *ad defendenda iura ac libertatem publicam, ſervandaq; federa & pactiones.*

Qui proinde actus vim habebat federis inter ipſos initi:) Minime vero: nam eo hic actus pertinebat vt bona fide impleretur ea ad quæ membra Hollandiæ ex præſcripto primitivi federis, atque etiam ex præſcripto Tra-

Trajectini federis tenebantur. id eſt vt tuti eſſent magiſtratus contra vim & vt illegitima eorum deſtitutio prohiberetur. Vide hac de re Harlemenſem profeſſionem Nam actus hic mandati nihil aliud reipſa continet quam illa ipſa profeſſio; multaque decreta ante eum diem in conventu facta. Similis damni communiter ſuſcipiendi promiſſio facta erat anno CIↃ. IↃ. LXXXVII. Fac etiam novum fedus fuiſſe. Iam ante Wilhelmum Principem Arauſionenſem dicentem audivimus, non omnia nova federa illegitima cenſeri poſſe, ſed ea demum quæ in perniciem juris publici fierent. Belgicogermanicæ nationes devinctæ inter ſe erant vinculo pacis Gandavenſis. non eo tamen minus liberum ſibi judicarunt nationum nonnullæ fedus inire propius & arctius Trajecti. Et hoc ipſum fedus Trajectinum non impedit, quo minus comprehenſæ in eo nationes inter ſe fedus arctius faciant aut vetera federa renovent, vt apparet ex decreto facto ab Hollandiæ proceribus die XVII. Iulij CIↃ. IↃ. LXXXIV. quod ſic habet: *Cum reipſa comperiant proceres Hollandiæ rempublicam Hollandicam eiuſq́ regimen bene ordinari non poſſe niſi prius nobiles & oppida omnino præſtent in federe quod anno* CIↃ.IↃ.LXXVII. *re bene expenſa ſolemniter admodum inter Hollandos Zelandoſq́ factum eſt: quo vinculo tum in tributis tum in rebus aliis eæ nationes concordes retineri poſſunt: teſtati ſunt nobiles atq́ oppida à ſe dicti federis facti an.* CIↃ.IↃ.LXXVII. *leges ſingulas probari ac ratas haberi, obligarumq́ ſe denuo quod in ſe eſt eis legibus ſtaturos eaſq́ ſervaturos, ſic tamen vt opera detur vt Zelandi idem faciant atq́ etiam Traiectini: vtq́ in eo federe confirmando diligenter rat o habeatur eorum quæ in federe Trajectino aut alibi ſunt comprehenſa, & ex eis augeatur idem fedus peculiare ac corroboretur, negotium datum eſt principi conſeſſus judicum cæteriſq́ judicibus vt cum adſeſſore conventus Hollandiæ & quos alios ex oppidanis*

danis adſeſſoribus ad ſe adſument, relegant capita tum Federis inter Hollandos Zelandoſque initi tum Trajectini atque inde formula inſtituatur federis inter dictas iam nationes faciendi.

Cui illigare etiam Trajectinos proceres laboratum eſt:) Nunquam cum proceribus Trajectinis, aut quoquã eorum egi hac de re: nec quicquam huius mihi cognitum fuit. tantum intellexi Moersbergium ab Hogerbetio poſtulaſſe exemplum actus mãdati facti à Lugdunenſibus non addito quam ob cauſam. Quare omnino extra verum hoc mihi imputatur. Interim illud verum eſt, proceres Hollãdiæ & Traiectinos obligatos fuiſſe inter ſe vt legitimum regimen alij aliorum à vi defenderent, primum ex Trajectino federe cuius vinculo ſolvi non poterant ceſſatione aut detrectatione cæterarum nationum, quando fedus nõ tantum vniverſas obligat nationes, ſed & in ſolidum ſingulas ad ea quæ diximus præſtanda: tum vero ex aliis etiam pactionibus quæ antequatæ non apparent: vt ea quæ facta eſt, cum profanum omne imperium in Carolum Imperatorem tranſiret: deinde altera quæ inita eſt, cum Trajectini poſt pacem Gandavenſem vicinis reconciliarentur, qua proceres Hollandiæ ſpoponderunt ſe eam ad rem ipſis adiutores fore: poſtremo ex eo quod proceres Hollandie, quo tempore Principi Mauritio mandata præfecturæ Trajectinæ ſunt data, promiſerunt auxilio ſe futuros vt leges mandatorum (in quibus prima eſt de religionis arbitrio) implerantur: vnde liquet opus non fuiſſe vt nova pactio vlla inter proceres Hollandos & Trajectinos iniretur.

Quorum nomine die III. *Iunij anni* CIↃ.IↃ.XVIII. *ſecundum vetus Kalendarum ſimilis actus mandati editus eſt: ſed magiſtratus vrbis Trajectinæ, ſentientes quorſum expoſceretur, aſſentiri noluerunt, niſi certa lege quam ſequente die* X. *Iunij*

addi-

addiderunt, ne legatis ſuis vti poteſtate conceſſa liceret eum in finem vt ad vim atque extrema veniretur, aut vti extra fedus commune nova pactiones fierent:) De eo quod hic narratur nihil plane mihi compertum eſt, neque ad cauſam meam hoc pertinet. Si ita res acta eſt, male edocti fuerunt magiſtratus Trajectini de animo eorum qui nobis præerãt, cum alioqui ſatis intellecturi fuiſſent illa lege adſcripta nihil fuiſſe opus. Nam propoſitum noſtris erat ſtare fęderi Traiectino, &, ſi ſumma neceſſitas ingrueret, conſultare an ad ſui tutelam ſe componerent, vt clare ſupra commonſtratum eſt.

Cumq; proceres Traiectini deprehenderent alendo in longũ novo milite ærarij ſui rationes labare, ac propterea menſe Iunio anni CIƆ.IƆ.CXVIII. *legatos de ſuis aliquammultos Hagam miſiſſent, vt de miſſione danda novo militi cum Principe Mauritio agerent, ipſum captivum cum Hanio & Hogerbetio itidem oppidorũ adſeſſoribus veniſſe domum Ioannis Vtenbogardi: atq; ibi ea cum Ledenbergio Traiectinorum ſcriba commentos, argumenta, ac rationes, quibus cæteri à Traiecto legati moverentur non aperire quæ ipſis ea de re mandatũ fuerat:*) In hoc negotio multa de vero ſubticentur: multa etiam narrantur extra verum. Ledenbergius me atq; alios duos adſeſſores conventos voluerat domi Iohannis Vtenbogardi viri conſpectæ dudum fidei in Eccleſias, proceres Hollandiæ & ipſum Principem, qui cum Ledẽbergio vetus notitia intercedebat, cum ego Ledẽbergium nunquam vidiſſem niſi in via publica, aut in cõventu Federatorum, neq; vllam cum ipſo amicitiam contraxiſſem. In eam domum ventum vbi erat, cœpit quidem Ledenbergius narrare quædã de propenſione procerum Trajectinorum ad liberãdos ſe novi militis onere, ſi nẽpe id cum ſecuritate ipſorum procerum conſiſtere poſſet, nam plene illud ac definite decretum fuiſſe ex eo non didici. Illud ſimul intellexi, non

non abs re proceribus Trajectinis videri, ſi eo de negotio Princeps compellaretur: deſtricte vero mandatum ne hoc quidem perſentire potui. Mens eſſe hæc videbatur, proponere miſſionem novi militis hac lege, vt centuriæ militis ordinarij tum Trajecti præſidium agitantes (quæ extra ſuſpicionem non erant) amoverentur, earumque in locum ſubmitterentur aliæ, quarum ſtipendia à Trajectinis ſolvi ſolerent. Hac ſuper re objectæ ſunt difficultates non à nobis, ſed à Ledenbergio metuente ne Princeps nollet proceribus & magiſtratibus vrbanis quantum ſatis eſſet cavere, præſertim de tuendo publico religionis ſtatu ſecundum procerum conſtitutiones: tum ne colloquiũ cum Principe, re infecta, tacitum non maneret, atque adeo magiſtratuum infringeret animos, ſimulque iritaret, tum ordinarium militem prodita in ipſum ſuſpicione; tum novum militem miſſione tentata. Hæ rationes ipſius erant, quæ nobis nõ ſpernendæ videbantur nos vero nulla in medium attulimus argumẽta aut rationes quæ legatis alijs exponerentur. Imo cum abiremus à Ledenbergio, mihi ne in mentem quidem veniebat futurũ, vt legatos Trajectinos hac de re conveniremus. tantum diximus, nos negotium omne renuntiaturos alijs qui ab oppidis noſtris ad conventum miſſi erant: exploraturos quoque conſilium Oldenbarneveldij vt peritiſſimi rerum civilium.

Renuntiataque re Iohanni Oldenbarneveldio) Vt conſilium ipſius exploraretur ſicut diximus, qui non multum nobis reſpondit, ſed Ledenbergij rationes non levis momenti judicabat, auctorque nobis erat, cum alijs oppidorum noſtrorum legatis ageremus, & ſi ipſis conſultum id videretur, etiam cum legatis Trajectinis ad conſultandum an res Hollandica & Trajectina,

ctina, tum in collatione cum Principe, tum in eo quod præterea faciendum reſtaret, communi conſilio atque opera tractari poſſet, ad implendam fidem earum pactionum quas Hollandiæ ac Trajectinis intercedere jam diximus.

Ipſum deinde captivum cum cæteris duobus adſeſſoribus in juſſu eorum quorum in miniſterio erat, acceſſiſſe ad legatos Trajectinos in ædibus Danielis Treſlij) Hic ſilentio tranſmittitur Langius, optimus civis & dudum ſpectatæ virtutis, qui nō tantum nobiſcum Trajectinos legatos acceſſit, ſed etiam ipſe vnà cum illis adſeſſoribus me compellavit, vt ſe comitarer juſſu (quantum intelligere memini) legatorum ab oppidis, tum noſtris tum alijs quæ cauſam eandem tuebantur, nam ego occupatus in conſeſſu reipublicæ Hollandicæ curatorum, conventui legatorum ab oppidis noſtris non interfueram. Eos quod attinet quorum eram miniſter, ordinem ſcilicet Rotterodamenſem, ei ſæpe placuerat non dimittendos cuſtodes niſi communiter. Imo ipſi de ſcribis ſuis vnum miſerant Trajectum, vt ibi rectorum animos pertentaret & offerret conſiliorum commercia. Quare hoc in negotio cum certam voluntatem eorum quibus ſuberam) quam me probaturum quoque ſuſcepi) ſecutus fuerim, immerito accuſor quidquam iniuſſus feciſſe: Nam iuris notiſſimi eſt, miniſtris, præſertim qui abſentium gerunt negotia, non exſpectandum ad ſingulas circumſtantias mandatum ſpeciale: ſed ea quæ occurrunt regenda ab ipſis ex mandato generali & mandantium voluntate. Cum ergo Trajectini legati iamiam eſſent diſceſſuri, noſtrorum rectorum intererat, vt ipſi illorum, illi ipſorum viciſſim animum intelligerent: cui fini, non ad aliquod negotium contrahendum, inſtitutum erat iſtud colloquium. Talia verò amica colloquia inter

L. ad rem. l. legatum de procurat. Rom. conſ. 94.

V mini-

miniſtros diverſorum oppidorum aut etiam nationū, ad tutelam legitimæ poteſtatis factorumq; decretorum, illicita eſſe, nulla cum ratione aſſeri poteſt: imo ne mandato quidem opus eſt ad colloquia eiuſmodi. Sed qui huius nos incuſant, ipſi viderint quomodo æquis iudicibus approbare poſſint, arcana illa & ſecreta conſilia, quæ nationum aliquòt legati ſociarunt cum oppidis Hollandiæ nonnullis cōtra decreta procerum Hollandiæ: ſimulq; illa arcana colloquia, quibus Amſtelodamenſes & alij oppida quædam in ſuas partes pertrahere ſtuduerunt. In eo vero conſpectiſſima eſt iniquitas, quod mihi & adſeſſoribus illis hæc res datur crimini, cum Langius, me non invidente, ne conveniatur quidem.: atqui nihil dictum eſt niſi omnium nomine, re communiter conſultata, nihil quod non communiter ſit approbatum.

In hanc rem propriè congregatos) Nimirum vt nos audirent, quod noſtræ dignitatis hominibus negari non ſolet.

Ibique vſum acribus pernitioſis & in rem ac quietem publicam nocentibus argumentis atq; effatis) Iterum hic vagatur calumnia famæ noſtræ malo. Nam argumenta illa atque effata exprimi debuerant, vt iudicare lector poſſet, eſſentne illa acria, pernitioſa, ac nocentia, an vero æqua ac ſalutaria. Multis in partibus ſententiæ iniuria mihi facta eſt: nuſquam vero magis quam in huius colloquij narratione. Captatus eſt morbus meus vt hac de re interrogarer: interrogationes conceptæ ſunt captioſum in modum: quæ reſpondi non vt volui perſcripta: quamobrem huius præcipue partis recognitionem apud iudices perij, affirmans certo me ſcire, non huiuſmodi fuiſſe mea verba, qualia mihi imputarentur.

Et tamen ne ſecundum illam quidem extra judi-

cium

judicium factam ac præcipitatam quæſtionem concepta ſunt ſententiæ verba:ſed partim ex renuntiatione legationis perſcripta à legatis Trajectinis, qui forte in largius omnia extenderunt. quo facilius eos à quibus miſſi erant ad retinendum novum militem permoverent, maxima vero ex parte ex privatis annotationibus vnius qui ab eo tempore decreta omnia ſe adjuvante facta reſcindere, & proceres Trajectinos deſerere conſtituerat; vt ex mutatione reipublicæ quæſtum faceret. Ego contra provocavi ad teſtimonia non Hanij tantum & Hogerbetij, ſed Langij quoque. Vt ergo generaliter primum quæ in eo colloquio acta ſunt repetam, poſtulatu Hanij, Hogerbetij, Langij, legatos Trajectinos ſalutavi: expoſui quæ conventu Hollandiæ decreta erant aut deliberata: etiam ſententiam octo oppidorum, vt expoſita erat profeſſione Harlemenſi, ita vt ad eam nihil adderem. Eo autem tendebat expoſitio iſta, vt legati Trajectini hac expenſa conſiderarent an cum bono terræ Trajectinæ & cum mente procerum à quibus miſſi aderant, cōveniret rem integram ſervare, donec communis quædam ſecuritatis inita eſſet ratio: quæ mens clare apparuit, cum antequam diſceſſiſſent Trajectini legati, è conventu Hollandiæ triginta amplius, cum nobiles, tum oppidorum magiſtratus ad Principem Mauritium miſſi voce Oldenbarneveldij ipſi oſtenderunt, nihil aliud armatorum hominum conductione quæſitum, quam ſui tutelam contra vim: ex legatis autem Trajectinis compertum ſibi eius nationis proceribus idem eſſe mentis: Proinde facile componi negotium poſſe, ſi Principi placeret peregrinos quoſdam milites quibus haud ſatis fidebatur, amovere, vrbemq; Trajectum & oppida nonnulla Hollandiæ, vbi id opus eſſet, cuſtodire indigena milite, quod

fieri poſſet per centurias vigintimagna cum gratiâ tot oppidorum optime meritorum de republica. Argumenta ac rationes quod attinet, quæ à me prolata dicuntur, perſuadendis legatis ne quæ mandata ipſis erât aperirent, ea vero non id quod dicitur habuerunt propoſitum, ſed demonſtrare quæ facta eſſent hactenus ab Hollandiæ proceribus, ea facta à ſecundum leges publicas. Ea verò argumenta atque rationes nõ aliæ fuerunt, quam illæ ipſæ quæ multis ſcriptis editis in vulgus explicabantur, multiſque decretis erant approbatæ: puta nationi cuiq; jus eſſe imperandi de publico religionis ſtatu ſecundum fedus Traiectinum, & mãdata præfecturæ Traiectinæ Principi Mauritio data: ius eſſe nationum atque oppidorum rectoribus ſecuritati ſuæ proſpicere contra vim contraque mutationem cum legibus pugnantem iudicent nunc omnes boni cives hæc argumenta ac rationes an eiuſmodi ſint, cuiuſmodi eſſe hic dicuntur.

Etiam auxilij pollicitatione) Auxilium plane nullum promiſſum eſt, ſed dictum generaliter, ita nos confidere, proceres Hollandos adverſum Traiectinos functuros officio fidelium ſociorum, atque impleturos quæ federibus ac pactionibus continerentur. Imo cum poſtularent Traiectini, vt à proceribus Hollãdiæ aut oppidis quibuſdam mutuam pecuniam acciperent, diximus nihil eius à nobis promitti poſſe: ſed his qui nobis præerant rem renuntiandam.

Ipſos perſuaſiſſe atque induxiſſe) Quod dictum à nobis eſt, non eſt dictum ſuadendi modo, ſed vt legatis ipſis expendere liceret, quid factu optimum eſſet. Et tamẽ conſilium bona fide dare peccatum non eſt.

Ne Principi Mauritio aperirent quod mandatum ipſis erat) Imo vero quæ à nobis dicta ſunt, eò pertinebãt vt communiter res Principi aperiretur.

Sed Traiectum redirent) Id vero fecerunt legati nullo ſuaſu noſtro, imo ignaris nobis, vt quæ ex nobis intellexeraut, tum quæ à delegatis è conventu Hollandiæ dicta apud Principem fuerant, & quomodo is difficilem ſe præbuiſſet, ſuis renunciarent.

Magno periculo ac malo reipublicæ Traiectinæ atque verbis) Contra ſe res habet. nam ſi accepta fuiſſet æqua illa conditio de ſecuritate rectoribus præſtanda, mutata non eſſet contra leges reſpublica Traiectina, neque everſæ leges Eccleſiaſticæ quæ magno conſenſu tum procerum, tum paſtorum perrogatæ fuerant.

In iis rationibus proceres Federatos ac Principem ab ipſo notatos vt adverſarios, averſos malevolentes) Non ita ſe res habet. ſed de induſtria ad me traducendum confuſa ſunt, quæ dicta à me fuerunt de paſtoribus nonnullis aliiſque è plebe vim ac ſeditionem contra rectores moventibus, vt Veteribus aquis, Huſdæ, Harlemi; Lugduni: quæq; dicta à me fuerunt de proceribus Federatis ac Principe Mauritio, circa negotium indicēdæ Synodi nationibus quibuſdam invitis, de que exauctorando milite novo. Certus ſum, neque proceres Federatos, neque Principem Mauritium à me nuncupatos aut deſignatos nomine malevolentium, aut alio tātundem valente? i[illegible]c in re inſignis mihi facta ſit iniuria.

Quibus cordate contra eundem eſſet atque in id primo loco impendenda reipublicæ vectigalia) Rurſum hic connectuntur quæ ſuper diverſis rebus prolata à nobis ſunt. Fieri poteſt vt dixerim, pacem eccleſiaſticam inter diſſentientes ſupernotis controverſiis, vt rem Chriſtianos decentem, animoſe defendi argumentiſque eo pertinentibus muniri iure poſſe ac debere etiam: neq; minus ius nationis cuiuſque in ſacra, vti à Traiectinis factum fuerat ante hac, tum ſcriptis literis, tum voce in

conventu Federatorum. De vectigalibus nihil dixi, niſi ex profeſſione Harlemenſi, oppidorum noſtrorum mentem eſſe, impendenda vectigalia tum ad propulſandos hoſtes externos, tum ad tuendos magiſtratus ac municipes contra ſeditionem ac vim. Qua ratione etiam Lugdunenſes niſi fuerant anno CIↃ.IↃ. LXXXVII. cum ſimiliter dicerent, onus novi militis à ſe neceſſario conſcripti ab omni Hollandia agnoſcendum. Sed captioſum in modum concepta ſunt ſententiæ verba, vt fides lecturis fieret dictum à me publica vectigalia præcipuo loco impendenda contra proceres Federatos ac Principem, quod neque dictũ fuit à me, neque in mentem mihi venit.

Miſſionem novi militis additur infeſtis animos) Dixi hoc præcipue reſpiciens ad reliquias factionis anni CIↃ. IↃ. CX. Trajecti, ac ſecundo ad peregrinos quoſdam Harlemi & Lugduni.

Ipſorumque factioni inflicturam vulnus inſanabile) Satis quivis intelligere poteſt à me vocem factionis non vſurpatam. Dixi miſſionem novi militis nullo alio reperto ad ſecuritatem præſidio (id quippe diſerte additum) inflicturam vulnus inſanabile, nimirum quia rectorum mutatio, quantum prudentibus coniectare licebat, eam ſequeb[illegible] Trajecti, manaturo longius in Hollandiæ oppi[illegible]lemum præcipue Lugdunumque exemplo. I[illegible]to legitimum regimen factionis nomine appellari ſupra demonſtratum eſt.

Et cum periculo coniunctã ne in diſcrimen maius res adduceretur) Quod dixi ſemel, multis hic verbis repetitur, ex annotationibus diverſis quas quiſque fecit privatim, vt memoria ſuppetebat.

Commoturamque animos per alia oppida quorum item res agebatur) Turbaturam oppidi quietem auctu licentiæ. Senſus idem quem jam dixi: ita vt crebra hæc iteratio

cir-

circumveniendæ plebi ſit, quaſi aliud quid occultetur quam nobis propoſitum fuit.

In ordinario milite haud ſatis certum eſſe præſidium) Generaliter hoc dictũ non eſt, ſed de quibuſdam cẽturijs pſer. in externis: quamobrẽ curã adhibendam in delecta centuriarum, quo rectoribus ſecuritas conſtaret. Dictum hoc à nobis partim ſecundum ea quæ ex Ledenbergio intellexeramus, partim ex periculo facto per Hollandiam, vbi ordinum ductores ac nulli ita edocti erant, vt ſacramentum de parendo proceribus perſtantibus in reformata religione extenderent ad excludendos eos ordines qui pacem Eccleſiaſticã ſuper cõtroverſiis de prædeſtinatione & capitibus cohærẽtibus tuerentur, quaſi ipſorum iudicij eſſet quid de relegione ſtatuendũ eſſet à reipublicæ præſidibus, quod revera erat poteſtatem ſibi aſcribere in eos quibus obſequium ex ſacramento debebant. Sapientes omnes iudicent, an non rectores nationum atque oppidorum cauſas habuerint cur non ſatis ſecuritati ſuæ cautum putarent, ſi talia præſidia aut acceptarent aut retinerent.

Oſtendendos hac in re animos) Alijs verbis iterum hic repetitum quod ante poſitũ fuerat. De oſtendendis animis dixi nihil, niſi eo ſenſu qui ſuprà explicatus eſt.

Oppida ac membra Hollandiæ, quorum item res agebatur auxilio ipſis futura) Hoc vero neque confeſſus ſum, neque verum eſt: ac nova eſt, ſed detorta repetitio eius quod jam dictum fuit, conſiderare nos proceres Hollandos adverſum Trajectinos functuros officio fidelium ſociorum, atque impleturos quæ federibus ac pactionibus continerentur. Conſilium non erat oppidorum nomine quicquam cum Trajectinis agere: ſed in ipſo conventu diſpicere, ſi de invenienda alia ſecuritatis ratione cum bona omnium gratia

non ſuccederet negotium, ecquid Trajectinis commodari poſſet, pecunia credita, aut interpoſita fide

Ac communiter rem exſecutura, & in ſuperſtitura nihilque omiſſura quod eò pertineret:) Neque dixi hoc, neque dixiſſe faſſus ſum: ſed detorta iterum explicatio eſt eius quod ante dictum eſt de federibus ac pactionibus implendis.

Hollandos ita ærario ſuo conſulturos vt Trajectinis quoque levamen inde accederet:) Et hoc non rectè narratur. Dixi in conventu Hollandiæ actum de ita ordinãdis ærarij rebus, vt eius rei conſequentia etiam Trajectinis levamento eſſe poſſet. Hoc autem pertinebat ad conſultationem in qua tum verſabamur de Gallicis copijs dimittendis vt in Galliam irent. Quanquam enim ſtipendium earum ab Hollandis pro mutuo ſolvebatur, tamen nationes cæteræ, & in eis Trajectini, Hollandis pecuniam pro ſua parte reſtituere tenebantur: quo onere levandi poſthac erant ſi proceſſiſſet abitio earum copiarum, quod conſentiẽter ſatis toti conventui haud ita multo ante placuerat. Hæc vero mea mens fuit, vt in quæſtione reſpõdi.

Eoſdem de militibus ſtipendia à ſe accipientibus ita conſtituturos vt ſcirent cui fidendum eſſet cui non:) Non id facturos dixi, ſed in conventu fuiſſe qui id faciendum vrgerent, quod verum erat. Multa enim oppida ita cenſuerant, percunctandum aperte ex militum ductoribus, vellentne proceribus ac magiſtratibus præſidio eſſe ſine diſcrimine, tum qui in hanc, tum qui in illam partem de ſacrorum controverſiis ſentirent. Non video quo colore id negari potuerit.

Cum tamen captivus ipſe fateatur ſe intra animum ita ſenſiſſe, expoſitionem dicti mandati idoneam fuiſſe viam qua multa mala vitarentur:) Multo iuſtius poſſem dicere, qui hæc ita concepit, feciſſe hoc contra animi ſui ſententiam,

ſententiam, cum rem aliter ſe habere non ignoraret. Ego optima fide teſtor, mandati eius expoſitionem mihi videri futuram fuiſſe non inutilem ſi res ſucceſſiſſet, id eſt ſi Princeps Mauritius obſecutus hactenus eſſet proceribus Trajectinis vt centurias illis dediſſet acceptas ipſis, eaſque oblegaſſet adeſſe proceribus, ac rectoribus contra vim omnem, etiam quæ æſtum religionis ſibi præſcriberet: ſed quia metus erat ne Princeps huic poſtulato non accederet, periculum erat in mandato aperiendo, quia res procerum Trajectinorum atque rectorum poſt detectum infeliciter mandatum multo futuræ erant loco deteriore, ob cauſas quas iam diximus. Quicunque autem futurus erat eventus, tutius certe & voluntati Roterodamenſium, de qua actum ante eſt, congruentius erat, pateſieri conſilium Hollandorum ac Trajectinorum communi nomine. Hoc ſenſi, hoc dixi: vnde promtum eſt intelligi, quomodo narratio hæc inſtituta ſit omiſſis rebus neceſſarijs, meiſque verbis corruptis, quaſi id diſſuaſiſſem quod conſultum mihi videbatur: quod à vero abeſt longiſſime.

Cumque Federati proceres à Principe Mauritio petiiſſent, & de ſuis legaſſent quoſdam vt Traiectum proficiſcerentur, ibique diſtinctionem novi militis, & indictionem Synodi communiter Federatis nationibus reſq. alias quaſdam promoverent:) Notandum eſt, quod probatum manifeſtiſſime ſupra eſt capite XIII. mandatum à Federatis proceribus datum Principi ac legatis ſuis de novo milite dimittendo non vltra pertinuiſſe quam ad amice perſuadendos proceres Trajectinos vt ipſi eum militem dimitterent, non autem vt Princeps Mauritius aut Federatorum legati invitis proceribus Trajectinis militem juberent militia abire.

Ipſum captivum à paucis nobilium & trium oppidorum legatis

gatis, paucisq; è re publica Hollandicæ curatoribus, quibus id negotij à ſuis rectoribus datum non erat, paſſum ſe legari ut cũ Hogerbetio adſeſſore atque aliis Trajectum proficiſceretur:) Rei veritas doloſe hic tenebris involvitur. ipſa ſic habet. Cum Proceres Hollandiæ menſe Iulio anni CIↃ.IↃ.CXVIII. conveniſſent, dieque eius menſis viceſimo quidam oppidorum legati domum abire vellent in dies aliquot, exquiſitis ſententijs placuit continuari conventum, rediri autem ad negotia die XXIV. Eo autem die XXIV. habitus eſt conventus in loco majorum, & cum à nonnullis oppidis legati abeſſent, curatores reipublicæ ex eiſdem oppidis miſſi: quibus mandatum erat abſentibus legatis adeſſe conventui, oppidi quiſque ſui locum occuparunt, ſententiamque dixerunt prout congruere exiſtimabant ad rectorum ſui oppidi mentem, more ante id tempus ſæpius uſurpato. Vere ſupra diximus tum ſecundum leges communes, tum ſecundum patriæ noſtræ conſuetudinem, hos qui oppidorum vicem ſuſtinent non debere, neque vero poſſe peculiari mandato inſtrui ad negotia ſingula, quæ ſæpe improviſa ingruunt, neque differri ſe patiuntur: ſed ex mandato generali faciendum ab iis quod factu optimum cenſent. Conſtabat ergo conventus ex nobilitate, ex oppidis Harlemo, Delphis, Lugduno, Amſtelodamo, Gouda, Rotterodamo & Alcmaria. Alia oppida quod attinet quæ necdum advenerant, noti iuris eſt abſentes vocatos pro præſentibus haberi, & pro ſubſcribentibus parti ſententiarum maiori. Sententiæ autem præſentium omnes concordes fuere dempta Amſtelodamenſi. Perrogatum eſt legitime ac more maiorũ ab adſeſſore Hollandiæ, litteræque cõfectæ à Duickio procerum ſcriba qui pœnam debiturus fuerat eo nomine, ſi uſus eſſet procerum Hollandiæ ſigillo ac manus ſuæ ſub-

ſcriptio-

ſcriptione ad literas, de quibus ſcribendis à proceribus decretum factum non eſſet. Præterea ſilentio in hac ſententia prætereuntur res quædam partim ante geſtæ, partim ſubſecutæ, quæ plane ad intelligendam huius legationis qualitatem ſunt neceſſariæ. Nam primum legatio hæc noſtra conveniebat cum decretis prioribus, quando pleno Hollandiæ conventu ſæpe placuerat, non eſſe proceribus Federatis ius imperandi de milite ad nationum oppidorumque cuſtodiam conducto: tum verò officium eſſe nationum vt eo in iure tuendo alia eſſent auxilio. Legatio quoque noſtra ter poſtea approbata eſt. Primum poſtridie quam digreſſi eramus, die ſcilicet xxv. cum Moersbergius miſſus à proceribus Trajectinis ad conventum Hollandiæ iam integriorem poſtulaſſet vt ex Hollandia legati mitterentur, qui proceribus Trajectinis adeſſent: cui reſponſum à conventu eſt, jam miſſos aliquos ei fini cui id poſcebatur. Deinde cum die eodem xxv. orationem habuiſſemus apud proceres Trajectinos, exemplo eius ad Hollandiæ conventum jam auctiorem tranſmiſſo, die xxviii. ab ipſo conventu reſcriptum nobis eſt, quæ ſignificata à nobis erant, atque inſtitutum agendi modum placere, atque ita pergendum nobis ad mandata exſequenda: quod ipſum quo maiore auctoritate ac conſilio pleniore fieret, collegæ nobis ſubmittebantur Ruichaverius reipublicæ Hollandiæ curator, & conſularis oppidi Harlemi, & Ioannes Ioannides Anglus cognomento conſularis oppid Hornani. Horum mandatum noſtri mandati confirmationem continens ſic habebat.

Die xxviij. Iulij anni ↀ.ⅠↃ.ⅠↃ. XVIII.

Hollandiæ & VVeſtfriſiæ proceres legarunt ad negotia obeunda, quo proceres Trajectini iuventur in arcenda vi omni quæ ipſorum voluntati decretiſq; ſit contraria, VVeſſelium Boetſelarium

topar-

toparcham Aſprena, Martinum Ruichaverium curatorem reipublicæ & conſularem oppidi Harlemi, eos qui legati ſunt antehac Franconem Torenvlitium, Rumbaldum Hobergetium Iuriſconſultum, Didericum Iacobi Sconhovium reipublicæ curatorem, Hugonem Grotium reipublicæ curatorem, & Iohannem Iohannidem Anglum cognomento conſularem oppidi Hornani: promittuntque ratum à ſe habitum iri, quicquid ab eiſdem legatis ex mandato ſuo, decretoque aut hodie facto aut poſthac faciendo ipſiſque tranſmittendo, aut factum iam eſt, aut poſtmodum fiet. Signatum impreſſo ſigillo.

Poſtremò ab itinere Traiectino reverſi legationem noſtram conventui renuntiavimus, ac pro opera navata gratiæ nobis actæ ſunt: perſcriptumque pittacium de ſolvenda impenſa itineris, ac laboris remuneratione. Cùm ergo manifeſtum ſit, neque ſemel, à conventu ipſo teſtatum, legitime nos legatos, ſi quis arguere velit exceſſos mandati fines, id ab his qui nos legaverant, non ab alijs dijudicandum eſt; ſin hoc dicitur, quod mandatum nobis erat id fieri ius non fuiſſe, non nos eo nomine, ſed qui nos miſerant appellandi ſunt. nam iuraveramus nos cum primũ in conventũ admiſſi ſumus, *legationes ac mandata nobis à conventu iniuncta ᵫ nobis pro viribus atq; ingenij facultate fideliter impletũ iri, & vt impleantur datũ iri operam.* Quandoquidem verò omnis ſævitia in nos exercita à multis imputatur profectioni Trajectinæ (quam defugere per iurisjurandi religionem & neceſſitatem officij nobis liberum non fuit) quam inique nobiſcum actum ſit, vel hinc apparet, quod Ruichaverius, Schõhovius, Anglus qui omnia juxta nos egerunt, non cõveniuntur omnino: Torenvlitius autem qui ab initio legatus eſt nobiſcum, nobiſcum profectus, poſt mutatos etiam rectores in republica retinetur.

Quan-

Quanquam vero, ob eas quas diximus rationes, ſufficere nobis debebat, allegaſſe mandatum, tamen, Hollandiæ procerum reverentia, demonſtrabimus, quod mandatum erat, id juſtum & æquum fuiſſe.

Atq; ibi proceribus & vrbis magiſtratibus opem conſiliumq; offerrent:) nimirum pro captu noſtro qui ferro pugnare non ſolebamus. Atque hujus oblatæ opis pars erat, vt oraretur Princeps Mauritius, nequid injuſſu procerum Trajectinorum agere inſtitueret, ſed vt gratam haberet communem aliquam iri rationem quâ tam Hollandis quam Trajectinis rectoribus ſecuritatis fiducia daretur: ea enim ratione inventa nihil fore quod militis novi miſſionem moraretur: quæ nos omnia Principi ſtatim vt in vrbem venerat, traditis ipſi procerum Hollandorum literis, comiter ſignificavimus.

Et ſi Princeps ac legati ab vniverſitate Federatorum conarentur novum militem exauctorare ingratia procerum Traiectinorum) quod ſcilicet extra mandata erat ipſis data, neq; vero à proceribus Federatis per leges mandari potuerat, quãdo cura publicæ ſecuritatis, vt pars præcipua imperij civilis, penes ſingulas eſt nationes.

Ad id facto ipſo prohibendum adiutores eſſent:) Non ita: ſed vt centurias Hollandis merentes procerum Hollandiæ nomine admonerent ex federe Trajectino & ſacramento militari, ne ſui vſum præberent ad vim vllam invitis proceribus Trajectinis, qua æquiſſima cautione vis omnis præveniri potuit.

Fatetur ipſe captivo ſibi ac collegis ſuis propoſitum fuiſſe Traiectinis proceribus in ipſorum propoſito morem gerere:) Nempe vt proceres Trajectini retinerent quæ tum habebant ſecuritatis ſuæ præſidia, donec alia conſenſu cõmuni reperta eſſent.

Et efficere vt ab ordinariis militibus mos ipſis gereretur:) nem-

nempe ne quid contra per vim fieret: ſed vt decretis procerum Trajectinorum de negotijs ad imperium civile ſpectantibus parerent ſecundum formulam ſacramenti.

Cui rei literas ſecum tulerant adductores militis ordinarij Hollandiæ merentis conceptas ab Iohanne Oldenbarneveldio, at non lectas in illo qualicunque Hollandiæ conventu:) At argumentum literarum voce expoſitum probatumque fuerat: imò hoc amplius decem ante menſibus à reipublicæ Hollandicæ curatoribus literæ erant ſcriptæ ad ductores militum eodem tenore. Et poſt nos legatos, cum ductores alij cum Principe, aut eius accitu in vrbem veniſſent, ſimiles literæ ad eos ſcriptæ ſunt lectæ in conventu Hollandiæ, ab eo probatæ, nobiſque tranſmiſſæ.

Quibus ad eos ſcribebatur, officium ipſorum eſſe ſtipendiorum ſolutoribus atq; etiam proceribus nationum ſingularum apud quas degerent fidem & obedientiam præſtare & auxilium præbere, omnia decreta ipſorum obſervando & efficiendo vt obſerventur:) vox *omnia* extra literarum complexionem addita hic eſt, cum tamen ſatis conſtet non actum hic de decretis ad rem militarem pertinentibus, ſed ad imperium publicum, tum in ſacra, tũ in profana, eiuſque tutelam.

Ita vt ipſis non liceat contra facere, aut tentare quicquam, pative vt fiat tenteturve.) certum eſt qui decreta alicuius ſeruare tenetur, ei liberum non eſſe aduerſus ea facere, aut quantum in ſe eſt vt fiat pati. At verò mandata quæ à Trajectinis proceribus Princeps ipſe Mauritius accepit, hoc continent *teneri Principem proceribus Traiectinis auxilio eſſe eorumq; edicta decreta & conſtitutiones tueri, effectaq; dare & curare vt effecta dentur.* Tum verò militum ſacramẽto hoc ineſt, *vt teneantur fidem atq; obſequium præſtare proceribus nationum apud quas præſidiũ agitant.* Vide hac de re c. xi.

Ipſum

ipſum captivum cum celeriter Traiectum veniſſet) imperatum nobis erat vt iter quantum fieri poſſet celeraremus.

Atque ibi in peculiari conventu cum Ledenbergio conſultaſſet de argumentis ac conditionibus quæ proceribus Traiectinis proponi poſſent, vt novi militis ſive cuſtodis miſſionem non probarent ſed impedirent,) Neque verum hoc eſt neque à me confeſſum. Res ſic habet. Trajectum vt veneramus Ledenbergium oravimus per nuntium, vt ad nos accederet. Cum acceſſiſſet, narravimus quorſum miſſi eſſemus, ac petijmus operam daret vt à proceribus Trajectinis quàm primum audiremur: quod ille recepit, addens gratiſſimum fore proceribus Trajectinis adventum noſtrum. nam & miſſum jam Moersbergium vt legatos ex Hollãdia poſtularet. Hoc illud omne eſt quod tunc actum eſt inter nos. En quid ſit quod peculiaris conventus ac conſultationis nomine notatur. De argumentis atq; conditionibus dictũ nihil eſt: ſed tantum de mandatis ita vt data nobis erant. Neque verò mens noſtra hæc erat, vt Trajectini proceres indefinite miſſionem nõ probarent, aut impedirent: ſed omnem amicam ac vicinalem operam ipſis navare vt res integræ manerent, donec rectorum ſecuritati cautum de communi conſenſu eſſet, vt iam diximus. Quo clarius appareat meum meorumque collegarum circa hanc rem cõſilium, ſciri oportet antequam Haga Trajectum mitterer, iniunctum mihi & alijs è conventu Hollandiæ nonnullis adire Federatos proceres, eoſque orare vt differrent Trajectum de ſuis legare, donec redijſſent Trajectinorum ad ipſorum Federatorum conventum legati qui tum abjerant domũ: quo tempore dixi Federatis proceribus, ſi placeret ipſis fidẽ dare rectoribus Hollandis ac Trajectinis de auxilio adverſus vim omnem etiã ea vi nõ

excepta

excepta, quę nomine religionis velari poſſet, nihil obſtiturum miſſioni novi militis. Sed quia aderant à nationibus legati ſententiam ſuam ſuper ea re promere defungeruht. Trajectum cum veniſſem, quæſivi ex Ledenbergio, an non excogitaſſent proceres Trajectini rationem aliquam quæ Principi & nationum legatis placandis eſſet. Reſpondit, ſe judice rectiùs eâ de re in Hollandia agi poſſe quam apud Trajectinos. Etiam hoc propoſui, cum ex colloquio cum Principe intellexiſſem adventum noſtrum minus gratum ipſi eſſe, an proceres Trajectini pati poſſent nos abire: ſed illis hoc inconſultum videbatur. Bis autem cum Principe collocuti ſumus, eique memoravimus id quod in conventu Fœderatorum ad concordiam prolatum fuerat, ſed reſponſum quale optabamus, non retulimus. Cõtra deprehendebamus plane decretum Principi indictionem communis Synodi, & quæ porro ad eam rem neceſſaria judicabat promovere. In conventum Trajectinorum procerum iterum ingreſſi, non ſponte noſtra, ſed ipſorum vocatu, retulimus ad ipſos, quando rumor eſſet, plebi ſegregis eccleſiæ conſilium eſſe de templis vnum manu facta invadere, multique ex Hollandia & in eis nonnulli ob turbidum ingeniũ oppidis exire juſſi in vrbem veniſſent, quantum conjicere licebat ad eam molitionem auxilio futuri, an non ex re ipſis videretur cuſtodiæ vrbis formam quãdam præſcribere & de ea cum Principe agere. Quæ omnia valde faciencia ad docendum, quam longe mea meorumque collegarum mens abfuerit ab eo quod hic perverſe traditur, in quæſtione habita aſſerui, meque probaturum recepi, ſed probãdi copia mihi facta non eſt.

Cum Hogerbetio aliiſq; criminis conſortibus) Ita hic vocantur hi qui nobiſcum legati erant ab Hollandiæ

proce-

proceribus. Si criminis conſortes fuerunt, cur non accuſantur? Hoc vero manifeſtam arguit iniquitatem.

Orationem habuiſſe in cõventu procerum Traiectinorum:) ita vt mandatum nobis erat. Eadem oratio perſcripta eſt miſſa ad Hollandiæ proceres, & ab eis probata vt ſuæ menti conveniens.

Opemq; & conſilium obtuliſſe vt dictum ante eſt:) tantũm reſpectu federis & peculiariũ pactionum, vt iam mox apparebit.

Additis etiam rationibus quæ adverſum proceres Federatos & Principem Mauritium neſcio quid occultabant) Hic iterum vagatur criminatio, neque exprimuntur rationes illæ quas expreſſas oportuit. Sed vt conſtet quam hoc à vero abſit, ipſam orationẽ ita vt apud proceres Traiectinos habita eſt exhibebo.

Hollandiæ & VVeſtfriſiæ primores nos, quorum infraſcripta nomina apparent, huc legatos miſerunt, vt vobis, nobiles potenteſq; proceres, ipſorum nomine omnia offerremus officia quæ à bonis amicis atq; vicinis exſpectari par eſt, cum voto bene feliciterque gerendæ reipublicæ: Certosque vos eſſe volunt, ſicut ab ipſis hactenus nihil omiſſum eſt quod ad ſeruandum imperium, ſalutem, regimenque legitimum nationis Traiectinæ eiuſque partium ſpectans ſuarum virium eſſet, ita nunc quoque ſe perſiſtere ſemperque perſtituros in eodem benevolo ac fideli animo.

Quapropter dolori ipſis fuit intelligere, quod cum menſe Septembri anni qui exijt graves ac validæ rationes liberaliter allatæ à vobis eſſent de conducto milite ad tutandum ſtatum nationis atq; vrbis Traiectinæ per hæc tempora turbida ac periculoſa, nihilominus nuper à quarundam nationum legatis in cõventu Federatorum iterum conſultari cœperit, ac decerni etiam procurandam eius militis miſſionem: cum tamen iiſdem legatis ab integro Hollandiæ VVeſtfriſiæque conuentu demonſtratum eſſet, inter iura ſummi imperij ad nationem quamque pertinentis contineri etiam ius peculiariter proſpiciendi tutelæ ſuæ

X neq;

neque id ius federe Traiectino abdicatum tranſlatumve eſſe, ſed ſeruatum potius, tum lege federis prima ſub iure ac libertate ſingularum nationum, tum VII. & XXXII. capite mandatorum quæ data fuerit ſenatui, ac proinde fas non eſſe nationibus quicquam in alias nationes imperare ea dere aut impedimento ipſis eſſe quominus ſuo arbitratu agerent. manifeſtum quoque eſſe iuris iſtius ſeruati vſum ante & poſt belli tempora, cum ante, tũ poſt initum fedus Traiectinum. His vero commonſtrãdis etiam ex conventu Hollandiæ delegati ſunt qui Principem Arauſionenſem convenirent, et ſententia ſcripto tradita proceribus Federatis: & cum nationum aliarum legati perſtantes in propoſito ſenatus conſilium depopoſciſſent, ab Hollandiæ ac VVeſtfriſiæ proceribus literæ ad ſenatum directæ ſunt, quæ ipſos memores facerent tum quod ius eſſet nationum ſingularum, tum quid mandata ipſorum ferrent. Iterumque retractato negotio in Federatorum conventu ab Hollandiæ & VVeſtfriſiæ legatis, ſæpe ſerio admodũ ac connixe poſtulatum eſt, ne in ea deliberatione pergerent, ſed legatos veſtros opperirentur, qui tũ omnes à conventu aberant, ſperato interim Hollandiæ quoq; & Weſtfriſiæ conventum, qui ſolutus quidem aut intermiſſus non erat, imo vero decreto facto continuatus, ſed diſceſſu quorundam imminutus, ad ſuam plenitudinem rediturum, vt negotium illud, quod duas nationes & vicinas & tot inter ſe vinculis colligatas ſummopere ſpectaret, conſiderate expenderetur. Sed quia his omnibus poſt habitis lecti ſunt qui ad vos mitterentur, Hollandiæ & VVeſtfriſiæ proceres conſcij quam ipſi non Traiectino tantum federe ſed & multis pactionibus vetuſtis obligati ſint ad defendendam veſtram poteſtatem, veſtrumque regimen, ſimul memoria recolentes amicitiam ſingularem, ac bonæ fidei plenam neceſſitudinem quæ inter ſe voſque perpetuo fuit exercitata, omittendum non putarunt, quin gnaros vos facerent operæ à ſe hactenus navatæ, ac dubitare vos vetarent ſe conſtanter perſeveraturos in propoſito fideliter ſervandi federis Trajectini, aliarumque pactionum, omniaque conferendi quæ ipſorum

rum in poteſtate ſunt ad tuendum imperium veſtrum, libertatemque, jus ac ſecuritatem veſtræ nationis, & partium eius ſingularum. Tum vero hoc quoque oratos vos volumus, vt hanc legationem ab optimis ac propinquiſſimis ſociis venientem gratã habeatis, ac de nobis ita exiſtimetis, nullam nos occaſionem elabi paſſuros qua opera & obſequium noſtrum probari vobis poſſint.

Dictum die XXV. *Iulij anni* CIↃ.IↃ. CXVIII. *ſecundum novum Kalend. perſcriptum vero ac traditum die* XXVII.

Quid vero hic ſuſpectum occultatur? Sententiam noſtram non obſcure expreſſimus, ius conſulendi ſuæ ſecuritati à nationum ſingularum proceribus nunquã abdicatum diximus: quod verum eſſe probatum ſupra eſt capite X.

Quæ omnia eò pertinebant vt Traiectinis adderentur animi ne ſine conſenſu ſuo diſcingi novum militem paterentur) Nihil ad eam rem opus erat animis additis, nam ſatis docet ipſa natura, nemini vt tale quid ſine ſuo conſenſu fiat volenti eſſe. ſed eò tendebat oratio, quod ipſa præfert, vt ſecundum imperata proceribus Trajectinis operam noſtram deferremus.

Cumque eodem veniſſet Princeps & Federatorum legati & orationem ex mandato habuiſſent, ipſum captivum vſum ſui ꝑbuiſſe in concipienda reſponſione quam daret Proceres Trajectini:) Quid autem in hac re peccatum eſt? venit ad me Ledenbergius, ſatiſque copioſè ſententiam ac mentem procerum Trajectinorum mihi expoſuit, meque rogavit vt eum ſenſum ſcripto complecteret, quando ipſi nunc id per negotia minus vacaret, eo conſilio, vt quod ſcripturus eram ipſe cum Trajectinorum procerum adſeſſore recognoſceret, emendaret ſi opus eſſet, ac Trajectinis proceribus exhiberet. Morem ei geſſi, ac conceptam formulam collegis meis oſtendi, qui eam placere ſibi teſtabantur: deinde eam, ſi ſatis memini, adſeſſori procerum Trajectinorum & Ledembergio tradidi.

In qua ipſe legatos noluit agnoſcere vt legatos procerum Fœderatorum, qua tamen qualitate ipſi & literas fidem legationis facientes tradiderant & orationem habuerant :) Nolle aut velle hac in re meum nō erat, ſed feci quod velle Trajectinos proceres ex Ledembergio didiceram. Reſponſum tale erat: *Trajectini proceres cum cura expenſis quæ in conventu ſuo dicta ſunt à Principe Arauſionenſi, & ab iis qui miſſi ad ſe ſunt ex numero legatorum ex Geldria cū Zuthphania, ex Zelandia, Friſia Ciſlavicana, Tranſiſalana. Translavicana ad conventum Fœderatorum, primum gratias agunt*, & quæ ſequuntur. Apparet hinc ita temperata verba, vt qualitas quam ſibi illi adſcribebant directè nec tribueretur illis, nec negaretur. Cur vero directè eam qualitatem illis tribuere gravati ſint proceres Trajectini, cauſas has fuiſſe ſuſpicor. Primum, quia nomen Federatorum procerum iure præſcribi poſſe non arbitrabantur, niſi in negotijs ad federis communitatem pertinentibus, in quibus non eſt aut proprij in quaque natione regiminis tutela ac ſecuritas, aut etiam de ſacris imperium, Deinde quia decreta hæc legatio fuerat abſentibus legatis Trajectinis qui pars conventus Federatorum erant; ac tum iuſta de cauſa domum iverant, nimirum vt proceres ſuos edocerent ea quæ gerebantur & propiora mandata acciperent. Quamobrem, præſertim cum res hæc moram ferret (iam enim toto anno novus miles vrbem cuſtodierat, neque vllum inde incommodum) debuerant ſocij aut Trajectinorum reditum ad ſe opperiri, aut etiam nationem novis literis ad conventum evocare: vt habet lex XIX. federis Trajectini. Tertio, quia Hollandia, quæ apud Federatos merito magnam habere ſolet auctoritatem, in hoc decretum non aſſenſerat, ſed poſtulaverat Trajectinorum reditum expectari, quo & Tranſiſalani initio ferri videbantur.

Ipſum captivum Traiecti cum eſſet operam poſuiſſe in rebus procerum Traiectinorum) Ad id enim miſſi eramus vt in eorum rebus operam poneremus, offerendo quæ ſupra diximus nō poteſtatem arrogando, quod nec factum eſt à nobis.

Et in ſeparato conventu aſſenſit vt Harteveldio centurioni imperium in novos milites daretur) Significaverant nobis proceres Trajectini aliquos à ſe delegatum iri qui nobiſcum colloquerentur. Ex eo ſæpe ad nos de proceribus Trajectinis aliqui venerunt. Is hic dicitur conventus ſeparatus inter ſermones dixerunt quid facere conſtituiſſent nullo ad hoc noſtro impulſu ſuaſuve. id hic aſſentire dicitur, cum non poſſemus non audire quod dicere alijs libebat. Inter cætera dixerunt, ſibi hoc viſum, Harteveldio, vt qui inter centuriones primus ordine eſſet, ex communi conſuetudine & ibi quoq; ſervato hactenus more, in novos milites imperium generale deberi, ſi quis motus ex templorum invaſione aut aliunde oriretur. Id hic dicitur imperium dare. In verbis quam paucis quam multa obtrectta? Tū vero quod hac in re meum eſt factum? adeſſe & audire non eſt quicquam facere.

Conatum quoq; ipſum privatim vni conſulum Traiectinorum perſuadere vt novos milites retinendos cenſeret) Verum eſt, cum ex proceribus Trajectinis quidam ad nos cōvivæ veniſſent, atque inter eos conſul Pollio, quem audiebam anno CIↃ. IↃ. CX. fidum fuiſſe legitimis rectoribus, ſed in hac re ab alijs tranſverſum agi, incidiſſe inter nos duos ſermones an ex re eſſet dimittere novum militem, antequam rectorum ſecuritati aliter ſatis cautum eſſet, quo ſuper negotio quæ conſideranda exiſtimabam, congruenter menti procerum Hollandiæ & ordinis Rotterodamenſis aperui. ſperabam eo tempore breui omnia compoſitum iri communi

cum gratia, quia Trajecti cum eſſem, intellexeram Boſſizium è Gallia extra ordinem legatum adveniſſe, virum cui fama conſentiens ſapientiæ, experientiæ, probitatis, bonitatiſque laudem aſſignabat, & qui quanquam in Romanenſi erat communione, apud Proteſtantes tamen tam in Germania quam in Gallia gratioſus ſemper fuiſſet. ob quas virtutes ſimulque ob beneficia quæ Rex & eius parens, cuius nunquam interitura eſt memoria, patriæ noſtræ contulerant, plane mihi perſuaſeram, ſicut rectores noſtri parati erant accipere omnes conditiones æquas tranſigendis controverſiis. ita Principem quoque & aliarum nationum legatos in eaſdem conditiones deſcenſuros. Simul eidem conſuli propoſui quædam quæ ad Eccleſiaſticas diſputationes ſopiendas pertinere mihi videbantur. Quæ omnia cùm ſufficiant indicare animum meum cupidum pacis rerumque ſervandarum citra mutationem rectorum legitimam, in quæſtione dixi & probaturum me recepi.

Etiam cum præfecto vrbis conſultaſſe quid faciendum eſſet, ſi Princeps ipſo facto ad militem exarmandum progrederetur) De hac conſultatione nihil mihi conſtat. neq; hoc cõfeſſus ſum. De eo addubito an percunctando dixerim Quid eſt quod fieri poſſet, ſi Princeps ipſo facto peragere exarmationem vellet? Ita enim iudicabam, ſi Princeps ipſe operã in ea re ſumeret, impediendi ſpẽ nullam oſtendi, ob eam qua is apud milites valeret auctoritatem. Sed Principem ad eam rẽ copiam ſui facturum non putabam ob cauſas multas: Primum, quia conſilium datum à ſenatu, cui tum Princeps interfuerat, tantum hoc habebat, amice permovendos proceres Trajectinos vt militem dimitterent: deinde quia ipſum Federati conventus decretum non vlterius tendebat, quàm vt miſſio benigne procuraretur. Tertio,

tiò, quia Princeps Mauritius vt vicarius ac magiſter militum in terra Trajectina, obligatus erat proceribus Trajectinis legibus mandati inter quas hæc erat: *Princeps Mauritius, terram Trajectinam nemini ſubjicito, neque ſemetipſum quantum ad Traiectinam præfecturam pertinet, niſi Federatis proceribus & Senatui, qui pro tempore ad regimen federatarum nationum conſtitutus eſt, idq; in negotiis bellicis.* Iam vero hæc res ad bellum non pertinebat, ſed ad propriam rectorum ſecuritatem. Quarto Ledembergius dixerat certo ſe didiciſſe ſi Principis opera ad exarmandum novum militem poſceretur, futurum vt ſe excuſaret allegando quas diximus mandati leges.

Laboraſſe quoque ipſum vt proceres Traiectinos ad vim opponendam permoveret) Verum hoc non eſt, nec confeſſus ego hoc ſum. Neque vero hoc ſequitur ex his quæ proxime connectuntur.

Suadens vt ad portas curarent diligentes cuſtodias agi, vt, que ſecuritati ſuæ proſpicerent, ſimulque baſilicæ ibique excubitores ponerent ex municipibus armatis :) Tantum generaliter dixi expedire bene agi cuſtodias vt templorum invaſio, ſeditio adverſus rectores viſque omnis arceretur. Nam his curatis omnes iudicabamus neminem quicquam per vim cœpturum. De baſilica cuſtodienda à me verba facta non ſunt: ſed è Trajectinis rectoribus quoſdam tale quid dixiſſe puto, memores eorum quæ acta erant anno CIↃ.IↃ.CX.

Et intellecto centurionem Harteveldium difficilem ſe præbere ad nauandam operam contra proceres Federatos & Principem) Perperam hoc narratur. Dictum tunc eſt, difficilem præbere ſe Harteveldium in recipiendo munere agendæ cuſtodiæ, quæ ipſi à proceribus Trajectinis aut magiſtratibus vrbanis mandanda eſſet: quã cuſtodiam ad vim arcendam negabam ego adverſus

Principem quicquam facere. Hæc à me dicta ipſi illi qui præfuerunt quæſtioni ex teſtibus à ſe auditis comperrerunt: & tamen ita res hic deſcribitur, quaſi miratus eſſem ab Harteveldio operā negari adverſus proceres Federatos & Principem, cum tamen notiſſimū ſit nihil proceribus Trajectinis propoſitum fuiſſe extra ſui tutelam.

Dixiſſe captivum, eſſe hoc flagitium militare ac fidei deſertionemque neque ad decus neque ad bonum publicum pertineret: valdeque de hac re miratum eſſe) Verba ipſa non memini, ſed in quęſtione fidei teſtium rem permiſi. Quod ſi dixi fidei deſertionem aut flagitium militare eſſe, ſi qui per annum totum à proceribus Trajectinis æra receπiſſent, nunc operam denegarent in agenda cuſtodia, quid in ea re à vero abeat, intelligere nequeo

Eundem captivum vt etiam ordinarum federatæ communitatis militem ad ſimilem vim opponendam permoveret) Etiam hoc extra confeſſionem & verum abit. Tam verba noſtra quam mens ipſa huc tantum ferebantur vt milites ordinarij, qui non minus Hollandiæ (cui merent) quam federatæ communitatis milites dici poſſunt, monerentur nihil agere adverſus decreta procerum Trajectinorum in negotijs quæ non ad rem bellicam, ſed ad proprium regimen nationis Trajectinæ eiuſque ſecuritatem pertinerent, congruenter mandatis quæ nobis data erant, & epiſtolis quas adferebamus.

Sacramentum illis ſuum prælegiſſe) Adfui cum id à legatis Hollandiæ fieret, vt mandatum ipſis erat, à me peculiariter nihil actum eſt hac in re.

Quod ipſum ita voluit interpretari) Ego vero ſacramenti interpretationem nullam feci, tantum in peregrinorum quorundam gratiam, vt recte intelligere poſſent quod iuraverant, verbum verbo reddidi. Antequam

vero

vero epiſtolas militum ductoribus traderemus, ipſiſque prælegeremus ſacramentum, adieramus Principem, atq; ei dixeramus diſtuliſſe nos hactenus id negotium: ſed cum mandata ad nos repetita eſſent, ac metueremus ne culpæ nobis imputaretur ſegnitia, n poſſe rem à nobis vltra proferri. Dixi quoque militũ præfectis, neque à Trajectinis, neq; ab Hollandis cõtroverſiam vllam moveri adverſus proceres Federatos aut Principem, ſed id tm̃ ab illis curari vt ſuam poteſtatem integrã ſervarent. Neq; vero à nobis arrogari jus vllum imperij in ipſos præfectos militũ, ſed nomine procerum Hollandorum, à quibus ſtipendia acciperent, voce noſtra moneri ipſos, nequid tentarent adverſus proceres Trajectinos eorumq; decreta in negotijs ad propriam ipſorum rempublicã ſpectantibus.

Non teneri eos parere communitati Federatorum ac Principi) Hi à nobis nominati hic non ſunt.

In his quæ cum procerum Traiectinorum imperatis pugnarent) In negotijs pertinentibus ad proprium regimen nationis Trajectinæ.

Sed contra imperata ac decreta eorum quibus mererent) Nomine eorum quibus merebant ad nulla eos imperata aut decreta aſtrinximus. neque vero attinebat id fieri. Tantum monuimus nequid in terra Trajectina facerent adverſum rectoribus Trajectinis in eo quod diximus negotiorum genere.

Et procerum Traiectinorum iuſſis exſequenda, &, vt exſequerentur ij dandam operam) Militum officium eſſe adeſſe proceribus ad decreta tuenda dicebant epiſtolæ quas ferebamus. Nos tamen eouſq; non proceſſimus, cum ſatis nobis eſſet ſi à vi facienda eos abſtineremus: quanquam haud dubie ad exſequenda etiam decreta obligabantur in negotijs eiuſmodi, vt iam diximus.

Nec

Nec quicquam contra agendum ipſis tentandumve) Per vim. nam de eo agebatur.

Aut vt fieret patiendum) Dictum hoc à nobis non eſt. Et tamen congruebat hoc epiſtolis, federi, at ſacramento.

Comminatione addita de non perſolvendis ſtipendiis ſi contra facerent) Ego tali comminatione vſus non ſum. ſed ab alijs collegis meis generaliter dictum puto, quid proceribus Hollandiæ faciendi jus eſſet, ſi milites hac in parte ſacramento non ſtarent, ſed proceribus Trajectinis impedimento eſſent in exercendo quod ipſorum eſſet imperio.

Ipſum quoq; & criminis conſortes) De hac appellatione criminis conſortium dictum ſupra eſt.

Non veritos profecto vrbis præcipere ne cui niſi ipſis) Nobis parendum non diximus; neque vero opus erat, vt iam indicatum eſt.

Et proceribus Traiectinis pareret) In negotijs dicti iam generis & de quibus ſolis hic quærebatur. Nam in belli rebus diſerte diximus ipſius eſſe officium parere Federatis proceribus Principi ac Senatui. Ego vero nihil hac in re peculiariter dixi.

Vtq; animum ſuum de vi opponenda plane oſtenderet) Nō de vi opponenda: ſed de vi mo[illegible] commodis prævenienda, vt dictum ante eſt ſæpius.

Ipſum captiuum pridie quam exauctoratus eſt novus miles literas quas habebant ad militum ordinariorum ductores tradere aggreſſos) Male cohærens dictio oſtendit præcipitatum laborem in cōcipiendis ſententiæ verbis, quod & ſupra annotatum eſt. Rem quod attinet ea geſta eſt eo ipſo tempore quo facta eſt illa ad ductores militū admonitio hactenus memorata, ita vt cauſa non fuerit cur hoc factum ab illo ſejungeretur. Tum vero geſtum poſt repetita mandata, poſt additos nobis lega-

tos

tos alios, poſt ſimpliciter & aperte de mandatis edoctum Principem, quæ omnes circumſtantiæ ad rē vel maximè pertinentes non recte hic ſubricentur.

Saltem vt quietos ſe continerent) Mendoſe hic adſcribitur illud ſaltem cum vlterius, aut aliud quicquam à nobis concupitum non ſit.

Q[illegible]d ſi fieret, aiebant Ledembergius atq; alij facile ſe voti compotes futuros quippe bene diſpoſito per novos milites negotio) Nihil aliud ipſis in voto erat quam vim omnem evitare reiq; retinere eo in ſtatu quo per annum integrum fuerant, ad conſervandum ſtatum civilem & eccleſiaſticum.

Ipſum quoq; captivum ſecuta nocte ſermonem conſeruiſſe cum præfecto vrbis cumq; eo conſultaſſe) Hoc & quicquid cohæret extra verum extraq; mihi confeſſa memoratur. At res ſic habet. Cum intellexiſſent proceres Trajectini ipſum Principem ad exarmandum novum militem accingi, (quod futurum ante non crediderant) expenſo periculo conſtituerant potius injuriam pati, quam ad extrema deſcendere. Præfectus vrbis, à Principe accitus cum eſſet, noctu venit ad nos in lectulis cubantes, qua occaſione haud ſatis ſcio, dixitq; nobis juſſum ſe venire ad Principem. Reſpondimus nos recte facturum ſi Principem accederet, & quod in ſe eſſet, id omne cōferret quo res ſine ſanguine abiret. Deliberatum inter nos extra hæc nihil, confido præfectū vrbis Ogleium, virum nobilem, dignitatis equeſtris, & noſtræ reipublicæ fidum, non aliud quam quod dixi dicturum.

Quibus modis prohiberi poſſet ne Princeps plus militis in vrbem induceret) Plane à vero abit quod hac de re cum præfecto conſultaſſe dicimur. Neq; vero credibile id eſt, quādo proceres Trajectini conſtituerant injuriam perpeti.

Et

Et de tum in rem cuſtodia diſponenda ad portam Amersſordianam) Res diverſæ confunduntur. Cum præfecto vrbis eo tempore de porta Amersfordiana nihil eſt actum. Sed, cum primum Trajectum venimus, quibuſdam procerum dixeramus videri Oldenbarneveldio, non abs re fore ſi cuſtodiæ diligenter haberentur ad portam Amersfordianam, ne præſidium in vrbem induceretur niſi conſcijs quos conſcios eſſe oporteret. Quam ad rem notari convenit per Hollandiæ & Trajectinæ oppida, vt quæ in limite poſita non ſint, moris eſſe centurias præſidio miſſas extra portas haberi, donec inſpectum ſit diploma attributæ ſedis. Goudæ, Corichemi atque alibi inſuper portis diſtinentur milites, donec aut iureiurando, aut pollicitatione fidem ſuam oppidanis magiſtratibus adſtrinxerint. Tum vero etiã quæ ſub Rege Hiſpaniæ, ac poſtea ſub Archiduce fuerunt oppida, vt Ipera, Duciſſilua, atque alia, ab his quoque ſæpe recuſata præſidia, neque id pro crimine ipſis imputatum. Albanicis temporibus vrbs Trajectina aliaque oppida accuſata eo nomine quod cuſtodias auxiſſent, vnde regius procurator inferebat regium ab ipſis militem pro hoſte haberi. Hornano quoque & Egmondano obiectum quod oppidis quibuſdam auctores fuiſſent ne præſidia admitterent: Verum ſuper his accuſationibus & illationibus, vt iniquis admodum, graves tum ortæ ſunt querelæ.

Adde iã in codicillis, quos Trajectini proceres Principi Mauritio dedere, hæc verba contineri: *Si neceſſe iudicatur vt præſidia aliqua in vrbe oppidiſve locentur, fieri id nequito niſi diplomate Principis & conſenſu procerum aut curatorum reipublicæ Trajectinæ ſi Princeps intra fines Traiectinos erit. Extra eos fines ſi erit Princeps, tum diploma ad proceres curatoreſve tranſmittitor, vt ab eis curetur effectumque detur,*

tur, niſi quid ipſis occurrat cur aliter faciendum ſentiant, cujus tum Principi illico monetor. Poſtea: *Ipſe,* Princeps, ſcilicet *generaliter ex conſilio & voluntate procerum aut curatorum, vrbem, oppida, caſtella terræ Trajectinæ, quæque facta ſunt, quæque facienda erunt, cuſtodito, perq; homines ex legibus idoneos, quos proceres Principi nominaturi ſunt, cuſtodiri facito.* Intelligo etiam vrbis Trajectinæ nomine ſpecialiter ſtipulatum ne præſidium recipiat niſi volentibus magiſtratibus. Ex quibus omnibus liquido apparet, nullum præſidium ignaris rectoribus (præſertim manentibus inducijs & cum ab hoſtico Trajectum longe abeſſet) ſecundum leges induci potuiſſe: at contra licuiſſe rectoribus excludere militem præſidio miſſum aut accitum, donec inſpectis codicillis de ea re deliberatum eſſet.

At vim nominaſſe ſi Princeps eam ob cauſam portas aperiri faceret:) Imo verò hoc tum dicebatur, velle Principem invitis proceribus & magiſtratibus Trajectinis portas malleo perſtringere: qua occaſione dixi me, ſimilitarem & Proceribus Trajectinis dixiſſem ſacramentum, libentius ſpectatorem eius rei quam adjutorem futurum. Vim ad fututam id dixerim haud ſatis recordor. Illud ſcio Hollandis ingenium non eſſe factum ad aulam, ſine circuitione rem ſignant ſuo quamq; nomine: & ſcapham nõ aliter quam ſcapham vocant.

Quæ actiones tenderunt omnes) Facta quæ hactenus narrata ſunt toties extra verum, nondum tamen ſufficiebant concitando in nos plebis odio, niſi adderetur hæc atrox illatio. Si id efficere quod hic ſequetur animus nobis fuit, mortem & quidem exquiſitiſſimam eramus commeriti. Cur ea affecti non ſumus, quandoquidem vt gratia nobis fieret non oravimus? Sin hoc dicitur, extra propoſitum noſtrum imminuiſſe

tamen

tamen ex noſtris factis hæc mala, jam imprudentiæ rei ſumus, quæ certè nec perpetua captivitate nec bonorum publicatione fuit luenda. Adde jam eadē ſenſiſſe rectores noſtros ante nos reipublicæ admotos, ita vt hujus rei auctores dici non poſſimus. Sed enim tātum abeſt vt ex factis noſtris mala illa ſecutura fuerint, vt multo maiori cum ratione adverſarijs noſtris (qui pro judicibus ſe venditant) id poſſit reponi.

Vt non tantum vrbs Traiectina ſanguine miſceretur:) Verum dixit qui mihi in carcere conſtituto dixit: *Proceres Federati* (id eſt homines octo vt dictum eſt antea:) *te in carcerem compegerunt, voluntq́ꝫ civibus atq́ꝫ exteris cauſam facti ſui approbare*: id eſt, quando eò iam deventum eſt aut tibi deprecanda eſt culpa, aut exſpectandum iudicium infame. Captores noſtri in illo non ſignato programmate, quod ſtatim à nobis captis prodijt, vulgaverant, futurum fuiſſe vt facto noſtro vrbs Trajectum ſanguine miſceretur. Dictum hoc erat: probari oportebat. Et ideo hæc verba ſententiæ inſerta ſunt, ſed plane contra veritatem. Nam bene ordinare cuſtodias, vt factum erat antehac, & Hollandicas centurias monere nequid adverſus legitimum regimen Trajectinæ nationis tentarent, non ad cædes faciendas ſed ad eas cavendas pertinebat. Sed ex conſilio exarmandi militis invitis primoribus Trajectinis, imo etiam iniuſſu procerum Federatorum, vt legitimum regimen contra leges mutaretur, ex inductione præſidij in vrbem non conſentientibus quorum conſenſus requirebatur, potuerant cædes oriri, niſi bonitas Trajectinorum procerum, ei periculo prævertendo, ſucceſſiſſet iniuriæ.

Sed & reſpublica:) Rempublicam dileximus ſemper. Oſtendunt id apertiſſime cōſilia omnia quæ vnquam

à me

à me ſunt data, & libri editi ad tuendum ornandumque præſentem ſtatum. Salva republica honores, exiſtimatio, gloria, bona, amici ſalvi mihi eſſe poterant: ea ſi in periculum adduceretur, & ipſe ſimul de omnibus quæ in hac vita homines cara habent, periclitabar. Vide de hac re quæ ſupra ad verba de turbando reipublicæ ſtatu notata à nobis ſunt. Maiores noſtri ita ſunt arbitrati, rempublicam ſalvam eſſe poſſe etiam ſi nationes aliæ Romanenſem, aliæ Reformatam religionem amplexarentur: atque ipſe Princeps Mauritius terram Arauſionenſem pacatam regit vbi vtraque religio colitur. Et nunc reſpublica conſtare non potuit, ſi temperata quædam libertas ſuper iſtis controverſiis adhiberetur; Minuſne bene in rempublicam animatum fuit oppidum Goudanum, quàm oppida alia, quia Goudæ Remonſtrantium dogma laudabatur? longe aliter Wilhelmus Princeps Arauſionenſis atque eius temporis proceres judicarunt, nimio rigore in rebus ſacrorũ, cui nos pares non ſumus, rempublicam in diſcrimen adduci.

Ipſeq; Princeps in ſummum adduceretur periculum) Principem colui ſemper & bona fide dilexi: neque vllam occaſionem paſſus ſum elabi qua id teſtatum facerem. Oſtendunt id libri. ſed & honos mihi obtigit vt in rebus privatis ſuis mea opera Princeps vti vellet, quam ipſi non diſplicuiſſe confido. Quod proceribus Hollandiæ & magiſtratibus Rotterodamenſibus parui in negotijs de quibus alia erat Principis ſententia, non eſt cur eo nomine mihi Princeps ſuccenſeat. Pars hæc eſt eius pro qua pugnavit libertatis. Poteſtatem quæ delata ipſi eſt imminutam nunquam volui. poterat eam retinere & nationis cuiuſque proceribus ſuam relinquere, At qui ſui commodi cauſa

Prin-

Principem negotijs ingeſſerunt adeo non apud nobiles tantum & rectores ſed & apud cives plurimos odioſis, nunc vt novos milites exarmaret, nunc vt legitimos rectores deijceret, nunc vt paſtores pelleret, plebique adimeret Deum ex animi ſententia colendi poteſtatem, hi ſunt qui palam fecerunt ſibi ſe ſtudere non Principi, cuius vitam ſine vlla neceſſitate aut ratione periculis obiecerunt. Nos initio non credidimus Trajecti Principem operæ ſuæ facturum copiam: cum id facturum intelleximus, vt ipſi cederetur conſilium dedimus. Ego peculiariter Rotterodami laborem ſumſi, vt contra ius ac poſſeſſionem eius oppidi data miſſione novo militi gratia Principis redimeretur (ſcit ipſe) idque ne ad extrema truderemur En vero quod huius facilitatis noſtræ pretium reportamus.

Ex quo cæteriſque ipſius coitionibus ac molitionibus ſecutum eſt) Nihil à me non palam factum eſt. Etiam quæ oppidorum legatis in cõventu ſuo peculiari viſa fuerant, perlata fuerunt in communem Hollandiæ conventum ad nullã rem coivi, ſed explevi officium obedientiæ quod Hollandiæ proceribus rectoribuſque Rotterodamenſibus debebam, firmo propoſito bona fide obſervandi federa & pactiones pridem factas. Si quid vltra ea quæ obiecta ſupra ſunt & à me refutata obijci potuit, ſpecialiter id expreſſum oportuit, nõ ijs verbis, ad quæ reſponderi non poteſt, niſi hoc vnum me neque coitionem neque pravas molitiones mihi conſcire, vt qui hoc vnice egerim vt egregio publico per vias quam iuſtiſſimas irem conſultum. Viderint an coitionis molitionumque immunes ſint, qui in cœtibus arcanis conſtituerunt eccleſiaſticum divortium impellere, vt & pacem ſuper controverſis quæſtionibus & ius magiſtratuum circa paſtores eligendos everterent: quique in ijſdem cœtibus decreverunt

verunt Synodum è nationibus communem obtinendam, vt factæ iam ſeceſſioni auctoritas circumdaretur: Quique privati cum eſſent contra magiſtratus ſe pactionibus mutuis colligarunt, imo magiſtratibus quæ vellent extorſerunt, vi eos aggreſſi ſunt ac pro libidine mutarunt: quique templa in quæ proceribus poteſtas erat privato auſu invaſerunt.

Vt in procerum corpore proceres alij) Non poteſt hoc nobis imputari, quibus hic ſemper animus fuit, decreta procerum Hollandiæ de negotijs ad ipſorum rempublicam ſpectantibus tueri, proceribus federatis fidelem opem præſtare in his omnibus quæ ſecundum federis leges ad ipſos ſpectabant. Illi viderint an non in procerum corpore proceres alios fecerint, qui primi inſtituerunt, vt opppida quædam peculiariter convenirent idque ad impugnanda procerum decreta, qui alia oppida in eandem ſocietatem pellexerunt, effeceruntque vt exemplum à procerum corpore membra diſcerpendi in Hollandia cœptum ad Tranſiſalanos manaret.

Imperium in imperio) Imo vero in Hollandia vnum ſummum imperium ſecundum leges mores ac fedus retinere conati ſumus, permittentes Federatis arbitriũ rerum belli. At vero oppida quædam colligere vt manu facta decretis publicis contra eatur, id vero meo iudicio eſt in imperio imperium ædificare.

Novaque federa in ipſo federe ac contra fedus erigerentur:) Diſſentaneũ & hoc à vero eſt. Provocamus ad federa, tum id quod inter Hollandos ac Zelandos primo initum eſt, tum id quod Trajecti factum eſt poſtea, quorum vtroq; ius ſummũ imperij, etiam circa ſacra, cuiq; nationi ſervatur: Verba à nobis ſtant. Mutatio, quæ quidem aptari poſſit his quæ noſtro tempore controverſa fieri cœperunt, nulla oſtenditur. Hortati ſumus

 alij

alij alios & rotunde ſententiam expoſuimus ad ea fœdera obſervanda, non ad nova facienda. Qui fœdera & vim eorum intelligunt, facile iudicaturi ſunt, an non illi contra fœdus faciant, qui in viris nationibus leges præſcribunt ex quibus Eccleſiam gubernare debeant: qui nationum proceres & oppidanos magiſtratus vetant adverſus vim ac ſeditiones tutelæ ſuæ proſpicere: qui ſociorum in gratiam edictum facere nolunt ſeditioſis vocibus factiſque comprimendis: qui militem ordinarium abducunt ab officio quominus proceribus nationis ac magiſtratibus oppidanis præſto ſit ac pareat in negotijs ad propriã ipſorum rempublicam ſpectantibus: qui edicta faciunt & in Hollandia evulgant proceribus Hollandiæ nolentibus: qui capiẽdos decernunt eos qui ad Hollandiæ conventum miſſi ſũt atque in fide publica ſunt Hollandiæ, & ad eam rem præfecti Hollandiæ operam abutuntur: qui nobiles oppidanoſque rectores contra leges honoribus deijciũt, qui oppida procul à limite ſita externis præſidijs inſident in vitis magiſtratibus ac municipibus, quæ præſidia militum numero vincunt quatuor illa millia de quibus Philippi II. principatu tãquam palam violato iure publico tam graves querelæ motæ ſunt: qui iuriſdictionẽ ſibi arripiunt in cives ac miniſtros Hollandiæ, erecto novo tribunali contra leges & ſine vllo exemplo niſi temporum Albanenſis præfecturæ.

Vtque in vniverſum ſtatus civilis & eccleſiaſticus perturbaretur:) Quominus de rebus divinis alij alia ſentiant, ſæpe nulla vi nullaque ſapientia prohiberi poteſt. Certè à nobis id præſtari nequibat, qui ad rempublicam venimus multo poſt q̃ & ortæ erant & celebres factæ controverſiæ. Sed ad prævenjendas q̃ inde naſci poſſunt turbas valentia remedia à nobis iudicata interdi-

ctio obtrectandi ad exemplum Palatinatus cum hortamento ad retinendam vnitatem inter diſſentientes aut delectorum ex civili & eccleſiaſtico ordine labor ad tranſactionem, aut Synodus convocata ad conciliandas partes regente eam ſumma poteſtate, aut interpoſitio hominum ſacra intelligentium, quibus moderatum ſit ingeninm, & qui ſe cõtroverſiis quam minimum immiſcuerint. Cõtra vero turbis cauſæ datæ ſunt dum repudiantur illa remedia, dum permittuntur in allocutionibus ad populum convitia, ſæpe & calumniæ, dum infeſſis animis definitio procuditur. Statum civilem quod attinet, eum imperturbatum haberi poſſe, quanquam alij alia ſentiant ſuper quæſtionibus controverſis rerum divinarum, & ante hoc ipſo capite & ſuperius capite quarto ac ſexto demonſtratum eſt. Si regendæ reipublicæ modus aſpicitur, obſervatio fœderis non mutato aut ſtatu qui per annos quadraginta bene ceſſerat, aut rectoribus quorum fides longis experimentis erat probata, turbis cauſam præbere non poterat: ſed id poterant præcipites conatus ad ancipitia & ad vim in ſocios, quæ agendi ratio, vt verum dicam, veneno ſa eſt & hoſtibus in rempublicam noſtram occaſiones ſuppeditat. Qui ergo nunc ſunt qui contenti ſuo fuerunt & qui illi qui res novas quæſiverunt? Res manifeſta eſt, ſed ſemper habet lupus in agnum jurgij cauſam.

Cur, inquit, turbulentam mihi feciſti aquam
Iſtam bibenti?

Necquicquam agno prodeſt reſpondere:

Qui poſſum, quæſo, facere quod quereris lupe?
A te decurrit ad meos hauſtus liquor.

Quidam cum alterum atrociter verberaſſet in ius eum vocare voluit & dicam ſcribere, quod caput durum haberet. Si de ſenſu fœderis convenire nõ poterat

quanquam aperta erant verba) proximum erat venire ad amicos communes, vt ad Reges Galliæ, Britanniæ, Sueonum & Principes Evangelicos. Sperаveramus nos Boſſizij adventu eò res perducendas, neque futurum vt adeo faſtidiretur conſilium Regis cuius tanta in rempublicam noſtram merita exſtarent. Sed ad vltima quæque impulſum eſt negotium, ne amicæ compoſitioni eſſet locus. Proinde neque per nos perturbatus eſt ſtatus reipublicæ, neq; per nos ſtetit quominus exorta turbamenta placide ſedarentur.

Exhauriretur ærarium ac reſpublica vſque ad decies non ſemel ſumtus faceret:) Siquis fuit qui pecuniæ publicæ quæſivit parcere, quique ex ea locupletatus minime eſt, eum me profiteri audeo: neque metuo teſtes citare omnes eos qui me noverunt, etiam inimicos. Si vero hoc dicitur, profuſionem tamen ex noſtro aut (vt dici oportuit) ex eorum qui nobis præerant facto ſecutam, ne hoc quidem verum eſt Impendia novi militis, quæ anno longius non durarunt, tolerata nō ſunt à communitate federis, ſed à republica Trajectina & per Hollandiam ab oppidis, neque poſſunt, quantum mihi dictat memoria, pertingere ad bis centena millia Florenorum. Multum hoc abeſt à ſæpius decies. Cōventus Hollandiæ (nam & quod hi crebro haberentur, obtrectatione non caruit) non reipublicæ Hollādicæ ſed proprijs oppidorum ſumtibus ſuſtinentur quodque habiti ſunt tam crebri, illis eſt imputandum quibus nulla decreta vnquam potuerunt ſatis facere. Qui res patriæ noſtræ intelligunt, iudicent an nō cauſam potius dicere debeant de exhauſto ærario & ſumtibus factis vſque ad decies non ſemel, primum nationes quæ jam per annos multos tributa vt poſtulata erant à præfectis & ſenatu polliceri abnuerunt, & tamen quæ erant pollicitata nō pependerunt: tum qui

vetuerunt ne copiæ Gallicæ ex quo è Gallia pecunia defecit, cum honore ac gratia ad ſuos ire permitterentur, cum id poſtulatum eſſet: oppida præterea quæ centum millia florenorum & amplius reipublicæ Hollandicæ reliqnabantur: illi etiam qui auctores fuerunt colligendæ Synodi cuius impendia maxima vltro iactitant, nimirum ad multos cives optimos opprimendos, & qui contra leges tribunal inſtituerunt quod non minus ſeptuaginta millibus ſtetit, vt alia prudens taceam.

Diſſenſio ac diffidentia paſſim inter fœderatos ac populum ſereretur:) Pax eccleſiaſtica inter ſententijs diſcrepantes, & fides de opera mutua inter rectores, veræ erant rationes non ſerendæ ſed eradicandæ tum diſſenſioni, tum diffidentiæ. Contra vero & diſſenſioni & diffidentiæ cauſa data eſt ex licentia declamandi apud populum etiam in magiſtratus, & quia obſtitum eſt ne ei malo medicina adhiberetur: quia ſeditioſa ac famoſa ſcripta vulgare impune licuit: quia de publica ſpoliatione ac vi alia ius dictum non eſt: deinde ex legationibus & colloquijs, quibus id actum eſt vt plura Hollandiæ oppida tranſirent in eorum partes qui ſe conventui, conventuſque decretis opponebant.

Fœdus frangeretur:) Atqui ad hoc crimen reſponſum eſt. Nationi cuique ſalvum relinquere ius ſummum imperij circa ſacra ac profana, tueri publicos rectores hæ vero fœderis præcipuæ ſunt partes. Vt vni cœtui paucorum hominum poteſtas omnis deferatur, fœderi non convenit, neque vero durabile eſt. Quod Carolus Burgundiæ Dux, quod ex eadē domo alij quod Imperator Carolus, quod Rex Philippus effectum dare nō potuerunt, vt ſcilicet per omnes nationes noſtras vna duntaxat eſſet reſpublica vnumque imperium, id ſi hodie haud ſatis ſuccedat nihil mirandum

Amant populi omnes gubernari ſecundum maiorum inſtituta.

Patria ſibi tuendæ impar fieret:) Imo in hoc ſemper laboravimus vt fines tantis militum copijs cuſtodirentur, quantas neceſſarias eſſe animo concipi poterat: vtque munimenta omnia firma ac valida haberentur. Id videndum potius, an non patriam ſibi tuendæ imparem faciant, qui milites tuendis finibus neceſſarios non in hoc impendunt, ſed vt decretis Synodi vim addant, maximo cum dolore multorum miſſum, qui indicta ad patriam tutandam onera promto ſemper animo tulerunt.

Adductaque ſit in periculum aut paſſionis ignominioſæ:) Quam procul hoc ſemper ab animo meo abſuerit, ſcit omnipotens Deus. Multos aliud ſcire arbitror, etiam eorum qui huic ſententiæ ferendæ adfuerunt. Summum imperium libertatemque patriæ in omnibus ſcriptis meis defendi: omnia mea conſilia eò tetenderunt: quicquid ad patriam ſtabiliendam augendamque pertinebat, id fide optima & animo integro procuravi. Eccleſiæ divortium, rectorum mutatio illegitima, bonorum civium oppreſſio, hæ vero ſunt viæ quæ ad tam miſerabiles exitus rempublicam ſolent perducere, non eccleſiæ vnitas, publici imperij defenſio & in re pietatis moderata libertas.

Aut pleni exitij:) Abſit hoc à nobis qui incolumitatem noſtram in patriæ ſalute poſitam habuimus. Qui à prima ætate vitam ſuam inquinarunt, hi ſuſpecti eſſe poſſunt, ne rem eò perducant, non qui à pueritia honeſtis ſtudijs ac proborum hominum conſuetudini ſe dediderunt. Deum veneror patriam vt ſoſpitet. Quod ſi quid ei impendet mali ob contemtam veritatem ſalutiferam, ob ruptas leges iuratas ac fœdera, ob effuſum ſanguinem innoxium, illos non tenebit

culpa

culpâ qui perſeverare voluerunt in ſtatu publico quē Deus tamdiu ſecundaverat, qui æquiſſimas ad concordiam conditiones tulerunt, qui nihil fecerunt niſi publico vocatu, poſtremo qui vt ſanguini parceretur, ad ferendam iniuriam ſe compoſuerunt.

Ac proinde in bene conſtituta republica toleranda non ſunt ſed punienda vt aliis exemplo ſint.) Concedo, imo etiam morte punienda. Hæc enim illatio iure ſequeretur, ſi vera eſſent quæ proxime anteceſſerunt. At ea nihil minus quam vera ſunt. Iudicabit ſuo tempore is cui perſpecta ſunt omnia.

Ob eam rem dicti iudices:) Adverſarij noſtri contra leges in nos iudices dati, vt demonſtratum ſupra eſt.

Exacto conſilio viſis expenſiſque omnibus quæ ad cauſam pertinebant quæque ipſos movere poterant.) Demto quod maxime erat neceſſarium, noſtra ſcilicet defenſione, vt videre eſt capite XIV. & XVI.

Ius reddentes nomine ac vice procerum Fœderatorum Belgicæ Germaniæ.) Imo vero iniuriam facientes eorum nomine quibus in nos iuriſdictio non erat, & quorum præterea cauſa agebatur, vt diſcere eſt ex capitibus XIII. & XV.

Captivum eundem damnarunt, damnantque ad carceres perpetuos:) Ad pœnam legibus moribuſque adverſam vt capite XVIII. probatum eſt. Sed nimirum id quoque faciendum ita fuit, vt crederet vulgus nullam nobis factam iniuriam ab illis qui nos per menſes novem in tali cuſtodia detinuerant, qualis apud nos poſt Albanica tempora audita non erat. Eſt quod nos ſolemur magnis exemplis. Ioſephus Iacobi filius ad adulterium ſollicitatus cum eſſet, diu in vinculis fuit, quia id facinus noluerat cōmittere, tā inſons eius criminis quā nos ſtupri in Hollādiam, quæ virginis habitu apud

nos pingi ſolet. Elector Saxo & Haſſiæ Comes diu in carcere habiti ſunt tanquam Germaniæ perturbatores, ideo quod Conſilio Tridentino interceſſiſſent: nos quia eorum qui nobis præerant mandato Synodum Dordrecthanam probare non potuimus. Miltiades qui pro Athenarum libertate tam fortiter fecerat, in carcere exſpiravit. Qui vnquam fuerunt viri præclare de patria meriti in liberis præcipue civitatibus (quam tamen gubernationis formam nõ ideo aſpernor, gnarus eſſe & alijs ſua in commoda) qui non aut interfecti ſunt, aut vincti, aut in exſilium eiecti? Publicam libertatem animoſe tueri quicunque vis, ſcias minoris id non conſtare quam tuæ periculo.

Eoque fini deportandum in bene cuſtoditum locũ aſſignandum à proceribus Federatis atq; ibi per omne vitæ tempus habendum aſſervandumque:) Hic adſcriptum non eſt ne pater, frater alijque neceſſarij ad me adire permitterentur: id tamen vſurpatum eſt. Vide caput. XVIII.

Bona vero eius publicanda pronuntiant:) Bona certe exigua q̃ aut ex annuo ſalario meo & reditu vxoriæ dotis cõparſa ſunt, aut magno cum labore operis forẽſibus quæſita. Hoc ſaltem hinc apparuit quam ego ex publicis muneribus rem non auxiſſem. Iam pridem peregre oblati mihi fuerant honores non aſpernandi, nec infructuoſi. ſed patriam ſemper prætuli. nec eam incuſo, quando hæc mala, nõ patria inferente, ſed pro patria & cum patria fero.

Album in iudicum editu) Coetu novo atque inaudito. Deus ſimiles à patria avertat.

Haga Comitatenſi:) Quo in loco illorum, quibus nos ſecundum leges paruerãmus, ſummum imperium ac poteſtas erat.

Pronuntiatumque die XVIII. Maij CIↃ.IↃ.CXIX) Serius nono menſe poſt me captum: ipſo pervigilio Pentecoſtes,

recoſtes, quo die ante annos LI. à conſeſſu, quem ſanguinarium vocamus, ſententia in Comites Egmundanum & Hornanum pronuntiata fuerat.

Iuſſu dictorum iudicum ſignatum H. Porſius) Hoc vnum nomen eſt quod ſententiæ ſubſcribitur, eius qui tum ad lites procurator erat Principis, ſed ad hanc cauſam ſcribæ vſum præbebat, atque eo merito factus deinde eſt ſcriba conſeſſus iudicum Hollādiæ vetuſtioris. Iudices noſtri (de parte maiore loquor) ex hac re plus emolumenti quam gloriæ ſperarunt, atque ideo nomina ſua, quod fieri ſolet, ſententiæ non addiderant. Vide caput XVII.

CAPVT XX.

De mea notitia cum aliis pariter damnatis.

CVm Oldenbarneveldio notitia mihi aliqua, non familiaritas interceſſit, antequam in adſeſſionem Rotterdamenſem fratri eius ſucceſſi. Quicunque in re publica erant, ſapiente eius conſilio vti ſolebant: præcipue oppidorum adſeſſores. Ego quoque oblata occaſione vſus ſum, non vt ex eius amicitia quæſtum facerem (neque vero feci) ſed vt quod peritiæ per annos mihi deerat, id ſupplerem ex inſtitutione ipſius. qui oppido Rotterodamenſi per annos novem, reipublicæ vero Hollandicæ plus annis XXX. in adſeſſoris officio operam navarat, in expeditionibus fuerat ſæpe, legationes obierat maximas, reditus publicos auxerat, ſocietates cum externis egregias publico nomine contraxerat. domique ac foris magnam prudentiæ famam erat cōſecutus. Eo autem cupidior huius amicitiæ fui, quod ſermones eius omnes ad poteſtatem procerum Hollandiæ tutandam pertinebant, eumq;

animum

animum, quem & in me eſſe ſentiebam, omnibus occaſionibus teſtatum faceret. Credidi eo ipſum melius mihi velle quod ita me animatum conſpiceret. Mos agendi quo in conventu vtebatur erat admirabilis, tum ob honorem quem habebat conventui, tum ob lenitatem, qua ſententias diſſidentes audiebat, rationum momenta ponderabat & ad concordiam reducebat: quod & plerunque feliciter ei ſucceſſit, extra poſtremas de ſacris controverſias ob perpetuam adverſationem. Quos mecum privatim de ijs controverſiis ſermones habuit, ij à publicis non differebant, de tuendo imperio procerum quibus miniſtrabat, de ferenda ſententiarum diverſitate ſuper controverſiis, de prædeſtinatione & cohærentibus, adhibita commoda explicatione ac limitum deſignatione, de præveniendis alijs rerum divinarum quæſtionibus. Sæpe mihi dixit poſt factum fedus Trajectinum ita paſſim habitum, ità factitatum, vt nationibus ſingulis ius eſſet de ſacris nō minus quam de alijs negotijs civilibus imperare ad ſuam quietem: oppidis hactenus nō motam controverſiam de ſui tutela: Semper hanc nationum fuiſſe ſententiam, officium eſſe militum in rebus ad belli diſpoſitum pertinentibus parere proceribus Federatis, ſenatui, præfectis: at in negotijs ad nationis oppidorumque regimen pertinentibus parere proceribus cuiuſque nationis & poſt eos oppidanis magiſtratibus. Sæpe admodum contulimus inter nos quo potiſſimum modo exortæ controverſiæ tranſigi poſſent salva legitima reipublicæ conſtitutione & eccleſiaſtici corporis vnitate. Vnde etiam ab ipſo & à me diverſis temporibus varia conſilia ſunt data, quæ ego intra mentem meam & æqua & temporibus apta fuiſſe iudico, ſed quæ ab alijs perpetuo ſunt repudiata. Motum vllum in ipſo fuiſſe animi, quo Hiſpanis aut ijs qui

Hiſpani-

Hiſpanicarum ſunt partium gratum faceret, neque ex actionibus eius neque ex verbis comperire potui, atque ideo valde mihi doluit cum in carcere meo à nonnullis qui tum quæſtioni præerant, ac poſtea inter indices conſederunt, affirmatè admodum mihi diceretur, in manibus ſe habere documenta earum rerum quæ continerentur libellis nuper in Oldenbarneveldiū editis, quibus nomen *Prævia detectio*, *Diſſertatio neceſſaria*, *& Hiſpanici conſilij artes*, ac ſpeciatim pecuniæ quam ab Hiſpanica parte clam accepiſſet, quo tempore induciæ contrahebantur: cuiuſmodi ſermones eodem tempore ab alijs quoque habiti ſunt ad Principes ac legatos. Quod ſi ita fuiſſet, merito ſane ſuſpectas reddidiſſet omnes eius actiones, quas alioqui benigne interpretari par erat, non modo ob communem æquitatis regulam, verum etiam ob ſummam charitatem in patriam quam ille etiam privatus, vt Harlemi obſidio ſolveretur in militiam profectus voluntariam, poſtea confectis ſe ſuaſore tot decretis, in corpus vnum redactis Indicanis ſocietatibus, atque in eius corporis negotia prono ſtudio, ſplendi ſe teſtatā fecerat. Didici poſtea, ſicut in tractatione cauſæ noſtræ multa per obliquas artes gerebantur, ita & iſtud repertum vt ad defendendam cauſam bonam animus mihi excuteretur. Apparuit id primum ex ſentētia quæ tale nihil ipſi obijcit: deinde epiſtola poſt ſententiam edita, tantum vt falſus rumor, quo diu circūventam plebs fuerat, poſt mortem quoq; ipſius aleretur: quæ epiſtola nomen quidem præfert procerum Federatorum, ſed opus erat quorundā à iudicibus qui tum conventui Federatorum intererant; neq; enim huius rei amplius quicq̄ ſcire poterant proceres Federati quam iudices ipſis renuntiaverant. Hæc ergo epiſtola à maxime infeſtis Oldenbarneveldio hominibus cōſcripta

non de probationibus repertis loquitur, ſed de ſuſpicione, nec quaſi hoſtem reſpexit, vt gratiam ei faceret, (qua etiam in re non addico) ſed quaſi eum reſpicere potuerit. Nam quod aſſcriptum eſt, tormentis abſtentum ob gravem eius ætatem, minime eſt probabile, cũ illi ipſi ſenectutem eius adeo nõ ſint reveriti, vt paucos annos, qui ei reſtare poterant ad vitam in miniſterio publico detritam, lictoris manu præſciderint, ſpretis etiam Galliæ regis precibus, cuius amicitiæ patria noſtra tam valde indigebat. Vtilitas publica (quæ & ipſa obtenditur) longè aliud exigebat. nam eius vel maximè intererat, vt cum hoſte commercia (ſi qua fuiſſent) penitus recluderentur. Non leve profecto peccatum eſt, cui vitam ademeris eidem bonam quoque exiſtimationem adimere falſo rumore tam horrendi criminis. At certè ſi quis iudicio imperturbato rem hanc penitus inſpexerit, inveniet ne veri quidem ſpeciem adeſſe huic calumniæ. Namque Oldenbarneveldius honores maximos, neque mediocres divitias obtinebat. domum quoque ſuam præclaris affinitatibus fundaverat. Qui ita ſunt, hi res novas quærere non ſolent. Tum vero nationes apud nos plures ſunt oppida multa quæ corpus fœderis conſtituunt, in his nonnulla in quibus Oldenbarneveldius neque auctoritatem neque amicos habebat. Solus rem tantam exſequi nõ poterat. Eorum qui honoribus nũc demoti ſunt (quorum haud dubie opera indiguiſſet) nemo eo nomine accuſatur. imo omnibus ſua exiſtimatio illibata relinquitur. Ipſum Oldenbarneveldium ſanctè ſemper aſſerentem audivi, quod & edita oratione & iamiam moriturus, tum apud paſtores, tum apud mortis ſuæ ſpectatores teſtatus eſt, intactum ſe plane huius criminis: nihil in arcano ſibi cum hoſte actum: nulla inde ad ſe munera perveniſſe niſi palam iuxta cum alijs noſtrorum

ſtrorum legatis quo tempore induciæ fiebant. Quod ipſam induciarum pactionem attinet, ea cum fieret, admodum eram iuvenis: neque meis miſcui negotio ad meum munus non pertinenti. Neque vero ita percognitæ mihi ſunt opes vireſque tum quas Rex Hiſpaniæ eo tempore, tum quas noſtri habebant, vt certo iudicare poſſim quid in ea re vtriſque boni malivé ſitum fuerit. Hoc tantum ſcio, ex duabus ſententijs quæ tũ magnis argumentis magniſque auctoribus ſe tuebantur, eam quæ erat mitior & humano ſanguini parcebat, vtiliorem etiam viſam, non Oldenbarneveldio tantum, ſed & ſummis reipublicæ nõſtræ ſocijs Regibus Galliarum ac Britanniarum, poſtquam in ipſorũ conſiſtorio res erat ampliter tractata. Manifeſtum & hoc eſt poſt factas inducias præclaris ſocietatibus munitam ornatamque rempublicam & oppida exſoluta quæ pignoris nexu tenebantur. Sed & illud Oldenbarneveldio fuiſſe cõſilij, vt imperium patriæ externo cuipiam tranſcriberet, neque comperire neq; credere potui: quia ſermones ipſius, tã domeſtici quã publici omnes ad ſervandum penes proceres imperiũ pertinebãt: quibus hoc addebat, ſi quæ inſignes Hollandiæ partes exiſtimarent è re eſſe publica vt Principi Mauritio poteſtas maior tribueretur, paratum ſe ea de re ad conventum referre, vt negotium hoc ritè atque ordine & animis concordibus pertractaretur. Verum eſt, accepta ab ipſo munera, non tantum ab Henrico Galliæ Rege, qui operam rebus ſuis adverſis navatam iam regni plene compos regia liberalitate repenſare voluit, ſed & à Rege Britanniæ, tum per ſe, tũ per liberos ſuos, ſed nondum erant ea de re in republica noſtra leges ſcriptæ: adde quod alij non minora acceperunt. Semper illum dicentem audivi, omnes amicitias ac ſocietates diligenter colendas, præcipue

autem

autem Galliæ & Britanniæ, vt quæ optima ac certiſſimæ eſſent præſidia noſtræ libertatis. Propoſitum i; ſi, Principem Mauritium abigere aut adimere ei poteſtatem legibus delatam, ne hoc quidem aut compertum mihi aut creditum: Contra plurimæ ipſius actiones indicium dederunt ſingularis ſtudij in inclitam domum Naſſavam, tum Liceſtrianis temporibus, tum in multis negotijs à ijs ipſum Principem fratreſve eius aut ſorores ſpectantibus. Quanquam vero ipſius conſilium nō ſemper idem fuit quod Principis, præſertim cum de inducijs diſputatum eſt, nunquam tamen exiſtimare potui à Principe ipſum haberi inimici loco, multoque minus ſuſpectum eum eſſe Principi aut de conſpiratione, cum publicis hoſtibus, aut de vllis adverſus ſtatum publicum conſilijs, quia Princeps vbique præclara reddebat teſtimonia eius meritis, ac poſt factas etiam inducias filium eius natu majorem ſaltuarium Hollandiæ fecerat, alterum vero filium, cum iam de ſacris controverſiæ ad ſummum veniſſent, præfectum oppidi Bergarum ad Zomam: quæ ego facturum fuiſſe Principem minime arbitrabar, ſi de Oldenbarneveldij in patriam fide ſegnius ſenſiſſet. Atque ideo non eſt quod ægre Princeps ferat, ſi alij amicitia ac conſuetudine vſi ſunt viri poſiti in tā excelſo miniſterio publico, tū vero ornati Principis teſtimonio, qua verbis qua factis. Scio a[illegible] aliquo tēpore fuiſſe qui auctoritatē eius obtrectarēt, ſed ſimul conſideravi ex opera diu fideliter navata & magnis animi dotibus (quas in eo omnes agnoſcebant) ſequi eam ſolere, multaſque ad res publicè vtilem fuiſſe eius auctoritatem. Ipſi proceres Hollandiæ ita ſe ſentire non ſemel oſtenderunt. Nam cum periculoſiſſimis Liceſtrianæ præfecturæ temporibus ad hoc munus enixe poſtulatus eſſet, & poſt multas excuſa-

cuſationes tandem id recepiſſet, iamque res ex turbis maximis ipſius præcipuè fortitudine ac prudentia (quis hoc poteſt negare?) ad tranquillitatem perductæ beneque ordinatæ eſſent, ipſi proceres ipſum vt miſſionem acciperet orantem, viciſſim orarunt amiceque ab eo contenderunt vt id onus perferret. Rurſum cum de pace aut inducijs ageretur, ac tunc quoque non minus quam olim Liceſtrianis, ac poſtea noſtris temporibus per libellos famoſos minaſq; impeteretur interimq; otium rogaret, teſtati ſunt proceres gratam ſibi ipſius operam, & vt in ea pergeret à ſe poſtulari: ipſum etiam, quantum eius opus eſſet, in ſuam fidem ac tutelam receperunt. Tertiò, poſt orta ſacrorum diſſidia ſimilibus malis redardeſcentibus denuo in fidem publicam receptus tum eius muneris ergo quo fungebatur, tum ob diu fideliter navatam operam conſcijs non tantum proceribus ipſis ſed vniverſo genere humano, vt habent decreti tum facti verba. Neque vero tam gravis fuit eius auctoritas, vt non & ego & alij ſæpe ab ipſo diverſum cenſeremus. Si quis plenius cognoſcere avet res eius geſtas atq; animum, is interim videat orationem ad proceres Hollandiæ ſcriptam ab ipſo & editam anno CIↃ. IↃ. CXVIII. hiſtoriam carceris eius vulgatam anno CIↃ. IↃ. CXX. cui inſertæ etiam ſunt literæ ipſius quas clam diverſis temporibus è cuſtodia emiſit, ac de cætero exſpectet quod generi liberiſque eius, vbi commodum erit, pro memoria ipſius edendum iudicabunt.

Hanium noſcitare primitus cœpi in Hollandiæ conventu, hoc pluris eius amicitiam faciens quod paſſim teſtimonium ei redderetur probitatis teſtatæ primum cum conſeſſui curatorum rei maritimæ in oppido Rotterodamo ſcribundo adeſſet, ac poſtea

cum

cum magiſtratibus Harlemenſibus adſideret, ad id munus ad ipſis vocatus. Quæ dicta ſunt ab eo aut mihi aut in oppidorum colloquio, ea congruebant cum his quæ publice in Hollandiæ conventu Harlemenſium nomine dicere iubebatur, perinebantque ad pacem Eccleſiaſticam retinendam inter paſtores & populos vtriuſque ſententiæ, tuendamque poteſtatem procerum ac magiſtratuum. Sed & hoc ex Harlemeſibus miſſis ad conventum plane intellexi, quicquid huius, aut in conſcribendo libro apologetico adverſus acta conſeſſus iudicum ſuperioris ad eo factum eſt, id omne factum mãdatis rectorum. Innocentia eius hinc quoque conſpicitur, quod & liber iſte apologiticus, & profeſſio Harlemeſis & actus mandati datus oppidorum legatis (quæ ferme ſunt capita quorum accuſatur) omnibus nota erant, vt quæ typis vulgata eſſent ante nos captos Et tamen ipſe poſt nos captos permiſſus eſt venire in conventum Hollandiæ: quin poſt mutatos quoque magiſtratus per menſes duos liber incedere, nemine ipſi negotium exhibente. At poſtea cum ſpes eſſet illam immitem noſtri cuſtodiam ad ipſum ne ſe ſiſteret terrendum valituram, edicto citari cœpit: quo intellecto ipſe ad laudatum exemplum Principis Arauſionenſis periculo ſe ſubduxit, ſcripto interim cõplexus cauſas quibus oſtenderet tum ſe ad iudicem non ſuum vocari, tum nullius ſe criminis teneri, ſpecíatim etiam refellens quæ tum falſó ſpargebantur, de coitione facta, de collegio oppidorum in quibus ipſe atque alij vicibus præſiderent, de auxilio Trajectinis promiſſo, atque alia quæ ſuper ex vero & ita vt ab ipſo factum eſt à nobis ſunt refutata. Addidit ſolẽnem teſtationem nunquam ſe ab Oldenbarneveldio, nunquam à nobis intellexiſſe quicquam quod non eſſet pro iure publico. Tamẽ effugere non potuit, quin exſilio

filio in annos quindecim & bonorum partis dimidiæ publicatione mulctaretur. Et quanquam omnes qui iudicio valent facile intelligunt eam pœnam neutiquã reſpondere crimini læſæ maieſtatis, tamen ipſe nõ minus quam nos anno poſt comprehenſus fuit in ea pronuntiatione qua non Oldenbarneveldius tantum, ſed & alij cum eo damnati eius criminis convicti dicebãtur. ac nunc cogitur cum vxore, cuius pater olim libertatis ac religionis ergo exſulatum ivit, cumque liberis quieti ſuæ ſedem quærere in locis exteris, ne hoc quidem ipſi cõceſſo vt eo iure fruatur, quod lex notiſſima Harlemenſibus indulget (quæ lex nullo delictorum diſcrimine etiam Albanicis temporibus exercita eſt) de redimenda bonorum publicatione. Non dubito quin dux Holſatiæ, qui nunc eum in honorato miniſterio habet, eandem in ipſo fidem ac probitatem ſit reperturus quam patriæ oppidoque Harlemo præſtitit.

Angor animi cum ad Hogerbetium venio, cuius vincula ac mœror hoc magis me cruciant, quod ſupra officia multa quæ liber libero fecit, etiam in Lupeſteniana cuſtodia, prohibito nobis conſpectu mutuo, ſolatus me ſæpe eſt literis, indubitatis teſtibus tum probitatis ipſius, tum in Deum pietatis, quas virtutes tum ipſe, tum vxor ipſius (quæ captivitati coniugis immortua eſt) omnibus vitæ ſuæ partibus oſtenderunt, vt vſurpare de illis Claudiani illud liceat.

Certaſſe sibi certantes ſexus quid poſſet vterque Hunc legere thorum.

Digni ambo maioribus ſuis, quos ille habuit præcipuos ac rectores oppidi Hornani, illa vero Dordrechtanorum genere clariſſimos. Ipſe, poſtquam cauſas egerat, adſeſſor factus eſt Lugdunenſium, deinde in conſeſſu ſupremo iudicavit per annos viginti, ea ſan-

ctitate, vt perfectiſſimi iudicis exemplum haberetur. Extrema hac reipublicæ neceſſitate oratus ab oppido Lugdunenſi vt vacuum adſeſſoris locum iterum impleret, aſſenſu procerum Hollandiæ eò ſe adduci paſſus eſt, neque longius octo menſibus id munus obijt, intra quod tempus iudicio horum hominum, quos affectus ſui excæcarunt commeritus eſt carcerem perpetuum & bonorum publicationem, cum tamen omnibus notum ſit res præcipuas quæ ipſi obijciuntur decretas fuiſſe antequã ipſe ad rempublicam rediret, etiam novos milites Lugduni conductos. Alia geſta quod attinet mihi cum ipſo communia, (id vero ego in non exigua laudis parte bono, virum eum iudicans probitate cedentem nemini eorum quos in Hollãdis novi) de eis ſupra reſponſum eſt. De tribus rebus quæ ipſi ſpecialiter obijciuntur tantum eſt quod intellexi. Actum mandati legatis ſuis ad Hollandiæ conventũ datum à conſulibus Lugdunenſibus, ſed vi decreti antecedentis facti ab ordine quod eundem ſenſum continebat quem actus mandati. De negotio Wordano nihil aliud quam diſſertatum inter rectores Lugdunẽſes, ſi magiſtratus Wordani impares ſe crederẽt ad vim (quæ ipſis ſpeciatim comminata fuerat) propulſandã, rectius facturos ſi ſe pro tempore proprijs cuſtodibus munirent ex decreto facto IV. Auguſti die anni CIↃ.IↃCXVII. quam ſi maius præſidium expoſcerent, quãdò appareret ordinarios milites difficiles ſe præbere in iuvandis magiſtratibus contra vim quæ religionis nomine velaretur: ei autem ſermoni cauſam fuiſſe ex curra quam antiquitus rectores oppidi Lugdunenſis pro oppido Wordano geſſiſſent, quod eius quies ob vicinitatem ad ſe quoque pertineret: neque tamen ex eo ſermone ſecutũ quicq̃ aut conſilia cum magiſtratibus Wordanis ſociata: Super ſubito neque prius ſignifica-

to Principis Mauritij adventu Lugdunum, deliberatũ quidem inter magiſtratus Lugdunenſes præſente Hogerbetio, ſed antequam ille in ipſorum eſſet miniſterio: ſub idẽ tempus à cuſtodibus exaudita verba quorumdam minacia, quibus impulſos rectores ad oppidi pacem tuendam municipum corpus armaſſe, conſtituto etiã, mittendos ad Principem ſuo de numero, qui benigna nuntiatione curarent ne ipſe hanc rem acciperet ſiniſterius. Verùm quia Princeps non Lugdunum, ſed alio iter deflexit, ideo id non peractum. qua in re rectores Lugdunenſes invenire non poſſe quicquam à ſe peccatum, cum ex actis publicis diſcãt à maioribus olim ſuis Carolum Burgundum Principis filium & miſſum à patre qui vice eius rempublicã regeret, porta interclufum, quod metuerent ne præſentia exſulum qui ipſum comitabantur, oppidi quies turbaretur: neque eos tamen eo nomine reos actos criminis, quia, quod in rebus eiuſmodi bona mente fit ad cuiuſquam contumeliam accipi non debet. Qualiſcunque vero hæc res habeatur, certe Hogerbetium, vt & multa aliæ, non tangit.

Apud Iohannem Vtenbogardum habitavi adoleſcens per annos aliquot, ſollicitis parentibus meis vt in Dei cultu educarer, quamobrem Lugduni quidem apud Franciſcum Iunium, Hagæ vero apud Vtenbogardum me collocarunt. Gratias illi magnas debeo tum Chriſtianæ inſtitutionis, tum quod vitæ exemplo mihi præluxit. Nec poſtea deſij tum allocutionibus eius ad populum intereſſe, tum inchoatam amicitiam fovere, mirari ſolitus tum ingenium eius, tum eloquẽtiam quæ à Deo eximia acceperat, quorumque nomine iuxta virtutes alias ita placuerat principi Mauritio, vt non tantum in aula & caſtris illo paſtore ſibi gratiſſimo vteretur, ſed & privatis eum rebus ſuis (vt intel-

lexi) vellet admovere, quod ab ipſo comiter excultū eſt. Ex ſermonibus factiſque eius nihil aliud comperi, quam dogmati Remonſtrantium ex animo eum eſſe addictum, vt quod non tantum divinis oraculis conſentire crederet, ſed & ad promovendam pietatẽ magni eſſe momenti: ſimul tamen paratum fide optima cum paſtoribus aliter ſentientibus fraternam vnitatẽ ſervare, ferreque eos & ab eis ferri. De republica oſtendit ſemper ſe mecum & cum alijs mult s credere, proceres Hollandiæ ſibi colendos vt ſummam in ſe poteſtatem eorumque imperatis parendum ſecundum divina iuſſa, quod & perpetuo fecit. Colloquio, quod domi eius Ledembergius nobiſcum habuit, non adfuit continenter: ſed ingreſſus & à Ledembergio rogatus nobis adeſſe quietum ſe continuit, nihil ad rẽ quæ agebatur locutus quod ego meminerim. Cæteras res quod attinet quarum accuſatur, de ijs ſe defendit libris editis, reddito etiam teſtimonio quid de noſtris conſilijs ex ore noſtro intellexiſſet. Tamen hic quoq; nobiſcum damni ac probri conſors fuit, multis calumnijs petitus, edicto vocatus ad iudices, actus in exſiliũ, bonis inſuper publicatis quodq; plus, ſecuta poſt ſententiam pronũtiatio ipſum quoque crimini Maieſtatis involvit.

Cum alijs multis eiuſdem ſententiæ paſtoribus, qui itidem nunc ob ſententiæ ſuæ profeſſionem coguntur patria carere, aut clam eam vſurpare perpetui carceris periculo, notitia mihi interceſſit: atque eos inveni viros eruditos, pios, & magiſtratuum ſuorum reverentes. Semper auctor illis fui vt dogma de cuius veritate ac vtilitate perſuaſi in animo ſuo eſſẽt ſuper prædeſtinatione & rebus cohærentibus ad frugẽ bonam & ſemota accerbitate proponerent, atque vlteriores controverſias declinarẽt, quo pax eccleſiæ, vbi ſuperer at, retineri,

retineri, vbi luxari aliquatenus cœperat, hoc facilius reſtitui poſſet.

Danielem Treſelium, qui primus fuit inter operas ſcribæ Federatorum, vix novi antequam exſilio coniungeremur. Cum hic ſpeciatim exemtus ſit ab eorum numero qui in maieſtatem deliquiſſe arguuntur. ſatis intelligere non poſſum, quibus rebus vocatio ad iudices & ſententia in eum lata (nam cauſam nõ continet, vt nec illa Hanij & Vtenbogardi) nitatur. Quod ſermonis ac literarum commercium habuerit cũ his qui ad conventum Federatorum miſſi erant, in quibus erat & Oldenbarneveldius, eoſque certos fecerit de his quæ de die in diẽ gerebantur, id vero nec ſcribam Arſenium, nec cæteros eius conventus participes latuit: neque ei inter dictum vnquam eſt. Id ſcio non adfuiſſe eum colloquio quod domi ipſius inter nos & legatos Trajectinos habitum eſt.

Iamque expleto officio quod mihi, quod coniugi, quod liberis, quod alijs debebam, in monumentum & noſtræ & venturis ætatibus, Deũ optimum precor, vt quicunque in me aut alios peccarunt ijs id clemens ignoſcat: patriam meam mihi dilectiſſimam ſoſpitet adverſus pernitiem internam externamque: Principi Mauritio indulgeat vt eam patriam feliciter cũ civiũ caritate & gratia gubernet: dogma ad pietatem pertinens intra hominum mentes fœcundet; meque & alios eandem ob cauſam dura ſuſtinentes aura cœleſti fulciat, vt crucem qua nos honeſtat non tantum feramus patienter, ſed & ea exciti vitam noſtram emendemus magis magiſque, ac tandem immenſa ipſius miſeratione ex hoc lachrymoſo ergaſtulo vindicati partem accipiamus eius gloriæ quam Dominus noſter, vnicus ſalutis auctor, nobis peperit.

FINIS.